

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνούς Δικαίου & Διπλωματικών
Σπουδών**

Θέμα Διπλωματικής Εργασίας :

***“Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Διεθνής
Δικαιοσύνη”***

Επιβλέπων καθηγητής : κ. Στ. Ε. Περράκης

Επιμέλεια : Κωτσίνα Ελένη

Α.Μ. : 1203M045

ΑΘΗΝΑ 2006

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ</u>	<u>ΣΕΛΙΔΑ</u>
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΜΕΡΟΣ Ι : ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	10
Κεφάλαιο Α' : Οι Η.Π.Α. ως προωθητές της διεθνούς εκδίκησης των διαφορών	10
1. Η Συνθήκη Jay	10
2. Η Διαιτησία Alabama	11
3. Οι Συνδιασκέψεις της Χάγης του 1899 και 1907	12
Κεφάλαιο Β' : Οι Η.Π.Α. ως εγκαθεδριμένη πλεόν δύναμη στη διεθνή σκηνή	15
1. Από το Δ.Δ.Δ.Δ. στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	15
2. Δήλωση αποδοχής της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου	17
2.1. Διατύπωση Επιφυλάξεων	18
2.1.1. Επιφύλαξη Connally	20
2.1.2. Επιφύλαξη Vandenberg	22
2.2. Άλλες προσπάθειες περιορισμού της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου	23
3. Η.Π.Α. και πλουραλισμός των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων	24
3.1. Δικαιοδοτικά όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην αμερικανική ήπειρο	25
3.2. Συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις για την ίδρυση του Π.Ο.Ε. και αποδοχή των Συμφωνιών	28
3.3. Συμμετοχή στις Διαπραγματεύσεις για τη Σύμβαση του Montego Bay, αλλά μη επικύρωση	30
4. Σύγχρονη στάση των Η.Π.Α. απέναντι στο θεσμό της διεθνούς διαιτησίας	33
5. Οι Η.Π.Α. απέναντι στη διεθνή ποινική δικαιοσύνη	35
5.1. Από τα Στρατοδικεία της Νυρεμβέργης και του Τόκιο, στα ad hoc ποινικά δικαστήρια της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα	35
5.2. Υποστήριξη προς τα ad hoc ποινικά	37
5.2.1. Όροι παροχής οικονομικής βοήθειας και ένταξης σε ευρωατλαντικούς θεσμούς	37
5.2.2. Πρόγραμμα “Rewards for Justice”	39
5.3. Στάση απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	40
5.3.1. Συνεισφορά των Η.Π.Α. στη Διάσκεψη της Ρώμης	41
5.3.2. Τί είδους Δικαστήριο ήθελαν και κατάληξη των διαπραγματεύσεων	42
5.3.3. Βήματα κατά του Δικαστηρίου	45

5.3.3.1. “Un-signing” της Συνθήκης	45
5.3.3.2. The American Servicemember’s Protection Act	46
5.3.3.3. Αποφάσεις 1422 και 1487 του Συμβουλίου Ασφαλείας	47
5.3.3.4. Διμερείς Συμφωνίες Ασυλίας (Bilateral Immunity Agreements, BIAs)	49
5.4. Στάση απέναντι στα υβριδικά δικαστήρια	50
5.4.1. Εκδήλωση υποστήριξης προς τα υβριδικά δικαστήρια : τα παραδείγματα του Ειδικού Δικαστηρίου για τη Sierra Leone, τα δικαστήρια για την Καμπότζη και το Ανατολικό Τιμόρ και η περίπτωση του Darfur	51
5.4.2. Διαφοροποίηση της θέσης ως προς το ποιοι πρέπει να εμφανίζονται ενώπιον των υβριδικών και ad hoc δικαστηρίων	54
5.4.2.1. Στρατηγική Ολοκλήρωσης	54
5.4.2.2. Η περίπτωση του Ιράκ	56
ΜΕΡΟΣ II : ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	59
Κεφάλαιο Α’ : Φόβοι απώλειας της κυριαρχίας	61
1. Το παράδειγμα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	62
1.1. Σύντομη παρουσίαση του Δ.Π.Δ.	62
1.2. Γιατί αντιτίθενται στο Δ.Π.Δ.	64
1.2.1. Ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας	64
1.2.2. Δικαιοδοσία σε τρίτα κράτη	65
1.2.3. Παραβίαση δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται συνταγματικά	68
1.3. Κριτική των επιχειρημάτων τους	68
1.4. Παρατηρήσεις	72
2. Προτίμηση στις ad hoc λύσεις	73
2.1. Διασφάλιση της κυριαρχίας τους	73
2.2. Άλλα συμφέροντα που κρύβονται πίσω από την υποστήριξη ad hoc λύσεων	75
2.3. Διαφοροποίηση της στάσης όταν τίθενται θέματα εθνικής ασφάλειας: η περίπτωση των Στρατιωτικών Επιτροπών	78
Κεφάλαιο Β’ : Εξυπηρέτηση ισχυρών εγχώριων συμφερόντων	82
1. Η περίπτωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου	83
2. Η περίπτωση του Διεθνούς Δικαστηρίου Θαλάσσης	85
ΜΕΡΟΣ III: ΟΙ Η.Π.Α. ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ	89
Κεφάλαιο Α’ : Οι Η.Π.Α. ως διάδικο μέρος	89
1. Διεθνή Διαιτητικά Δικαστήρια	89
2. Διεθνές Δικαστήριο Χάγης	94
2.1. Τα πρώτα χρόνια	94
2.2. Υπόθεση Νικαράγουα και τερματισμός της αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου	96

2.3. Η θέση τους ενώπιον του Δικαστηρίου μετά τη Νικαράγουα	100
2.3.1. Υποθέσεις με πολιτικές πτυχές	101
2.3.2. Υποθέσεις που σχετίζονται με το προξενικό δίκαιο	107
2.4. Αντιμετώπιση των προσωρινών μέτρων	110
2.5. Στατιστικά και άλλα στοιχεία για τη θέση των Η.Π.Α. ενώπιον του Δ.Δ.Χ.	113
3. Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	120
3.1. Η υπόθεση των κρατουμένων στο Guantanamo	125
3.1.1. Γεγονότα και εμπλοκή της Επιτροπής στην υπόθεση	125
3.1.2. Απάντηση των Η.Π.Α. και η κατάσταση σήμερα	127
4. Το σύστημα του Π.Ο.Ε. και οι Η.Π.Α. ενώπιόν του	132
Κεφάλαιο Β' : Συμμόρφωση με τις αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων	136
1. Διεθνή Διαιτητικά Δικαστήρια	136
2. Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	138
3. Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	141
4. Όργανο Επίλυσης Διαφορών στα πλαίσια του Π.Ο.Ε	146
5. Παρατηρήσεις	147
ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	150
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	152

<u>ΠΙΝΑΚΕΣ & ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ</u>	<u>ΣΕΛΙΔΑ</u>
Πίνακας 1- Αριθμός διαιτησιών ανά χώρα	89
Πίνακας 2- Διαιτησίες στα πλαίσια του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου, με διάδικο χώρα τις Η.Π.Α.	91
Πίνακας 3- Υποθέσεις των Η.Π.Α. ενώπιον του Δ.Δ.Χ.	114
Πίνακας 4- Τρόπος ψηφοφορίας των αμερικανών δικαστών στο Δ.Δ.Χ.	118
Πίνακας 5- Αμερικανοί δικαστές στο Δ.Δ.Χ.	118
Πίνακας 6- Συμμόρφωση των Η.Π.Α. με αποφάσεις της Διαμερικανικής Επιτροπής	145
Γράφημα 1- Πιο συχνόι διάδικοι ενώπιον του Δ.Δ.Χ	113
Γράφημα 2- Βάση δικαιοδοσίας του Δ.Δ.Χ. για τις παραδεκτές υποθέσεις με διάδικο χώρα τις Η.Π.Α.	115
Γράφημα 3- Προδικαστικές ενστάσεις και Η.Π.Α. στο Δ.Δ.Χ.	116
Γράφημα 4- Πλήθος υποθέσεων και αναφορών υπό θεώρηση από τη Διαμερικανική Επιτροπή για τα έτη 1999-2004, αναφορικά με τις Η.Π.Α.	120
Γράφημα 5- Ενδεικτική σύγκριση του αριθμού των υποθέσεων των Η.Π.Α. στη Διαμερικανική Επιτροπή με αυτόν άλλων χωρών	121

Γράφημα 6- Πλήθος ασφαλιστικών μέτρων για τις Η.Π.Α. τα έτη 1999-2004, στη Διαμερικανική Επιτροπή	122
Γράφημα 7- Ενδεικτική σύγκριση του αριθμού ασφαλιστικών μέτρων για τις Η.Π.Α. στη Διαμερικανική Επιτροπή με αυτόν άλλων χωρών	123
Γράφημα 8- Οι Η.Π.Α. ενώπιον του Π.Ο.Ε.	132
Γράφημα 9- Ζητήματα που απασχολούν συχνότερα τις Η.Π.Α. ενώπιον του Π.Ο.Ε.	133

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος «Διεθνής Δικαιοσύνη» χρησιμοποιείται προκειμένου να δηλώσει διάφορες έννοιες. Εμπεριέχει το σύνολο των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, αναφέρεται, δηλαδή, στο διεθνές δικαιοδοτικό σύστημα ως ένα ενιαίο σύνολο, αλλά χρησιμοποιείται επίσης και ως ταυτόσημο του όρου «νομικές μέθοδοι ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών».¹

Οι νομικές αυτές μέθοδοι ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών είναι μόνο μία απ' τις επιλογές που έχουν τα κράτη στην διάθεσή τους, προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές τους.² Το διεθνές δίκαιο σήμερα επιβάλλει την ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών, υποχρέωση που αντανακλάται στο Άρθρο 2, παρ. 3 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.³ Ωστόσο, η γενική αυτή υποχρέωση δεν συνεπάγεται την υποχρέωση επίλυσης της διαφοράς, αρκεί τα κράτη να μην θέτουν σε κίνδυνο την διεθνή ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη, λόγω της διαφοράς τους αυτής. Η καθ'αυτή ύπαρξη μιας διαφοράς δεν αποτελεί παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Η αρχή της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών συνοδεύεται από την αρχή της απαγόρευσης χρήσης ή απειλής χρήσης βίας. Το σκεπτικό είναι ότι αν παρά την υποχρέωσή τους τα κράτη δεν καταφέρουν τελικά να επιλύσουν την διαφορά τους με ειρηνικά μέσα, δεν έχουν δικαίωμα, σε καμία περίπτωση, να προσφύγουν για την επίλυσή της στην βία ή στην απειλή χρήσης βίας.⁴

Η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός αποτελούν τις νομικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών, εκφράζοντας και υλοποιώντας την δικαιοδοτική λειτουργία

¹ Ιωάννου Κ.- Περράκης Στ., Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη, τόμος Α', Γενική θεωρία και θεσμικές εφαρμογές, β' έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σ.σ. 22-23.

² Το άρθρο 33, παρ. 1 του Χάρτη του Ο.Η.Ε. μνημονεύει τις μεθόδους που έχουν στην διάθεσή τους τα κράτη προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές τους. Οι μέθοδοι αυτές είναι : η διαπραγμάτευση, η έρευνα, η μεσολάβηση, η συνδιαλλαγή, η διαιτησία, ο δικαστικός διακανονισμός, η προσφυγή σε περιφερειακές οργανώσεις, καθώς και άλλα ειρηνικά μέσα της επίλογής των ενδιαφερομένων μερών. Παρά το γεγονός ότι ο ίδιος ο Χάρτης δε ταξινομεί τις μεθόδους ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών, οι μέθοδοι αυτές μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες, βάσει λειτουργικών και οργανικών διαφορών που παρουσιάζουν μεταξύ τους. Έτσι, απ' την μια μεριά είναι οι πολιτικές ή διπλωματικές μέθοδοι και απ' την άλλη οι νομικές. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν η διαπραγμάτευση, η συνδιαλλαγή, η έρευνα, η μεσολάβηση και οι καλές υπηρεσίες, οι οποίες δεν αναφέρονται στο αντίστοιχο άρθρο του Χάρτη, ενώ στη δεύτερη ανήκουν η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός.

³ Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι : «Όλα τα μέλη οφείλουν να διακανονίζουν τις διεθνείς τους διαφορές με ειρηνικά μέσα, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη». Σήμερα γίνεται δεκτό ότι η υποχρέωση ειρηνικής επίλυσης των διεθνών διαφορών εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη και όχι μόνο στα Μέλη του Ο.Η.Ε., όπως αρχικά αφήγει να εννοηθεί το άρθρο 2, παρ. 3 του Χάρτη.

⁴ Οικονομίδης Κωνσταντίνος, Η υποχρέωση Επίλυσης των Διεθνών Διαφορών, στο Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, Μπουραντώνης Δημήτρης (επιμ.), Ο Ο.Η.Ε. στο Κατώφλι της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1998, σ.σ. 263-265

της διεθνούς έννομης τάξης.⁵ Η θέση των Η.Π.Α. έναντι της δικαιοδοτικής αυτής λειτουργίας παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις, με κριτήριο τόσο τη χρονική περίοδο στην ιστορία της χώρας, όσο και το συγκεκριμένο κάθε φορά δικαιοδοτικό όργανο. Αρχικά, η υποστήριξη της χώρας προς τους θεσμούς της διεθνούς δικαιοσύνης ήταν ιδιαίτερα έντονη, καθώς πρωτοστάτησε όχι μόνο στην εξέλιξη και ανάπτυξη του θεσμού της διεθνούς διαιτησίας, αλλά και στην δημιουργία θεσμικών διεθνών δικαστηρίων.

Αντίθετα με ότι ισχύει σήμερα, αρχικά οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν μια αδύναμη χώρα, η οποία επιζητούσε να εγκαθιδρυθεί στην διεθνή κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, επιζητούσε να αποκτήσει μια θέση έναντι της μεγάλης δύναμης της εποχής εκείνης, της Μεγάλης Βρετανίας. Συνεπώς, δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες την περίοδο εκείνη ευνοούσαν τα δικαστικά μέσα επίλυσης διαφορών, που βασιζόνταν στην ισονομία των μερών. Ταυτόχρονα, η δικαστική επίλυση των διεθνών διαφορών ήταν συμβατή και με την ιδεολογία των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην κυριαρχία του δικαίου. Η επίλυση των διεθνών διαφορών είναι έκφραση τόσο παγκόσμιων, όσο και αμερικανικών αρχών και αντανακλά τις αρχές της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της ισότητας.

Σήμερα η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών έχει αλλάξει ριζικά. Πλέον οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η κυρίαρχη δύναμη του πλανήτη, με τέτοιες δυνατότητες, ώστε να χαρακτηρίζονται πια ως η μόνη υπερδύναμη. Η θέση τους στους κόλπους της διεθνούς κοινότητας είναι εξασφαλισμένη και έτσι, ως μόνη υπερδύναμη σήμερα, έχουν εναλλακτικά πολιτικά μέσα στην διάθεσή τους για να επιλύσουν τις διαφορές τους. Αντίθετα, για τις ασθενέστερες και μικρότερες χώρες, η προσφυγή στα δικαστικά μέσα μπορεί να είναι ο μόνος τρόπος για να τραβήξουν την προσοχή της υπερδύναμης.

Εν όψει του νέου αιώνα η διεθνής δικαιοσύνη βρίσκεται σε μια διαδικασία βαθιάς αλλαγής. Οποιαδήποτε κίνηση προς την μετεξέλιξη του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης σε ένα «συνταγματικό» δικαστήριο για όλη την διεθνή κοινότητα πρέπει να αποκλειστεί. Νέα όμως δικαστήρια έχουν κάνει την εμφάνισή τους, τόσο σε παγκόσμιο, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με αυξανόμενους μάλιστα ρυθμούς μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα οποία έχουν περισσότερα περιορισμένα όρια

⁵ Για τα χαρακτηριστικά αυτά βλ., *Ιωάννου Κρ.-Περράκης Στ.*, ό.π., σ.σ. 14-17

δικαιοδοσίας απ' το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Η συμμετοχή των Ηνωμένων Πολιτειών σ' αυτά είναι μειούμενη. Η θέση τους αυτή μπορεί να εξηγηθεί, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι μπορεί να δικαιολογηθεί απόλυτα και ταυτόχρονα να γίνει αποδεκτή. Το γεγονός ότι πλέον οι Η.Π.Α. είναι η μοναδική υπερδύναμη, με διάφορα μέσα στη διάθεσή τους για την επιδίωξη των πολιτικών τους και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους, σε βαθμό μάλιστα που η προσκόλληση στο διεθνές δίκαιο να θεωρείται αδυναμία, δεν εξηγεί απόλυτα γιατί πρωτοστάτησαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο στην εγκαθίδρυση θεσμών που τώρα είναι τόσο απρόθυμες να σεβαστούν.

Μια εξήγηση μπορεί να είναι η μοναδική δημοκρατική εμπειρία των Η.Π.Α., που είναι εχθρική προς τους αλλοδαπούς δικαστές. Ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετώπιζαν σχετικά συγκεκριμένες δυσκολίες, οι οποίες προέρχονταν από την δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης. Όταν στην Ευρώπη η εξωτερική πολιτική θεωρούνταν προνόμιο της εκτελεστικής εξουσίας, στις Ηνωμένες Πολιτείες η Γερουσία έπρεπε να εκφράσει την γνώμη της και να παράσχει την συναίνεσή της για κάθε συνυποσχετικό, με το οποίο αμερικανικά συμφέροντα υποβάλλονταν στην κρίση τρίτων μερών. Έτσι, η όλη στάση τους απέναντι στους σχετικούς θεσμούς δεν ήταν αυτή που θα ανέμενε κανείς. Παρά τις σχετικές εξαγγελίες και δηλώσεις τους, στην πράξη δεν κατόρθωσαν να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Σε ένα θεωρητικό επίπεδο εμφανίστηκαν ως οι κατ' εξοχήν υποστηρικτές και προωθητές της διεθνούς δικαιοσύνης, συγκεκριμένες όμως καταστάσεις τις εμόδισαν απ' το να υλοποιήσουν την θέση τους αυτή. Η προσκόλληση της χώρας στις αρχές της δημοκρατίας εκδηλωνόταν με μια έντονη δυσπιστία για τους διεθνείς δικαστές, φοβούμενες ότι δεν μπορούσαν να τους εμπιστευτούν, καθώς δεν υπόκεινταν στους ίδιους δημοκρατικούς περιορισμούς με τους εκλεγμένους δικαστές στο εσωτερικό της χώρας. Η δυσπιστία αυτή είναι έκδηλη, τόσο στις περιπτώσεις των πρώτων διαιτητικών δικαστηρίων, όσο και σε μεταγενέστερους δικαστικούς θεσμούς. Εύκολα διαπιστώνει κανείς πως η δυσπιστία των Η.Π.Α υπήρχε σε όλη τη διαδρομή, απ' τις πρώτες προσπάθειες για θεσμοποίηση της δικαιοδοτικής λειτουργίας, μέχρι τα πλέον πρόσφατα διεθνή δικαστήρια.

Απ' τη φύση τους οι διεθνείς δικαστικοί θεσμοί δεν υπόκεινται στους ίδιους δημοκρατικούς περιορισμούς με τους εκλεγμένους δικαστές. Έτσι, η δημοκρατική αυτή παράδοση δεν φαίνεται να είναι συμβατή με την μεταφορά ευρέων εξουσιών σε διεθνείς δικαστικούς θεσμούς, είτε αυτοί είναι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το

όργανο Επίλυσης Διαφορών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου ή το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Οι λόγοι για τους οποίους η νεοσύστατη δημοκρατία μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν υπέρ της διεθνούς εκδίκασης των διαφορών, η επιθυμία δηλαδή για την εισαγωγή των αμερικανικών αρχών στο διεθνές σύστημα, τώρα πλέον δεν υφίστανται και οι Η.Π.Α. έχουν στραφεί εναντίον κάθε προσπάθειας εισαγωγής ενός ισχυρού διεθνούς δικαστικού κλάδου. Ενώ αρχικά τις αποσχολούσε η εφαρμογή του διεθνούς δικαίου, σήμερα και κυρίως κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης Bush, αντιμετωπίζουν τους διεθνείς δικαστικούς θεσμούς με ιδιαίτερο σκεπτικισμό, αν όχι με εχθρότητα.

Η εχθρότητα αυτή μπορεί να εξηγηθεί και απ' την «εισβολή» των αποφάσεων των διεθνών δικαστηρίων στα εσωτερικά ζητήματα. Η διεθνής εκδίκαση των διαφορών θεωρείται αποδεκτή αν περιορίζεται σε διακρατικά ζητήματα. Όταν οι αποφάσεις ξεφεύγουν απ' το πλαίσιο αυτό, όπως για παράδειγμα όταν αφορούν σε ατομικά και ανθρώπινα δικαιώματα, τότε είναι λιγότερο αποδεκτό να υπαχθούν οι εσωτερικές πολιτικές και αποφάσεις σε διεθνή έλεγχο και εποπτεία. Μεγάλη εξαίρεση εδώ αποτελούν τα ζητήματα, πίσω από τα οποία βρίσκονται ζωτικά εγχώρια συμφέροντα. Έστι δικαιολογείται το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. όχι μόνο δεν αποχώρησαν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και ταυτόχρονα εξακολουθούν να σέβονται τις αποφάσεις του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών του Οργανισμού, αλλά εξετάζουν επίσης σοβαρά το ενδεχόμενο προσχώρησης στη Σύμβαση του Montego Bay. Η τελευταία αυτή κίνηση θα αποτελέσει το πρώτο παράδειγμα ανάληψης νέων υποχρεώσεων δικαστικής επίλυσης των διαφορών εδώ και χρόνια και υποκινείται από τα εγχώρια συμφέροντα στο ελεύθερο εμπόριο και στην ελευθερία των θαλασσών. Τα ζωτικά εμπορικά συμφέροντα των Η.Π.Α. ανά τον κόσμο και το συμφέρον στην ελευθερία των ανοιχτών θαλασσών επιτάσσουν την μη απομάκρυνση από τη διεθνή εκδίκαση των διεθνών διαφορών, καθώς αυτοί είναι τομείς στους οποίους οι Η.Π.Α. δεν μπορούν να δράσουν μονομερώς.

Το 1994, η Madeleine Albright, τότε πρέσβειρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας, είχε δηλώσει ότι : *“the U.S. will behave with others multilaterally when we can and unilaterally when we must”*. Η δήλωση αυτή σήμαινε ότι οι Η.Π.Α. θα συμμορφωνόταν με τους διεθνείς κανόνες μόνο όταν οι policy-makers θα θεωρούσαν ότι έτσι εξυπηρετούνται τα συμφέροντα της χώρας, δήλωση που φαίνεται να ταιριάζει απόλυτα στη στάση της χώρας απέναντι στη διεθνή δικαιοσύνη, που αποτελεί και το αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας.

Στο Πρώτο Μέρος εξετάζεται η στάση της χώρας απέναντι σε συγκεκριμένα δικαιοδοτικά όργανα, δηλαδή ο βαθμός και ο τρόπος υποστήριξης ή αντίθεσης προς αυτά. Ακολουθεί, στο Δεύτερο Μέρος, μια προσπάθεια ερμηνείας της στάσης της χώρας απέναντι στους διεθνείς δικαιοδοτικούς θεσμούς, ενώ στο Τρίτο Μέρος εξετάζεται η θέση των Η.Π.Α. ενώπιον των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

ΜΕΡΟΣ Ι

ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΔΙΕΘΝΗ

ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Προκειμένου να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι Η.Π.Α. μετέχουν στη διεθνή δικαιοσύνη, πρέπει να εξετάσουμε ποια είναι η στάση της χώρας απέναντι στα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, είτε αυτά είναι τα διεθνή διαιτητικά δικαστήρια, είτε το κύριο δικαστικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών, δηλαδή το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, είτε διάφορα άλλα διεθνή δικαστήρια. Πρέπει, επομένως, να διαπιστώσουμε τον βαθμό στον οποίο οι Η.Π.Α. υποστηρίζουν ή αντιτίθενται στους θεσμούς αυτούς και τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνουν την υποστήριξη ή την αντίθεσή τους αυτή. Σε ένα πρώτο επίπεδο παρατηρείται ότι οι Η.Π.Α. είναι οι κατ' εξοχήν υποστηρικτές και προωθητές της διεθνούς δικαιοσύνης, ασχέτως από τη στάση που κρατάνε τελικά. Συμμετείχαν ενεργά στις διαδικασίες που οδήγησαν στη δημιουργία των περισσότερων δικαιοδοτικών οργάνων, κάνοντας μάλιστα πολλές φορές και χρήσιμες συμβολές, η σχετική δυσπιστία τους όμως απέναντι στους θεσμούς αυτούς διαπιστώνεται εύκολα, τόσο από τη στάση τους στις συγκεκριμένες διαδικασίες, όσο και απ' τη μετέπειτα στάση τους στο ήδη εγκαθεδρυμένο δικαιοδοτικό όργανο.

Κεφάλαιο Α'

Οι Η.Π.Α. ως προωθητές της διεθνούς εκδίκασης των διαφορών

1. Η Συνθήκη Jay

Οι Η.Π.Α. συνέβαλλαν αποφασιστικά στην εξέλιξη του θεσμού της διαιτησίας, «εγκαινιάζοντας» την νέα εποχή του, η οποία ξεκίνησε χρονικά με την Συνθήκη Jay, η οποία συνάφθηκε στο Λονδίνο το 1794, μεταξύ των ιδίων και της Μεγάλης Βρετανίας⁶. Η Συνθήκη Jay ήταν ένα εκτενές συνυποσχετικό, το οποίο προέβλεπε διαιτησία για μια σειρά από εκκρεμότητες που υπήρχαν μεταξύ των δύο συμβαλλομένων κρατών και πιο συγκεκριμένα, για εκκρεμότητες αναφορικά με

⁶ «Διεθνείς διαιτησίες» εμφανίζονται πολύ νωρίτερα χρονικά, τόσο στον Μεσαίωνα, όσο και στην ελληνική αρχαιότητα, όμως τα φαινόμενα αυτά διαφέρουν απ' τη σύγχρονη έννοια του δικαιοδοτικού διακανονισμού των διεθνών διαφορών.

θέματα που ανέκυπταν απ' την συνθήκη ειρήνης του 1783.⁷ Προέβλεπε την επίλυση των διαφορών μεταξύ των μερών από τριμελείς και πενταμελείς διαιτητικές επιτροπές, αποτελούμενες από διαιτητές με την εθνικότητα των διαδίκων. Οι επιτροπές αυτές λειτούργησαν για έξι χρόνια, από το 1796 ως το 1802 και εξέδωσαν πάνω από 500 αποφάσεις, το σύνολο των οποίων έγινε αποδεκτό από τους διαδίκους. Οι διαιτησίες αυτές αποδείχθηκαν ιδιαίτερα ελκυστικές, καθώς απέδειξαν ότι παρά την έλλειψη ανεπτυγμένων κανόνων που να ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, η επίλυση σημαντικών διαφορών με δικαιοδοτικές διαδικασίες ήταν παρ' όλα αυτά δυνατή. Τα χρόνια που ακολούθησαν συνήφθηκαν αρκετές συνθήκες αυτού του είδους μεταξύ των Η.Π.Α. και των Νότιων Αμερικανικών Κρατών.⁸

2. Η Διαιτησία Alabama

Επόμενο σημαντικό ορόσημο στην εξέλιξη του θεσμού της διαιτησίας ήταν η διαιτησία Alabama, το 1872, και πάλι μεταξύ των Η.Π.Α. και της Μεγάλης Βρετανίας.⁹ Η διαιτησία προβλέφθηκε από την Σύμβαση Διαιτησίας μεταξύ των δύο αντδίκων, που είχε υπογραφεί στην Washington το 1871 και η οποία ανέθετε την ρύθμιση της διαφοράς σε πενταμελές διαιτητικό δικαστήριο. Η διαφορά σχετιζόταν με αξιώσεις των Η.Π.Α. κατά της Μεγάλης Βρετανίας, λόγω ανάμειξης της τελευταίας στον αμερικανικό εμφύλιο κατά παράβαση των κανόνων ουδετερότητας.¹⁰ Σύμφωνα με όσα προβλεπόταν από την σύμβαση διαιτησίας, το διαιτητικό δικαστήριο απαρτίστηκε από πέντε διαιτητές. Δύο από αυτούς υποδείχθηκαν από τα αντίδικα κράτη, ενώ οι άλλοι τρεις υποδείχθηκαν απ' τους αρχηγούς κρατών της

⁷ Ενώ η Γαλλία και η Βρετανία βρισκόταν σε πόλεμο, το 1793 η Βρετανία διέταξε ότι ήταν νόμιμο οι Βρετανοί πλοίαρχοι να σταματούν όλα τα πλοία που μετέφεραν τρόφιμα στην Γαλλία και να τα οδηγούν σε λιμάνια, όπου το φορτίο τους θα αγοραζόταν για εξυπηρέτηση βρετανικών σκοπών. Ακολούθησε ακόμα πιο δραστική πρόβλεψη, σύμφωνα με την οποία όλα τα αλλοδαπά πλοία μπορούσαν να κρατούνται και το φορτίο τους να κατάσχεται ως λεία. Αυτές οι προβλέψεις είχαν αποτέλεσμα αρκετά αμερικανικά πλοία και φορτία να υποστούν μια τέτοια μεταχείριση, παρά την ουδετερότητα των Η.Π.Α. Για την επίλυση των διαφορών αυτών συνάφθηκε η συγκεκριμένη συνθήκη, που πήρε το όνομά της από τον J. Jay, αρχιδικαστή στο Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο των Η.Π.Α. *Newcomb Josiah T.*, "New Light on Jay's Treaty", *American Journal of International Law*, 1934, p.p. 685-686

⁸ Ήταν στο περιβάλλον των νεοσύστατων λατινοαμερικανικών κρατών, που η έννοια της διαιτησίας ωρίμασε κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα.

⁹ Την περίοδο εκείνη πραγματοποιήθηκαν και άλλες διαιτησίες, όπως η Behring Sea (1873), Delagoa Bay (1875) και Costa Rica (1897), όμως καμιά απ' αυτές δεν επηρέασε τόσο, όσο η διαιτησία Alabama.

¹⁰ Για μια σύντομη περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, βλ. *Ιωάννου Κρ. -Περράκης Στ.*, ό.π., σελ. 67

Ελβετίας, της Βραζιλίας και της Ιταλίας.¹¹ Η απόφαση εκδόθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου 1872, με μειοψηφία του Βρετανού διαιτητή. Το δικαστήριο επιδίκασε σε βάρος της Μεγάλης Βρετανίας το ποσό των 15 εκατομμυρίων δολαρίων σε χρυσό, το οποίο καταβλήθηκε στο ακέραιο.

Το γεγονός ότι δύο σημαντικές χώρες υπέβαλλαν μια διαφορά τέτοιου χαρακτήρα σε διευθέτηση από ένα τρίτο, αμερόληπτο μέρος, με βάση το δίκαιο και μετά συμμορφώθηκαν με τους όρους της απόφασης, έδωσε μεγάλη ώθηση στην ανάπτυξη της έννοιας της διεθνούς διαιτησίας, ως μέσου για την εκτόνωση διαφορών που θα μπορούσαν να διαιωνίζονται.¹² Η διαιτησία Alabama έγινε αφορμή για διεξαγωγή συζητήσεων στα κοινοβούλια των χωρών αναφορικά με την συμπερίληψη ρητρών διαιτησίας σε συνθήκες. Οι Η.Π.Α. ψήφισαν υπέρ μιας τέτοιας θέσης. Το αποτέλεσμα ήταν να αρχίσουν να πολλαπλασιάζονται οι διαιτητικές ρήτρες στις πολυμερείς συνθήκες¹³, παράλληλα με την διαπίστωση των πλεονεκτημάτων της διεθνούς διαιτησίας ως μέσου για την επίτευξη της ειρήνης. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όμως, οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετώπιζαν σχετικά συγκεκριμένες δυσκολίες, οι οποίες προέρχονταν από την δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης. Όταν στην Ευρώπη η εξωτερική πολιτική θεωρούνταν προνόμιο της εκτελεστικής εξουσίας, στις Ηνωμένες Πολιτείες η Γερουσία έπρεπε να εκφράσει την γνώμη της και να παράσχει την συναίνεσή της για κάθε συνυποσχετικό, με το οποίο αμερικανικά ενδιαφέροντα υποβάλλονταν στην κρίση τρίτων μερών.¹⁴

3. Οι Συνδιασκέψεις της Χάγης του 1899 και 1907

Έτσι, είναι προφανές ότι η ιδέα για ένα μόνιμο διαιτητικό δικαστήριο που διατυπώθηκε στην Συνδιάσκεψη της Χάγης το 1899, δεν δημιουργήθηκε εκ του

¹¹ Δημιουργήθηκε, λοιπόν, ένα αμερόληπτο δικαστήριο, το οποίο αποτελούνταν στην πλειοψηφία του από υπηκόους τρίτων στη διαφορά κρατών. Αυτό είναι ένα σημαντικό βήμα, καθώς η διαιτησία πήρε μια νέα μορφή, μακριά από τις Μεικτές Επιτροπές που αποτελούνταν από υπηκόους των διαδίκων χωρών και μακριά από τις μονοπρόσωπες διαιτησίες.

¹² *Shabtai Rosenne, The World Court, Third Revised Edition*, A.W. Sithoff-Leiden, Oceana Publications Inc. Dobbs Ferry, N.Y., 1973, p. 13-14.

¹³ Η πρώτη διάταξη για υποχρεωτική διαιτησία περιελήφθηκε στο Καταστατικό της Διεθνούς Ταχυδρομικής Ένωσης.

¹⁴ *Editorial Comment*, "The American Theory of International Arbitration", *American Journal of International Law*, 1908, p.p. 387-388. Για παράδειγμα, το 1896 ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Olney και ο Βρετανός πρεσβευτής στις Η.Π.Α. Sir Juliari Pauncefote διαπραγματεύθηκαν μια αγγλο-αμερικανική συνθήκη διαιτησίας, η οποία εξαιρούσε από εξέταση μόνο τα ζωτικά συμφέροντα των δύο χωρών. Η Γερουσία δεν ενθουσιάστηκε με το ενδεχόμενο μιας τέτοιας συνθήκης διαιτησίας και δεν παρείχε την συναίνεσή της.

μηδενός. Ήταν το φυσικό αποτέλεσμα όλων των προηγούμενων διεργασιών. Η Συνδιάσκεψη της Χάγης το 1899 ήταν ένα καθοριστικό βήμα στην προσπάθεια μετακίνησης πέρα απ' την ad hoc διεθνή διαιτησία, προς την εκδίκαση από ένα μόνιμο διεθνές δικαστήριο, ως μέσο αποφυγής του πολέμου και διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Το σχετικό πνεύμα ήταν διάχυτο στην ομιλία του Προέδρου McKinley το 1897, όταν δήλωσε ότι ένα χαρακτηριστικό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής είναι η επιμονή σε “*adjustment of difficulties by judicial methods rather than force of arms*”.¹⁵

Ο ενθουσιασμός που είχε επικρατήσει για την ad hoc διαιτησία δεν εξηγεί όμως την πίεση για ένα μόνιμο διεθνές δικαστήριο. Αν και ο 19^{ος} αιώνας είχε γνωρίσει πολλές διαιτησίες, δεν ήταν όλες επιτυχημένες και ταυτόχρονα υπήρχαν διάφορα προβλήματα που ανέκυπταν σχετικά, καθώς δεν προϋπήρχε ένας ένας μηχανισμός επίλυσης των διαφορών και μια ξεκάθαρα αποδεκτή έννοια της σχετικής διαδικασίας.¹⁶ Για τις Η.Π.Α. το πιο κατάλληλο μοντέλο για έναν τέτοιο θεσμό ήταν το U.S. Supreme Court (το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α.), το οποίο τον 19^ο αιώνα θεωρούνταν μια θεσμική καινοτομία. Οι πρώτες αντιδράσεις επίσημων κυβερνητικών κύκλων προς μια τέτοια κατεύθυνση ήρθαν το 1887, όταν η κυβέρνηση των Η.Π.Α. κάλεσε τα ευρωπαϊκά κράτη να συζητήσουν την δημιουργία ενός «διεθνούς δικαστηρίου», το σχέδιο αυτό όμως τελικά παραμερίστηκε και αντίθετα, ουσιαστική ώθηση στο δικαιοδοτικό διακανονισμό των διεθνών διαφορών προσπάθησαν να δώσουν οι Διασκέψεις της Χάγης το 1899 και 1907¹⁷.

Η πρώτη Συνδιάσκεψη συγκλήθηκε μετά από πρωτοβουλία του Τσάρου Νικολάου Β'. Οι Η.Π.Α. αποδέχτηκαν την πρόταση και προσήλθαν στην Συνδιάσκεψη, όπου πολλά κράτη είχαν ετοιμάσει προτάσεις για ένα μόνιμο διεθνές δικαστήριο. Την τιμή της παρουσίασης της αρχικής πρότασης είχε ο Βρετανός Sir Julian Pauncefote. Το βρετανικό σχέδιο έκανε λόγο για εγκαθίδρυση ενός μόνιμου δικαστηρίου διεθνούς διαιτησίας, που θα διέπονταν από έναν κώδικα που θα συμφωνούνταν στην Συνδιάσκεψη. Οι Η.Π.Α. τελικά υποστήριξαν το σχέδιο αυτό, αν

¹⁵ Caron D. David, “War and International Adjudication: Reflections on the 1899 Peace Conference”, American Journal of International Law, 2000, Vol. 94, p. 10

¹⁶ Πολλά παραδείγματα διεθνών διαιτησιών, ακόμα και όταν επιτύγχαναν να λύσουν την διαφορά, είχαν σημαδευτεί από έντονες πολιτικές δυσκολίες στο να συμφωνήσουν για την σύνθεση και την διαδικασία του διαιτητικού οργάνου. Υπήρχαν και προβλήματα αναφορικά με την ικανότητα των κρατών να φτάσουν εγκαίρως σε συμφωνία για διαιτησία. Ιωάννου Κ. - Περράκης Σ., ό.π., σελ. 73

¹⁷ Euffinger Arthur, The International Court of Justice, 1946-1996, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 1996, p.p. 40-41

και αρχικά τουλάχιστον, ήθελαν ένα δικαστήριο που να λειτουργεί σε μόνιμη βάση. Οι αντιπροσωπείες των δύο αυτών χωρών, μαζί με εκείνες της Γαλλίας και της Ρωσίας, εργάστηκαν για να καταλήξουν σε μια πρόταση που θα ήταν γενικά αποδεκτή. Οι επιφυλάξεις όμως κάποιων κρατών, και κυρίως της Γερμανίας,¹⁸ αποδυνάμωσαν τις προσπάθειες για τη σύσταση ενός πραγματικά διαρκούς δικαστηρίου.

Η Συνδιάσκεψη της Χάγης του 1899 κατέληξε στην υπογραφή της Σύμβασης «περί ειρηνικής επιλύσεως των διεθνών διαφορών», η οποία κωδικοποίησε το εθιμικό δίκαιο για τις μεθόδους ειρηνικού διακανονισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαιτησία. Με το άρθρο 20 της Συνθήκης αυτής ιδρύθηκε το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο, το οποίο τυπικά επιβιώνει μέχρι και σήμερα. Το όνομα του δικαστηρίου αυτού είναι παραπλανητικό, καθώς στην ουσία πρόκειται για ένα γραφειοκρατικό πλαίσιο εξυπηρέτησης των διαιτησιών, μέσω της διάθεσης στα κράτη ενός πίνακα διατητών¹⁹, μιας γραμματείας, ενός κατάλληλου χώρου και ενός σώματος ενδοτικών διαδικαστικών κανόνων. Οι συμμετέχοντες στην πρώτη Συνδιάσκεψη της Χάγης δεν θεώρησαν ότι αυτή η συνάντηση ήταν και το τέλος του όλου θέματος. Η αμερικανική αντιπροσωπεία ανέφερε ότι το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο ήταν μόνο ένα ξεκίνημα απ' το οποίο ένα καλύτερο σύστημα θα προέκυπτε προοδευτικά.

Καθώς το έργο της Συνδιάσκεψης αυτής θεωρήθηκε επιτυχημένο, προτάθηκε στα τέλη του 1904 η σύγκλιση νέας. Πάλι με πρωτοβουλία του Τσάρου Νικάλαου Β', συγκλήθηκε το 1907 η Δεύτερη Συνδιάσκεψη της Χάγης. Και στην Συνδιάσκεψη αυτή οι Η.Π.Α., μαζί με την Ρωσία και την Μεγάλη Βρετανία, ευνοούσαν την υποχρεωτική διαιτησία, αλλά παρά τις προσπάθειές τους κάτι τέτοιο δεν επιτεύχθηκε.²⁰ Οι οδηγίες των αμερικανών αντιπροσώπων από το Υπουργείο

¹⁸ Η Γερμανία θεωρούσε την διαιτησία εχθρική προς τα συμφέροντά της. Ο γραμματέας της αμερικανικής αποστολής ταξίδεψε μέχρι το Βερολίνο και διαβεβαίωσε την Γερμανία ότι η διαιτησία δεν θα έθετε σε κίνδυνο την γερμανική κυριαρχία, καθώς η χώρα δεν θα υποχρεωνόταν να υποβάλλει μια διαφορά σε διαιτησία και ανέφερε επίσης ότι η αποτυχία μιας συμφωνίας θα έβλαπτε τις γερμανο-αμερικανικές σχέσεις. Η Γερμανία τελικά διευκόλυνε την θέση της, επιμένοντας όμως να δοκιμαστεί ένα περιστασιακό δικαστήριο διαιτησίας, πριν την εγκαθίδρυση ενός μόνιμου. *Caron D. David*, "War and International Adjudication: Reflections on the 1899 Peace Conference", ό.π., p.15-17

¹⁹ Για τον τρόπο υπόδειξης και επιλογής των διαιτητών, βλ. *Ιωάννου Κρ. – Πετράκης Στ.*, ό.π., σελ 74. Αμερικανός διαιτητής σήμερα (2005) είναι ο William H. Taft. *Permanent Court of Arbitration*, 100th Annual Report, 2000

²⁰ Οι Η.Π.Α. και η Ρωσία μάλιστα πέτυχαν να ψηφιστεί ένα σχέδιο για την ίδρυση ενός Δικαστηρίου Διαιτητικής Δικαιοσύνης, το οποίο θα ήταν πραγματικά μόνιμο και θεσμικά οργανωμένο. Το σχετικό σχέδιο προέβλεπε τα πάντα εκτός απ' την σύνθεση και τον τρόπο εκλογής των δικαστών. Τα μικρότερα κράτη επέμειναν στο να εκπροσωπούνται ισότιμα, με έναν δικαστή της εθνικότητάς του, πρόταση που αν γινόταν δεκτή θα κατέληγε σε ένα δικαστήριο με 44 δικαστές. Τελικά, λόγω

Εξωτερικών στη Συνδιάσκεψη του 1907 ανέφεραν ότι θα έπρεπε «να επιδιώξουν διεθνή συμφωνία για ένα μόνιμο δικαστήριο, αποτελούμενο από δικαστές που είναι δικαστικοί και τίποτε άλλο...που δεν θα έχουν άλλη απασχόληση και που θα αφιερώνουν ολόκληρο το χρόνο τους στην εκδίκαση διεθνών υποθέσεων με δικαστικές μεθόδους και με αίσθημα δικαστικής ευθύνης. Οι δικαστές αυτοί θα πρέπει να επιλέγονται από διάφορες χώρες, ώστε να αντιπροσωπεύονται τα κυριότερα συστήματα δικαίου και δικονομίας»²¹.

Κεφάλαιο Β'

Οι Η.Π.Α. ως εγκαθεδριμένη πλέον δύναμη στη διεθνή σκηνή

1. Από το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος αποτέλεσε ένα καταλυτικό γεγονός στην αντίληψη της διευθέτησης των διαφορών. Πλέον στην ανθρωπότητα διάχυτη ήταν η άποψη ότι κάτι ανάλογο δεν έπρεπε να ξανασυμβεί. Απ' αυτό το σημείο και πέρα, όλες οι προηγούμενες σκέψεις για την ίδρυση ενός διεθνούς δικαστικού σώματος τέθηκαν σε ένα διαφορετικό επίπεδο. Η οποιαδήποτε σχετική κίνηση ήταν ασύλληπτη έξω απ' το πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ) και έτσι, ήδη στα πρώτα ανεπίσημα σχέδια του Συμφώνου της ΚτΕ γινόταν λόγος για την δημιουργία ενός διεθνούς δικαστηρίου.

Το πρώτο σχέδιο του Προέδρου Wilson για την ΚτΕ έκανε μόνο μια επιφανειακή αναφορά σε “*judicial decision of arbitration*”, καθώς δεν θεωρούσε πολύ επίκαιρη την ιδέα²². Τον Φεβρουάριο του 1919 δημιουργήθηκε μια Επιτροπή προκειμένου να εργαστεί στην βάση τριών σχετικών προτάσεων²³, μία απ' τις προέρχονταν απ' τις Η.Π.Α. (*Hurst-Miller Draft*) και έκανε λόγο για ένα Διεθνές Δικαστήριο Διαρκούς Δικαιοσύνης, που θα ήταν αρμόδιο να εξετάζει και να καθορίζει κάθε θέμα το οποίο τα μέρη θα αναγνώριζαν ως κατάλληλο για υποβολή σ' αυτό. Αυτό είναι και το κείμενο που εμφανίστηκε στο προσχέδιο του Συμφώνου της

διαφωνιών γύρω από το θέμα αυτό, η ίδρυση του δικαστηρίου ματαιώθηκε. Ιωάννου Κρ. – Περράκης Στ., ό.π., σελ. 77

²¹ Ιωάννου Κρ. – Περράκης Στ., ό.π., σελ. 79

²² Euffringer Arthur, ό.π., p. 74.

²³ Οι άλλες δύο προτάσεις έγιναν απ' την Ιταλία και την Γαλλία. Για το περιεχόμενό τους, βλ. Euffringer Arthur, ό.π., p. 75

ΚτΕ. Έγιναν διάφορες προτάσεις τροποποιήσεων, όμως δεν ενσωματώθηκαν κάποιες ιδιαίτερες τροποποιήσεις και έτσι, στις 13 Δεκεμβρίου 1920 Συνέλευση της ΚτΕ ενέκρινε το Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου Διαρκούς Δικαιοσύνης.

Αν και οι Η.Π.Α. υπέγραψαν το Καταστατικό, η απαιτούμενη πλειοψηφία των 2/3 στην Γερουσία, προκειμένου να επικυρωθεί, δεν αποκτήθηκε ποτέ. Μετά από κάποια χρόνια θεωρήθηκε ότι το Καταστατικό χρειαζόταν τροποποίηση και για τον λόγο αυτό ιδρύθηκε μια Επιτροπή, κύριο έργο της οποίας ήταν η εξέταση των όρων που έθεταν οι Η.Π.Α. για την αποδοχή του. Τελικά, τον Ιανουάριο του 1935 η Γερουσία για ακόμα μία φορά αρνήθηκε να εκφράσει την συναίνεσή της στο Καταστατικό, εκφράζοντας μ' αυτόν τον τρόπο την έντονη επιφυλακτικότητά της.²⁴

Ο Πρόεδρος Wilson στο διάγγελμά του, γνωστό ως «Δεκατέσσερα σημεία», έκανε λόγο για μια γενική Κοινωνία των Εθνών και εργάστηκε σκληρά προς μια τέτοια κατεύθυνση. Δεν κατάφερε όμως να βρει συμπαραστάτες σ' αυτό του το εγχείρημα στο εσωτερικό των Η.Π.Α. Μια μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης θεωρούσε ότι ο νέος οργανισμός εγκυμονούσε κινδύνους επέμβασης στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας, παρά το γεγονός ότι το Σύμφωνο της ΚτΕ αναγνώριζε με το άρθρο 21 το δόγμα Monroe. Τελικά οι Η.Π.Α. προτίμησαν τον απομονωτισμό.²⁵

Η έναρξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου επηρέασε άμεσα το δικαστικό όργανο της ΚτΕ. Ήδη η ανταλλαγή απόψεων για την μεταπολεμική τάξη πραγμάτων είχε ξεκινήσει στους επίσημους κύκλους.²⁶ Το αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών εξέταζε σχετικά σχέδια πριν καν οι Η.Π.Α. μπουν στον πόλεμο. Το 1942 ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Hull, ανακοίνωσε ότι οι Η.Π.Α. θα αποδέχονταν το Διεθνές Δικαστήριο μετά τον πόλεμο.²⁷ Μετά την διάσκεψη της Μόσχας το 1943, οι Η.Π.Α., μαζί με την Κίνα, την Μεγάλη Βρετανία και την Ε.Σ.Σ.Δ., αναγνώρισαν την ανάγκη για δημιουργία ενός διεθνούς οργανισμού και έτσι οι τέσσερις δυνάμεις κατέληξαν στο Dumbarton Oaks, όπου πλέον διατυπώθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις για την ίδρυση του νέου διεθνούς οργανισμού, ο οποίος θα περιελάμβανε και ένα διεθνές δικαστήριο. Οι προτάσεις αυτές άρχισαν να πραγματοποιούνται με την σύγκληση μιας Επιτροπής νομικών το 1945 στην Washington, η οποία προετοίμασε το σχέδιο Καταστατικού που θα συζητούνταν αργότερα στη Συνδιάσκεψη του San

²⁴ Shabtai Rosenne, *The Law and Practice of the International Court*, Vol. 1, A.W. Sitjhoff, 1965, p. 12

²⁵ Τούντα –Φεργάδη Αρετή, *Η Εξωτερική Πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων στο Μεσοπόλεμο*, εκδ. Ι. Σιδέρης, 2000, σ.σ. 45-48.

²⁶ Για τα σχετικά γεγονότα βλ. Ιωάννου Κρατερός, *Η Οργάνωση της Διεθνούς Κοινωνίας*, τεύχος Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σ.σ. 122-127

²⁷ Euffiringer Arthur, *ό.π.*, p. 95.

Francisco, όπου και υιοθετήθηκε το Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου, προσαρτημένο στον Χάρτη του Ο.Η.Ε.²⁸

Το Δικαστήριο αποτελείται από δεκαπέντε δικαστές και έχει εισαχθεί ένα πολιτικό στοιχείο αναφορικά με τη σύνθεσή του, καθώς η γεωγραφική αντιπροσώπευση όλων των περιοχών στη σύνθεσή του πραγματοποιείται λαμβάνοντας ως υπόδειγμα την αντίστοιχη αντιπροσώπευση στη σύνθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Έτσι, τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, κατά συνέπεια και οι Η.Π.Α., έχουν σταθερά δικαστές στη σύνθεση του Δικαστηρίου, από την ίδρυσή του ως σήμερα.²⁹

2. Δήλωση αποδοχής της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

Η Δήλωση των Η.Π.Α. για αποδοχή της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου ήταν μια απάντηση στο κάλεσμα της Συνδιάσκεψης του San Francisco σε όλα τα μέλη του Ο.Η.Ε. προς αυτήν την κατεύθυνση. Συνεπώς, η Δήλωση αυτή θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι είχε σκοπό να δημιουργήσει μια τέτοια υποχρέωση, αν και για εσωτερικούς πολιτικούς λόγους υποβλήθηκε σε μια σειρά επιφυλάξεων.³⁰ Ακόμα βέβαια και χωρίς απόδειξη επιθυμίας απ' την πλευρά της εκτελεστικής εξουσίας για ανταπόκριση στο κάλεσμα της Συνδιάσκεψης, η ύπαρξη επιθυμίας για αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου μπορεί να συναχθεί και από όσα εξελίχθηκαν στην Συνδιάσκεψη, αλλά και από το ίδιο το κείμενο της αμερικανικής δήλωσης.³¹

²⁸ *Περράκης Ε. Στέλιος*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001, σ.σ. 32-34

²⁹ Η Κίνα δεν είχε δικαστή στη σύνθεση του Δικαστηρίου από το 1967-1985. Για τον τρόπο εκλογής των δικαστών βλ. ενδεικτικά : *Περράκης Ε. Στέλιος*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, ό.π., σ.σ. 35-38, *Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος*, Η Επίλυση των Διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, Νομολογία και Πρακτική, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σ.σ. 17-18. Από τις 2 Μαρτίου 2000 μέχρι και σήμερα (2005), δικαστής εκλεγμένος εκ μέρους των Η.Π.Α. είναι ο Thomas Buergenthal.

³⁰ Κατά κανόνα οι δηλώσεις υπό το άρθρο 36, παρ. 2 του Καταστατικού του Δικαστηρίου συνοδεύονται από επιφυλάξεις, σκοπός των οποίων είναι να περιορίσουν το περιεχόμενο των δηλώσεων αυτών. Κατά την διάρκεια της προετοιμασίας του Καταστατικού του Δικαστηρίου στο San Francisco, δεν αμφισβητήθηκε το δικαίωμα αυτό της διατύπωσης επιφυλάξεων.

³¹ Η ένταση μεταξύ αυτού του στόχου και μιας αντίθετης επιθυμίας να αποφευχθεί μια τέτοια δέσμευση είναι παρούσα, κάτι τέτοιο όμως δεν είναι ασυνήθιστο χαρακτηριστικό των δηλώσεων υπό το άρθρο 36 του Καταστατικού. *Greig D.W.*, "Nicaragua and the United States : Confrontation over the jurisdiction of the International Court", *The British Year Book of International Law*, 1991, Vol. 62, p.p. 191-192

Έτσι, οι Η.Π.Α. δήλωσαν στις 26 Αυγούστου 1946 ότι αναγνωρίζουν την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σε όλες τις νομικές διαφορές που ανακύπτουν και που αφορούν :

- Την ερμηνεία μιας συνθήκης
- Κάθε θέμα διεθνούς δικαίου
- Την ύπαρξη κάθε γεγονότος, που αν διαπιστωνόταν θα αποτελούσε παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης
- Την φύση και την έκταση των επανορθώσεων που πρέπει να γίνουν για την παραβίαση μιας διεθνούς υποχρέωσης.

Οι εκφράσεις αυτές είναι ακριβώς ίδιες μ' αυτές του άρθρου 36, παρ. 2 του Καταστατικού του Δικαστηρίου. Η Δήλωση αυτή θα παρέμενε σε ισχύ για πέντε χρόνια και στην συνέχεια για έξι μήνες μετά την ειδοποίηση για τερματισμό της³². Τελικά οι Η.Π.Α. τερμάτισαν την δήλωση με την οποία αποδεχόταν την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου το 1985, μετά από την απόφαση του τελευταίου να εξετάσει την ουσία της υπόθεσης Νικαράγουα.³³

2.1. Διατύπωση Επιφυλάξεων

Η Δήλωση αποδοχής συνοδευόταν και από την διατύπωση επιφυλάξεων, καθώς είχε προηγηθεί σχετική συζήτηση στην Γερουσία.³⁴ Με το Υπόμνημά του στις 10 Ιουλίου 1946, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της χώρας, John Foster Dulles, υποστήριξε ότι οι Η.Π.Α. απ' την δημιουργία τους προωθούν την επικράτηση του δικαίου και της δικαιοσύνης μεταξύ των εθνών. Προκειμένου να διατηρηθεί αυτή η ηγετική θέση τους, θα έπρεπε να δεχτούν την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς

³² *Oda Shigeru*, "Reservations in the Declarations of Acceptance of the Optional Clause and the Period of Validity of those Declarations: the effect of the Slultz Letter", *The British Year Book of International Law*, 1988, Vol. 59, p.p. 1-2

³³ Για το παρασκήνιο του τερματισμού της Δήλωσης του 1946 και για τις σχετικές λεπτομέρειες βλ. σελ. 96

³⁴ Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, οι Η.Π.Α. έχουν επικυρώσει μόνο το 60% των πολυμερών συνθηκών που έχουν κατατεθεί στον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. Το ποσοστό αυτό για άλλες χώρες ανέρχεται στο 79%, ενώ για τις χώρες του G8 αγγίζει το 93%. Η αντίσταση όμως των Η.Π.Α. στις πολυμερείς συνθήκες εκφράζεται όχι μόνο με την πλήρη απόρριψή τους, αλλά και από την συχνή χρήση επιφυλάξεων. Οι αμερικανικές επιφυλάξεις είναι συχνά τόσο εκτεταμένες, που καθιστούν τις συμβατικές υποχρεώσεις ανούσιες. Η πρακτική των επιφυλάξεων όμως είναι τόσο σημαντική, που η Γερουσία έχει παροτρύνει τον Πρόεδρο να μην δεχτεί καμιά συνθήκη που ρητώς αποκλείει την διατύπωση επιφυλάξεων. *Krisch Nico*, "International Law in Times of Hegemony: Unequal Power and the Shaping of the International Legal Order", *European Journal of International Law*, 2005, Vol. 16, No. 3, p.p. 388-389

Δικαστηρίου. Αν οι Η.Π.Α., που έχουν την υλική δύναμη να επιβάλλουν την θέλησή τους στον κόσμο, συμφωνήσουν, αντίθετα, να υποβάλλουν τις διαφορές τους σε αμερόληπτη εκδίκαση, τότε το γεγονός αυτό θα εγκαινίαζε ένα νέο και ιδιαίτερα σημαντικό διεθνές πλεονέκτημα. Αν και το αρχικό βήμα αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δ.Δ.Χ. θα ήταν ιδιαίτερης ηθικής σημασίας, ο Dulles πρόσθεσε ότι θα λάμβανε μεγάλη πρακτική σημασία μόνο όταν οι «περιοριστικοί» παράγοντες θα απομακρύνονταν, καθώς ήταν πολύ νωρίς για να γίνουν βιαστικές κινήσεις, μιας και το Δ.Δ.Χ. έπρεπε να κερδίσει την εμπιστοσύνη της διεθνούς κοινότητας και το διεθνές δίκαιο δεν είχε αναπτυχθεί σε τέτοιο επίπεδο, ώστε να επιτρέπει οι διεθνείς διαφορές γενικά να επιλύονται με δικαστικά και όχι με πολιτικά μέσα.

Έτσι, ο Dulles πρότεινε την εισαγωγή τριών επιφυλάξεων στην απόφαση που ο Γερουσιαστής Morse είχε εισάγει στην Γερουσία στις 28 Νοεμβρίου 1945, με σκοπό την εξουσιοδότηση της αποδοχής εκ μέρους των Η.Π.Α. της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Δύο απ' αυτές, που προτάθηκαν ως τροποποιήσεις απ' τους Γερουσιαστές Connally και Vandenberg, έγιναν δεκτές απ' την Γερουσία. Μια τρίτη επιφύλαξη που προτάθηκε απ' τον Γερουσιαστή Millikin απορρίφθηκε.³⁵

Πιο συγκεκριμένα οι Η.Π.Α. εξαίρεσαν από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου :

- Διαφορές των οποίων την επίλυση τα Μέρη θα εμπιστευόταν σε άλλα δικαστήρια, δυνάμει συμφωνιών που βρίσκονται ήδη σε ισχύ ή που μπορεί να συναφθούν στο μέλλον
- Διαφορές σχετικές με θέματα που εμπίπτουν κατά βάσιν στην εσωτερική δικαιοδοσία των Η.Π.Α., όπως καθορίζονται από τις ίδιες (Επιφύλαξη Connally)
- Διαφορές που προκύπτουν από μια πολυμερή συνθήκη, εκτός και αν
 - ο Όλα τα Μέρη στην συνθήκη που επηρεάζονται από την απόφαση, είναι και Μέρη της υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου ή
 - Οι Η.Π.Α. ειδικά συμφωνήσουν στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου (Επιφύλαξη Vandenberg)

³⁵ Η επιφύλαξη αυτή προέβλεπε να εξαιρούνται από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου “disputes where the law necessary for decision is not found in existing treaties and conventions to which the United States is a party and where there has not been prior agreement by the United States as to the applicable principles of international law”. Επεξεργαζόμενος την επιφύλαξη αυτή ο Dulles θεώρησε ότι οι Η.Π.Α. μπορούσαν να απέχουν απ' το να υποβληθούν σε αποφάσεις που βασίζονται σε υποτιθέμενο έθιμο και διδασκαλίες. Preuss Lawrence, “The International Court of Justice, the Senate, and Matters of Domestic Jurisdiction”, American Journal of International Law, 1946, p.p. 720-721

2.1.1. Επιφύλαξη Connally

Η Επιφύλαξη Connally, εισάγοντας καινοτόμο ορολογία, έγινε δεκτή απ' την Γερουσία. Προέβλεπε ότι από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου θα αποκλείονταν οι διαφορές που ανήκαν στην εσωτερική αρμοδιότητα των Η.Π.Α., όπως αυτή προσδιορίζεται από τις ίδιες τις Η.Π.Α.³⁶ Η συμπερίληψη της επιφύλαξης αυτής στην Δήλωση αποδοχής της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου έγινε για να διασφαλιστεί η Γερουσία και να αποκλειστεί οποιαδήποτε πιθανή της αντίθεση, που θα μπορούσε να προκαλέσει η παράλειψη μιας ξεκάθαρης σχετικής αναφοράς. Αν και μια τέτοια επιφύλαξη δεν ήταν απαραίτητη, τα θέματα εσωτερικής δικαιοδοσίας είχαν επιφυλαχτεί και σε προηγούμενες συνθήκες.³⁷

Η επιφύλαξη Connally, που έγινε γνωστή και ως «αυτόματη επιφύλαξη» κατακρίθηκε έντονα, καθώς βρίσκεται σε αντίθεση με το άρθρο 36, παρ. 6 του Καταστατικού του Δικαστηρίου, το οποίο προβλέπει ότι το ίδιο το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφασίσει για το αν ένα θέμα εμπίπτει στην εσωτερική αρμοδιότητα ενός κράτους, σε περίπτωση αμφισβήτησης.³⁸ Είναι ακριβώς αυτή η εξουσία που η επιφύλαξη αυτή αρνείται στο Δικαστήριο και το αποτέλεσμα της επιφύλαξης ήταν

³⁶ Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι η θέση των Η.Π.Α. αναφορικά με την επιφύλαξη αυτή δεν ήταν ομοιόμορφη. Στην υπόθεση *Interhandel* ανέφεραν ότι κάθε καθορισμός που μπορεί να κάνουν υπό την επιφύλαξη αυτή, δεν υπόκειται σε εξέταση ή έγκριση από κανένα δικαστήριο. Σε λιγότερο από δύο χρόνια, ασπάστηκαν μια εντελώς διαφορετική γραμμή, καθώς στην υπόθεση *Αεροπορικό Επεισόδιο της 3^{ης} Ιουλίου 1988* υποστήριξαν ότι η επιφύλαξη Connally δεν επιτρέπει στην αμερικανική κυβέρνηση ή σε οποιαδήποτε άλλη κυβέρνηση που αναζητά να στηριχτεί σ' αυτήν την επιφύλαξη, υπό την βάση της αμοιβαιότητας, να χαρακτηρίσει αυθαίρετα ότι ένα θέμα εμπίπτει στην εσωτερική αρμοδιότητα, ή να κάνει έναν αυθαίρετο καθορισμό με κακή πίστη. Εξάλλου, μια περίεργη πτυχή της υπόθεσης των Στρατιωτικών και Παραστρατιωτικών Δραστηριοτήτων στη Νικαράγουα και κατ' αυτής (εφεξής υπόθεση Νικαράγουα) είναι ότι οι Η.Π.Α. δεν «εκμεταλλεύτηκαν» την επιφύλαξη αυτή. Πληρόφορησαν το Δικαστήριο ότι δεν σκόπευαν να την επικαλεστούν στο στάδιο της δικαιοδοσίας, χωρίς βέβαια το γεγονός αυτό να προδικάζει την στάση τους στο μέλλον. Καθορίζοντας ότι η διαφορά ενέπιπτε στην εσωτερική τους δικαιοδοσία, θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι το Δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσία. Είναι πιθανό ένας αριθμός παραγόντων να ευθύνεται για την μη επίκληση της επιφύλαξης. Ίσως θεωρούσαν ότι το Δικαστήριο θα ερμήνευε την επιφύλαξη με τρόπο που θα έβρισκαν απαράδεκτο. Αν ήθελαν να την επικαλεστούν σε μελλοντικές υποθέσεις, θα μπορούσαν να το κάνουν υπό περιστάσεις που κατά πάσα πιθανότητα θα αντιμετωπιζόταν με μεγαλύτερη συμπάθεια από το Δικαστήριο. Για τις πιθανές ερμηνείες του Δικαστηρίου αναφορικά με την επιφύλαξη αυτή, βλ. *Greig D.W.*, ό.π., p.p. 181-189

³⁷ Η παρ. 8 του άρθρου 15 του Συμφώνου της Κοινωνίας των Εθνών είχε προστεθεί μετά από πρόταση του αμερικανού William Howard Taft, ο οποίος θεωρούσε ότι η εξαίρεση από την αρμοδιότητα του Συμβουλίου των διαφορών που προέκυπταν από μια καθαρά εσωτερική πολιτική, θα αποδυνάμωνε τις αντιρρήσεις όλων όσων αντιτίθονταν στην Κοινωνία των Εθνών.

³⁸ Τα θέματα που εμπίπτουν στην εσωτερική δικαιοδοσία (*domaine reserve*) των κρατών δεν προσδιορίζονται από τα ίδια τα κράτη. Αντίθετα, ο προσδιορισμός αυτός είναι συνάρτηση της εξέλιξης του διεθνούς δικαίου και είναι ένα καθαρά νομικό θέμα, στο οποίο ένα δικαστήριο μπορεί πάντα να βρει μια νομική απάντηση. *Μπρεδήμας Αντώνης*, Η Κατανομή των Αρμοδιοτήτων Μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών και των Κρατών-Μελών και το Πρόβλημα των "Ultra-Vires Acts", στο Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, Μπουραντώνης Δημήτρης (επιμ.), ό.π., σελ. 82

συνεπώς να δώσει στις Η.Π.Α. δικαίωμα veto στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για μια διαφορά που έχει φτάσει ενώπιόν του από μια προσφεύγουσα χώρα.

Ο Γερουσιαστής Morse θεωρούσε ότι το ενδεχόμενο το Δικαστήριο να εμπλακεί σε θέματα εσωτερικής δικαιοδοσίας ήταν ανύπαρκτο. Συνέχισε όμως, λέγοντας πως αν το Δικαστήριο έπαιρνε μια απόφαση που δεν αφορούσε σε θέμα διεθνούς δικαίου, τότε οι Η.Π.Α. θα είχαν το δικαίωμα, υπό το άρθρο 94 του Χάρτη του Ο.Η.Ε., να θέσουν το θέμα αυτό και να αρνηθούν να συμμορφωθούν με την απόφαση. Από την όλη συζήτηση στην Γερουσία προέκυπτε το συμπέρασμα ότι πολλοί Γερουσιαστές θεωρούσαν πως σε περίπτωση διαφωνίας με αποφάσεις του Δικαστηρίου, οι Η.Π.Α. θα μπορούσαν να διατηρήσουν μια στάση *contra legem*. Κατά την θεώρησή τους, η υποχρέωση συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου ήταν κάτι λιγότερο από νομική, καθώς το Δικαστήριο δεν είχε ούτε «σερίφη», ούτε εξουσία εκτέλεσης και η ψήφος των Η.Π.Α. ήταν πάντα προαπαιτούμενο για λήψη αποφάσεων υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη του Ο.Η.Ε.

Ο μόνος που αντιτάχθηκε στην υιοθέτηση της επιφύλαξης αυτής ήταν ο Γερουσιαστής Millikin, όμως οι διαφωνίες του δεν εισακούστηκαν. Ο Γερουσιαστής Morse αρνήθηκε ότι η αποδοχή της θα στερούσε από την Δήλωση των Η.Π.Α. την σημασία της ως ενός μεγάλου βήματος προς την ανάπτυξης μιας τάξης πραγμάτων υπό το δίκαιο. Θεωρούσε πως η επιφύλαξη αυτή θα τόνιζε την ηθική υποχρέωση των Η.Π.Α., μιας και θα ενέπλεκε το στοιχείο της καλής πίστης.³⁹ Όμως, μια τόσο ευρεία επιφύλαξη, ακόμα και αν εφαρμοστεί με καλή πίστη, μπορεί εύκολα να γίνει καταστροφική κάθε πραγματικής υποχρέωσης.

Παρά το γεγονός ότι στο παρελθόν οι Η.Π.Α. είχαν εμφανιστεί πιο συχνά ως ενάγουσα χώρα, ο Γερουσιαστής Connally και οι υποστηρικτές του θεωρούσαν πως η χώρα θα κατείχε πάντα την θέση του εναγόμενου, εκτεθημένου στους δικαστικούς σφετερισμούς ενός δικαστηρίου που απαρτιζόταν από 14 αλλοδαπούς δικαστές και μόνο έναν αμερικανό. Πίσω από την επιφύλαξη αυτή υπάρχει μια θολή αίσθηση κινδύνου και η συμπερίληψή της στην Δήλωση αποδοχής αφήνει τις Η.Π.Α. στην θέση που κατείχαν υπό προγενέστερες συνθήκες υποχρεωτικής δικαιοδοσίας, η οποία

³⁹ Ανέφερε χαρακτηριστικά : *“If then we should ever break faith, if we then should ever hide behind this amendment ...and claim that an issue which is clearly international is in fact domestic, we can be most certain that we will lose not only face but, in my judgment, the confidence of the peace-loving nations of the world”*. Preuss Lawrence, ό.π., p. 731

είναι “*obligatory as long as there is no dispute, but become optional as soon as one has arisen*”.⁴⁰

2.1.2. Επιφύλαξη Vandenberg

Και η επιφύλαξη αυτή αντικατόπτριζε έναν φόβο αρνητικής λειτουργίας του Δικαστηρίου. Πιο συγκεκριμένα, αντιμετώπιζε με δυσμένεια την πιθανότητα οι Η.Π.Α. να αναμειχθούν σε δικαστικές διαδικασίες, όταν όλα τα μέρη της διαφοράς δεν ήταν ενώπιον του Δικαστηρίου. Η ίδια η Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας δεν συνιστούσε την υιοθέτησή της, αλλά παρ’ όλα αυτά, συμπεριλήφθηκε στην Δήλωση αποδοχής. Οι δυσκολίες λειτουργίας μιας τέτοιας διάταξης είναι προφανείς. Για παράδειγμα, αν το Δικαστήριο έπρεπε να ερμηνεύσει τον Χάρτη των Η.Ε. προκειμένου να επιλύσει μια διαφορά μεταξύ δύο κρατών, δεν θα μπορούσε να το κάνει εκτός και αν όλα τα κράτη-μέλη των Η.Ε. γινόνταν μέλη στην διαφορά; Έμφαση δίνεται επίσης στην λέξη «επηρεάζονται». Αν ερμηνευόταν να σημαίνει τα κράτη που επηρεάζονται άμεσα ή νομικά, τότε θα έτεινε προς το να μειώσει τον κύκλο των κρατών σε κάθε υπόθεση σε πιο λογικές αναλογίες. Αν στην λέξη δινόταν ερμηνεία ώστε να καλύπτει οποιοδήποτε θέμα σχετικό με μια συγκεκριμένη συνθήκη ή αν ερμηνευόταν ως να εφαρμόζεται στην συνθήκη και όχι στα μέλη της, το αποτέλεσμα θα μπορούσε να ειπωθεί ως κάτι ανάλογο με αυτόματη επιφύλαξη.⁴¹

Αν και η επιφύλαξη αυτή έχει επίσης ευρύ πεδίο, δεν προκάλεσε τον ίδιο βαθμό κριτικής με την επιφύλαξη Connally. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει προσπάθεια επιβολής απ’ τις Η.Π.Α. της ερμηνείας του πεδίου της επιφύλαξης στο Δικαστήριο. Είναι το ίδιο το Δικαστήριο που καθορίζει ποιες χώρες «επηρεάζονται» απ’ την ερμηνεία και εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολυμερούς συνθήκης. Επίσης, δεν προσδοκά να καλύψει όλο το πεδίο της Δήλωσης. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορά που σχετίζεται μόνο με εθνικούς κανόνες διεθνούς δικαίου.

⁴⁰ *Preuss Lawrence*, ό.π., p. 736

⁴¹ Στην υπόθεση Νικαράγουα οι Η.Π.Α. εξήγησαν ότι η λογική της επιφύλαξης αυτής είναι ότι προστατεύει τις ίδιες, αλλά και άλλες χώρες, από τα έμφυτα επιζήμια αποτελέσματα μιας μερικής εκδίκασης πολύπλοκων πολυμερών διαφορών. Εξέφρασαν την άποψή τους ότι η επιφύλαξη κάνει λόγο μόνο για χώρες που επηρεάζονται από μια απόφαση και όχι για χώρες που έχουν νομικό δικαίωμα ή συμφέρον στις διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου.

Παρά το γεγονός ότι το πεδίο της επιφύλαξης αυτής δεν ήταν ποτέ απόλυτα ξεκάθαρο, αποτέλεσε αντικείμενο μίμησης, όπως άλλωστε και η επιφύλαξη Connally.⁴²

2.2. Άλλες προσπάθειες περιορισμού της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου

Αναμφισβήτητα, οι επιφυλάξεις αυτές, όπως και κάθε επιφύλαξη που διατυπώνεται σε Δήλωση αποδοχής της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, αποτέλεσαν μια προσπάθεια περιορισμού της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Εκ μέρους των Η.Π.Α., όμως, δεν ήταν η μοναδική τέτοια προσπάθεια, όπως προκύπτει απ' την εξέταση της στάσης των Η.Π.Α. ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου⁴³. Έτσι, με συντομία, προσπάθησαν επίσης να περιορίσουν την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, επιχειρώντας μια στενή ερμηνεία της βάσης δικαιοδοσίας του. Αφού απέσυραν την Δήλωση υπό το άρθρο 36 του Καταστατικού του Δικαστηρίου, αρνήθηκαν την ύπαρξη οποιασδήποτε υποχρέωσης υποβολής συγκεκριμένων διαφορών, χωρίς την ρητή συναίνεσή τους, προσθέτοντας σχετικές επιφυλάξεις σε συνθήκες με ρήτρες δικαιοδοτικής επίλυσης των διαφορών.⁴⁴ Μετά την υπόθεση Νικαράγουα η συναίνεσή τους για τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου περιορίζεται σε συνθήκες που βρίσκονται σε ισχύ από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, είτε διμερούς, είτε πολυμερούς φύσης.

Μια άλλη προσπάθεια περιορισμού των υπαρχουσών υποχρεώσεών τους απέναντι στο Δικαστήριο είναι η ερμηνεία διατάξεων συνθηκών, όσο πιο στενά γίνεται. Στην υπόθεση LaGrand, για παράδειγμα, υποστήριξαν ότι η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου υπό το Προεραιτικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις δεν επεκτεινόταν σε δευτερεύουσες υποχρεώσεις εφαρμογής και εκδίκασης, όπως το δίκαιο της διπλωματικής προστασίας ή της κρατικής ευθύνης.⁴⁵

⁴² Το El Salvador, η Ινδία, η Μάλτα, το Πακιστάν και οι Φιλιππίνες συμπεριέλαβαν στις δηλώσεις τους επιφυλάξεις ανάλογες με την επιφύλαξη Vandenberg. Την επιφύλαξη Connally μιμήθηκαν η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία.

⁴³ Βλ. Μέρος III

⁴⁴ Χαρακτηριστική ως προς το σημείο αυτό είναι η υπόθεση Νομιμότητα Χρήσης Βίας, όπου απέφυγαν την εξέταση της υπόθεσης απ' το Δικαστήριο λόγω της επιφύλαξης που διατύπωσαν, όταν το 1988 επικύρωσαν τη Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας.

⁴⁵ Η υπόθεση LaGrand είναι αυτή στην οποία ξεκαθαρίστηκε πως οι σχέσεις που ρυθμίζουν κυρίως διακρατικά θέματα δεν μπορούν να αποκοπούν απ' τα αποτελέσματά τους στα άτομα. Πιο συγκεκριμένα, τέθηκε το ζήτημα του πώς η παραβίαση μιας διμερούς υποχρέωσης, που πηγάζει απ' την Σύμβαση της Βιέννης μπορεί να προσκρούσει στα ατομικά δικαιώματα για προξενική βοήθεια και στο δικαίωμα σε δίκαιη διαδικασία και στη ζωή. Η θέση των Η.Π.Α. σχετικά ήταν ότι η Σύμβαση της

Ταυτόχρονα, προσπάθησαν να εξαιρέσουν απ' την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου τα θέματα που εμπεριέχουν πολιτικές πτυχές, χωρίς ωστόσο να το καταφέρουν.⁴⁶

Είναι λοιπόν προφανές, πως παρά την αρχική τους έντονη εκδήλωση υποστήριξης προς το Διεθνές Δικαστήριο, στην συνέχεια οι Η.Π.Α. υιοθέτησαν μια θέση, η οποία στην ουσία μαρτυρά έντονη επιφυλακτικότητα, χωρίς ωστόσο να φτάσουν μέχρι το σημείο της πλήρους ρήξης με αυτό.

3. Η.Π.Α. και πλουραλισμός διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων

Τη σημερινή εποχή χαρακτηρίζει η ύπαρξη διαφόρων διεθνών δικαστηρίων, η δικαιοδοσία των οποίων είναι πιο περιορισμένη απ' αυτή του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Ο πολλαπλασιασμός των διεθνών δικαιοδοτικών θεσμών είναι μια πραγματικότητα που δεν μπορεί να αγνοηθεί και κατά συνέπεια, κάθε εξέταση και εκτίμηση της θέσης των Η.Π.Α. απέναντι στη διεθνή δικαιοσύνη, η οποία επικεντρώνεται αποκλειστικά και μόνο στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, είναι ελλιπής και δεν δίνει τη συνολική εικόνα του θέματος. Η περιεκτική ανάλυση της θέσης των Η.Π.Α. απέναντι σε κάθε διεθνές δικαστήριο είναι δυσχερής. Για το λόγο αυτό, το συγκεκριμένο τμήμα της εργασίας αφιερώνεται σε τρία μόνο δικαιοδοτικά όργανα (το καθένα αρμόδιο για την εξέταση διαφορετικής φύσης διαφορών), καθώς εκτιμάται ότι η εξέταση της θέσης των Η.Π.Α. απέναντι σ' αυτά συνεισφέρει ουσιαστικά στην κατανόηση και στη συνέχεια στην ερμηνεία της στάσης της χώρας απέναντι στη διεθνή δικαιοσύνη. Τα δικαιοδοτικά αυτά όργανα είναι το Όργανο

Βιέννης αφορά μόνο σε διακρατικές σχέσεις. Υποστήριξαν ότι το δικαίωμα του ατόμου να επικοινωνήσει με το προξενείο του και το αντίστροφο απορρέει άμεσα από το δικαίωμα της χώρας αποστολής. Αντίθετα, η διάδικος Γερμανία υποστήριζε ότι το άρθρο 36 της Σύμβασης δεν εγκαθιδρύει υποχρεώσεις της χώρας υποδοχής μόνο απέναντι στην χώρα αποστολής, αλλά και απέναντι σε άτομα, θέση που ασπάστηκε και το Δικαστήριο. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι στην υπόθεση του Διπλωματικού και Προξενικού Προσωπικού στην Τεχεράνη οι Η.Π.Α. είχαν υποστηρίξει ότι το άρθρο 36 περιελάμβανε ατομικό δικαίωμα. Το Δικαστήριο δεν έφτασε στο σημείο όμως να αποφανθεί για το αν το άρθρο 36 της Σύμβασης της Βιέννης έχει λάβει τον χαρακτήρα ανθρώπινου δικαιώματος, όπως ισχυρίστηκε η Γερμανία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Διαμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με γνωμοδότηση που εξέδωσε το 1999, ύστερα από σχετικό αίτημα του Μεξικού, κατέληξε στο ότι το δικαίωμα σε προξενική βοήθεια υπό την Σύμβαση της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις είναι ένα απαραίτητο στοιχείο της δίκαιης διαδικασίας και αποτελεί τμήμα του σώματος του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι Η.Π.Α. υπέβαλλαν γραπτές παρατηρήσεις, υποστηρίζοντας ότι το Δικαστήριο ήταν λάθος στην θέση του αυτή. *Aceves William J.*, "The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law", *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94, p.p. 555-563 και *Tinta Monica Feria*, "Due Process and the Right to Life in the Context of the Vienna Convention on Consular Relations: Arguing the LaGrand Case", *European Journal of International Law*, Vol. 12, No. 2

⁴⁶ Βλ. παρακάτω, Μέρος III

Επίλυσης Διαφορών (Ο.Ε.Δ.) στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.), το Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου Θαλάσσης (Δ.Δ.Δ.Θ.) και ο θεσμικός μηχανισμός προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Αμερική. Ως ένα πρώτο σχόλιο, μπορεί απλά να αναφερθεί ότι η στάση των Η.Π.Α. απέναντι στα δικαιοδοτικά αυτά όργανα εμφανίζεται, προς το παρόν, διαφοροποιημένη.

3.1. Δικαιοδοτικά όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην αμερικανική ήπειρο

Το καθεστώς των ατόμων υπό το διεθνές δίκαιο πλέον δεν αμφισβητείται. Τα άτομα είναι υποκείμενα του διεθνούς δικαίου και ως τέτοια έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις. Διεθνή διακστήρια και επιτροπές έχουν συχνά εξουσία να εξετάζουν την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να καταλογίζουν ευθύνες στις χώρες που παραβίασαν τις σχετικές τους υποχρεώσεις.

Στην αμερικανική ήπειρο ο θεσμικός μηχανισμός προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσω του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών (Ο.Α.Κ.), αρθρώνεται σε δύο όργανα : στη Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στο Διαμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το σύστημα της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην αμερικανική ήπειρο γεννήθηκε με την υιοθέτηση της Αμερικανικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων και Καθηκόντων του Ανθρώπου⁴⁷, το 1948 στη Bogota, η οποία ήταν και το πρώτο διεθνές όργανο ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικής φύσης. Η Διαμερικανική Επιτροπή ιδρύθηκε το 1959, λειτούργησε για πρώτη φορά το 1960, ενώ το 1965 εξουσιοδοτήθηκε να εξετάζει ατομικές προσφυγές. Η εντολή της Επιτροπής να προωθεί την τήρηση και υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να υπηρετεί ως συμβουλευτικό όργανο του Ο.Α.Κ. στο θέμα αυτό, βασίζεται τόσο στον Καταστατικό Χάρτη του Ο.Α.Κ.⁴⁸, καθώς η Επιτροπή είναι όργανό του, όσο και στην Αμερικανική Διακήρυξη. Όσον αφορά στο Διαμερικανικό Δικαστήριο, αυτό ιδρύθηκε το 1969, με την υιοθέτηση της Αμερικανικής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.⁴⁹ Μόνο χώρες οι οποίες έχουν επικυρώσει την Αμερικανική Σύμβαση μετέχουν στο Δικαστήριο και έχουν δικαίωμα προσφυγής σ' αυτό.

⁴⁷ Για το πλήρες κείμενο της Αμερικανικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων και Καθηκόντων του Ανθρώπου βλ. : www.cidh.org/Basicos/basic2.htm (πρόσβαση στις 26/10/2005)

⁴⁸ Για το πλήρες κείμενο του Καταστατικού του Ο.Α.Κ. βλ. : www.cidh.org/Basicos/charter.htm (πρόσβαση στις 26/10/2005)

⁴⁹ Για το πλήρες κείμενο της Αμερικανικής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου βλ. : www.iachr.org/Basicos/basic3.html (πρόσβαση στις 26/10/2005)

Συνεπώς, η Επιτροπή έχει εξουσίες που δεν απορρέουν άμεσα απ' την Αμερικανική Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μπορεί να εξετάζει ατομικές προσφυγές όταν υπάρχουν ισχυρισμοί ότι ένα κράτος-μέλος του Ο.Α.Κ. είναι υπεύθυνο για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εφαρμόζει την Αμερικανική Σύμβαση για να εξετάσει υποθέσεις εναντίον χωρών που είναι μέλη στην Σύμβαση αυτή, ενώ για τις χώρες που δεν είναι, εφαρμόζει την Αμερικανική Διακήρυξη. Οι εξουσίες που έχει η Επιτροπή αναφορικά με όλα τα κράτη-μέλη του Ο.Α.Κ. αναφέρονται στο άρθρο 18 του Καταστατικού της.⁵⁰ Αντίθετα, το άρθρο 20 του Καταστατικού προβλέπει τις εξουσίες που έχει, οι οποίες είναι επιπρόσθετες αυτών του άρθρου 18, αναφορικά με κράτη-μέλη του Ο.Α.Κ., που δεν είναι μέλη στην Αμερικανική Σύμβαση. Για τις χώρες αυτές η Επιτροπή πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην παρακολούθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εμπεριέχονται στα άρθρα I (δικαίωμα στην ζωή, ελευθερία και προσωπική ασφάλεια), II (δικαίωμα στην ισονομία), III (δικαίωμα στην θρησκευτική ελευθερία και λατρεία), IV(δικαίωμα στην ελευθερία γνώμης και έκφρασης), XVIII (δικαίωμα σε δίκαιη δίκη), XXV (δικαίωμα προστασίας από αυθαίρετη σύλληψη) και XXVI (δικαίωμα στις δίκαιες διαδικασίες ενώπιον του νόμου) της Αμερικανικής Διακήρυξης⁵¹. Μπορεί επίσης να εξετάζει προσφυγές και κάθε άλλη διαθέσιμη πληροφορία, να απευθύνεται στην κυβέρνηση οποιασδήποτε χώρας μη μέλους στην Αμερικανική Σύμβαση για πληροφορίες που θεωρούνται αρμόζουσες απ' την ίδια και να κάνει συστάσεις, όταν το θεωρεί απαραίτητο, προκειμένου να επιτευχθεί πιο αποτελεσματική τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁵² Οι Η.Π.Α. είναι από τις χώρες που δεν συμμετέχουν στην Αμερικανική Σύμβαση⁵³. Επομένως, γι' αυτές η εξουσία της Επιτροπής αναφορικά με την εξέταση προσφυγών εναντίον τους βασίζεται στην Αμερικανική Διακήρυξη.⁵⁴

⁵⁰ Η Επιτροπή εκτελώντας την εντολή της μπορεί να λαμβάνει, αναλύει και να ερευνά ατομικές προσφυγές για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να εκδίδει αναφορές για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε συγκεκριμένες χώρες, να διεγείρει το κοινό αίσθημα για σχετικά θέματα, να προτείνει την υιοθέτηση από τα κράτη-μέλη του Ο.Α.Κ. μέτρων που θα συμβάλλουν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να ζητά από τα κράτη-μέλη την υιοθέτηση συγκεκριμένων ασφαλιστικών μέτρων και τέλος να υποβάλλει υποθέσεις στο Διαμερικανικό Δικαστήριο και να ζητά γνωμοδοτήσεις (άρθρο 18 του Καταστατικού της Επιτροπής). Για το πλήρες κείμενο του Καταστατικού βλ. : www.cidh.org/Basicos/basic16.htm (πρόσβαση στις 26/10/2005)

⁵¹ Άρθρο 20, παρ. α του Καταστατικού της Επιτροπής

⁵² Άρθρο 20, παρ. β του Καταστατικού της Επιτροπής

⁵³ Από τις 35 χώρες-μέλη του Ο.Α.Κ. οι 24 έχουν επικυρώσει την Αμερικανική Σύμβαση. Οι χώρες που δεν την επικύρωσαν είναι οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, το Belize, η Guyana και αρκετές χώρες της Καραϊβικής.

⁵⁴ Στη Διαμερικανική Επιτροπή συμμετέχουν 7 επίτροποι. Εκ μέρους των Η.Π.Α. συμμετέχει ο Paolo G. Carozza (από 1/1/2006, έως 31/12/2009)

Είναι συνεπαγόμενο ότι το Διαμερικανικό Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία στις Η.Π.Α.

Κάθε χρόνο η Γενική Συνέλευση του Ο.Α.Κ. καλεί τα αμερικανικά κράτη να επικυρώσουν την Αμερικανική Σύμβαση. Όταν ο Καναδάς προσχώρησε στον Ο.Α.Κ. το 1990, δεσμεύτηκε να επικυρώσει την Σύμβαση. Οι ιθύνοντες όμως της χώρας εξήγησαν ότι η καθυστέρηση επικύρωσης οφειλόταν σε διαδικαστικά θέματα, καθώς τα ανθρώπινα δικαιώματα εμπίπτουν κατά κύριο λόγο στην δικαιοδοσία των διαφόρων επαρχιών και στην ομοσπονδιακή.⁵⁵ Παρομοίως, οι Η.Π.Α. έχουν ένα ομοσπονδιακό σύστημα διακυβέρνησης, όπου οι ποινικοί νόμοι εμπίπτουν στις πολιτείες. Αν οι Η.Π.Α. επρόκειτο να επικυρώσουν την Σύμβαση, θα το έκαναν διατυπώνοντας επιφυλάξεις σε συγκεκριμένες διατάξεις. Κατά πάσα πιθανότητα θα διατύπωναν επιφυλάξεις στην πρόβλεψη ότι η θανατική ποινή δεν μπορεί να επανέλθει σε χώρες όπου έχει καταργηθεί και ότι δεν θα επιβάλλεται σε ανήλικους την ώρα της τέλεσης εγκληματίες.⁵⁶ Επίσης, η διάταξη για το δικαίωμα στη ζωή, που διευκρινίζει ότι η ζωή ξεκινά, γενικά, από τη στιγμή της σύλληψης⁵⁷, θα απαιτούσε τη διατύπωση επιφύλαξης, λόγω της απόφασης του Ανώτατου Δικαστηρίου αναφορικά με τις αμβλώσεις.⁵⁸

Οι Η.Π.Α. σήμερα δεν φαίνεται να σκέφτονται το ενδεχόμενο προσχώρησης στην Αμερικανική Σύμβαση και αυτό σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αποδοθεί στη σύγκρουση που θα μπορούσαν να προκαλέσουν κάποιες διατάξεις της τελευταίας, με τους εσωτερικούς νόμους. Ωστόσο, η στάση αυτή προκαλεί ως ένα σημείο έκπληξη, καθώς ιστορικά οι Η.Π.Α. ταυτίζουν τον εαυτό τους με την δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Έχουν φτάσει μάλιστα στο σημείο να κάνουν λόγο για “*American exceptionalism*”, που εδράζεται στην πεποίθηση ότι οι Η.Π.Α. είναι πολιτιστικά και πολιτικά διαφορετικές και σαφώς ανώτερες, από άλλες χώρες. Στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η άποψη αυτή εκφράζεται απ’ την κοινή αμερικανική αίσθηση ότι η χώρα παίζει καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό των σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα στάνταρ και στην προστασία και υπεράσπισή

⁵⁵ Ενώ η καναδική ομοσπονδιακή κυβέρνηση έχει την εξουσία συνομολόγησης συνθηκών, πρέπει να διαβουλευτεί με τις επαρχιακές κυβερνήσεις πριν επικυρώσει τις συνθήκες. *Pasquglucci Jo M.*, *The Practice and Procedure of the Inter-American Court of Human Rights*, Cambridge, University Press, 2003, p.p. 341-342

⁵⁶ Άρθρο 4, παρ. 3 και 5 της Αμερικανικής Σύμβασης

⁵⁷ Άρθρο 4, παρ. 1 της Αμερικανικής Σύμβασης

⁵⁸ Η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου το 1973 φαίνεται να υποστηρίζει την απόλυτη ελευθερία της εγκύου να αποφασίσει για το ενδεχόμενο αμβλώσης. *Tomuschat Christian*, *Human Rights, Between Idealism and Realism*, Oxford University Press, 2003, p. 71

τους.⁵⁹ Ταυτόχρονα, οι Η.Π.Α. εμφανίζονται ιδιαίτερα περήφανες για την αφοσίωσή τους στα ατομικά δικαιώματα σε εσωτερικό επίπεδο. Με τα δεδομένα αυτά, θα περίμενε κανείς η χώρα να έχει μια πολύ πιο διαφορετική αντιμετώπιση των οργάνων που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντιθέτως, η σχετική περηφάνια των Η.Π.Α. συνοδεύτηκε από την άρνηση επικύρωσης των δύο Διεθνών Συμφώνων των Η.Ε. για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα⁶⁰, καθώς και άλλων διεθνών συνθηκών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εδώ ακριβώς συγκαταλέγεται και η άρνησή τους να επικυρώσουν την Αμερικανική Σύμβαση. Τάση της χώρας είναι να θέτει στάνταρ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που η ίδια αρνείται να εφαρμοστούν στον εαυτό της, σε άλλες χώρες. Είναι αντιφατικό και ταυτόχρονα θλιβερό, μια χώρα που θεωρεί ότι υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό, να μην έχει επικυρώσει συμφωνίες που παρέχουν διεθνείς εγγυήσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶¹ Η δεδηλωμένη υποστήριξή τους τόσο προς τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικά, όσο και προς την Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, πιο συγκεκριμένα, δεν αποδεικνύεται.

3.2. Συμμετογή στις διαπραγματεύσεις για την ίδρυση του Π.Ο.Ε. και αποδοχή των Συμφωνιών

Οι διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Γύρου της Ουρουγουάης κατέληξαν το 1995 στην ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Στον Π.Ο.Ε. το καθεστώς επίλυσης των διαφορών είναι αποτυπωμένο στο Μνημόνιο Συμφωνίας για τους Κανόνες και τις Διαδικασίες που Διέπουν την Επίλυση των Διαφορών.⁶² Το καθεστώς αυτό δεν λειτούργησε εκ τους μηδενός, καθώς στους κόλπους της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) είχε ήδη

⁵⁹ *Donnelly Jack*, International Human Rights, Dilemmas in World Politics, Westview Press, Boulder-San Francisco-Oxford, 1993, p.p. 100-101

⁶⁰ Τελικά επικύρωσαν το 1992 το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, αλλά δεν εξέτασαν το ενδεχόμενο επικύρωσης και του άλλου Συμφώνου.

⁶¹ Αυτοί που τάσσονται κατά της επικύρωσης των συμφωνιών αυτών υποστηρίζουν ότι οι συνταγματικές εγγυήσεις στη χώρα είναι περισσότερο από επαρκείς και ότι τα περισσότερα θέματα που καλύπτονται απ' τις συμφωνίες αυτές είναι καλύτερα να αφήνονται στις ομοσπονδιακές αρχές, προκειμένου να μην υπάρξει ανάγκη μεταβίβασης κυβερνητικής εξουσίας σε ένα διεθνές σώμα. *Κουλουμπής Θεόδωρος*, Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995, σ.σ. 392-393

⁶² Για τον ακριβή τρόπο λειτουργίας του συστήματος επίλυσης διαφορών στον Π.Ο.Ε., βλ. *Στάγκος Ν. Πέτρος*, Το Καθεστώς Επίλυσης Διαφορών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, στο Φατούρος Αργύρης Α.-Κωνσταντίνος Στεφάνου (επιμ.), Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1995, σ.σ. 142-160

διαμορφωθεί ένα σύστημα επίλυσης των διαφορών, το οποίο βέβαια δεν προέβλεπε επίσημη εκδίκαση των εμπορικών διαφορών.⁶³ Η Διακήρυξη της Punta del Este του Σεπτεμβρίου του 1989, με την οποία αποφασίστηκε από τα μέλη της GATT η διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, αναγνώριζε την ανάγκη να βελτιωθεί και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της διαδικασίας επίλυσης διαφορών της GATT⁶⁴.

Τα αποτελέσματα του Γύρου της Ουρουγουάης στον τομέα της επίλυσης των διαφορών κατέστησαν δυνατά, λόγω της άμβλυνσης της αντίθεσης ανάμεσα στους δύο σημαντικότερους εταίρους του πολυμερούς διεθνούς εμπορικού συστήματος, των Η.Π.Α. και της Ε.Ο.Κ., όσον αφορά στην φύση της διαδικασίας επίλυσης των διαφορών της GATT αρχικά και του Π.Ο.Ε. στη συνέχεια. Οι Η.Π.Α. επεδίωκαν την δημιουργία κανόνων που θα ενίσχυαν το δικαστηριακό χαρακτήρα της διαδικασίας. Έκαναν προτάσεις για την εξασφάλιση της απρόσκοπτης έγκρισης της έκθεσης από τα συμβαλλόμενα μέρη, μέσω του αποκλεισμού των δύο συμβαλλόμενων μερών, που εμπλέκονται στην διαφορά, από τη διαδικασία έγκρισης της έκθεσης του αντίστοιχου panel. Έκαναν επίσης πρόταση για την λήψη απόφασης με Consensus minus two, καθώς και για καθιέρωση διαιτησίας, ως εναλλακτικού θεσμού επίλυσης των διαφορών, σε σχέση με τον θεσμό των panels. Η επιδίωξη αυτή των Η.Π.Α. μπορεί να εξηγηθεί με δύο τρόπους. Πρώτον, οι σχετικές τους απόψεις βρίσκονταν σε άμεση συνάρτηση με την προσαρμογή της δομής και του περιεχομένου της GATT στις

⁶³ Το σύστημα της GATT ουσιαστικά ήταν ένα σύστημα διαιτησίας, στο οποίο η συναίνεση και των δύο διαδίκων ήταν απαραίτητη για κάθε στάδιο επίλυσης της διαφοράς. Αν το μέρος που έχανε δεν συμμορφωνόταν με την απόφαση και, όπως συνήθως γινόταν, μπλόκαρε την λήψη κυρωτικών μέτρων εναντίον του εξαιτίας της μη συμμόρφωσης, τότε το μέρος που κέρδιζε μπορούσε να αποφασίσει αν θα εφαρμόσει μονομερείς κυρώσεις. Οι Η.Π.Α. ήταν χώρα που εμπλέκονταν συχνά σε μονομερείς κυρώσεις *Ponser Eric A. and Yoo John C.*, "A Theory of International Adjudication", The Law School, The University of Chicago, 2004, p.p. 38-39

⁶⁴ Έτσι, το νέο καθεστώς παρουσιάζει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά :

- Ανατρέπει τον κατακερματισμό της διαδικασίας επίλυσης διαφορών της GATT, που είχε προκύψει απ' τον Γύρο του Τόκιο (ο Γύρος του Τόκιο στο πεδίο της διαδικασίας επίλυσης διαφορών προκάλεσε κατακερματισμό της διαδικασίας, καθώς προβλεπόταν ξεχωριστή διαδικασία επίλυσης για κάθε μία από τις εννέα Πολυμερείς Συμφωνίες που είχαν συνομολογηθεί)
- Το Όργανο Επίλυσης Διαφορών θεσμοποιείται
- Καθιέρωση του θεσμού της διαιτησίας (στα πλαίσια της GATT η διαιτησία ήταν μόνο εναλλακτικό μέσω επίλυσης των διαφορών, καθώς υπήρχε πάντα η δυνατότητα ίδρυσης ομάδας εργασίας)
- Το καθεστώς του Π.Ο.Ε. και ειδικότερα η διαδικασία των πάνελ εμπνέονται από το δικαστηριακό πρότυπο της επίλυσης των διακρατικών διαφορών
- Ιδρύεται Δευτεροβάθμιο Όργανο Επίλυσης των Διαφορών (αυτή είναι η σημαντικότερη καινοτομία που εισάγει το σύστημα επίλυσης διαφορών του Π.Ο.Ε.)

Mavroidis Petros C., "Remedies in the W.T.O. Legal System Between a Rock and a Hard Place", *European Journal of International Law*, 2000, Vol. 11, No. 4, p. 777

ανάγκες της αμερικανικής εξωτερικής εμπορικής πολιτικής. Για τον λόγο αυτό επέμεναν στην εξασφάλιση του σεβασμού των ουσιαστικών κανόνων της GATT με μέσα δικαστικού χαρακτήρα. Δεύτερον, η σχετική στάση των Η.Π.Α. αφορούσε θέματα εσωτερικής πολιτικής φύσης. Η αμερικανική κυβέρνηση επεδίωκε με αυτόν τον τρόπο να πείσει το Κογκρέσο ότι ενδιαφέρεται για την αποτελεσματική προστασία των αμερικανικών συμφερόντων στο διεθνές εμπόριο.⁶⁵

Η Κοινότητα, απ' την μεριά της, απέρριπτε τις προτάσεις των Η.Π.Α. και ενδιαφερόταν κυρίως για την θέσπιση χρονικών προθεσμιών κατά τα διάφορα στάδια της διαδικασίας των panels, με παράλληλη την διατήρηση του κανόνα της λήψης απόφασης έγκρισης της έκθεσης του panel με consensus. Για τις Η.Π.Α., που έχουν τις πιο ανοιχτές αγορές στον κόσμο, υπήρχε η υπόσχεση ότι θα τους παρασχόταν η δυνατότητα να επιβάλλουν τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνονταν από τις υπόλοιπες χώρες. Παρομοίως, για τα άλλα κράτη, ο Γύρος της Ουρουγουάης υποσχόταν προστασία από τον μονομερισμό των Η.Π.Α.

Η αποδοχή του συστήματος επίλυσης διαφορών από τις Η.Π.Α. έγινε, έστω και χωρίς ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Είναι ενδεικτικό ότι κανένας απ' τους μεγάλους υποψήφιους στις προηγούμενες προκριματικές εκλογές δεν τάχθηκε υπέρ της αποχώρησης από τον Π.Ο.Ε.⁶⁶

3.3. Συμμετογή στις διαπραγματεύσεις για τη Σύμβαση του Montego Bay, αλλά μη αποδοχή της

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι Η.Π.Α. ηγήθηκαν της Πρώτης και Δεύτερης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, προσπαθώντας να προστατέψουν και να κωδικοποιήσουν τις ελευθερίες των θαλασσών. Η Πρώτη Συνδιάσκεψη έγινε το 1958 και κατέληξε στις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης για το Δίκαιο των Θαλασσών. Τον Μάιο του 1960 η Γερουσία συζήτησε τις τέσσερις Συμβάσεις του Δικαίου Θαλάσσης και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο, που προέβλεπε την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για διαφορές που ανέκυπταν από την εφαρμογή και

⁶⁵ Στάγκος Ν. Πέτρος, ό.π., σ.σ. 132-134

⁶⁶ Ο μόνος που το έκανε ήταν ο Dennis Kucinich και δεν έλαβε μεγάλη υποστήριξη στις δημοκρατικές προκριματικές εκλογές.

την ερμηνεία των Συμβάσεων αυτών. Τελικά, η Γερουσία απέρριψε το Πρωτόκολλο αυτό, ενώ εξέφρασε την συναίνεσή της για τις τέσσερις Συμβάσεις⁶⁷.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1960 τα ναυτιλιακά συμφέροντα των Η.Π.Α. απειλήθηκαν και έτσι οι Η.Π.Α. ξεκίνησαν την προώθηση συμφωνίας στα πλαίσια του Ο.Η.Ε. για μέγιστο πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης και προστασία της ελεύθερης ναυσιπλοΐας μέσω των στενών. Η κίνηση αυτή οδήγησε λίγα χρόνια αργότερα, με διευρυμένη όμως agenda, στην σύγκληση της Τρίτης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Οι Η.Π.Α. ήταν απ' τις κύριες κινητήριες δυνάμεις πίσω απ' αυτή την Συνδιάσκεψη.

Το 1982 υιοθετήθηκε η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, με στόχο την εγκαθίδρυση ενός περιεκτικού νομικού πλαισίου που θα διέπει τις χρήσεις των ωκεανών. Πολύ σημαντικό σημείο της Σύμβασης είναι το ότι περιλαμβάνει διάφορες ομάδες συστημάτων, μέσα από τις οποίες διαφαίνεται ένα μοντέλο υποχρεωτικής δικαιοδοτικής επίλυσης των διαφορών.⁶⁸ Αναμφισβήτητα, η συμπερίληψη σε μια οικουμενική κωδικοποιητική συνθήκη, ρυθμίσεων για τον διακανονισμό των διαφορών είναι σημαντικό επίτευγμα.⁶⁹ Ο στόχος της Σύμβασης είναι η δημιουργία ενός συστήματος επίλυσης διαφορών που προωθεί την συμμόρφωση με τις διατάξεις της και διασφαλίζει ότι οι διαφορές θα επιλύονται με ειρηνικά μέσα. Οι διαδικασίες που προβλέπονται είναι ευέλικτες, παρέχοντας επιλογές αναφορικά με τα κατάλληλα μέσα και forum επίλυσης των διαφορών. Είναι επίσης περιεκτικές, υποβάλλοντας το σύνολο των διατάξεων της Σύμβασης σε επιβολή μέσω μηχανισμών που είναι δεσμευτικοί υπό το διεθνές δίκαιο.

⁶⁷ Testimony of John Norton Moore before the Senate Foreign Relations Committee, October 14, 2003. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : www.foreign.senate.gov/testimony/2003/MooreTestimony031014.pdf (πρόσβαση στις 03/08/2005)

⁶⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 287 της Σύμβασης, ένα κράτος όταν υπογράφει, επικυρώνει ή προσχωρεί στην Σύμβαση, ή ακόμα και σε μεταγενέστερο χρόνο, μπορεί να επιλέξει με γραπτή δήλωση που κατατίθεται στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω μέσα επίλυσης διαφορών γενικού χαρακτήρα :

- Το Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου Θαλάσσης. Είναι ένας μόνιμος θεσμός, με δικαιοδοσία για όλα τα θέματα που ανακύπτουν από την Νέα Σύμβαση Δικαίου Θαλάσσης.
- Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
- Τη Διεθνή Διαιτησία του Παραρτήματος VII
- Την Ειδική Διαιτητική Διαδικασία, του Παραρτήματος VIII

Περιλαμβάνει επίσης ένα συμπληρωματικό σύστημα επίλυσης των διαφορών που προκύπτουν υπό το Μέρος XI της Σύμβασης. Πρόκειται για διαφορές που σχετίζονται με την Διεθνή Αρχή, οι οποίες υποβάλλονται στο Δικαστήριο για την Διευθέτηση των Διαφορών των Σχετικών των Θαλάσσιων Βυθού. Είναι η πρώτη φορά που μια τέτοια Συνδιάσκεψη συμφώνησε να προβλέπει την πρόσβαση ατόμων και επιχειρήσεων σε ένα διεθνές δικαστήριο, αναφορικά με τις διαφορές τους με μια χώρα ή έναν διεθνή οργανισμό. www.itlos.org (πρόσβαση στις 03/08/2005)

⁶⁹ Ιωάννου Κ.- Στρατή Α., Δίκαιο της Θάλασσας, Β' Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000, σ.σ. 396-397

Αν και οι Η.Π.Α. ψήφισαν υπέρ της υιοθέτησης της Σύμβασης αυτής, οι ίδιες, καθώς και άλλες βιομηχανικές χώρες, δεν την υπέγραψαν λόγω διαφωνιών με το Μέρος XI και τα σχετικά Παραρτήματα, που σχετίζονταν με την διαχείριση των θαλάσσιων πόρων των βυθών, πέρα από την εθνική δικαιοδοσία. Θέση τους ήταν ότι δεν μπορούσαν να υπογράψουν την Σύμβαση χωρίς πρώτα να υπάρξουν σημαντικές αλλαγές στο Μέρος XI της Σύμβασης⁷⁰. Κατά την διάρκεια των τελευταίων συνεδριάσεων της Συνδιάσκεψης ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α. Reagan είχε θέσει μια σειρά από αλλαγές στο Μέρος XI της Σύμβασης και όταν η Σύμβαση υιοθετήθηκε χωρίς τις αλλαγές αυτές, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών ανέλαβε να πείσει τους συμμάχους των Η.Π.Α. να μην αποδεχτούν την Σύμβαση χωρίς την προηγούμενη ικανοποίηση των όρων του Reagan. Η επιτυχία της αποστολής του προετοίμασε το έδαφος, κάποια χρόνια αργότερα, για την επιτυχή επαναδιαπραγμάτευση του Μέρους XI της Σύμβασης. Το 1990 ο τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Javier Perez de Guellar, ξεκίνησε διαβουλεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων κυβερνήσεων, με σκοπό την παγκόσμια συμμετοχή στην Σύμβαση. Μέχρι τα τέλη του 1992 ασκήθηκαν πιέσεις για να αναθεωρηθούν ή να τροποποιηθούν όσα απ' τα τμήματα της Σύμβασης θεωρούνταν μη αποδεκτά⁷¹.

Γενικά, πάντως, τα όσα συμφωνήθηκαν στην Συνδιάσκεψη ικανοποιούσαν τα συμφέροντα των Η.Π.Α., η διαφωνία αυτή όμως ήταν καθοριστική στην απόφασή τους να μην δεσμευτούν απ' το καθεστώς της Σύμβασης. Ο Πρόεδρος Reagan ενώ την απέρριψε, δήλωσε ότι αναγνωρίζει πως η ισορροπία συμφερόντων που ενσωματώνει η Σύμβαση είναι προς το συμφέρον των Η.Π.Α. και της διεθνούς κοινότητας ως σύνολο, ανακοινώνοντας παράλληλα ότι η χώρα του στο μέλλον θα ενεργούσε με τρόπο συνεπή προς αυτήν την ισορροπία συμφερόντων⁷².

Τον Απρίλιο του 1993 η κυβέρνηση του Clinton ανακοίνωσε ότι θα συμμετάσχει στις διαβουλεύσεις για την επαναδιαπραγμάτευση του Μέρους XI της Σύμβασης. Οι διαβουλεύσεις κατέληξαν στην υιοθέτηση στις 28 Ιουλίου 1994 απ'

⁷⁰ Platzoder Renate, "Substantive Changes in a Multilateral Treaty Before Its Entry Into Force : The Case of the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea", *European Journal of International Law*, 1993, Vol. 4, No.3, p. 395

⁷¹ Στην κίνηση αυτή οδήγησε, πέρα απ' την επιθυμία για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή κρατών στην Σύμβαση, η βελτίωση που επικρατούσε στο διεθνές πολιτικό κλίμα, οι αλλαγές στην οικονομική ιδεολογία, που πλέον σήμαιναν μεγαλύτερη αποδοχή των αρχών της ελεύθερης αγοράς και τέλος η σταθερή αύξηση των οργάνων επικύρωσης που απαιτούνταν προκειμένου να τεθεί σε ισχύ η Σύμβαση.

⁷² Sullivan Donna J., "United States Interests in the Law of the Sea Convention", *American Journal of International Law*, 1994, Vol. 88, p. 168

την Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. της Απόφασης 48/263, η οποία άνοιγε για υπογραφή μια Συμφωνία σχετικά με την εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης.⁷³ Η Συμφωνία αυτή τροποποίησε αρκετά σημεία που σχετίζονταν με τον θαλάσσιο βυθό⁷⁴. Οι Η.Π.Α. στις 29 Ιουλίου 1994, μαζί με άλλες 40 χώρες και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, υπέγραψαν την Συμφωνία αυτή και στις 7 Οκτωβρίου, ο τότε Πρόεδρος Clinton την έφερε ενώπιον της Γερουσίας, μαζί με την ίδια την Σύμβαση⁷⁵.

Μέχρι και σήμερα (2005) η Γερουσία δεν έχει εκφράσει την συναίνεσή της για την προσχώρηση στη Σύμβαση. Σήμερα, η Σύμβαση είναι σε ισχύ για 148 κράτη⁷⁶, συμπεριλαμβανομένων και των Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, εκτός βεβαίως των Η.Π.Α., ενώ η Συμφωνία του 1994 ισχύει για 121 κράτη⁷⁷. Στις Η.Π.Α. διάχυτη είναι η άποψη ότι η Σύμβαση θα έπρεπε να επικυρωθεί όσον το δυνατόν γρηγορότερα. Την Σύμβαση υποστηρίζουν πολλοί οργανισμοί στην Αμερική⁷⁸, συμπεριλαμβανομένου του Αμερικανικού Ναυτικού. Ανάλογη είναι και η άποψη του Προέδρου Bush. Στις αρχές μάλιστα του 2005 η Επιτροπή της Γερουσίας για τις Εξωτερικές Σχέσεις πρότεινε ομόφωνα στην Γερουσία να εκφράσει την συναίνεσή της για την προσχώρηση της χώρας στη Σύμβαση και στη Συμφωνία του 1994.

4. Σύγχρονη στάση των Η.Π.Α. απέναντι στο θεσμό της διεθνούς διαιτησίας

Όσον αφορά στην πιο σύγχρονη στάση της χώρας απέναντι στο θεσμό της διαιτησίας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συμμετοχή της στο U.S.-Iran Claims Tribunal, με διάδικη χώρα το Ιράν.⁷⁹ Όσο εκκρεμούσε η διαφορά των δύο χωρών ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης αναφορικά με την ομηρεία των αμερικανών διπλωματών στην Τεχεράνη, τελεσφόρησαν οι διαβουλεύσεις των δύο μερών μέσω τρίτων κρατών. Έτσι, η Αλγερία, που λειτουργούσε ως μεσολαβητής,

⁷³ 121 κράτη ψήφισαν υπέρ, συμπεριλαμβανομένων και των Ηνωμένων Πολιτειών.

⁷⁴ *Brown E.D.*, "The International Law of the Sea", Volume I, Introductory Manual, 1994, Dartmouth, p.p. 470-471

⁷⁵ *Burke William T.*, "Implications for Fisheries Management of U.S. Acceptance of the 1982 Convention on the Law of the Sea", *American Journal of International Law*, 1995, Vol. 89, p. 793

⁷⁶ Τελευταία προσχώρησε η Burkina Faso στις 25 Ιανουαρίου 2005

⁷⁷ Τελευταία προσχώρησε η Μποτσουάνα στις 31 Ιανουαρίου 2005

⁷⁸ Την υποστήριξή τους στην Σύμβαση εκφράζουν οι : United States Outer Continental Shelf Policy Committee, National Oceans Industries Association, American Petroleum Institute, Chamber of Shipping of America, Center for Seafarer's Rights, Chemical Manufacturers Association και National Commission on Ocean Policy.

⁷⁹ Για στοιχεία σχετικά με το δικαστήριο αυτό βλ. *Caron D. David*, "The Nature of the Iran-United States Claims Tribunal and the Evolving Structure of International Dispute Resolution", *American Journal of International Law*, 1990, Vol. 84, p.p. 104-156

εξέδωσε τον Νοέμβριο του 1981 μονομερή Διακήρυξη (Διακήρυξη της Αλγερίας), η οποία περιείχε τους όρους της συμφωνίας μεταξύ Η.Π.Α. και Ιράν. Ταυτόχρονα, εξέδωσε και Διακήρυξη για τον διακανονισμό των αξιώσεων, όπου περιλήφθηκαν και οι όροι του διακανονισμού με διαιτησία των διαφορών των δύο κρατών. Τόσο οι Η.Π.Α., όσο και το Ιράν, με μονομερείς τους δηλώσεις αποδέχτηκαν το περιεχόμενο της Διακήρυξης και έτσι κατέστη δυνατή η σύσταση του διεθνούς αυτού διαιτητικού δικαστηρίου με έδρα την Χάγη. Με λίγα λόγια, το δικαιοδοτικό αυτό όργανο ξαναγυρίζει στις ad hoc διαιτησίες του 19^{ου} αιώνα, που επίλυαν κυρίως ιδιωτικές αξιώσεις, οι οποίες ανέκυπταν από αναταραχές, στις οποίες ενεπλέκονταν και μια κυβέρνηση. Το μοτίβο είναι το ίδιο : δύο χώρες συμφωνούν ex post σε ένα σχέδιο ad hoc διαιτησίας, οι διαιτητές εκδίδουν αποφάσεις και τα προβλεπόμενα ποσά πληρώνονται.

Αναφορά πρέπει να γίνει και στην Επιτροπή Επανορθώσεων των Η.Ε. για το Ιράκ, αν και η περίπτωση αυτή δεν εντάσσεται στα πλαίσια του θεσμού της διαιτησίας⁸⁰, η δημιουργία της όμως βασίστηκε στο προηγούμενο του αμερικανοϊρανικού δικαστηρίου.⁸¹ Η Επιτροπή αυτή συστάθηκε με τις αποφάσεις 687 και 692⁸² του Συμβουλίου Ασφαλείας, που υιοθετήθηκαν υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε., αφού προηγουμένως είχε επιβεβαιωθεί η ευθύνη που υπείχε το Ιράκ λόγω της εισβολής του στο Κουβέιτ. Θεωρείται επικουρικό όργανο του Συμβουλίου Ασφαλείας και το κύριο όργάνό της είναι το Governing Council, το οποίο αποτελείται από τους αντιπροσώπους των 15 μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η σημαντικότητα του Συμβουλίου της Επιτροπής έγκειται, πέρα απ' όλα τα άλλα, στο ότι οι αποφάσεις των panels που εξετάζουν τις αξιώσεις γίνονται δεσμευτικές μετά από έγκριση του ίδιου του Συμβουλίου. Συνεπώς, οι Η.Π.Α. κατέχουν μόνιμα μια θέση στο Συμβούλιο της Επιτροπής, δεν έχουν, όμως, δικαίωμα veto καθώς οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία. Οι Η.Π.Α. έχουν δηλώσει ότι θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν την Επιτροπή, με τρόπο που να διασφαλίζει την λειτουργικότητά της και την αποτελεσματικότητά της.⁸³

⁸⁰ Σύμφωνα με την Έκθεση (S/22559) του Γενικού Γραμματέα, η Επιτροπή : “is not a court or an arbitral tribunal before which the parties appear. It is a political organ that performs an essentially fact-finding function of examining claims, verifying their validity, evaluating losses, assessing payments and resolving disputed claims”. *Affaki Bachir Georges*, “The United Nations Compensation Commission: A New Era in Claims Settlement?”, *Journal of International Arbitration*, 1993, Vol. 10, No. 3, p. 23

⁸¹ Για τις διαφορές μεταξύ των δύο θεσμών, βλ. *Affaki Bachir Georges*, ό.π., σ. 24

⁸² S/RES/ 687 (1991) και S/RES/692 (1991)

⁸³ www.state.gov (πρόσβαση στις 04/11/2005)

5. Οι Η.Π.Α. απέναντι στη διεθνή ποινική δικαιοσύνη

Όπως είναι γνωστό, οι Η.Π.Α. ψήφισαν κατά του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη Συνδιάσκεψη της Ρώμης. Το γεγονός αυτό προκαλεί αρχικώς εντύπωση, δεδομένου του ότι η διεθνής ποινική δικαιοσύνη, από το 1945 που κατέστη πραγματικά λειτουργική, δεν είχε πιο ενεργό υποστηρικτή απ' τις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πάγια θέση της χώρας ήταν ότι αυτοί που είναι υπεύθυνοι για την τέλεση των πιο σοβαρών εγκλημάτων διεθνούς ενδιαφέροντος, δεν θα πρέπει να μένουν ατιμώρητοι. Η αναζήτηση ενός τρόπου για την τιμωρία των υπευθύνων για τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δεν είναι νέα υπόθεση⁸⁴, ως αναγκαιότητα όμως εμφανίστηκε μετά το τέλος του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, λόγω των τραυματικών εμπειριών που αυτός άφησε πίσω του. Στα πλαίσια της ΚτΕ προβλέφθηκε η ίδρυση ενός ειδικού διεθνούς δικαστηρίου για την εκδίκαση εγκλημάτων πολέμου, το οποίο όμως δεν λειτούργησε ποτέ.⁸⁵ Ουσιαστική στροφή σημειώθηκε μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, με τη σύσταση των Στρατοδικείων της Νυρεμβέργης και του Τόκιο.

5.1. Από τα Στρατοδικεία της Νυρεμβέργης και του Τόκιο, στα ad hoc ποινικά δικαστήρια της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα

Το δικαστήριο της Νυρεμβέργης συστήθηκε με την Συμφωνία για την Δίωξη και Τιμωρία των Κυριότερων Εγκληματιών Πολέμου του Ευρωπαϊκού Άξονα, που συνομολογήθηκε στο Λονδίνο, στις 8 Αυγούστου 1945, μεταξύ των τεσσάρων συμμαχικών δυνάμεων, της Ε.Σ.Σ.Δ., του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας και των Η.Π.Α.⁸⁶ Ο Χάρτης της Νυρεμβέργης, το Καταστατικό δηλαδή του Δικαστηρίου, προσαρτήθηκε ως Παράρτημα στην Συμφωνία του Λονδίνου. Στην Άπω Ανατολή, ο Ανώτατος Στρατιωτικός Διοικητής των Συμμαχικών Δυνάμεων εκεί, ο αμερικανός

⁸⁴ Οι πρώτες προσπάθειες ανατρέχουν πολλά χρόνια πίσω, καθώς οι σχετικοί κανόνες αναπτύχθηκαν παράλληλα με τους κανόνες διεξαγωγής του πολέμου. *Μαρούδα Μαρία-Ντανιέλλα*, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001, σ.σ. 39-44. Για μια σύντομη καταγραφή της ιστορικής εξέλιξης της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, βλ. *Ροζάκης Χρήστος Α.*, Έγκλημα και Τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004, σ.σ. 21-40

⁸⁵ *Hebel Herman A.M., Johan Lammers G. and Schukking Jolien* (ed), *Reflections on the International Criminal Court*, T.M.C. ASSER PRESS, The Hague, 1999, p.p. 13-14

⁸⁶ Στη συνέχεια προσχώρησαν στη Συμφωνία του Λονδίνου 19 χώρες.

στρατηγός Douglas McArthur, με απόφασή του, σύστησε μονομερώς το διεθνές στρατιωτικό δικαστήριο του Τόκιο, μετά από γενική στρατιωτική διαταγή των συμμάχων. Οι Η.Π.Α. έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην σύσταση και των δύο αυτών Δικαστηρίων.

Εξίσου σημαντικός ήταν ο ρόλος τους στη σύσταση των δύο ad hoc ποινικών δικαστηρίων για την πρώτη Γιουγκοσλαβία⁸⁷ και για την Ρουάντα⁸⁸. Τα όσα συνέβησαν στην πρώτη Γιουγκοσλαβία, καθώς και στην Ρουάντα, την δεκαετία του 1990 συγκλόνισαν την διεθνή κοινότητα. Οι Η.Π.Α. ενεπλάκησαν στην Γιουγκοσλαβική κρίση πιέζοντας για κυρώσεις κατά της Σερβίας, συμμετέχοντας στην εφαρμογή των ζωνών απαγόρευσης πτήσεων και υποστηρίζοντας την ίδρυση του ad hoc Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώτη Γιουγκοσλαβία (Δ.Π.Δ.Γ.)⁸⁹. Μεταξύ των κυριότερων στόχων της αμερικανικής κυβέρνησης για παγίωση της ειρήνης στα Βαλκάνια ήταν η μεταφορά ενώπιον της δικαιοσύνης των ατόμων που κατηγορούνται για εγκλήματα πολέμου. Οι Η.Π.Α. εργάστηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση, σε σημείο μάλιστα που η τότε Υπουργός Εξωτερικών της χώρας, Madeline Albright, να αποκληθεί «Μητέρα του Δικαστηρίου».

Ανάλογη ήταν η στάση τους αναφορικά με το ad hoc Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Ρουάντα (Δ.Π.Δ.Ρ.). Έτσι, πριν το τέλος της γενοκτονίας οι Η.Π.Α. αναγνώρισαν το ότι να καταστούν υπόλογοι αυτοί που ήταν υπεύθυνοι για τα εγκλήματα, ήταν ένας απ' τους πιο σίγουρους δρόμους για να σταματήσει η σφαγή. Στην περίοδο μετά την γενοκτονία ήταν ένας απ' τους μεγαλύτερους υποστηρικτές του Δικαστηρίου αυτού και ζήτησαν την απόδοση ευθυνών για τους δράστες των εγκλημάτων.⁹⁰

Οι Η.Π.Α., καθώς και οι άλλοι υποστηρικτές των ad hoc αυτών δικαστηρίων, πίστευαν ότι με το να φέρουν ενώπιον της δικαιοσύνης τους εγκληματίες πολέμου, υπεύθυνους για πολιτικές εθνικής εκκαθάρισης, η συνεχιζόμενη βία στην πρώτη Γιουγκοσλαβία δεν θα διαχέονταν, κάνοντας δυνατή την διαπραγμάτευση της ειρήνης. Παρομοίως, η δίωξη των υπευθύνων για γενοκτονία θα απέτρεπε το ξέσπασμα μελλοντικών κύκλων βίας στην Ρουάντα. Όσο οι υπεύθυνοι της γενοκτονίας παρέμεναν ελεύθεροι και ατιμώρητοι, ένα κλίμα φόβου, μίσους και

⁸⁷ S/RES/808 (1993)

⁸⁸ S/RES/955 (1994)

⁸⁹ Binder David, "Thoughts on U.S. Policy towards Yugoslavia", The South Slav Journal, 1995, Vol. 16, No. 61-62

⁹⁰ "U.S. Human Rights Policy towards Africa", Special Report 73, στην ιστοσελίδα : www.usip.org/specialreports/sr73.html, (πρόσβαση στις 03/08/2005)

επιθυμίας για εκδίκηση θα επικρατούσε, καταλήγοντας σε επιπλέον βία. Αποφασιστικό ρόλο στη στάση της χώρας απέναντι στα δύο αυτά δικαστήρια και κυρίως απέναντι στο Δ.Π.Δ.Γ. έπαιξαν οι πιέσεις των γυναικείων οργανώσεων, που ξεσηκώθηκαν όταν έγιναν γνωστές οι μαζικές κακοποιήσεις γυναικών στην πρώην Γιουγκοσλαβία.⁹¹

5.2. Υποστήριξη προς τα ad hoc ποινικά

Η υποστήριξη των Η.Π.Α. και προς τα δύο ad hoc ποινικά δικαστήρια εκφράζεται μέσα από μια σειρά πράξεων. Αναφορικά μάλιστα με το Δ.Π.Δ.Γ. έχουν συνάψει συμφωνία με το Δικαστήριο για την παράδοση των υπευθύνων ατόμων σε αυτό⁹². Σημαντικό σημείο της συμφωνίας αυτής είναι ότι προβλέπεται και η παράδοση αμερικανών πολιτών, απ' την στιγμή που στοιχειοθετούνται οι κατηγορίες εναντίον τους⁹³. Η Συμφωνία προβλέπει επίσης την προσωρινή σύλληψη ατόμων, εφόσον εκκρεμεί το αίτημα παράδοσης, καθώς και την παροχή άδειας για την μεταφορά των ατόμων αυτών απ' το έδαφος των Η.Π.Α.

Εξάλλου, η υποχρέωση συνεργασίας και παροχής βοήθειας στο Δικαστήριο εντάσσεται στην γενική υποχρέωση των χωρών να εφαρμόζουν τις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, που λαμβάνονται υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε. Προβλέπεται επίσης ξεκάθαρα και στις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και σε σχετικά άρθρα των Καταστατικών των Δικαστηρίων⁹⁴.

5.2.1. Όροι παροχής οικονομικής βοήθειας και ένταξης σε ευρωατλαντικούς θεσμούς

Η παροχή αμερικανικής οικονομικής βοήθειας στην Σερβία έχει εξαρτηθεί από την συνεργασία της τελευταίας με το Δ.Π.Δ.Γ.⁹⁵ Σε καθένα από τα περασμένα οικονομικά έτη το Κογκρέσο είχε εξαρτήσει την αμερικανική βοήθεια στην Σερβία

⁹¹ Joyner C., "Strengthening Enforcement of Humanitarian Law : Reflections on the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia", Duke Journal of International Law, 1995, Vol. 6, p. 85

⁹² www.un.org/icty/legal/doc-e/index.htm (πρόσβαση στις 07/08/2005)

⁹³ Άρθρο 1, παρ. 1 της Συμφωνίας

⁹⁴ Shraga Daphna and Zacklin Raltph, "The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia", European Journal of International Law, 1994, p. 14

⁹⁵ Murphy Sean D., "U.S. Pressure on Serbia to Transfer ICTY Indictes", American Journal of International Law, 2002, Vol. 96, No. 3, p. 729

από την προεδρική διαβεβαίωση ότι η χώρα ικανοποιεί συγκεκριμένους όρους, ιδιαίτερα την συνεργασία με το Δικαστήριο. Απ' όταν οι Δημοκράτες ήρθαν στην εξουσία το 2000, η σερβική συνεργασία με το Δικαστήριο ακολούθησε το ίδιο μοτίβο. Κάθε χρόνο η Σερβία παρέδιδε αρκετούς κατηγορούμενους στο Δικαστήριο, λίγο πριν ή λίγο μετά την προθεσμία πιστοποίησης στο αμερικανικό Κογκρέσο.

Το μοτίβο αυτό διαταράχτηκε το οικονομικό έτος 2004. Λόγω της έλλειψης συνεργασίας της Σερβίας με το Δικαστήριο η κυβέρνηση των Η.Π.Α. δεν εξέδωσε την σχετική πιστοποίηση και έτσι ένα μέρος της οικονομικής βοήθειας προς αυτήν, περίπου 16 εκατομμύρια δολάρια, αναστάλη, μέχρι να βελτιωθεί η συνεργασία της χώρας με το Δικαστήριο. Τον Ιανουάριο του 2005 οι Η.Π.Α. ανακοίνωσαν ότι θα κρατούσαν ακόμα 10 εκατομμύρια δολάρια, καθώς δεν υπήρχε βελτίωση της συνεργασίας με το Δικαστήριο⁹⁶.

Η ένταξη της Σερβίας και του Μαυροβουνίου στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς έχει επίσης εξαρτηθεί από την συνεργασία με το Δικαστήριο. Στις 19 Ιουνίου του 2003 η Σερβία και το Μαυροβούνιο ζήτησαν επισήμως να γίνουν μέλη του Προγράμματος του NATO “Συνεργασία για την Ειρήνη” (Partnership for Peace). Οι Η.Π.Α. και το NATO έθεσαν όρους, μεταξύ των οποίων ήταν η συνεργασία με το Δικαστήριο, και κυρίως η μεταφορά του Mladic σε αυτό. Γενικά, οι Η.Π.Α. στην πολιτική τους απέναντι στην Σερβία και το Μαυροβούνιο, στηρίζουν την δημοκρατική μετάβαση και την ένταξη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, αλλά επιμένουν πρώτα το Βελιγράδι να ανταποκριθεί στις διεθνείς του υποχρεώσεις. Παρόμοια είναι και η θέση απέναντι στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Ο κυριότερος λόγος που εμποδίζει την ένταξη στο Πρόγραμμα Συνεργασία για την Ειρήνη είναι η έλλειψη συνεργασίας με το Δικαστήριο. Οι πλέον καταζητούμενοι, Mladic και Karadzic, παραμένουν ελεύθεροι.⁹⁷ Ο Υφυπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. σε δήλωσή του ανέφερε ότι δεν υπάρχουν πιθανότητες ομαλών σχέσεων μεταξύ Η.Π.Α. –Σερβίας και Μαυροβουνίου ή Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, όσο οι πλέον καταζητούμενοι εγκληματίες παραμένουν ασύλληπτοι.⁹⁸ Ωστόσο, οι Σέρβοι αξιωματούχοι είναι κάπως επιφυλακτικοί στο να παραδώσουν κατηγορούμενους στο Δικαστήριο, φοβούμενοι

⁹⁶ *Woehrel Steven*, “Serbia and Montenegro: Current Situation and U.S. Policy”, CRS Report for Congress, February 7, 2005, p.14

⁹⁷ *Woehrel Steven*, “Bosnia and Herzegovina : Issues for the U.S. Policy”, CRS Report for Congress, February 10, 2005

⁹⁸ “U.S. Welcomes Arrest of War Crimes Indictée Milan Lukic”, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 03/08/2005)

την αντίδραση του βαθιά διχασμένου έθνους, ένα μέρος του οποίου θεωρεί τους Mladic και Karadzic ήρωες.⁹⁹

Σχετικά πρόσφατα εμφανίστηκαν κάποια δημοσιεύματα στον αμερικανικό τύπο, τα οποία έκαναν λόγο για αλλαγή της στάσης της Washington απέναντι στο Δικαστήριο. Πιο συγκεκριμένα αναφερόταν ότι το Δικαστήριο αντί να προσφέρει στην εθνική συμφιλίωση, αναδύεται ως απειλή για την σταθερότητα της περιοχής και έχει μετατραπεί σε πολιτικοποιημένο δικαστήριο που δεν κατόρθωσε να ανταποκριθεί στην αρχική του εντολή. Έγινε επίσης λόγος για έλλειψη δημοκρατικής νομιμοποίησης και συνεπώς έλλειψη δικλίδων ασφαλείας κατά της κατάχρησης της εξουσίας. Μια τέτοια άποψη των Η.Π.Α. για το Δικαστήριο αναμφισβήτητα θα σηματοδοτούσε μια δραματική αλλαγή στην πολιτική της Washington απέναντι στον θεσμό αυτό.¹⁰⁰

Η αντίδραση της κυβέρνησης των Η.Π.Α. στα δημοσιεύματα αυτά ήταν άμεση. Ανακοινώθηκε από την αμερικανική πρεσβεία στο Βελιγράδι ότι οι Η.Π.Α. συνεχίζουν να υποστηρίζουν το έργο του Δικαστηρίου και να του παρέχουν οικονομική και διπλωματική στήριξη, ότι εξακολουθούν να απαιτούν από την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την Σερβία και το Μαυροβούνιο να εκπληρώσουν τις νομικές τους υποχρεώσεις απέναντι στο Δικαστήριο. Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου Th. Meron επικοινωνήσε με την Washington μετά την εμφάνιση των δημοσιευμάτων αυτών που έκαναν λόγο για αλλαγή της αμερικανικής στάσης, για να λάβει την διαβεβαίωση ότι οι Η.Π.Α. θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν το Δικαστήριο, πολιτικά, οικονομικά και διπλωματικά.

5.2.2. Πρόγραμμα “Rewards for Justice”

Ένας άλλος τρόπος υποστήριξης του έργου των δύο ad hoc ποινικό δικαστηρίων είναι το λεγόμενο Πρόγραμμα “Rewards for Justice”. Το Πρόγραμμα αυτό για την Γιουγκοσλαβία ξεκίνησε το 1999 και προσέφερε χρηματική αμοιβή για όποιον παρείχε πληροφορίες που θα οδηγούσαν στην σύλληψη καταζητούμενων¹⁰¹. Στην συνέχεια έγινε προσπάθεια δημοσιοποίησης του, με την κυκλοφορία αφισών με τις

⁹⁹ *Zimonjic Vesna Peric*, “Serbs Step Up Search For Mladic Before Deadline Cut Off U.S. Aid”, Independent, September 29, 2004

¹⁰⁰ *Kuhner Jeffrey T.*, “Balkan Justice Joust”, Washington Times, October 24, 2004

¹⁰¹ USIS Washington File, EPF406 06/24/99

TEXT: RUBIN ON WAR CRIMINALS REWARDS PROGRAM, JUNE 24, 1999

φωτογραφίες τριών καταζητούμενων, του Milosevitz, του Mladic και του Karadzic.¹⁰² Το Πρόγραμμα εφαρμόζεται σε άλλους τους κατηγορούμενους φυγάδες, παρά το γεγονός ότι υπήρχε η φωτογραφία μόνο των τριών αυτών προσώπων στην αφίσα. Εφαρμόζεται επίσης και στην περίπτωση παροχής πληροφοριών που οδηγούν στην σύλληψη υπόπτου που δεν έχει καταδικαστεί από το Δικαστήριο, αλλά στην συνέχεια διώκεται. Η αμοιβή που προσφέρεται αγγίζει μέχρι και τα πέντε εκατομμύρια δολάρια.¹⁰³

Το 2000 η Γερουσία πέρασε ομόφωνα έναν νομοσχέδιο, που εισήχθη από τον Γερουσιαστή Feingold, το οποίο εξουσιοδοτεί την πληρωμή αμοιβών από το σχετικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Εξωτερικών και σε άτομα που παρέχουν πληροφορίες σχετικά με αυτούς που καταζητούνται από το Δ.Π.Δ.Ρ.¹⁰⁴ Τον Ιανουάριο του 2001 το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. ξεκίνησε το Πρόγραμμα αυτό, προσφέροντας 5 εκατομμύρια δολάρια για την παροχή πληροφοριών που θα οδηγούσαν στην σύλληψη ατόμων που καταδικάστηκαν από το Δ.Π.Δ.Ρ. ή στην καταδίκη τους.¹⁰⁵

5.3. Στάση απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

Στις αρχές του 1993, λίγο μετά την έναρξη της διακυβέρνησης Clinton, ξεκίνησε στις Η.Π.Α. μια διαδικασία επανεξέτασης της πρότασης για ίδρυση ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου και νομικοί της κυβέρνησης εξέτασαν τα σχέδια της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, κάνοντας μια εκτενή ανάλυση. Από το 1995 το θέμα για την κυβέρνηση Clinton δεν ήταν το αν θα έπρεπε να υποστηρίξει ένα μόνιμο διεθνές ποινικό δικαστήριο, αλλά τι είδους δικαστήριο θα έπρεπε αυτό να είναι, ώστε να λειτουργήσει αποτελεσματικά και καταλλήλως μέσα στο παγκόσμιο σύστημα. Έτσι, η αμερικανική αντιπροσωπεία, με επικεφαλής τον David J. Scheffer, συμμετείχε στη Διπλωματική Διάσκεψη των Πληρεξουσίων για την Εγκαθίδρυση ενός

¹⁰² Η κίνηση αυτή της έκδοσης και κυκλοφορίας αφισών ονομάστηκε “Operation Saturation”

¹⁰³ “\$ 5 Million Reward Offered for Capture of War Crimes Figures”, March 3, 2000, Ambassador’s Scheffer briefs on Reward for Justice Program, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 03/08/2005)

¹⁰⁴ “Senate Passes Feingold Bill To reward Information About Rwanda War Criminals”, June 13, 2003, στην ιστοσελίδα : www.feingold.gov/index.html (πρόσβαση στις 04/09/2005)

¹⁰⁵ *Murphy Sean D.*, “U.S. Reward Program for Rwandan War Criminals”, *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No. 2, p. 404

Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, κάνοντας μάλιστα και κάποιες σημαντικές συνεισφορές¹⁰⁶.

5.3.1. Συνεισφορές των Η.Π.Α. στη Συνδιάσκεψη της Ρώμης

Από τις πιο σημαντικές συνεισφορές των Η.Π.Α. ήταν το ότι πίεσαν προς την κατεύθυνση εφαρμογής του άρθρου 8 του Καταστατικού του Δικαστηρίου, το οποίο αναφέρεται στα εγκλήματα πολέμου, και σε εσωτερικές συγκρούσεις. Οι Η.Π.Α. ηγήθηκαν της προσπάθειας αυτής προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι εσωτερικές συγκρούσεις θα καλύπτονταν από το άρθρο αυτό.¹⁰⁷ Ηγήθηκαν επίσης της προσπάθειας να συμπεριληφθούν στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα που διαπράττονται κατά την διάρκεια εσωτερικών συγκρούσεων, καθώς και δράσεις που διαπράττονται εν απουσία ένοπλης σύγκρουσης. Οι Η.Π.Α. υποστήριξαν και τις δύο αυτές προτάσεις, δηλώνοντας ότι το σύγχρονο διεθνές δίκαιο ξεκαθαρίζει ότι δεν χρειάζεται να υπάρχει nexus πολέμου, προκειμένου να στοιχειοθετηθούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας¹⁰⁸. Έπρεπε, όμως, να υπάρχει ένα υψηλό «κατώφλι» για τέτοια εγκλήματα, πράγμα που επιτεύχθηκε με την διατύπωση του άρθρου 7 του Καταστατικού.

Ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα προς διαπραγμάτευση ήταν τα εγκλήματα κατά των γυναικών, είτε ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, είτε ως εγκλήματα πολέμου. Η αντιπροσωπεία των Η.Π.Α. βοηθούμενη από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) πάλεψε σκληρά προκειμένου να συμπεριληφθεί ρητή αναφορά στα εγκλήματα που σχετίζονται με την σεξουαλική βία στο Καταστατικό¹⁰⁹.

Μια άλλη θετική συμβολή της αντιπροσωπείας των Η.Π.Α. εντοπίζεται στο πεδίο της θανατικής ποινής. Το θέμα αυτό προέκυψε ως αποφασιστικής σημασίας και ως θέμα που θα μπορούσε να δημιουργήσει ιδιαίτερο πρόβλημα. Ίσως περίμενε

¹⁰⁶ Για το πως οδηγούμαστε στη Συνδιάσκεψη της Ρώμης, βλ. *Zwanenburg Marten*, “The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers under Fire”, *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10, p.p. 124-125

¹⁰⁷ Για να διευρύνουν την σχετική αποδοχή βοήθησαν στην δημιουργία διατύπωσης μιας γλώσσας, που *inter alia* εξαιρούσε τις εσωτερικές αναταραχές και εντάσεις, όπως εξεγέρσεις, μεμονωμένες και σποραδικές πράξεις βίας καθώς και άλλες πράξεις παρόμοιας φύσης, από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.

¹⁰⁸ Η θέση τους αυτή έρχεται σε αντίθεση με ότι είχαν υποστηρίξει παλιότερα.

¹⁰⁹ Πράγματι, ο βιασμός, η γενετήσια δουλεία, ο εξαναγκασμός σε πορνεία και σε κήση, ο εξαναγκασμός σε στέρωση και άλλες μορφές γενετήσιας βίας ανάλογης βαρύτητας, αντιμετωπίζονται από το Καταστατικό ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου. Άρθρο 7, παρ.1(ζ) και άρθρο 8, παρ. 2 (xxii) του Καταστατικού.

κανείς οι Η.Π.Α. να συνταχθούν στο θέμα αυτό με τις χώρες αυτές, λόγω της πρακτικής στο δικό τους νομικό σύστημα. Υποστήριζαν όμως το αντίθετο, λέγοντας πως ήταν αναγκαίο να δημιουργηθεί ένα ενιαίο καθεστώς ποινών για το Δικαστήριο, καθώς ελλείψει του, η λειτουργία του θα μπορούσε να καταστεί απρόβλεπτη και διαφοροποιημένη¹¹⁰.

Η αντιπροσωπεία των Η.Π.Α. εργάστηκε επίσης για τον ακριβή ορισμό των εγκλημάτων, τονίζοντας την σημασία των “Elements of Crimes”, προκειμένου να παρασχεθεί μεγαλύτερη βοήθεια και καθοδήγηση στο έργο του Δικαστηρίου. Ήταν η αντιπροσωπεία που υπέβαλε το πρώτο και μοναδικό σχετικό σχέδιο. Το αποτέλεσμα ήταν οι σχετικές διατάξεις του Καταστατικού να περιέχουν ένα υψηλό επίπεδο εγγυήσεων για μια δίκαιη διαδικασία, ίσως από τα τελειότερα που υπάρχουν¹¹¹.

5.3.2. Τι είδους δικαστήριο ήθελαν και κατάληξη των διαπραγματεύσεων

Αξίζει να σημειωθεί ότι το τελικό σχέδιο Καταστατικού που είχε εκπονήσει η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (Ε.Δ.Δ) αντιμετώπιζε πολλούς απ’ τους στόχους των Η.Π.Α. αναφορικά με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και ήταν ένα καλό σημείο εκκίνησης γι’ αυτές.¹¹² Ζωτικής σημασίας θέμα για τις Η.Π.Α. ήταν ένας ενισχυμένος ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Όλα τα άλλα θέματα ενδιαφέροντός τους στην Συνδιάσκεψη της Ρώμης είχαν ως αφετηρία το θέμα της θέσης του Συμβουλίου Ασφαλείας απέναντι στο Δικαστήριο. Οι Η.Π.Α. έδειξαν επίσης μεγάλο ενδιαφέρον για το καθεστώς συμπληρωματικότητας, τα όρια της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, τον μηχανισμό πυροδότησης της δικαιοδοσίας του και την αντιμετώπιση του εγκλήματος της επίθεσης. Ο τρόπος με τον οποίο όλα αυτά τα θέματα αντιμετωπίζονταν απ’ το τελικό σχέδιο Καταστατικού της Ε.Δ.Δ. είχε οδηγήσει τις Η.Π.Α. στο να είναι σε γενικές γραμμές θετικά διακείμενες απέναντί του.

Με συντομία, το σχέδιο της Ε.Δ.Δ. προέβλεπε ένα Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο που συμβάδιζε με τον Χάρτη των Η.Ε. και συνεπώς «υποτασσόταν» στο Σ.Α. Το σχετικό άρθρο του σχεδίου προέβλεπε ότι δεν μπορούσε να ξεκινήσει δίωξη υπό το

¹¹⁰ Schabas William A., “United States Hostility to the International Criminal Court : It’s all about the Security Council”, *European Journal of International Law*, 2001, Vol. 15, No. 4, p. 709

¹¹¹ Kirsch Philippe and Holmes John T., “The United States and the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, 1999, Vol. 93, p. 17

¹¹² A/CONF.183/2/Add.1 (14 Απριλίου 1998)

Καταστατικό, που προέκυπτε από κατάσταση που εξεταζόταν απ' το Σ.Α. ως απειλή ή διατάραξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, ή ως πράξη επίθεσης υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε., εκτός και αν το Σ.Α. αποφάσιζε διαφορετικώς. Έτσι, η διάταξη αυτή έδινε δικαίωμα veto στις Η.Π.Α. σε όλες τις πιθανές διώξεις, καθιστώντας το Σ.Α. φύλακα του Δικαστηρίου. Όσον αφορά στο καθεστώς συμπληρωματικότητας¹¹³, στην αρχή δηλαδή σύμφωνα με την οποία το Δικαστήριο θα λειτουργεί συμπληρωματικά σε σχέση με τα εθνικά ποινικά δικαστήρια¹¹⁴, αυτό ικανοποίησε πλήρως τις Η.Π.Α., καθώς ήθελαν να παραμείνουν υπεύθυνες για την δίωξη των παραβιάσεων των νόμων τους. Οι Η.Π.Α. ήθελαν επίσης να διατηρηθεί η πρόταση της Ε.Δ.Δ. για εξαίρεση (“opt-out”) αναφορικά με τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Αντίθετα, δεχόταν την αυτόματη δικαιοδοσία ου Δικαστηρίου για το έγκλημα της γενοκτονίας. Η πρόταση αυτή θα περιόριζε τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου στους υπηκόους μιας χώρας, για τα συγκεκριμένα εγκλήματα. Αναφορικά με τους μηχανισμούς ενεργοποίησης της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, το σχέδιο της Ε.Δ.Δ. δεν προέβλεπε την ύπαρξη εισαγγελέα που θα μπορούσε να ενεργήσει *proprio motu*, θέση που ικανοποιούσε τις Η.Π.Α. ως προς το θέμα αυτό.¹¹⁵ Τέλος, όσον αφορά στο θέμα του εγκλήματος της επίθεσης, το σχέδιο της Ε.Δ.Δ., που έδινε στο Δικαστήριο δικαιοδοσία για το έγκλημα αυτό, αντιμετώπιζε άμεσα το θέμα και ως ένα βαθμό ικανοποιητικά για τις Η.Π.Α.¹¹⁶, καθώς προέβλεπε ότι καμιά καταγγελία που θα σχετιζόταν άμεσα με πράξη επίθεσης δεν μπορούσε να ανακύψει υπό το Καταστατικό του Δικαστηρίου, εκτός και αν το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε καθορίσει ότι μια χώρα διέπραξε πράξη επίθεσης, που είναι το θέμα αυτής της καταγγελίας.¹¹⁷

Οι διαπραγματεύσεις κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης ήταν ιδιαίτερα έντονες για κάποια απ' τα Μέρη του Καταστατικού και οι συμμετέχουσες χώρες συνασπίστηκαν σε διάφορες ομάδες, προκειμένου να προωθήσουν τις απόψεις και

¹¹³ Άρθρο 18 του Καταστατικού. Το άρθρο αυτό προέρχεται από αμερικανική πρόταση UN Doc.A/CONF.183/G.1/L.25 (1998)

¹¹⁴ Προοίμιο Καταστατικού, σημείο 10 και άρθρο 1

¹¹⁵ Schabas William A., ό.π., p. 716

¹¹⁶ Ήδη, από το 1995 οι Η.Π.Α. είχαν δηλώσει στην Έκτη Επιτροπή της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. ότι η συμπερίληψη της επίθεσης στο Καταστατικό ήταν προβληματική και είχαν ταχθεί κατά ενός τέτοιου ενδεχομένου. Στη διάρκεια της τελευταίας συνεδρίασης της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής, ωστόσο, εργάστηκαν με άλλα Μόνιμα Μέλη του Σ.Α., προκειμένου να δημιουργήσουν μια γλώσσα αποδεκτή σχετικά με το έγκλημα αυτό. UN Doc.A/CONF.183/2/Add.1 (1998). Ξεκάθαρη θέση τους ήταν ότι ένας ακριβής ορισμός της επίθεσης ήταν ζωτικής σημασίας. Kirsch Philippe and Holmes John T., ό.π., p.p. 13-14

¹¹⁷ Schabas William A., ό.π., p.p. 717-718

θέσεις τους. Η πιο οργανωμένη ομάδα ήταν η λεγόμενη “Like-minded Group” (LMG), η οποία υποστήριζε ένα ισχυρό και ανεξάρτητο δικαστήριο¹¹⁸. Μια δεύτερη ομάδα αποτελούνταν από το Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η λεγόμενη ομάδα “P5”, των οποίων η αλληλεγγύη ήταν ξεκάθαρη σε δύο σημεία : ήθελαν ένα ισχυρό ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας απέναντι στο Δικαστήριο και αποκλεισμό των πυρηνικών όπλων από τον κατάλογο των όπλων που απαγορεύονταν από το Καταστατικό. Στην ομάδα P5 αντιτίθονταν οι χώρες που ήταν ιδιαίτερα καχύποπτες για τον ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας και επέμεναν στην συμπερίληψη των πυρηνικών όπλων στα όπλα που απαγορεύονταν από το Καταστατικό¹¹⁹. Γενικά οι χώρες αυτές ασπάζονταν θέσεις παρόμοιες με αυτές της ομάδας P5. Πέρα από τις τάσεις αυτές, υπήρχε ένα μωσαϊκό θέσεων και υπήρχαν διαφορές και για άλλα θέματα. Πολλά σημεία του σχεδίου της Ε.Δ.Δ. άλλαξαν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, για να καταλήξουν στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, όπως αυτό τελικά υιοθετήθηκε. Το γεγονός αυτό είναι και ο λόγος για τον οποίο οι Η.Π.Α. αντιτίθενται πλέον στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.¹²⁰

Είναι εμφανές, ότι παρά το γεγονός ότι δεν υπέγραψαν την Συνθήκη στο τέλος της Συνδιάσκεψης¹²¹, υπέγραψαν μόνο την Τελική Πράξη, και παρά την σημερινή σφοδρή αντίθεση τους στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, σκοπός των Η.Π.Α. δεν ήταν σε καμιά περίπτωση να σαμποτάρουν τον θεσμό. Η συμμετοχή τους και η συμβολή τους στις σχετικές διαπραγματεύσεις, που οδήγησαν στην ίδρυση του Δικαστηρίου το μαρτυρούν. Η υποστήριξη του αντιθέτου απλά φαντάζει απλοϊκή.

Οι Η.Π.Α. υπέγραψαν την Συνθήκη την τελευταία μέρα που αυτή ήταν ανοιχτή για υπογραφή, στις 31 Δεκεμβρίου 2000. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τότε πρόεδρος Clinton ανέφερε στις σχετικές του δηλώσεις ότι δεν συνιστούσε στον διάδοχό του να

¹¹⁸ Η ομάδα αυτή αποτελούνταν περίπου από 54 χώρες και έπαιξε αποφασιστικό ρόλο, τόσο στην Προπαρασκευαστική Επιτροπή, όσο και στην Συνδιάσκεψη της Ρώμης. Αποτελούνταν από δυτικοευρωπαϊκές χώρες και χώρες της Λατινικής Αμερικής, οι οποίες ήταν ιδιαίτερα ενοχλημένες από την στάση των μεγάλων δυνάμεων απέναντι στο Δικαστήριο. Μετά την νίκη του εργατικού Κόμματος στις βρετανικές εκλογές, η Μεγάλη Βρετανία προσχώρησε στην ομάδα αυτή, εγκαταλείποντας την ομάδα που είχαν δημιουργήσει τα Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. *Scheffer David J.*, “The Rome Statute of the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, 1999, Vol. 93, p.23

¹¹⁹ Τέτοιες χώρες ήταν, για παράδειγμα, το Μεξικό, η Ινδία και η Αίγυπτος.

¹²⁰ Για την ανάπτυξη των επιχειρημάτων τους και την κριτική τους, βλ. παρακάτω, σ.σ. 64-72

¹²¹ Από τις χώρες που συμμετείχαν στην Συνδιάσκεψη, 120 ψήφισαν υπέρ, 21 απείχαν και 7 ψήφισαν κατά. Οι 7 αυτές χώρες ήταν, πέρα από τις Η.Π.Α., το Ιράκ, το Ιράν, η Λιβύη, η Κίνα, το Ισραήλ και το Σουδάν.

επικυρώσει την Συνθήκη, πριν ικανοποιηθούν οι ζωτικές ανησυχίες των Η.Π.Α. σχετικά με αυτήν¹²².

5.3.3. Βήματα κατά του Δικαστηρίου

5.3.3.1. “Un-signing” της Συνθήκης

Η διακυβέρνηση Bush δεν αρκέστηκε απλά στο να μην προσχρήσει στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, από τη στιγμή που θεωρούσε ότι μια τέτοια κίνηση δεν ήταν προς το συμφέρον της χώρας. Προχώρησε σχετικά σε μια ενέργεια που ίσως ξεπερνά και τις δράσεις της κυβέρνησης Reagan, όταν το 1987 αποφάσισε να μην διαβιβάσει στην Γερουσία το Πρωτόκολλο Ι των Τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1949. Η διακυβέρνηση Bush αποφάσισε να αποκηρύξει επίσημα οποιαδήποτε ανάμειξη στην Συνθήκη της Ρώμης και να δηλώσει ότι η υπογραφή της από την προηγούμενη κυβέρνηση Clinton, δεν ήταν πλέον έγκυρη.

Το “un-signing” της Συνθήκης ήταν μια αποφασιστική απόρριψη από τις Η.Π.Α. της ιδέας για ένα μόνιμο διεθνές ποινικό δικαστήριο. Αξιωματούχοι της κυβέρνησης δήλωσαν ότι η υπογραφή της Συνθήκης ήταν λάθος και ότι συγχρόνως με την αποκήρυξή της, θα δήλωναν ότι δεν θα δεσμεύονταν πλέον οι Η.Π.Α. από την Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών, το άρθρο 18 της οποίας απαιτεί τα υπογράφοντα κράτη μιας Συνθήκης, όπως στην προκειμένη περίπτωση οι Η.Π.Α., να απέχουν από δράσεις που υπονομεύουν την Συνθήκη που έχουν υπογράψει, ακόμα και αν δεν την επικυρώνουν.

Έτσι, στις 6 Μαΐου 2002, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. ειδοποίησε τα Η.Ε. ότι δεν σκόπευε να γίνει μέλος της Συνθήκης της Ρώμης, αναφέροντας ότι πλέον η χώρα δεν έχει καμιά νομική υποχρέωση που να ανακύπτει από την υπογραφή της στις 31 Δεκεμβρίου 2000¹²³.

Η Palitha Kohona, υπεύθυνη του Τμήματος Συνθηκών του Ο.Η.Ε. ανέφερε ότι ήταν ανήκουστο ένα κράτος που έχει υπογράψει μια συνθήκη, στη συνέχεια να αποσύρει την υπογραφή του¹²⁴. Πέρα απ’ το ότι είναι μια πράξη χωρίς προηγούμενο

¹²² *Murphy Sean D.*, “U.S. Singing of the Statute of the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No. 2, p.p. 399-400

¹²³ *Murphy Sean D.*, “U.S. Notification of Intent Not to Become a Party to the Rome Statute”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 3, p. 724

¹²⁴ *Lewis Neil A.*, “US to Renounce Its Role in the Pact for World Court Tribunal”, *New York Times*, May 5, 2002

και αναμφισβήτητα κακό παράδειγμα, η κίνηση αυτή προωθεί και μια φιλοσοφία “*a la carte multilateralism*”¹²⁵.

5.3.3.2. The American Servicemember’s Protection Act

Ο νόμος αυτός που ψηφίστηκε στις Η.Π.Α. αξίζει επίσης αναφοράς, καθώς σε ορισμένα σημεία του είναι πραγματικά εντυπωσιακός με όσα προβλέπει¹²⁶. Αρκεί να αναφερθεί ότι συντάκτης του νόμου αυτού είναι ο Jesse Helms, ο οποίος αντιτίθεται σε οποιαδήποτε πολυμερή δέσμευση, που θα περιόριζε την κυριαρχία των Η.Π.Α. Η κυβέρνηση Bush εξεδήλωσε την υποστήριξή της προς τον νόμο αυτό με γράμμα της προς τον J. Helms.¹²⁷

Η American Servicemember’s Protection Act (ASPA) ρυθμίζει το θέμα της σχέσης των Η.Π.Α. με το Δ.Π.Δ.¹²⁸ και οι προβλέψεις της είναι επιπρόσθετες της US Law Foreign Relation Authorization Act, του 2000-01, η οποία απαγορεύει την μεταφορά αμερικανικών πόρων στο Δ.Π.Δ., εκτός και αν δοθεί συναίνεση από την Γερουσία στην Συνθήκη της Ρώμης.

Επιγραμματικά, η ASPA περιορίζει την συμμετοχή των Η.Π.Α. σε ειρηνευτικές αποστολές και απαγορεύει την χορήγηση στρατιωτικής βοήθειας σε κράτη που επικυρώνουν την Συνθήκη της Ρώμης, με εξαίρεση τις χώρες-μέλη του NATO και κάποιους άλλους σημαντικούς συμμάχους.¹²⁹ Οι Η.Π.Α. μπορεί να μην συμμετέχουν σε ειρηνευτικές αποστολές, εκτός και αν ο Πρόεδρος διαβεβαιώσει το Κογκρέσο ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει εξαιρέσει τις ένοπλες δυνάμεις των Η.Π.Α. από το ενδεχόμενο διώξης από το Δικαστήριο και κάθε χώρα στην οποία παρίσταται προσωπικό των Η.Π.Α., είτε δεν είναι μέλος στο Καταστατικό, είτε έχει συνάψει συμφωνία με τις Η.Π.Α. για εξαίρεση του προσωπικού τους από διώξεις. Ο νόμος αυτός, συνεπώς, εφοδιάζει τον Bush με το πιο ευρύ και πιο πειστικό εργαλείο,

¹²⁵ Kraws Don, “America’s Global Leadership Measured by International Law”, Foreign Policy in Focus, June 17, 2002

¹²⁶ Η ASPA εισήχθη για πρώτη φορά στο Κογκρέσο το 2000 και τελικά έγινε νόμος στις 12 Αυγούστου 2002. Για το πλήρες κείμενο βλ. *Human Rights Law Journal*, “Unilateral enforcement of immunity before the International Criminal Court/American Servicemembers’ Protection Act (ASPA)”, 2002, Vol. 23, No. 5-7, p.p. 275-279

¹²⁷ “US Lawmakers Seek to Kill the International Criminal Court”, Advocacy Project, October 22, 2001

¹²⁸ Murphy Sean D., “U.S. Bilateral Agreements Relating to ICC”, American Journal of International Law, 2003, Vol. 97, No. 1, p. 200-201

¹²⁹ Οι χώρες αυτές είναι οι : Ισραήλ, Αυστραλία, Αίγυπτος, Ιαπωνία, Κορέα και Ν. Ζηλανδία.

προκειμένου να κρατήσει τους αμερικανούς που συμμετέχουν σε ειρηνευτικές αποστολές μακριά από το Δ.Π. Δ.¹³⁰

Ο Πρόεδρος μπορεί να παραμερίσει τον περιορισμό σχετικά με την παροχή στρατιωτικής βοήθειας σε άλλες χώρες, αν αναφέρει στο Κογκρέσο ότι μια τέτοια συνεργασία είναι προς το εθνικό συμφέρον ασφαλείας των Η.Π.Α. και η χώρα προς την οποία κατευθύνεται η βοήθεια έχει συνάψει συμφωνία με τις Η.Π.Α. που να προστατεύει το προσωπικό τους από το ενδεχόμενο έκδοσης στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο¹³¹.

Ωστόσο, το πιο εντυπωσιακό σημείο του νόμου αυτού είναι ότι προβλέπεται η δυνατότητα του Προέδρου των Η.Π.Α. να χρησιμοποιήσει όλα τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να απελευθερωθούν οι αμερικανοί υπήκοοι και οι υπήκοοι συμμαχικών κρατών, που μπορεί να κρατούνται στην Χάγη, εκ μέρους ή κατόπιν αιτήματος του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου¹³²! Φαίνεται αστείο ένα τέτοιο ενδεχόμενο, την στιγμή μάλιστα που οι Η.Π.Α. προσπαθούν να δημιουργήσουν μια παγκόσμια συμμαχία κατά της τρομοκρατίας. Ωστόσο, στην συγκεκριμένη αυτή πρόβλεψη οφείλει η ASPA την ονομασία της ως “*Hague Invasion Act*”, με την οποία είναι ευρύτερα γνωστή.

Τον Δεκέμβριο του 2004 το Κογκρέσο υιοθέτησε την Nethercatt Amendment, με διατάξεις πιο ευρείες από αυτές της ASPA, καθώς προβλέπει την μη χορήγηση οικονομικής βοήθειας σε όλες τις χώρες, συμπεριλαμβανομένων των συμμαχικών, οι οποίες δεν έχουν υπογράψει με τις Η.Π.Α. ειδικές συμφωνίες.

5.3.3.3. Υιοθέτηση των Αποφάσεων 1422 και 1487 του Συμβουλίου Ασφαλείας

Η εξασφάλιση ασυλίας από την δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. για τους αμερικανούς που συμμετέχουν σε αποστολές στο εξωτερικό αποτέλεσε σημαντικό θέμα για τις Η.Π.Α., οι οποίες κατέβαλλαν πολλές προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση. Αρχικώς προσπάθησαν να εξασφαλίσουν μόνιμη ασυλία για το προσωπικό τους, προσπάθεια που δεν απέδωσε¹³³. Στα μέσα Ιουνίου 2002 ξεκίνησαν οι συζητήσεις για ανανέωση της εντολής της ειρηνευτικής αποστολής στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη και οι

¹³⁰ *Becker Elizabeth*, “US Ties Military Aid to Peacekeepers’ Immunity”, New York Times, August 10, 2002

¹³¹ “The American Servicemember’s Protection Act: An Overview”, CICC Bulletin, June 21, 2001

¹³² American Servicemembers’ Protection Act, SEC. 2008

¹³³ Στις 17 Μαΐου 2002 πρότειναν μόνιμη ασυλία για το αμερικανικό προσωπικό που συμμετείχε σε ειρηνευτική αποστολή στο Ανατολικό Τιμόρ και όταν η πρότασή τους απορρίφθηκε, προειδοποίησαν ότι θα απέσυραν το προσωπικό τους.

Η.Π.Α. προειδοποίησαν ότι δεν θα συμμετείχαν αν δεν δινόταν μόνιμη ασυλία στο προσωπικό τους, η οποία θα ανανεωνόταν αυτόματα και πάλι όμως δεν επιτεύχθηκε συμφωνία. Έτσι, οι Η.Π.Α. άσκησαν veto στην απόφαση για ανανέωση της εντολής της ειρηνευτικής επιχείρησης στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Σε μια προσπάθεια συμβιβασμού, πρότειναν το Συμβούλιο Ασφαλείας να κάνει χρήση του άρθρου 16 του Καταστατικού του Δ.Π.Δ., προβλέποντας όμως αυτόματη ανανέωση της περιόδου των 12 μηνών που προβλέπει το άρθρο αυτό. Τελικά δέχτηκαν ότι η σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας θα έληγε μετά από έναν χρόνο, εκτός και αν το Συμβούλιο Ασφαλείας την ανανέωνε. Αν δεν ανανεωνόταν, το Δικαστήριο θα μπορούσε να προχωρήσει σε έρευνα και δίωξη μελών ειρηνευτικών αποστολών, ακόμη και για εγκλήματα που διεπράχθησαν κατά την διάρκεια του προηγούμενου ενός έτους που προέβλεπε η σχετική απόφαση.

Έτσι, στις 12 Ιουλίου 2002 υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας η Απόφαση 1422¹³⁴, η οποία είχε αναδρομική ισχύ από τις 1 Ιουλίου 2002 και προέβλεπε ότι σύμφωνα με τους όρους του Καταστατικού του Δ.Π.Δ., αν προκύψουν υποθέσεις που αφορούν τωρινούς ή πρώην αξιωματούχους ή προσωπικό από μια συνεισφέρουσα χώρα, μη μέλος στην Συνθήκη της Ρώμης, για δράσεις που σχετίζονται με αποστολές εγκαθιδρυμένες ή εξουσιοδοτημένες από τα Η.Ε., το Δικαστήριο δεν θα διεξήγαγε έρευνα ή δίωξη, εκτός και αν το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφάσιζε διαφορετικά. Μετά την υιοθέτηση της απόφασης αυτής οι Η.Π.Α. δήλωσαν ότι θα επεδίωκαν την ανανέωσή της σε ετήσια βάση¹³⁵. Τον Ιούλιο του 2003 οι Η.Π.Α. πίεσαν για ανανέωση της Απόφασης 1422 και παρά της αρχικές αντιρρήσεις, υιοθετήθηκε η Απόφαση 1487¹³⁶, που επαναλάμβανε όσα έλεγε η 1422. Η απόφαση 1487 τελικά δεν ανανεώθηκε ξανά, καθώς η πίεση που ασκήθηκε στις Η.Π.Α. προς την αντίθετη κατεύθυνση ήταν ιδιαίτερος μεγάλη.

Οι Αποφάσεις αυτές του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν συμβαδίζουν με το Καταστατικό του Δ.Π.Δ. Το άρθρο 16 του Καταστατικού σκοπό έχει να επιτρέψει στο Συμβούλιο Ασφαλείας σε εξαιρετικές περιστάσεις να ζητήσει την προσωρινή αναβολή έρευνας ή δίωξης από το Δικαστήριο. Ο καθορισμός πρέπει να γίνεται για κάθε υπόθεση χωριστά, με προοπτική ότι η προβλεπόμενη αναβολή είναι απαραίτητη για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Αντίθετα, οι αποφάσεις

¹³⁴ S/RES/1422 (2002)

¹³⁵ *Murphy Sean D.*, "Efforts to Obtain Immunity from ICC for U.S. Peacekeepers", *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 3, p.p. 725-729

¹³⁶ S/RES/1487 (2003)

αυτές προβλέπουν γενική εξαίρεση, για ολόκληρη κατηγορία ατόμων, πριν ανακύψει οποιαδήποτε υπόθεση, χωρίς να καθορίζεται ότι υπάρχουν εξαιρετικές περιστάσεις, που να κάνουν την αναβολή απαραίτητη. Επίσης, οι προτάσεις για ανανέωση της αναβολής πρέπει να γίνονται σε case-by-case βάση.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας στις αποφάσεις αυτές δεν προσδιόρισε τους όρους που ενεργοποίησαν το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε. Αν και το άρθρο 39 του Χάρτη παρέχει μεγάλη διακριτική ευχέρεια στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το τελευταίο δεν μπορεί να το επικαλεστεί, εκτός και αν υπάρχει bona fide προσδιορισμός απειλής σε διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Εδώ τέτοιος προσδιορισμός δεν έγινε.¹³⁷

5.3.3.4. Διμερείς Συμφωνίες Ασυλίας

Οι Διμερείς Συμφωνίες Ασυλίας (Bilateral Immunity Agreements, BIAs) είναι μέρος της εκστρατείας των Η.Π.Α. προκειμένου να αποκλείσουν το ενδεχόμενο το προσωπικό τους να βρεθεί υπό την δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ.¹³⁸ Η κίνηση αυτή προς την κατεύθυνση των διμερών συμφωνιών ήρθε λίγες βδομάδες μετά από την υιοθέτηση της Απόφασης 1422 και μπορεί να ενταχθεί και στα πλαίσια ικανοποίησης των όσων προβλέπει η ASPA.¹³⁹

Οι συμφωνίες αυτές προβλέπουν ότι η αντισυμβαλλόμενη των Η.Π.Α. χώρα δεν θα φέρει ενώπιον της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ. κυβερνητικούς αξιωματούχους, τωρινούς ή πρώην, στρατιωτικό ή άλλο προσωπικό τους¹⁴⁰. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι συμφωνίες αυτές είναι αμοιβαίες. Είναι επίσης γνωστές και ως «Συμφωνίες του άρθρου 98», το οποίο προβλέπει την συνεργασία σχετικά με την παραίτηση από ασυλία και την συναίνεση σε παράδοση και είναι συμβατό με την αρχή της συμπληρωματικότητας. Το άρθρο αυτό συμπεριλήφθηκε στο Καταστατικό για να αντιμετωπίσει περιπτώσεις διαφωνιών του Καταστατικού με άλλες υποχρεώσεις των κρατών υπό το διεθνές δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα, προορίζεται για να καλύψει τις συμφωνίες SOFAs (Status of Force Agreements) και SOMAs (Status of Mission

¹³⁷ *Amnesty International*, May 2005, AI Index : IOR 40/008/2003

¹³⁸ *Quijera Irine Aguirrezabal*, “US’s Isolated Struggle against the International Criminal Court”, Coalition for the I.C.C., August 4, 2003 και *Dempsey Judy*, “US Seeks Separate Deals on I.C.C. to Protect Troops”, *Financial Times*, July 30, 2002

¹³⁹ *Murphy Sean D.*, “U.S. Bilateral Agreements Relating to ICC”, ό.π., p.p. 201-203 και *Murphy Sean D.*, “U.S. Efforts to Secure Immunity from ICC for U.S. Nationals”, *American Journal of International Law*, Vol. 97, No.3, p. 711

¹⁴⁰ Για τον ακριβή αριθμό των χωρών που έχουν υπογράψει τέτοιες συμφωνίες βλ. : www.iccnw.org/document /otherissues/impunityart98/BIASingbyRegion31Oct03.pdf (πρόσβαση στις 30/08/2005)

Agreements), οι οποίες αντανακλούν επιμερισμό της ευθύνης μεταξύ της χώρας αποστολής και της χώρας υποδοχής, για έναν περιορισμένο αριθμό ατόμων.¹⁴¹

Υποστηρίζεται ότι οι διμερείς αυτές συμφωνίες είναι αντίθετες με το διεθνές δίκαιο, καθώς δεν συμβαδίζουν με τον σκοπό του Καταστατικού, ο οποίος δεν είναι να επιτραπεί η σύναψη νέων συμφωνιών υπό το άρθρο 98, αλλά να αποτραπούν νομικές συγκρούσεις που μπορεί να ανέκυπταν από ήδη υπάρχουσες συμφωνίες ή νέες συμφωνίες βασισμένες σε υπάρχον προηγούμενο. Οι συμφωνίες αυτές ζητούν ασυλία για μια ευρεία ομάδα ατόμων, χωρίς αναφορά στην παραδοσιακή σχέση χώρας αποστολής-υποδοχής, όπως γίνεται στις SOFAs. Επιπλέον, οι συμφωνίες αυτές δεν διασφαλίζουν ότι οι Η.Π.Α. θα ερευνήσουν μια υπόθεση και αν κριθεί αναγκαίο, ότι θα διώξουν τους υπευθύνους¹⁴².

Χώρες που έχουν επικυρώσει το Καταστατικό και έχουν συνάψει τέτοιες συμφωνίες με τις Η.Π.Α. παραβιάζουν το Καταστατικό¹⁴³ και την Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών και ίσως τους δικούς τους νόμους έκδοσης. Το αν οι συμφωνίες αυτές είναι έγκυρες, απομένει στο ίδιο το Δικαστήριο να το κρίνει. Μέχρι να γίνει ένας τέτοιος καθορισμός, οι χώρες-μέλη είναι υποχρεωμένες να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους προς το Δικαστήριο.

5.4. Υβριδικά Δικαστήρια

Απ' την μέχρι τώρα παρουσίαση της στάσης των Η.Π.Α. απέναντι στη διεθνή ποινική δικαιοσύνη, εύκολα συμπεραίνει κανείς την προτίμησή τους στις ad hoc λύσεις αντιμετώπισης των σχετικών ζητημάτων. Η θέση αυτή ενισχύεται ακόμα περισσότερο απ' την υποστήριξη που παρέχουν όχι μόνο στα δύο ad hoc ποινικά δικαστήρια, που ήδη αναφέρθηκαν, αλλά και στα λεγόμενα υβριδικά.

¹⁴¹ Leigh Monroe, "The United States and the Statute of Rome", American Journal of International Law, January 2001, Vol. 95, No.1, p.p. 127-128

¹⁴² "US Bilateral Immunity or So-called "Article 98" Agreements", Coalition for the I.C.C., April 18, 2003. Στην ιστοσελίδα : www.globalpolicy.org/intljustice/icc/2003/0606usbilaterals.htm (πρόσβαση στις 30/08/2005)

¹⁴³ Πιο συγκεκριμένα, παραβιάζουν τα άρθρα 86-90, που προβλέπουν την υποχρέωση διεθνούς συνεργασίας και δικαστικής συνδρομής, καθώς και το άρθρο 27, το οποίο αναφέρει ότι το Καταστατικό εφαρμόζεται έναντι όλων χωρίς διάκριση επί τη βάσει της υπηρεσιακής ιδιότητας.

5.4.1. Εκδήλωση υποστήριξης προς τα υβριδικά δικαστήρια : τα παραδείγματα του Ειδικού Δικαστηρίου για τη Sierra Leone, τα δικαστήρια για την Καμπότζη και το Ανατολικό Τιμόρ και η περίπτωση του Darfur

Πράγματι, η υποστήριξη της χώρας προς το Ειδικό Δικαστήριο για τη Sierra Leone είναι έντονη¹⁴⁴. Αξιωματούχοι έχουν δηλώσει ότι το δικαστήριο αυτό είναι μεγάλη προτεραιότητα για τις Η.Π.Α.¹⁴⁵ καθώς το θεωρούν ως ένα όργανο αλλαγής και παραδειγματικής δικαιοσύνης γι' αυτούς που παραβίασαν το ανθρωπιστικό δίκαιο και το δίκαιο της Sierra Leone. Εξάλλου, επίσης σύμφωνα με δηλώσεις αμερικανών αξιωματούχων, “*Africa matters to the United States both by history and by choice*”.¹⁴⁶

Η υποστήριξη των Η.Π.Α. προς το Ειδικό αυτό Δικαστήριο έχει και οικονομική πλευρά, όχι μόνο πολιτική. Οι ίδιες, μαζί με τον Καναδά και την Μεγάλη Βρετανία, είναι απ' τους μεγαλύτερους οικονομικούς υποστηρικτές του Δικαστηρίου. Για την ίδρυσή του και τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του οι Η.Π.Α. έδωσαν 5 εκατομμύρια δολάρια.¹⁴⁷ Το ποσό αυτό είναι αρκετά σημαντικό, αν λάβει κανείς υπ' όψιν ότι ο ετήσιος προϋπολογισμός του Δικαστηρίου κυμαίνεται στα 20 εκατομμύρια δολάρια. Μέχρι και το 2005 οι Η.Π.Α. παρείχαν στο Δικαστήριο 22 εκατομμύρια δολάρια, ποσό μεγαλύτερο από αυτό που είχαν αρχικώς υποσχεθεί. Για το 2006 υπολογίζεται ότι το Δικαστήριο θα χρειαστεί 25 εκατομμύρια δολάρια για να συνεχίσει την λειτουργία. Μέχρι τώρα (τέλη του 2005), οι Η.Π.Α. δεν έχουν ανακοινώσει το ποσό που θα διαθέσουν, αναμένεται όμως να το κάνουν σύντομα.¹⁴⁸

Αντίθετα, ανακοίνωσαν ότι λόγω νομοθετικών δυσκολιών δεν μπορούν να υποσχεθούν οικονομική βοήθεια προς το δικαστήριο που συστάθηκε κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των Η.Ε. και της κυβέρνησης της Καμπότζης, προκειμένου να δικάσει τους δράστες παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά την περίοδο της

¹⁴⁴ Σχετικά με το Ειδικό αυτό Δικαστήριο βλ. *Frulli Micaela*, “The Special Court for Sierra Leone: Some Preliminary Comments”, *European Journal of International Law*, 2000, Vol. 11, No. 4, p.p. 857-869

¹⁴⁵ *Cobb Charles Jr.*, “US Money to UN for War Crimes Tribunal”, *all Africa*, July 11, 2001

¹⁴⁶ Σήμερα, περίπου 35 εκατομμύρια αμερικανοί πολίτες είναι αφρικανικής καταγωγής. Υπάρχουν 30.000 αφρικανοί φοιτητές στις Η.Π.Α., το εμπόριο μεταξύ της χώρας και της αφρικανικής ηπείρου ανήλθε σε 30.000 εκατομμύρια δολάρια το 2002, ενώ η ίδια η Αφρική είναι η μεγαλύτερη αγορά για τις Η.Π.Α. “U.S. Statement to U.N.S.C. on the Situation in Africa”, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/10/2005)

¹⁴⁷ “U.S. Strongly Supports Peace in Sierra Leone”, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/10/2005)

¹⁴⁸ “Sierra Leone war crimes court running out of money”, στην ιστοσελίδα : www.mg.co.za (πρόσβαση στις 31/10/2005)

κυριαρχίας των Ερυθρών Χμερ στη χώρα (1975-1979)¹⁴⁹. Η υποστήριξη της χώρας, ωστόσο, προς το συγκεκριμένο δικαστήριο μπορεί να συναχθεί απ' το γεγονός ότι πίεσαν προς τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων για τη σύστασή του, μεταξύ του Ο.Η.Ε. και της κυβέρνησης της Καμπότζης, όταν ο Ο.Η.Ε. έφτασε σε σημείο να ανακοινώσει την διακοπή τους, τον Φεβρουάριο του 2002, καθώς η κυβέρνηση της Καμπότζης αρνούνταν να παράσχει διαβεβαιώσεις για την ικανοποίηση των ανησυχιών αναφορικά με την ανεξαρτησία και αμεροληψία της σχετικής δικαστικής διαδικασίας.¹⁵⁰ Μετά την διακοπή των συνομιλιών οι Η.Π.Α. ανακοίνωσαν ότι θεωρούσαν πως υπήρχε βάση για την συνέχιση των συνομιλιών και πρόσθεσαν ότι θεωρούσαν την σχετική κίνηση πολύ σημαντικό εγχείρημα.

Όσον αφορά σε ένα άλλο ειδικό δικαστήριο, αυτό για το Ανατολικό Τιμόρ, η στάση των Η.Π.Α. φαίνεται κάπως αντιφατική. Απαντώντας στην διεθνή πίεση η Ινδονησία ίδρυσε ένα ειδικό δικαστήριο, ένα *ad hoc* δικαστήριο ανθρωπίνων δικαιωμάτων για το Ανατολικό Τιμόρ, προκειμένου να δικάσει τους υπεύθυνους για τις αγριότητες.¹⁵¹ Οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ωστόσο, το απορρίπτουν ως προσωπίο για να εξασθενήσει η πίεση για την δημιουργία ενός δικαστηρίου που θα στηρίζεται απ' τον Ο.Η.Ε. Καθώς το δικαστήριο αυτό προχωρούσε με τις εργασίες του, οι Η.Π.Α. ζήτησαν απ' την Ινδονησία να καταλογίσει ευθύνες στους υπευθύνους για τις αγριότητες του παρελθόντος. Ταυτόχρονα, όμως, το αμερικανικό Κογκρέσο και το Υπουργείο Εξωτερικών αναγνώρισαν το δικαστήριο αυτό ήταν στην ουσία μια «απάτη».¹⁵² Ωστόσο, όσον αφορά στην σχετική Επιτροπή Αληθείας και Φιλίας (Commission on Truth and

¹⁴⁹ Η σχετική συμφωνία που υπογράφηκε μεταξύ Ο.Η.Ε. και της κυβέρνησης της Καμπότζης προβλέπει ότι η χρηματοδότηση του δικαστηρίου, ως ένα σημείο, θα γίνεται σε εθελοντική βάση από τα μέλη της διεθνούς κοινότητας. Η συμφωνία προβλέπει επίσης ότι ένα μέρος απ' τα έξοδα του δικαστηρίου πρέπει να καλυφθεί από την κυβέρνηση της Καμπότζης. Προβλέπεται επίσης ότι η λειτουργία του θα ξεκινήσει μόνο όταν διασφλιστούν αρκετά χρήματα, ώστε να μπορεί να εξασφαλιστεί η λειτουργία του. Σήμερα (2005) η κυβέρνηση της χώρας δημιουργεί ένα ακόμα εμπόδιο, καθώς αρνείται να καταβάλει το ποσό που πρέπει. Είχε υποσχεθεί ότι θα καταβάλει 13 εκατομμύρια δολάρια και τώρα δηλώνει ότι μπορεί να διαθέσει μόνο 1,5 εκατομμύρια δολάρια. Ωστόσο, οι δικαιολογίες για έλλειψη χρημάτων δεν γίνονται εύκολα πιστικές. “Khmer tribunal stalled again”, August 22, 2005, Bangkok Post.

¹⁵⁰ “U.N. ends negotiations with Cambodia for proposed Court to try former Khmer Rouge”, February 8, 2002. Στην ιστοσελίδα : www.un.org/News (πρόσβαση στις 30/10/2005)

¹⁵¹ Το 1975 η Ινδονησία εισέβαλε στο Ανατολικό Τιμόρ και το 1999 οργάνωσε ένα δημοψήφισμα, με το οποίο οι κάτοικοι του Ανατολικού Τιμόρ αποφάσισαν την ανεξαρτησία τους. Η αντίδραση της Ινδονησίας ήταν μια έκρηξη βίας που στοίχισε την ζωή σε 2,000 άτομα και οδήγησε 500,000 μακριά απ' τα σπίτια τους.

¹⁵² “East Timor NGOs Urge U.S. Congress to End Assistance to Indonesian Military and to Work for Justice and International Tribunal”, East Timor Action Network, November 11, 2004, στην ιστοσελίδα: www.etan.org/news/2004/11etngos.htm (πρόσβαση στις 31/10/2005)

Friendship), οι Η.Π.Α. εξέφρασαν την πλήρη υποστήριξή τους και ενθάρρυναν την συνεργασία με την Επιτροπή Ειδικών των Η.Ε.¹⁵³

Τέλος, απ' τα πιο ισχυρά παραδείγματα, που μαρτυρούν την προτίμηση των Η.Π.Α. στις ad hoc λύσεις, είναι η περίπτωση του Darfur. Εν όψει των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την τέλεση εγκλημάτων πολέμου στο Darfur, οι Η.Π.Α. πρότειναν την ίδρυση ενός "Sudan Tribunal", το οποίο θα ιδρυόταν από το Συμβούλιο Ασφαλείας και την ευθύνη της διαχείρισής του θα την είχαν από κοινού τα Η.Ε. και η Αφρικανική Ένωση. Το Δικαστήριο αυτό θα είχε δικαιοδοσία σε άτομα, υπεύθυνα για την τέλεση σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, που έγιναν στο Darfur από 1 Ιανουαρίου 2003 μέχρι σήμερα. Με τον τρόπο αυτό οι Η.Π.Α. θεωρούσαν ότι θα έστελναν ένα μήνυμα στους Σουδανούς ιθύνοντες, ότι είναι αποφασισμένες να πιέσουν το Χαρτούμ να σταματήσει αμέσως την διάπραξη φρικαλεοτήτων απέναντι σε αθώους πολίτες. Κατά τους αμερικανούς, το Δικαστήριο αυτό θα επέτρεπε στην Αφρικανική Ένωση να συνεχίσει τον ηγετικό της ρόλο, ενώ το θέμα της τιμωρίας για τα εγκλήματα πολέμου θα επιτυγχανόταν από άλλα όργανα, και παράλληλα θα συνέβαλλε στην ανάπτυξη της γενικής δικαστικής ικανότητας της Αφρικανικής Ένωσης στην ήπειρο.

Για τις Η.Π.Α., συνεπώς, υπήρχαν άλλες, πιο κατάλληλες εναλλακτικές για την δίωξη των εγκλημάτων στο Darfur από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Σύμφωνα με τις προτάσεις τους το δικαστήριο για το Darfur θα έδρευε στην Αρούσα και θα μοιραζόταν την υπάρχουσα υποδομή με το ad hoc ποινικό δικαστήριο για την Ρουάντα, αλλά θα είχε δικούς του δικαστές, εισαγγελέα, γραμματεία και προσωπικό.¹⁵⁴ Η προτίμησή τους σε ένα ad hoc δικαστήριο για το Darfur στηρίζεται, κατ' αυτές, στον σεβασμό της κυριαρχίας, στην επιθυμία για εγχώρια επίλυση των προβλημάτων και σε μια υπόλογη κυβέρνηση.¹⁵⁵

Τελικά, η υπόθεση του Darfur παραπέμφθηκε στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Οι Η.Π.Α. ήταν μία απ' τις τέσσερις χώρες που απείχαν απ' την υιοθέτηση της σχετικής απόφασης στο Συμβούλιο Ασφαλείας, στις 31 Μάρτη 2005.¹⁵⁶ Εξηγώντας

¹⁵³ "U.S. Urges U.N. Indonesia-East Timor Truth Panel Cooperation", May 9, 2005, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 01/11/2005)

¹⁵⁴ "African Union Tribunal Proposed for War Crimes in Darfur. US Suggests Alternative to ICC for Prosecution of Violators", στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov, February 9, 2005 (πρόσβαση στις 30/08/2005)

¹⁵⁵ Schaefer Brett D., "Why the US Is Right to Support an Ad Hoc Tribunal for Darfur", Webmemo #665, 15 February 2005

¹⁵⁶ S/RES/1593 (March 31, 2005). Οι άλλες τρεις χώρες ήταν η Κίνα, η Βραζιλία και η Αλγερία.

την θέση των Η.Π.Α. η αμερικανίδα πρέσβειρα Anne Patterson ανέφερε ότι ενώ οι Η.Π.Α. θεωρούν πως ο καλύτερος μηχανισμός θα ήταν ένα υβριδικό δικαστήριο στην Αφρική, είναι σημαντικό η διεθνής κοινότητα να είναι ενωμένη, ώστε να προωθηθεί αποτελεσματικά η τιμωρία των υπευθύνων.¹⁵⁷ Έτσι, οι Η.Π.Α. δεν άσκησαν veto στην υιοθέτηση της απόφασης, με σκοπό να τερματιστεί το κλίμα ατιμωρησίας στο Σουδάν. Η κίνηση αυτή μπορεί να ειπωθεί ως ένα βήμα προς τα εμπρός αναφορικά με τις συμμαχίες των Η.Π.Α., καθώς η Ευρώπη είναι ένας από τους ένθερμους υποστηρικτές του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Παράλληλα, είναι συμβατή και με την θέση που έχουν υποστηρίξει οι Η.Π.Α. σχετικά με την παραπομπή μιας υπόθεσης στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, μόνο μετά από απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας.¹⁵⁸

5.4.2. Διαφοροποίηση της θέσης ως προς το ποιοι πρέπει να εμφανίζονται ενώπιον των υβριδικών και ad hoc δικαστηρίων

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι θέση των Η.Π.Α. είναι πως μόνο αυτοί που κατηγορούνται για τα πιο σοβαρά εγκλήματα και οι πιο υψηλά ιστάμενοι θα πρέπει να δικαστούν απ' τα δικαστήρια αυτά. Για παράδειγμα, όσον αφορά στο Ειδικό Δικαστήριο για τη Sierra Leone, θεωρούν ότι όλοι οι άλλοι εγκληματίες θα πρέπει να δικαστούν είτε από τα εσωτερικά δικαστήρια της χώρας, είτε να εμφανιστούν ενώπιον των Επιτροπών Αληθείας και Συμφιλίωσης, τις οποίες έχουν επίσης δηλώσει ότι υποστηρίζουν.¹⁵⁹ Ίδια ακριβώς στο σημείο αυτό είναι και η θέση τους αναφορικά με τα δύο ad hoc ποινικά δικαστήρια.

5.4.2.1. Στρατηγική ολοκλήρωσης (“Completion Strategy”)

Στα πλαίσια των δύο αυτών δικαστηρίων μάλιστα, η σχετική τους θέση εκφράστηκε πολύ πιο έντονα, καθώς πίεσαν για την υιοθέτηση της απόφασης 1503 του Συμβουλίου Ασφαλείας¹⁶⁰, με την οποία ζητήθηκε από τα δύο ad hoc ποινικά

¹⁵⁷ “United States Abstains on UN Darfur War Crimes Resolution”, 1 April 2005, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/08/2005)

¹⁵⁸ “Bush’s Delicate Dilemma on Darfur”, στην ιστοσελίδα : www.sudan.net/news/posted/10918.html (πρόσβαση στις 24/10/2005)

¹⁵⁹ “Susan Rice Outlines U.S. Policy on Sierra Leone”, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/10/2005)

¹⁶⁰ S/RES/1503 (2003)

δικαστήρια να ολοκληρώσουν όλες τις έρευνες μέχρι το 2004, όλες τις δικαστικές δραστηριότητες πρώτου βαθμού μέχρι το 2008 και όλες τις εργασίες μέχρι το 2010¹⁶¹. Έτσι, η Απόφαση προβλέπει οι υπεύθυνοι των πιο σοβαρών εγκλημάτων να διωχθούν από τα δύο ad hoc ποινικά δικαστήρια, ενώ οι υπόλοιποι να δικαστούν από τα εσωτερικά δικαστήρια των χωρών τους. Οι Η.Π.Α. υποστηρίζουν ενεργώς την στρατηγική αυτή και γι' αυτό εξεπλάγησαν όταν έμαθαν ότι η Εισαγγελέας του Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία διατύπωσε 14 νέες ή επιπρόσθετες κατηγορίες, που κάλυπταν 30 άτομα, θεωρώντας ότι η κίνηση αυτή θα έθετε σε κίνδυνο το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.¹⁶²

Η θέση τους είναι ότι η διεθνής πρακτική θα έπρεπε να είναι η υποστήριξη των κυρίαρχων κρατών να εφαρμόζουν την δικαιοσύνη εσωτερικά, όταν αυτό είναι εφικτό και αξιόπιστο. Τα διεθνή δικαστήρια θα έπρεπε να είναι η τελευταία λύση. Όταν η εσωτερική δικαιοσύνη δεν είναι εφικτή λόγω κατάρρευσης του κράτους ή δυσλειτουργίας του δικαστικού συστήματος, η διεθνής κοινότητα μπορεί μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας ή με συναίνεση να παρέμβει σε ad hoc βάση, όπως έγινε στην Ρουάντα και στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Οι χώρες, κατά τις Η.Π.Α., πρέπει να ενθαρρύνονται να επιδιώκουν αξιόπιστη δικαιοσύνη, αντί να αποποιούνται της ευθύνης. Καθώς η δικαιοσύνη και η διαχείρισή της είναι θεμέλια λίθος κάθε δημοκρατίας, ο καταλογισμός ευθυνών για εγκλήματα πολέμου, παράλληλα με τον σεβασμό του κράτους δικαίου μιας κυρίαρχης χώρας, πρέπει να ενθαρρύνονται σε κάθε περίπτωση.

Η Σερβία προσπαθεί να δείξει ότι είναι ικανή να διώξει μόνη της τους εγκληματίες πολέμου. Κάποιοι χαμηλόβαθμοι Σέρβοι εγκληματίες πολέμου δικάστηκαν και καταδικάστηκαν από σερβικά δικαστήρια. Οι Η.Π.Α. βοήθησαν σε αυτήν την προσπάθεια, ευνοώντας την μεταφορά ευθύνης για δίωξη υποθέσεων εγκλημάτων πολέμου από το Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, σε σερβικά δικαστήρια. Οι Η.Π.Α. παρέχουν βοήθεια στην Σερβία σε τομείς όπως η εγκαθίδρυση προγραμμάτων προστασίας μαρτύρων, παροχή εκπαίδευσης σε δικαστές και παροχή πόρων για την δημιουργία σερβικών δικαστηρίων.¹⁶³

¹⁶¹ Παράγραφος 7 της Απόφασης 1503

¹⁶² "Minikes U.S. Supports Completion Strategy For War Crimes Tribunal", δήλωση του πρεσβευτή των Η.Π.Α. στον Ο.Α.Σ.Ε., στις 4 Νοεμβρίου 2003, στην ιστοσελίδα : www.usembassy.it/file 2003.11/alia/a3110505.htm (πρόσβαση στις 07/08/2005)

¹⁶³ *Woehrel Steven*, "Serbia and Montenegro: Current Situation and U.S. Policy", ό.π.

Ανάλογη είναι η θέση τους και για το Δικαστήριο για την Ρουάντα. Ενθαρρύνουν το Δικαστήριο να διαγράψει ξεκάθαρες κατευθυντήριες γραμμές με την κυβέρνηση της Ρουάντα, σχετικά με τις υποθέσεις που θα διωχθούν από το Δικαστήριο και αυτές που θα έπρεπε να διωχθούν από το εσωτερικό δικαστικό σύστημα. Η θέση τους είναι ότι η κυβέρνηση της Ρουάντα πρέπει να επιδιώξει την απονομή δικαιοσύνης αναφορικά με τα εγκλήματα χαμηλόβαθμων αξιωματούχων, μέσω εσωτερικών διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένων των *gacaca*.

Αμφιβολίες υπάρχουν για το κατά πόσο η στάση αυτή των Η.Π.Α. αναφορικά με την εκδίκαση υποθέσεων εγκλημάτων πολέμου από εσωτερικά δικαστήρια της είναι σωστή. Τα δικαστήρια αυτά είναι πιθανό να είναι ακόμα επηρεασμένα και συνεπώς οι ετυμηγορίες τους να μην είναι νομιμοποιημένες. Ο κίνδυνος εθνικών προκαταλήψεων, για παράδειγμα, στα δικαστήρια, τόσο της Σερβίας, όσο και της Βοσνίας –Ερζεγοβίνης και της Κροατίας είναι ορατός.¹⁶⁴

Η πίεση από την κυβέρνηση των Η.Π.Α. προς τα δύο *ad hoc* ποινικά δικαστήρια, σύμφωνα με δήλωση του προέδρου της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, είναι απαράδεκτη κίνηση και αντιπροσωπεύει πολιτική παρέμβαση στην δικαστική διαδικασία. Η οποιαδήποτε κριτική για το κόστος λειτουργίας των δικαστηρίων αυτών και της αποτελεσματικότητάς τους, πρέπει να γίνεται από τα αρμόδια όργανα του Ο.Η.Ε. Είναι ξεκάθαρο ότι στο μέλλον τα χειρότερα εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας πρέπει να δικάζονται από διεθνή δικαστήρια. Αφήνοντας την δίωξη στα εσωτερικά δικαστήρια, μπορεί να ισοδυναμεί με το να ζητείται από τους δράστες να δικάσουν τους ίδιους τους εαυτούς τους. Τα δύο *ad hoc* ποινικά δικαστήρια πρέπει να αποδώσουν δικαιοσύνη χωρίς καμιά εξωτερική παρέμβαση.¹⁶⁵

5.4.2.2. Η περίπτωση του Ιράκ

Στο ίδιο μοτίβο κινείται και η στάση τους απέναντι στην σχετική κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στο Ιράκ. Μετά το τέλος του πολέμου του Κόλπου, ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α. προώθησε την ιδέα ενός δικαστηρίου εγκλημάτων πολέμου, μετά την αρχική δήλωση όμως, δεν έγινε καμιά σχετική κίνηση. Η διακυβέρνηση

¹⁶⁴ *Human Rights Watch*, “Justice at Risk : War Crimes Trials in Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Serbia and Montenegro”, October 2004, Vol. 16, No. 7 (D), p. 12

¹⁶⁵ [www.press.coe.int/cp/2002/115a\(2002\).htm](http://www.press.coe.int/cp/2002/115a(2002).htm) (πρόσβαση στις 07/08/2005)

Clinton περιοδικά έθετε την πιθανότητα ίδρυσης ενός τέτοιου δικαστηρίου, αλλά και πάλι δεν έγινε καμιά κίνηση προς την κατεύθυνση αυτή.¹⁶⁶

Το σχετικό ενδιαφέρον εμφανίζεται ξανά στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Οι Η.Π.Α. τότε δήλωναν ότι : *"The goal of the United States is to see Saddam Hussein indicted by an international tribunal"*. Η θέση αυτή βεβαίως έχει αλλάξει και πλέον υποστηρίζουν την δίκη του S. Hussein από ιρακινό δικαστήριο και σύμφωνα με το ιρακινό δίκαιο.¹⁶⁷ Δέχονται ένα τέτοιο δικαστήριο ως συνεπές με την προτίμηση της διεθνούς κοινότητας για εγχώρια δικαιοσύνη και με την επιθυμία των Ιρακινών να ελέγχουν τις διαδικασίες. Τέσσερις μέρες πριν συλληφθεί ο S. Hussein από τις αμερικανικές δυνάμεις στο Ιράκ, το ιρακινό Κυβερνητικό Συμβούλιο ανακοίνωσε την ίδρυση ενός πενταμελούς ιρακινού δικαστηρίου¹⁶⁸ προς το οποίο αμερικανοί αξιωματούχοι ανακοίνωσαν ότι θα παρείχαν την βοήθειά τους.¹⁶⁹

Θέση των Η.Π.Α. είναι ότι όλοι οι υπεύθυνοι πρέπει να αχθούν ενώπιον της δικαιοσύνης. Ωστόσο, φαίνεται να κάνουν ένα διαχωρισμό των εγκλημάτων σε δύο κατηγορίες : στα εγκλήματα που διεπράχθησαν κατά την διάρκεια του πολέμου ενάντια στις συμμαχικές δυνάμεις και στα εγκλήματα που διεπράχθησαν από το καθεστώς του S. Hussein. Για την πρώτη κατηγορία εγκλημάτων εξέτασαν διάφορες εναλλακτικές¹⁷⁰. Για την δεύτερη κατηγορία θέση τους είναι ότι θα έπρεπε να αφαιρεθεί στους ίδιους τους Ιρακινούς να αποδώσουν δικαιοσύνη. Αναγνωρίζουν βεβαίως τα εγγενή προβλήματα που παρουσιάζει ένα τέτοιο εγχείρημα, δεδομένης της

¹⁶⁶ Οι τότε αμερικανοί ιθύνοντες θεωρούσαν ότι θα υπήρχε αντίδραση από άλλα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, και πιο ειδικά, απ' την Κίνα και την Ρωσία, στα σχέδια για την ίδρυση ενός τέτοιου δικαστηρίου και το ενδεχόμενο αυτό απέτρεπε τα σχέδιά τους. Graham-Brown Sarah, "Politics, not Policy : Behind U.S. Calls for War Crimes Tribunals for Iraq", August 25, 2000, στην ιστοσελίδα : www.casi.org.uk/discuss/2000/msg00930.html (πρόσβαση στις 28/08/2005)

¹⁶⁷ Smallman Lawrence, "Impartial Judgment for Saddam?", στην ιστοσελίδα : www.english.aljazeera.net/NR/exeres/E4D19123-9DD3-11D1-B44E-006097071264.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

¹⁶⁸ Σύμφωνα με το Καταστατικό του, το Δικαστήριο αυτό θα έχει δικαιοδοσία για εγκλήματα που διεπράχθησαν από ιρακινούς, στην επικράτεια του Ιράκ ή αλλού, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων που διεπράχθησαν σε σχέση με τον πόλεμο του Ιράκ κατά του Ιράν και κατά του Κουβέιτ. Μόνο εγκλήματα που διεπράχθησαν μεταξύ της περιόδου ανάληψης της εξουσίας απ' τον Saddam Hussein, το 1968, μέχρι και το τέλος των εχθροπραξιών στο Ιράκ, τον Μάιο του 2003, υπόκεινται στη δικαιοδοσία του.

¹⁶⁹ "International Law Expert Discusses Iraqi Tribunal", December 22, 2003, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/10/2005)

¹⁷⁰ Βλ. για παράδειγμα την κατάθεση της Ruth Wedgwood στη Γερουσία στις 10 Απριλίου 2003. Statement of Ruth Wedgwood Before U.S. Senate Committee of Governmental Affairs, "Prosecuting Iraqi war crimes: a consideration of the different forum options", April 10, 2003, στην ιστοσελίδα : www.senate.gov/~gov_affairs/041003wedgwood.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

κατάστασης του δικαστικού συστήματος στο Ιράκ, αλλά έχουν επανειλημμένως δηλώσει την πρόθεσή τους να προσφέρουν κάθε δυνατή βοήθεια.¹⁷¹

Ωστόσο, οι δίκες του S. Hussein και των άλλων πρώην ιρακινών αξιωματικών πρέπει να είναι δίκαιες, ώστε να διασφαλιστεί η δικαιοσύνη για τα χιλιάδες θύματα και τους συγγενείς τους. Διάχυτη είναι στην διεθνή κοινότητα η ανησυχία ότι το Διακστήριο, που συστάθηκε για να δικάσει πρώην κυβερνητικούς αξιωματούχους, δεν έχει την δυνατότητα να παράσχει δίκαιες δίκες και να καλύπτει τα ελάχιστα διεθνή στάνταρ που απαιτούνται σχετικά. Είναι ένα δικαστήριο του οποίου οι δικαστές επιλέχτηκαν από τις Η.Π.Α. Η οποιαδήποτε τεχνική και οικονομική βοήθεια που οι Η.Π.Α. παράσχουν, δεν μπορεί να λύσει το πρόβλημα του ανασχηματισμού του δικαστικού συστήματος και της εκπαίδευσης των δικαστών. Είναι μια διαδικασία που απαιτεί χρόνο, καθώς το όλο σύστημα πρέπει να ξαναχτιστεί απ' την αρχή. Ίσως η πιο σωστή λύση να ήταν οι Ιρακινοί, που είναι υπεύθυνοι για τα εγκλήματα του παρελθόντος, να δικαστούν από διεθνή δικαστήρια ή τουλάχιστον από δικαστήρια που να μπορούν να εγγυηθούν τα διεθνώς προστατευόμενα δικαιώματά τους.¹⁷²

¹⁷¹ Πρόσφατα, στις 23 Ιουνίου 2005, η αμερικανίδα Υπουργός Εξωτερικών ανέφερε χαρακτηριστικά : *“The case of Saddam Hussein must be thoroughly investigated and it must be done in a way that the whole world knows that this was a fair trial for Saddam Hussein. We are assisting the Iraqi government and prosecutors in preparing this case and sharing information and working together so that this case can be tried”*. Rice Calls Iraqi Constitution Chance for National Reconciliation, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/10/2005)

¹⁷² *Human Rights Watch*, “Iraq : Saddam Trial Under Scrutiny”, October 19, 2005, στην ιστοσελίδα : www.hrw.org/doc?t=justice&c=iraq (πρόσβαση στις 30/10/2005)

ΜΕΡΟΣ II
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ Η.Π.Α. ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ
ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ο τρόπος με τον οποίο οι Η.Π.Α. μετέχουν στη διεθνή δικαιοσύνη, δηλαδή η υποστήριξή τους ή η αντίθεσή τους προς συγκεκριμένα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα και ο βαθμός στον οποίο εκφράζεται αυτή η υποστήριξη ή αντίθεση, αποκαλύπτει μια έντονη διαφοροποίηση στη σχετική τους θέση. Οι διαφορές αυτές επισημαίνονται τόσο αναφορικά με όσα εξαγγέλει αρχικώς η χώρα και όσα στη συνέχεια πράττει, όσο και αναφορικά με τη στάση της έναντι συγκεκριμένων κάθε φορά δικαιοδοτικών οργάνων. Το ερώτημα που εύλογα γεννάται είναι, αρχικώς, γιατί υπάρχει αυτή η απόσταση μεταξύ εξαγγελιών και πρακτικής, και στη συνέχεια αυτή η διαφοροποιημένη αντιμετώπιση των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων;

Πράγματι, εύκολα διαπιστώνεται το γεγονός πως οι Η.Π.Α. συμμετείχαν ενεργά στην εγκαθίδρυση των περισσότερων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, συμμετοχή η οποία δεν εντοπίζεται μόνο στην ιστορική περίοδο όπου προσπαθούσαν να εγκαθιδρυθούν ως μεγάλη δύναμη και κατά συνέπεια ευνοούσαν τα δικαστικά μέσα επίλυσης των διαφορών, αλλά συνεχίζεται και όταν πλέον η θέση τους στους κόλπους της διεθνούς κοινωνίας είναι εξασφαλισμένη. Με δεδομένο, λοιπόν, ότι έχοντας εξασφαλίσει μια θέση στο club των Μεγάλων Δυνάμεων και μάλιστα μετά από ένα σημείο, ούσες η μοναδική υπερδύναμη, έχουν στη διάθεσή τους διάφορα πολιτικά μέσα για την επιδίωξη και πραγματοποίηση των στόχων τους, αναρωτιέται κανείς γιατί εξακολουθούν να τάσσονται υπέρ της δημιουργίας νέων δικαιοδοτικών οργάνων και επιπλέον να προβαίνουν σε εξαγγελίες για τη σημασία και τη χρησιμότητά τους, από τη στιγμή που, όπως αποδεικνύεται, η τελική στάση απέντι στο δημιουργηθέν δικαιοδοτικό όργανο είναι είτε ιδιαίτερα επιφυλακτική, είτε αρνητική. Χαρακτηριστική όπως προς το σημείο αυτό είναι η αρχική θέση της χώρας απέναντι στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, η αποδοχή της δικαιοδοσίας του οποίου, έστω και με τη διατύπωση επιφυλάξεων, θεωρήθηκε ότι θα συνεισέφερε στη διατήρηση της ηγετικής της θέσης, καθώς θα εξασφάλιζε ένα σημαντικό διεθνές πλεονέκτημα. Η μετέπειτα στάση της χώρας, αν και δεν οδήγησε στην πλήρη ρήξη με το Δικαστήριο, μαρτυρά μια έντονη προσπάθεια επιπρόσθετου περιορισμού της δικαιοδοσίας του και σαφούς απομάκρυνσης απ' τις αρχικές δηλώσεις υποστήριξής του. Παρομοίως, ενώ

δεν αμφισβητήθηκε ποτέ η σπουδαιότητα της ίδρυσης ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου απ' τις Η.Π.Α. (η ιδιαιτέρως ενεργή συμμετοχή της χώρας στη Συνδιάσκεψη της Ρώμης το μαρτυρά με τον καλύτερο τρόπο), η τελική στάση απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο είναι κάτι παραπάνω από αρνητική. Το ερώτημα λοιπόν είναι γιατί σε ένα πρώτο επίπεδο αφήνουν να διαφανεί μια διάθεση υποστήριξης και σεβασμού των δικαιοδοτικών οργάνων, ενώ στην πράξη κινούνται προς άλλες κατευθύνσεις;

Η απάντηση στην ερώτηση αυτή πρέπει μάλλον να αναζητηθεί τόσο στο ότι μια στάση πλήρους απομονωτισμού δεν εξυπηρετεί σε καμιά περίπτωση τα συμφέροντα των Η.Π.Α., όσο και στην ιστορική νομική παράδοσή τους. Η σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης κάθε άλλο, παρά τον απομονωτισμό επιβάλλει. Η συμμετοχή, ακόμα και όταν στην ουσία είναι αρνητική, είναι προτιμότερη απ' την πλήρη απομόνωση. Επίσης, ιστορικά, οι Η.Π.Α. ταυτίζουν τον εαυτό τους με την κυριαρχία του δικαίου. Η δικαστική επίλυση των διεθνών διαφορών θεωρείται συμβατή με την ιδεολογία τους και ότι αποτελεί έκφραση τόσο αμερικανικών, όσο και παγκόσμιων αρχών. Οι αρχές της ειρήνης, της ισότητας και της δικαιοσύνης, που εμπεριέχονται στη δικαστική επίλυση των διεθνών διαφορών, θεωρούνται απ' τις Η.Π.Α. σταθερές αξίες απ' τις οποίες δεν μπορούν να αποκλείουν (δυστυχώς, επίσης μόνο σε επίπεδο εξαγγελιών) και έτσι εμφανίζονται αρχικώς ως οι προωθητές τους. Ίσως το θεωρούν ηθικό τους χρέος να εκδηλώσουν την υποστήριξή τους προς τη δικαστική επίλυση των διαφορών. Άλλωστε, δεν πρέπει να ξεχνάει κανείς την έντονη πεποίθηση περί ηθικής, πολιτιστικής και πολιτικής ανωτερότητας των Η.Π.Α. Μια ανώτερη λοιπόν ηθικά, πολιτιστικά και πολιτικά χώρα, δεν μπορεί παρά να τάσσεται υπέρ του κράτους δικαίου, έστω και σε θεωρητικό μόνο επίπεδο.

Η πράξη, ωστόσο, οδηγεί σε συμπεράσματα που μόνο να δικαιολογήσουν δεν μπορούν αυτή την ηθική, πολιτιστική και πολιτική «ανωτερότητα». Οι Η.Π.Α. δεν είναι πλέον διατεθειμένες να διακινδυνεύουν ή να θυσιάζουν την κυριαρχία τους στο βωμό δικαιοδοτικών συστημάτων επίλυσης των διεθνών διαφορών. Για να κινηθούν προς μια αντίθετη κατεύθυνση θα πρέπει τα παρεχόμενα οφέλη να είναι συγκριτικά πολύ μεγαλύτερα από την απώλεια μέρους της κυριαρχίας. Οι διαπιστώσεις αυτές είναι και το κλειδί για να ερμηνεύσουμε και να κατανοήσουμε όχι μόνο τη διάσταση εξαγγελιών και πράξης, αλλά και τη διαφοροποιημένη στάση της χώρας απέναντι στα δικαιοδοτικά όργανα που εξετάστηκαν.

Κεφάλαιο Α'

Φόβοι απώλειας της κυριαρχίας

Η οποιαδήποτε απώλεια κυριαρχίας, που ως ένα τουλάχιστον βαθμό προκαλεί κάθε αποδοχή της δικαιοδοσίας ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, συνεπάγεται έναν έντονο φόβο μη σωστής εξυπηρέτησης των εθνικών συμφερόντων, λόγω δράσεων που μπορεί να αναληφθούν εναντίον τους. Ο φόβος αυτός και η σχετική δυσπιστία που τον συνοδεύει, είναι έκδηλοι σ' όλη τη διαδρομή, απ' τις πρώτες προσπάθειες θεσμοποίησης της διεθνούς δικαιοσύνης, μέχρι και τη δημιουργία των πλέον πρόσφατων διεθνών δικαστηρίων. Έτσι, λοιπόν, ερμηνεύεται η απαίτηση παροχής συναίνεσης απ' τη Γερουσία για κάθε συνυποσχετικό με το οποίο υποθέσεις αμερικανικού συμφέροντος υποβαλλόταν στην κρίση τρίτων μερών, η μη επικύρωση του Καταστατικού του Δ.Δ.Δ.Δ., η διατύπωση επιφυλάξεων στο Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης και οι προσπάθειες επιπλέον περιορισμού της δικαιοδοσίας του, όπως επίσης και η στάση της χώρας απέναντι σε πιο σύγχρονους δικαιοδοτικούς θεσμούς. Υπάρχει επίσης και ο φόβος ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις της χώρας, ανάμειξη που δηλώνει απώλεια της κυριαρχίας και, κατά συνέπεια, μη σωστή εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων. Η προσπάθεια περιορισμού της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, με την διατύπωση επιφυλάξεων σε διεθνείς συνθήκες που προβλέπουν την υπαγωγή διαφορών, που ανακύπτουν απ' την ερμηνεία και την εφαρμογή τους, στο Δικαστήριο αυτό, καθώς και η στάση των Η.Π.Α. απέναντι σε υποθέσεις που έχουν να κάνουν με ατομικά δικαιώματα, είτε έμμεσα ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, είτε άμεσα, ενώπιον της Διαμερικανικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το μαρτυρούν. Τις οποιεσδήποτε σχετικές κινήσεις οι Η.Π.Α. τις εκλαμβάνουν ως ανάμειξη στις εσωτερικές τους υποθέσεις, γεγονός το οποίο δεν είναι διατεθειμένες να ανεχτούν. Τη θέση αυτή έχουν υποστηρίξει επανηλειμμένως, τόσο στις υποθέσεις θανατικών ποινών ενώπιον της Διαμερικανικής Επιτροπής, όσο και στις υποθέσεις που άπτονται της εφαρμογής της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις, ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου. Θεωρούν τη δράση των διεθνών αυτών δικαιοδοτικών οργάνων ως ανάμειξη στις εσωτερικές ποινικές διαδικασίες και στους εσωτερικούς ποινικούς νόμους.

Γενικά, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, παρατηρείται μια τάση απομάκρυνσης της χώρας από τη διεθνή εκδίκηση των διαφορών και ο ουσιαστικός

λόγος είναι ακριβώς ο φόβος απώλειας της κυριαρχίας. Το πιο χαρακτηριστικό σχετικό παράδειγμα είναι η στάση της χώρας απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (Δ.Π.Δ.), καθώς κανένα άλλο διεθνές δικαιοδοτικό όργανο δεν έχει προκαλέσει την τόσο αρνητική και επιθετική στάση των Η.Π.Α. Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα αυτή την αρνητική στάση, είναι απαραίτητο να εξετάσουμε εν συντομία τις βασικές αρχές λειτουργίας του Δ.Π.Δ. και τα προβλήματα που οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι αυτές εγείρουν.

1. Το παράδειγμα του Δ.Π.Δ.

1.1. Σύντομη παρουσίαση του Δικαστηρίου

Το Δ.Π.Δ. είναι ένας μόνιμος θεσμός με αρμοδιότητα να δικάζει τους υπευθύνους για την τέλεση των πιο σοβαρών εγκλημάτων διεθνούς ενδιαφέροντος.¹⁷³ Αποστολή του είναι η αναζήτηση της ατομικής ποινικής ευθύνης και σαφώς διαφέρει απ' την αποστολή του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

Το Δ.Π.Δ. μπορεί να επιληφθεί μιας κατάστασης με τρεις εναλλακτικούς τρόπους¹⁷⁴:

- Μετά από παραπομπή από ένα κράτος-μέρος του Καταστατικού
- Μετά από παραπομπή του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε., ενεργώντας υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε.
- Με πρωτοβουλία του Εισαγγελέα, ο οποίος κινεί την διαδικασία βάσει πληροφοριών που έλαβε από οποιαδήποτε αξιόπιστη πηγή.

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι ο Εισαγγελέας μπορεί να αποφασίσει ότι μια υπόθεση δεν έχει επαρκή βάση δίωξης, ακόμα και αν η διαδικασία έχει κινηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας¹⁷⁵. Έτσι, ο Εισαγγελέας γίνεται ένα πραγματικά ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο, υπεύθυνο για την επικράτηση της δικαιοσύνης

¹⁷³ Τα εγκλήματα που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Καταστατικού, είναι τα εξής : γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της επίθεσης. Η δικαιοδοσία για το τελευταίο έγκλημα θα ασκηθεί όταν υιοθετηθεί διάταξη που να ορίζει το έγκλημα και διευκρινίζει τους όρους υπό τους οποίους το Δικαστήριο θα ασκεί τη δικαιοδοσία του.

¹⁷⁴ Άρθρο 13 του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.

¹⁷⁵ Άρθρο 53 του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.

και του κράτους δικαίου¹⁷⁶. Βέβαια, προβλέπεται κάποιος βαθμός ελέγχου της ευχέρειας για δίωξη του εισαγγελέα, μέσω του Τμήματος Προδικασίας, αλλά ο έλεγχος αυτός είναι δικαστικός, όχι πολιτικός¹⁷⁷. Ωστόσο, προβλέπεται η δυνατότητα στο Σ.Α., ενεργώντας υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε., να ζητήσει από το Δικαστήριο να αναβάλλει την έναρξη έρευνας ή δίωξης για χρονικό διάστημα 12 μηνών. Το αίτημα αυτό μπορεί να ανανεωθεί απ' το Σ.Α., υπό τους ίδιους όρους.¹⁷⁸ Έτσι, βρέθηκε μια κατάλληλη ισορροπία μεταξύ πολιτικού ενδιαφέροντος και δικαστικής ανεξαρτησίας, τουλάχιστον στον βαθμό που ερμηνεύεται και εφαρμόζεται στα πλαίσια του πνεύματος των σχεδιαστών της. Πλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν είναι ο φύλακας του Δικαστηρίου και η έγκρισή του δεν είναι προαπαιτούμενη για την διεξαγωγή έρευνας ή δίωξης, αν και μπορεί να παρέμβει με την μορφή απόφασης σε κάποιες περιπτώσεις¹⁷⁹. Η κατάληξη αυτή σίγουρα δεν ικανοποιεί τις αμερικανικές επιδιώξεις.

Απ' τις βασικές αρχές λειτουργίας του Δ.Π.Δ. είναι και η αρχή της συμπληρωματικότητας με τα εθνικά δικαστήρια. Σκοπός του Δ.Π.Δ. δεν είναι να αντικαταστήσει τα εθνικά δικαστήρια, αλλά να λειτουργήσει όταν εκείνα αδυνατούν ή δεν είναι πρόθυμα να το κάνουν.¹⁸⁰ Εξάλλου, κάθε κράτος έχει καθήκον να ασκεί την ποινική του δικαιοδοσία επί των υπευθύνων για την τέλεση διεθνών εγκλημάτων.¹⁸¹ Αξίζει να αναφέρουμε ότι η αρχή της συμπληρωματικότητας ισχύει και για τα κράτη που δεν είναι μέρη στο Καταστατικό.¹⁸²

Οι προϋποθέσεις για την άσκηση της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ. αποτυπώνονται στο άρθρο 12 του Καταστατικού. Έστι, τα κράτη-μέλη αποδέχονται την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για όλα τα εγκλήματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του, εκτός

¹⁷⁶ Antonio Cassese, "The Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections", *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10, p.p. 161-163.

¹⁷⁷ Άρθρο 15, παρ.3 του Καταστατικού

¹⁷⁸ Άρθρο 16 του Καταστατικού

¹⁷⁹ Η απαίτηση εννέα ψήφων, συμπεριλαμβανομένων των πέντε Μονίμων Μελών, προκειμένου να ληφθεί σχετική απόφαση είναι εγγύηση ότι η αρχή αυτή δεν θα γίνει αντικείμενο κατάχρησης.

¹⁸⁰ Τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της απροθυμίας ή της αδυναμίας ενός κράτους να ολοκληρώσει την σχετική διαδικασία, ορίζονται με σαφήνεια στο άρθρο 17, παρ. 2-3 του Καταστατικού του Δ.Π.Δ.

¹⁸¹ Προοίμιο Καταστατικού, σημείο 6

¹⁸² Ο Εισαγγελέας οφείλει να ειδοποιεί όλα τα κράτη, τα οποία θα ασκούσαν κανονικά δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων που περιλαμβάνονται στο Καταστατικό, για κάθε κατάσταση που παραπέμπεται στο Δικαστήριο από ένα κράτος-μέλος ή όταν ο Εισαγγελέας ενεργεί με δική του πρωτοβουλία (η πρόβλεψη αυτή δεν ισχύει για τις καταστάσεις που παραπέμπονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας). Η διαδικαστική αυτή προϋπόθεση ενσωματώθηκε στο Καταστατικό μετά από πρόταση των Η.Π.Α. Αν μέσα σε ένα μήνα από την λήψη αυτής της ειδοποίησης κάποιο κράτος ειδοποιήσει το Δικαστήριο ότι ερευνά την υπόθεση, τότε ο Εισαγγελέας οφείλει να παραπέμψει στο κράτος αυτό την υπόθεση, εκτός και αν το Τμήμα Προδικασίας αποφασίσει διαφορετικά (άρθρο 18, παρ. 2 του Καταστατικού). *Cassese Antonio*, ό.π., p.p. 158-159

και αν εξαιρεθούν απ' τα εγκλήματα πολέμου, σύμφωνα με όσο προβλέπει το Καταστατικό.¹⁸³ Αν η διαδικασία κινηθεί κατόπιν αιτήματος κράτους-μέλους ή με πρωτοβουλία του Εισαγγελέα, τότε εφαρμόζεται η προϋπόθεση της εναλλακτικής συμμετοχής του «εδαφικού κράτους» ή του «κράτους ιθαγένειας».¹⁸⁴ Η προϋπόθεση αυτή δεν εφαρμόζεται όταν μια κατάσταση παραπέμπεται από το Σ.Α.

Η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Ρώμης απέδειξε την εμπιστοσύνη των κρατών στο διεθνές σύστημα που εισηγείται το Δ.Π.Δ. και στη διαφορετικότητά του απ' ό,τι προηγήθηκε στη διεθνή νομική τάξη.

1.2. Γιατί αντιτίθενται στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

Μετά απ' αυτή τη σύντομη παρουσίαση του Δ.Π.Δ. είναι πολύ πιο εύκολο να κατανοήσουμε την σφοδρή αντίθεση των Η.Π.Α. προς αυτό. Συγκρίνοντας την τελική διαμόρφωση του Καταστατικού του Δικαστηρίου με το σχέδιο Καταστατικού της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου,¹⁸⁵ το οποίο ικανοποιούσε τις Η.Π.Α., διαπιστώνεται πως πολλές απ' τις επιδιώξεις της χώρας δεν ικανοποιήθηκαν. Οι επιτυχίες κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης της Συνθήκης της Ρώμης ήταν σημαντικές για τις Η.Π.Α, αλλά δεν μπορούσαν να δεχτούν μια Συνθήκη που, κατά τις ίδιες πάντα, αντιπροσώπευε έναν πολιτικό συμβιβασμό σε θεμελιώδη θέματα διεθνούς ποινικού δικαίου και διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

1.2.1. Ρόλος Συμβουλίου Ασφαλείας

Όλα τα επιχειρήματα που παρουσιάζουν οι Η.Π.Α. σχετικά με την αντίθεσή τους στο Δικαστήριο, έχουν ουσιαστικά ως σημείο εκκίνησης το γεγονός ότι δεν διασφαλίστηκε ένας ενδυναμωμένος ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας απέναντι στο Δικαστήριο. Κατά την άποψή τους, συνεπώς, το Καταστατικό δεν λαμβάνει υπ' όψιν του την υπάρχουσα αρχιτεκτονική ασφαλείας, μέσα στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών, δεδομένου ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι αυτό που έχει την πρωταρχική

¹⁸³ Άρθρο 124 του Καταστατικού. Προβλέπεται ότι ένα κράτος μπορεί να δηλώσει ότι εξαιρείται απ' τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σχετικά με τα εγκλήματα πολέμου που διεπράχθησαν στο έδαφός του ή από πολίτες του. Η δήλωση αυτή έχει ισχύ για επτά έτη, απ' την ημερομηνία θέσης σε ισχύ του Καταστατικού για το συγκεκριμένο κράτος.

¹⁸⁴ Άρθρο 12, παρ. 2 του Καταστατικού

¹⁸⁵ Βλ. παραπάνω, σελ. 42

ευθύνη για την διατήρηση και αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας¹⁸⁶. Έτσι, αν το Δικαστήριο, όπως είναι σήμερα, ασκήσει δικαιοδοσία σε ένα μέλος του στρατού ή σε έναν πολιτικό αξιωματούχο των Η.Π.Α., όπως για παράδειγμα τον Υπουργό Άμυνας, ο οποίος διέταξε μια αεροπορική επίθεση σε ξένη χώρα, είναι σε θέση να αποφασίσει για την νομιμότητα των πράξεων των ατόμων αυτών υπό το διεθνές δίκαιο, επί θεμάτων μάλιστα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α. Το αποτέλεσμα θα είναι τέτοιες αποφάσεις να κρίνονται έμμεσα για την νομιμότητά τους από το Δικαστήριο και όχι από το Συμβούλιο Ασφαλείας, γεγονός που σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να γίνει δεκτό από τις Η.Π.Α.¹⁸⁷, οι οποίες υποστηρίζουν ότι το Καταστατικό με αυτόν τον τρόπο θεσπίζει ένα ανεπαρκές σύστημα ελέγχου και ισορροπιών. Για τον λόγο αυτό εμφανίζεται να είναι ανησυχητικά επιδεκτικό σε καταχρήσεις για πολιτικούς σκοπούς¹⁸⁸.

Στο σημείο αυτό οι Η.Π.Α. τονίζουν επίσης ιδιαίτερα τους κινδύνους που εγκυμονεί η ύπαρξη του ανεξάρτητου Εισαγγελέα. Φοβούνται ότι πίσω από τις οποιεσδήποτε κινήσεις του θα κρύβονται πολιτικά κίνητρα, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο τα αμερικανικά συμφέροντα.¹⁸⁹ Ο έλεγχος που ασκεί το Τμήμα Προδικασίας δεν φαίνεται να ικανοποιεί τις Η.Π.Α., οι οποίες θα ικανοποιηθούν μόνο αν κατοχυρωθεί ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, τόσο στην προκαταρκτική εξέταση μιας υπόθεσης από το Δικαστήριο, όσο και κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης¹⁹⁰.

1.2.2. Δικαιοδοσία σε τρίτα κράτη

Από τα πιο σημαντικά επιχειρήματα για την αντίθεση των Η.Π.Α. στο Δικαστήριο, όπως αυτό είναι σήμερα, είναι η δυνατότητα άσκησης δικαιοδοσίας σε αμερικανούς πολίτες. Πρέπει βεβαίως να αναφέρουμε ότι αρχικός σκοπός των Η.Π.Α. δεν ήταν να εξαιρεθούν οι υπήκοοί τους από της δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Αλλιώς δεν θα είχαν καν συμμετάσχει στις σχετικές διαπραγματεύσεις. Η αντίθεση

¹⁸⁶ *Wedgwood Ruth*, "The International Criminal Court: An American View", *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10, p.p. 5-6

¹⁸⁷ *Charney Jonathan I.*, "The United States and the Statute of Rome", *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No.1, p. 128

¹⁸⁸ "America versus the Rest", *Economist*, July, 2, 2005

¹⁸⁹ Κατά τις Η.Π.Α., ο Εισαγγελέας διαθέτει στην πράξη απεριόριστες εξουσίες, οι οποίες όμως δεν συμβαδίζουν με τις ευθύνες του, καθώς δεν είναι υπόλογος σε καμιά ανώτερη αρχή ή σε κάποιο αιρετό σώμα, ούτε καν βέβαια στο Συμβούλιο Ασφαλείας

¹⁹⁰ *Δούση Εμμανουέλα-Παπατόλιας Απόστολος*, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 58

αυτή των Η.Π.Α. άρχισε να προβάλλεται από την στιγμή που το Δικαστήριο ακολούθησε έναν δρόμο εξέλιξης που δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις και στα συμφέροντά τους.¹⁹¹ Έτσι, ο επικεφαλής της αμερικανικής αντιπροσωπείας χαρακτήρισε το γεγονός ότι το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σε τρίτα κράτη ως “single most fundamental flaw in the Rome Treaty”¹⁹².

Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου στα τρίτα κράτη δημιουργεί πολλές ανησυχίες για τις Η.Π.Α. Ιδιαίτερα προβληματικό είναι το ενδεχόμενο να υπαχθούν υπήκοοί τους, και κυρίως μέλη των στρατιωτικών της δυνάμεων στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, χωρίς την προηγούμενη συναίνεσή τους. Για τις Η.Π.Α. κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει δεκτό, ούτε φαντάζει λογικό. Οι ίδιες είναι η μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη στον κόσμο, με στρατό σε όλη την υφήλιο και το ενδεχόμενο υπαγωγής των μελών των στρατιωτικών δυνάμεων στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ικανότητά τους να συμμετέχουν σε πολυεθνικές επιχειρήσεις και σε ειρηνευτικές αποστολές¹⁹³. Το Πεντάγωνο φοβάται ότι το αμερικανικό στρατιωτικό προσωπικό, που συμμετέχει σε διάφορες αποστολές ανά την υφήλιο, θα κατηγορούταν αδίκως και λανθασμένα για εγκλήματα που καλύπτονται από το Καταστατικό του Δικαστηρίου, με αποτέλεσμα την ανάσχεση της δυνατότητας συμμετοχής τους σε αυτές τις αποστολές¹⁹⁴.

Μια άλλη αντίρρηση των Η.Π.Α. αναφορικά με την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σε τρίτα κράτη έχει να κάνει με το γεγονός ότι ενώ τα κράτη-μέλη στο Καταστατικό έχουν την δυνατότητα να εξαιρεθούν από τα εγκλήματα πολέμου για συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, τα μη μέλη δεν έχουν τέτοια δυνατότητα και συνεπώς εκτίθενται στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου περισσότερο και από τα ίδια τα μέλη, καθώς προκειμένου το Δικαστήριο να ασκήσει την δικαιοδοσία του απαιτείται η συναίνεση είτε του εδαφικού κράτους, είτε του κράτους ιθαγένειας του

¹⁹¹ Αρκεί να αναφερθεί ότι η αντιπροσωπεία των Η.Π.Α. στη Συνδιάσκεψη της Ρώμης πρότεινε προσεγγίσεις για τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για κάθε συγκεκριμένο έγκλημα. Πρότεινε το άρθρο 12 του Καταστατικού, το οποίο προβλέπει τις προϋποθέσεις άσκησης δικαιοδοσίας, να διατυπωθεί έτσι ώστε : α) είτε να απαιτεί τη ρητή συναίνεση του «εδαφικού κράτους» και του «κράτους της ιθαγένειας», στην περίπτωση που κανένα κράτος δεν ήταν μέρος στη Συνθήκη (UN Doc.A/CONF.183/g.1/L.70 (1998)), β) είτε να εξαιρεθεί από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου η συμπεριφορά που ανακύπτει από επίσημες δράσεις κράτους μη μέρους, που αναγνωρίζονται ως τέτοιες απ’ το ίδιο. (UN Doc.A/CONF.183/G.1/L.90 (1998))

¹⁹² Megret Frederic, “Epilogue to an Endless Debate: The International Criminal Court’s Third Party Jurisdiction and the Looming Revolution of International Law”, European Journal of International Law, 2001, Vol. 12, p.p. 247-248

¹⁹³ Zwanenburg Marten, ό.π., p.p. 126-127

¹⁹⁴ McNamara Robert S. and Ferenz Benjamin, “For Clinton’s Last Act...”, New York Times, 12 December 2000

φερόμενου εγκληματία¹⁹⁵. Ανάλογο πρόβλημα για τις Η.Π.Α. δημιουργείται και όσον αφορά στις τροποποιήσεις στην Συνθήκη της Ρώμης. Αποφάσεις του Δικαστηρίου ή μελλοντικές τροποποιήσεις μπορεί να δημιουργήσουν «νέα» εγκλήματα για τα οποία το Δικαστήριο θα έχει δικαιοδοσία. Υπάρχει περίπτωση τα εγκλήματα αυτά να μην είναι αποδεκτά από τις Η.Π.Α. Σύμφωνα με όσα προβλέπει το Καταστατικό, τα κράτη-μέλη έχουν την δυνατότητα να αυτοεξαίρεθούν αν δεν αποδέχονται τις τροποποιήσεις¹⁹⁶. Συνεπώς, οι πολίτες των κρατών που δεν είναι μέλη στο Καταστατικό μπορούν να διωχθούν αδιακρίτως για τα νέα ή τροποποιημένα εγκλήματα. Από την στιγμή που οι Η.Π.Α. δεν έχουν επικυρώσει το Καταστατικό του Δικαστηρίου, δεν μπορούν να συμμετέχουν στην Συνέλευση των Κρατών-Μελών, παρά μόνο με το καθεστώς του παρατηρητή.¹⁹⁷

Όσον αφορά στο έγκλημα της επίθεσης, η συμπερίληψή του στο Καταστατικό ήταν μεγάλη έκπληξη για τις Η.Π.Α., καθώς θεωρούσαν ότι η μη επίτευξη consensus για τον ορισμό του θα έπρεπε να επιβάλλει την μη συμπερίληψή του. Ο ορισμός του εγκλήματος από την Συνέλευση των Κρατών-Μελών μπορεί να γίνει χωρίς όριο και να αμφισβητεί κάθε χρήση στρατιωτικής δύναμης, ακόμη και των οικονομικών κυρώσεων¹⁹⁸, εξέλιξη σαφώς δυσμενής για τη χώρα.

Αναρωτιέται κανείς γιατί αφού οι Η.Π.Α. ανησυχούν τόσο πολύ για το καθεστώς μη μέλους στην Συνθήκη, γιατί δεν την επικυρώνουν και έτσι να εξαλείψουν το πρόβλημα της μη συμμετοχής. Σύμφωνα με τις Η.Π.Α., το Καταστατικό του Δ.Π.Δ. είναι παράνομο, καθώς παραβιάζει την αρχή *pacta tertiis*, την αρχή, δηλαδή, ότι δεν δημιουργούνται υποχρεώσεις από μια συνθήκη σε μη μέλη. Γι' αυτές, το άρθρο 12 του Καταστατικού δεν ανταποκρίνεται στην συμβατική πρακτική και προβάλλουν το επιχείρημα ότι το διεθνές εθνικό δίκαιο απαγορεύει –ή τουλάχιστον δεν επιτρέπει– ένα δικαστήριο, που βασίζεται σε συνθήκη, να ασκεί δικαιοδοσία σε πολίτες τρίτων χωρών, όταν αυτοί ενεργούν υπό την καθοδήγηση της τρίτης αυτής χώρας¹⁹⁹.

¹⁹⁵ *Wedgwood Ruth*, “The International Criminal Court: An American View”, ό.π., p.p. 104-105

¹⁹⁶ Άρθρο 121, παρ. 5 του Καταστατικού

¹⁹⁷ Αναμφισβήτητα, η συμμετοχή τους στην Συνέλευση των Κρατών-Μελών θα τους έδινε ίσως τη δυνατότητα να επηρεάσουν τα πράγματα προς την κατεύθυνση που επιθυμούσαν και αν αυτό δεν ήταν δυνατό, θα μπορούσαν να εξαίρεθούν απ' τα νέα εγκλήματα. *Kirsch Philippe and Holmes John T.*, ό.π., p. 20

¹⁹⁸ *Kirsch Philippe and Holmes John T.*, ό.π., p. 21

¹⁹⁹ *Megret Frederic*, ό.π., p.p. 248-249

Η απάντηση που δίνουν στην πιο πάνω ερώτηση είναι οι θεμελιώδεις αρχές του δικαίου των συνθηκών έχουν ακόμα σημασία και δεν προτίθενται να τις αγνοήσουν, αναφορικά με οποιαδήποτε υποχρέωση κράτους απέναντι σε ένα καθεστώς συνθήκης. Ενώ συγκεκριμένη συμπεριφορά απαγορεύεται από το διεθνές εθιμικό δίκαιο και μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο οικουμενικής δικαιοδοσίας σε ένα εθνικό δικαστήριο, η εγκαθίδρυση και η συμμετοχή μιας χώρας σε ένα διεθνές ποινικό δικαστήριο δεν απορρέουν από το διεθνές εθιμικό δίκαιο, αλλά από απαιτήσεις συμβατικού δικαίου. Επίσης, αναφέρουν ότι κατά πάσα πιθανότητα θα απαιτούνταν αρκετά χρόνια προτού η Συνθήκη να επικυρωθεί από την Γερουσία, μετά την υπογραφή της, οπότε για το χρονικό αυτό διάστημα οι Η.Π.Α. θα είχαν καθεστώς μη μέλους²⁰⁰.

1.2.3. Παραβίαση δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται συνταγματικά

Ένα άλλο επιχείρημα των Η.Π.Α. κατά του Δικαστηρίου έχει να κάνει με την φερόμενη από αυτό παραβίαση της δίκαιης διαδικασίας ενώπιόν του. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων, Γερουσιαστής Jesse Helms ανέφερε ότι θα μπλόκαρε κάθε προσπάθεια επικύρωσης της Συνθήκης της Ρώμης, καθώς θεωρεί, όπως και αρκετοί άλλοι, ότι το Δικαστήριο δεν έχει τις απαιτούμενες δικλίδες ασφαλείας, ώστε να μην παραβιάζονται βασικά αμερικανικά συνταγματικά δικαιώματα για δίκαιη δίκη²⁰¹. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται σχετικά, στο γεγονός ότι οι δίκες στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο παραβιάζουν το Σύνταγμα των Η.Π.Α., καθώς δεν προβλέπουν την συμμετοχή ενόρκων²⁰².

1.3. Κριτική των Επιχειρημάτων τους

Τα επιχειρήματα που παρουσιάζουν οι Η.Π.Α. για την αντίθεσή τους στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο δεν αντέχουν σε σοβαρή κριτική. Αυτό ίσως είναι ενδεικτικό για το ότι πλέον έχουν αποφασίσει ότι δεν πρόκειται ποτέ να γίνουν συμβαλλόμενο μέρος στο Καταστατικό, υπό την σημερινή μορφή του.

²⁰⁰ Kirsch Philippe and Holmes John T., ό.π., p.18

²⁰¹ McNamara Robert S. and Ferenz Benjamin, "For Clinton's Last Act...", New York Times, 12 December 2000

²⁰² Schabas William A., ό.π., p. 712

Όσον αφορά στο βασικό τους επιχείρημα, τον αποδυναμωμένο ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας vis-à-vis του Δικαστηρίου, αρκεί μόνο να αναφέρουμε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει μόνο τον πρωταρχικό ρόλο στην διατήρηση και αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Όχι τον αποκλειστικό

Όσον αφορά στους φόβους για πολιτικά κίνητρα πίσω από τον Εισαγγελέα, οι διαπραγματευτές στην Ρώμη δημιούργησαν αρκετές δικλείδες ασφαλείας στο κείμενο του Καταστατικού, που περιορίζουν σημαντικά την περίπτωση επιτυχίας μιας τέτοιας δίωξης.²⁰³ Βέβαια, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η προσπάθεια ενός πολιτικώς υποκινούμενου εισαγγελέα να καταδικάσει τις Η.Π.Α. σε ένα δικαστήριο κοινής γνώμης για παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου υπήρχε πάντα. Κάθε φορά που οι Η.Π.Α. χρησιμοποιούν στρατιωτική δύναμη στο εξωτερικό εκτίθενται στα πυρά της κοινής γνώμης. Το Καταστατικό δεν δημιουργεί, ούτε μεγενθύνει αυτό το ενδεχόμενο. Αντίθετα, ως ένα βαθμό, μειώνει τον σχετικό κίνδυνο, περιορίζοντας την δικαιοδοσία του σε άτομα.

Όσον αφορά στο επιχείρημά τους ότι το Καταστατικό παραβιάζει την αρχή pacta tertiis, αυτό βασίζεται σε σύγχυση μεταξύ υποχρεώσεων και συμφερόντων. Έχει εξάλλου υπάρξει έλλειψη επιμονής στον τρόπο με τον οποίο οι Η.Π.Α. κάνουν λόγο για «παρανομία» του Καταστατικού, που δείχνει ότι ακόμα και οι ίδιες δεν λαμβάνουν στα σοβαρά το επιχείρημα αυτό.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, το Δικαστήριο δεν ασκεί δικαιοδοσία σε τρίτα κράτη. Η άσκηση της δικαιοδοσίας του περιορίζεται από τις διατάξεις του Καταστατικού, το οποίο είναι σχεδιασμένο ώστε να βρίσκεται εντός του πλαισίου του διεθνούς δικαίου. Έτσι, απ' τη μια, ένα κράτος έχει δικαιοδοσία για εγκληματικές πράξεις που συμβαίνουν στην επικράτειά του, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια του

²⁰³ Οι δικλείδες αυτές ασφαλείας είναι οι εξής :

- Ο Εισαγγελέας υποχρεούται να ειδοποιήσει όλα τα κράτη που κανονικώς θα ασκούσαν δικαιοδοσία επί του συγκεκριμένου εγκλήματος. Στα κράτη αυτά συμπεριλαμβάνεται και το κράτος ιθαγένειας του κατηγορουμένου.
- Ο Εισαγγελέας πρέπει να λάβει την έγκριση του Τμήματος Προδικασίας πριν ξεκινήσει οποιαδήποτε δίωξη.
- Αν η χώρα εθνικότητας έχει ασκήσει την δικαιοδοσία της επί του συγκεκριμένου εγκλήματος ή έχει δηλώσει την πρόθεσή της να το κάνει, ο Εισαγγελέας δεσμεύεται από το Καταστατικό να μην υποβάλλει την υπόθεση στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.
- Το Καταστατικό καλύπτει μόνο τα πιο σοβαρά εγκλήματα, για τα οποία υπάρχουν υψηλά standards.
- Το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί, με απόφασή του υπό το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Η.Ε. να αναστείλει την έρευνα μιας υπόθεσης ή μια δίωξη για περίοδο 12 μηνών, κατά την διάρκεια της οποίας η συγκεκριμένη υπόθεση δεν μπορεί να αχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου.

Charney Jonathan I., ό.π., 129-130

δράστη και απ' την άλλη, ένα κράτος έχει δικαιοδοσία στους υπηκόους του, ανεξάρτητα από το μέρος όπου αυτοί διέπραξαν το έγκλημα.

Τα κράτη, συνεπώς, στην Ρώμη δεν δημιούργησαν μια δραστηκώς νέα βάση δικαιοδοσίας επικυρώνοντας το Καταστατικό. Απλά συμπλήρωσαν την εδαφική δικαιοδοσία προβλέποντας ότι αν αυτά ήταν ανίκανα ή απρόθυμα να την ασκήσουν, τότε το Δικαστήριο θα λειτουργούσε ως υποκατάστατο.²⁰⁴ Το Δ.Π.Δ. παρέχει μια εναλλακτική της εδαφικής δικαιοδοσίας μιας ξένης χώρας, στην οποία μπορεί να βρίσκεται αμερικανικό στρατιωτικό προσωπικό και να διαπράξει εγκλήματα που καλύπτονται από το Καταστατικό.²⁰⁵

Το επιχείρημα των Η.Π.Α. ότι το διεθνές εθιμικό δίκαιο δεν επιτρέπει σε ένα διεθνές δικαστήριο που στηρίζεται σε συνθήκη να ασκεί δικαιοδοσία σε πολίτες τρίτων χωρών, όταν αυτοί ενεργούν υπό την κατεύθυνση της τρίτης αυτής χώρας, έχει απορριφθεί από πολλούς διεθνολόγους, στη βάση ότι ενώ ένα τρίτο κράτος δεν δεσμεύεται να δεχτεί την δικαιοδοσία του δικαστηρίου για το ίδιο, εκτός και αν έχει συναινέσει, δεν ισχύει το ίδιο και για τους υπηκόους του αν διαπράξουν έγκλημα σε έδαφος άλλου κράτους-μέλους. Στην περίπτωση αυτή, το άτομο που διέπραξε το έγκλημα στο έδαφος του κράτους-μέλους, υπόκειται στην δικαιοδοσία του κράτους αυτού. Κανένας κανόνας του εθιμικού δικαίου δεν απαγορεύει την άσκηση δικαιοδοσίας από το κράτος αυτό στον εγκληματία, ούτε την έκδοσή του σε άλλη χώρα²⁰⁶. Με την ίδια λογική, το κράτος στο έδαφος του οποίου τελέστηκε το έγκλημα, είναι ελεύθερο να εκδώσει τον εγκληματία σε ένα διεθνές δικαστήριο.

Κατά συνέπεια, οι υπήκοοι τρίτων κρατών που διαπράττουν εγκλήματα στο έδαφος της χώρας τους, ασφαλώς δεν υπόκεινται στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Αν όμως τα διαπράξουν στο εξωτερικό, μπορεί να υπαχθούν στην δικαιοδοσία του, αν το εδαφικό κράτος έχει αποδεχτεί την δικαιοδοσία ή αν έχει συναινέσει σ' αυτήν. Όμως το εδαφικό κράτος θα είχε δικαιοδοσία έτσι κι αλλιώς. Το διεθνές δίκαιο δεν αναγνώρισε ποτέ στους υπηκόους μιας χώρας το δικαίωμα να διαπράττουν

²⁰⁴ Τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της απροθυμίας ή της αδυναμίας ενός κράτους να ολοκληρώσει την σχετική διαδικασία ορίζονται με σαφήνεια στο άρθρο 17 του Καταστατικού, παρ. 2-3

²⁰⁵ Η εδαφική δικαιοδοσία δεν είναι δικαίωμα που αναγνωρίζεται από άλλες χώρες μέσω του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Είναι έμφυτο χαρακτηριστικό του κράτους, που το νομιμοποιεί. Δεν απαιτείται συναίνεση *per se* για την άσκηση δικαιοδοσίας από μια κυρίαρχη χώρα στο έδαφός της και το διεθνές έθιμο ασχολείται μόνο με την ύπαρξη και την εγκαθίδρυση της εδαφικής δικαιοδοσίας και όχι με τους τρόπους άσκησης της. Συνεπώς, οι χώρες μπορούν να ασκούν την δικαιοδοσία τους με όποιον τρόπο θέλουν, αρκεί να μένουν στα όρια αυτού που θεωρείται εδαφική δικαιοδοσία, δηλαδή, όσο ασκούν την δικαιοδοσία στην επικράτειά τους.

²⁰⁶ Από την στιγμή που γίνονται σεβαστοί οι σχετικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου.

εγκλήματα και μάλιστα γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας στο έδαφος μιας άλλης χώρας.

Όσον αφορά στους φόβους τους για το ενδεχόμενο να βρεθούν αμερικανοί πολίτες ενώπιον του Δ.Π.Δ., δεν είναι επαρκώς βάσιμοι. Αν υποθέσουμε ότι οι Η.Π.Α. επικύρωναν τη Συνθήκη της Ρώμης, οι πιθανότητες να συμβεί κάτι τέτοιο θα ήταν πραγματικά ελάχιστες. Το ισχυρό καθεστώς συμπληρωματικότητας, το οποίο τόσο πολύ ήθελαν οι Η.Π.Α., το διασφαλίζει. Θα ήταν πράγματι σχεδόν απίθανο οι Η.Π.Α. να μην μπορέσουν να ανταποκριθούν επαρκώς στις υποχρεώσεις τους για έρευνα και δίωξη υπό το Καταστατικό, απομακρύνοντας έτσι το ενδεχόμενο μεταφοράς της δικαιοδοσίας για το συγκεκριμένο έγκλημα στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Επιπλέον, οι σχετικοί Κώδικες των Η.Π.Α. είναι τόσο περιεκτικοί, που σε μεγάλο ποσοστό καλύπτουν επαρκώς τα εγκλήματα που προβλέπονται από το Καταστατικό.²⁰⁷ Έτσι, κανένας αμερικανός στρατιώτης δεν θα δικάζονταν από το Δικαστήριο, αλλά από τα εθνικά.

Τέλος, όσον αφορά στον ισχυρισμό τους για το ότι το Καταστατικό παραβιάζει τις εγγυήσεις μιας δίκαιης διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου, η ανάγνωσή του και μόνο φτάνει για να διαψευσθεί. Το σύστημα του Δικαστηρίου είναι από τα πιο αξιόλογα και αυτό οφείλεται και σε προσπάθειες των Η.Π.Α. Είναι πιο περιεκτικό και πιο λεπτομερές και απ' το American Bill of Rights²⁰⁸. Σχετικά με το θέμα της απουσίας των ενόρκων που προβάλλουν, σημειώνεται ότι στα δύο ad hoc ποινικά δικαστήρια δεν προβλέπεται ο θεσμός αυτός. Παρ' όλα αυτά τα δικαστήρια αυτά απολαμβάνουν της υποστήριξης των Η.Π.Α. Επίσης, σε διμερείς τους συμφωνίες έχουν δεχτεί την μη ύπαρξη σώματος ενόρκων σε δίκες υπηκόων τους.

Καταλήγει κανείς στο να αναρωτιέται τί μπορεί να εξηγήσει τελικά την σφοδρή επίθεση των Η.Π.Α. στο Δ.Π.Δ., αν δεν έχουν στην πραγματικότητα τίποτα να φοβηθούν; Μια πολύ πιθανή απάντηση είναι ότι το Δ.Π.Δ. ξεσκέπασε ένα ρεύμα απομονωτισμού, που φαίνεται να έρχεται στην επιφάνεια κατά την διάρκεια της ρεπουμπλικανικής διακυβέρνησης. Η κυβέρνηση Bush απέρριψε συνθήκες, οι οποίες

²⁰⁷ Έχουν υπάρξει προτάσεις για ενσωμάτωση στους ομοσπονδιακούς νόμους των εγκλημάτων της σεξουαλικής δουλείας και της αναγκαστικής κήσης, τα οποία δεν διατυπώνονται επακριβώς στους στρατιωτικούς νόμους και στα εγχειρίδια των Η.Π.Α. Η σχετική πρόταση έγινε από τον R. Everett, πρώην δικαστή στο US Court of Appeal for the Armed Forces. *McNamara Robert S. and Ferenz Benjamin* ό.π. Επίσης, *Scheffer D.*: "Don't Forfeit the Global Criminal Court", Defense News, February 2001

²⁰⁸ Δήλωση του M. Leigh, πρώην νομικού συμβούλου του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α. Στην ιστοσελίδα : www.hrw.org/campaign/icc/facts.htm (πρόσβαση στις 10/07/2005)

έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για το σύνολο της διεθνούς κοινότητας, ενώ έκανε επίσης προσπάθεια για να μην ενδυναμωθεί η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Οι Η.Π.Α. έχουν αποφασίσει ότι τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις συμφωνίες αυτές, παραμερίζονται μπροστά στην οποιαδήποτε απώλεια κυριαρχίας.

Ωστόσο, η αρχιτεκτονική του Δ.Π.Δ. έχει τη δυνατότητα να ωφελήσει τις Η.Π.Α. Ο Εισαγγελέας του Δ.Π.Δ., Luis Moreno Ocampo, ανέφερε ότι η άρνηση των Η.Π.Α. να συνεργαστούν με το Δ.Π.Δ. υπονομεύει την υποστήριξη που αυτό θα μπορούσε να προσφέρει στις προσπάθειες τους κατά της τρομοκρατίας. Ο Ocampo προσέφερε μια ερμηνεία της δικαιοδοσίας του Δ.Π.Δ. που περιλαμβάνει και τρομοκρατικές πράξεις υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Μια τρομοκρατική πράξη, όπως οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είναι ξεκάθαρα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, που θα μπορούσε να διωχθεί²⁰⁹, εφόσον βέβαια πληρούνταν η προϋπόθεση της εδαφικής δικαιοδοσίας.

1.4. Παρατηρήσεις

Από την παρουσίαση των επιχειρημάτων των Η.Π.Α. κατά του Δ.Π.Δ., αλλά και του τρόπου με τον οποίο αυτά μπορούν να καταρριφθούν, φαίνεται καθαρά, πιο καθαρά μάλιστα από οποιαδήποτε άλλη περίπτωση διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, ότι οι Η.Π.Α. δεν είναι διατεθειμένες να θυσιάσουν μέρος της κυριαρχίας τους. Η άρνηση αυτή είναι εντονότερη στην περίπτωση του Δ.Π.Δ., καθώς τα εθνικά συμφέροντα που κρύβονται από πίσω είναι ζωτικής σημασίας, μιας και άπτονται της εθνικής τους ασφάλειας. Δεδομένης μάλιστα της περιόδου που διανύουμε, με έναν κηρυγμένο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, με στρατεύματα σε πολλά μέρη της γης και με σχέδια για μελλοντικές επεμβάσεις, για τις ίδιες η εκχώρηση μέρους της κυριαρχίας τους στα θέματα της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης φαντάζει αδιανόητη. Από τη στιγμή που δεν διασφαλίζεται ένας ενδυναμωμένος ρόλος του Σ.Α., το οποίο είναι ο καθρέφτης της υφιστάμενης διάταξης των μεγάλων δυνάμεων και όπου το δικαίωμα veto των Μονίμων Μελών υποδηλώνει ότι οι οικουμενικές αρχές και τα πλέον σοβαρά ζητήματα είναι υπόθεση των ισχυρών, η αντίθεση των Η.Π.Α. θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη, καθώς θέλουν να διατηρήσουν την πρωταρχία της

²⁰⁹ *Podgers James*, "An Unused Weapon: International Criminal Court Could Play Role in War against Terrorism Says New Chief Prosecutor", ABA Journal, September 19, 2003

δύναμής τους. Δεν έχουν κανένα λόγο να συναινέσουν στον περιορισμό της ισχύος τους και να δεσμεύσουν για το μέλλον την ελευθερία δράσης τους.²¹⁰

Η φύση όμως του Δ.Π.Δ. είναι εξαιρετική. Είναι ακριβώς το γεγονός ότι το Δικαστήριο αυτό ασχολείται με διεθνή εγκλήματα και όχι με διπλωματικές διαφορές, που κάνει την διεθνή κοινότητα να θεωρεί ότι πρέπει να αντιμετωπιστεί με ένα ιδιαίτερο καθεστώς. Λόγω του ότι το Καταστατικό καλύπτει εγκλήματα με ιδιαίτερο χαρακτήρα, που η διεθνής κοινότητα θεωρεί όχι μόνο ειδεχθή, αλλά και ως απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και είναι αποφασισμένη να βάλει ένα τέλος στην ατιμωρησία των υπευθύνων, τα κράτη μη μέλη θα έπρεπε να αρνηθούν ένα πιο παραδοσιακό έλεγχο του τι εκδικάζεται. Όλα τα επιχειρήματα υπέρ της διπλωματίας και σε βάρος της διεθνούς δικαιοσύνης είναι ακριβώς αυτά που η διεθνής κοινότητα δεν θέλει πλέον να ακούει, όταν έχει απέναντί της εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονίες.

Απομένει στις ίδιες τις Η.Π.Α. να σταθμίσουν τα υπέρ και τα κατά μιας πιθανής συμμετοχής τους στο Δ.Π.Δ. Η συμμετοχή της μοναδικής πλέον υπερδύναμης σίγουρα θα καλωσοριστεί, η μη συμμετοχή της όμως δεν είναι αρκετή για να οδηγήσει τα πράγματα προς αντίθετη κατεύθυνση.

2. Προτίμηση στις ad hoc λύσεις

2.1. Διασφάλιση της κυριαρχίας τους

Η παρουσίαση του Δ.Π.Δ. και η ανάπτυξη των επιχειρημάτων τους εναντίον του, έστω και αν αυτά δεν γίνονται δεκτά, εξηγούν την προτίμηση των Η.Π.Α. στις ad hoc λύσεις στα πλαίσια της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης. Θεωρούν ότι τα ad hoc δικαστήρια διασφαλίζουν με καλύτερο τρόπο την απονομή δικαιοσύνης για τα διεθνή εγκλήματα, ενώ συγχρόνως σέβονται περισσότερο την αρχή της κρατικής κυριαρχίας και τις καταστατικές διατάξεις του Ο.Η.Ε. Αντίθετα με ένα μόνιμο διεθνές ποινικό δικαστήριο, ενώπιον των ad hoc ποινικών δικαστηρίων δεν υπήρχε ο φόβος δίωξης αμερικανικού προσωπικού, καθώς η χρονική, η εδαφική και η προσωπική τους

²¹⁰ Οι Η.Π.Α. φαίνεται να είναι οι κατ' εξοχήν υποστηρικτές του ρεαλιστικού δόγματος του εθνικού συμφέροντος, σύμφωνα με το οποίο το θεμελιώδες συμφέρον μιας χώρας είναι να διατηρήσει την ελευθερία δράσεώς της και ταυτόχρονα κάθε χώρα έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να αποφασίσει ποια είναι τα συμφέροντά της. Βλ. σχετικά : *Wight Martin*, Διεθνής Θεωρία, Τα τρία ρεύματα σκέψης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 1998, σ.σ. 140-143

αρμοδιότητα καθορίστηκε από το Σ.Α., το οποίο οι Η.Π.Α. μπορούσαν να ελέγξουν με το δικαίωμα αρνησικυρίας.²¹¹ Και παρά την θεωρητική δικαιοδοσία του *ad hoc* ποινικού δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία στα αμερικανικά στρατεύματα στα Βαλκάνια, το δικαστήριο έχει αποφύγει να ασκήσει τη δικαιοδοσία του στα αμερικανικά στρατεύματα στο Κόσοβο.²¹² Το δικαστήριο εξέδωσε την τελική του αναφορά σχετικά με το θέμα, προτείνοντας στην Εισαγγελέα να μην ξεκινήσει έρευνες σχετικά με την εκστρατεία αυτή του ΝΑΤΟ ή με περιστατικά που συνέβησαν κατά τη διάρκεια της εκστρατείας. Η Εισαγγελέας ειδοποίησε το Σ.Α. στις 2 Ιουνίου 2000 ότι είχε αποφασίσει να δεχτεί αυτή την πρόταση, διευκρινίζοντας ότι αν και έγιναν κάποια λάθη από το ΝΑΤΟ, ικανοποιείται απ' το γεγονός ότι δεν υπήρξε σκόπιμη στόχευση αμάχων ή παράνομοι στόχοι απ' τη συμμαχία κατά τη διάρκεια της εκστρατείας.²¹³

Παρομοίως, στα υβριδικά δικαστήρια απουσιάζει ο «κίνδυνος» δικαιοδοσίας σε αμερικανικό προσωπικό, λόγω του τρόπου σύστασής τους, αλλά και της αρμοδιότητάς τους. Για παράδειγμα, η σύσταση του Ειδικού Δικαστηρίου για τη Sierra Leone δεν βασίζεται στο Κεφάλαιο 7 του Χάρτη του Ο.Η.Ε., αλλά σε διμερή συνθήκη μεταξύ του Οργανισμού και της κυβέρνησης της Sierra Leone και έτσι δεν μπορεί να λάβει δεσμευτικές αποφάσεις για τρίτα κράτη (*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*). Δεν είναι όργανο που δέχεται εντολές από ένα διεθνή οργανισμό με εξουσία επιβολής υποχρεώσεων σε τρίτα κράτη, όπως συμβαίνει με τα *ad hoc* ποινικά δικαστήρια, ούτε βασίζεται σε πολυμερή συνθήκη, όπως είναι η περίπτωση του Δ.Π.Δ.

Η απουσία δικαιοδοσίας σε αμερικανικό προσωπικό χαρακτήριζε στο παρελθόν και τα δύο Στρατοδικεία της Νυρεμβέργης και του Τόκιο. Η δικαιοδοσία τους περιορίστηκε στη δίωξη εγκληματιών που ανήκαν ή αντιπροσώπευαν τις εχθρικές δυνάμεις και δεν είχαν δικαιοδοσία να διώξουν άτομα που διέπραξαν εγκλήματα και που ανήκαν στις συμμαχικές δυνάμεις, και κατά συνέπεια, ούτε αμερικανούς. Αυτό είναι λογικό επακόλουθο, δεδομένου ότι οι Η.Π.Α. πρωτοστάτησαν στη δημιουργία τους, αλλά και της ισορροπίας δυνάμεων της εποχής. Πίσω από την επιθυμία των

²¹¹ Scharf Michael P., "The Politics Behind the U.S. Opposition to the International Criminal Court", New England International and Comparative Law Annual, 1999

²¹² Paulus Andreas L., "From Neglect to Defiance? The United States and International Adjudication", European Journal of International Law, 2002, Vol. 15, No. 4, p. 794

²¹³ Amnesty International, "Amnesty International's initial comments on the review by the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia of NATO's Operation Allied Force", EUR 70/030/2000, June 13, 2000

Η.Π.Α. για απόδοση δικαιοσύνης, υπήρχε και άλλο κίνητρο υποστήριξης των δύο Στρατοδικείων. Για τις Η.Π.Α. η δικαιοσύνη από αυτά τα δύο δικαστήρια έπρεπε να αποδοθεί για λόγους τιμωρίας αλλά και αποτροπής.²¹⁴ Ο στόχος της αποτροπής ήταν πρωταρχικής σημασίας για τους αμερικανούς αρχιτέκτονες του Δικαστηρίου. Η διακήρυξη των Η.Ε. το 1945 ότι αυτοί που είναι υπεύθυνοι γι' αυτά τα εγκλήματα, δεν θα αποφύγουν την τιμωρία, καλωσορίστηκε από τον αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών. Πράγματι, ο στόχος της τιμωρίας επαναλήφθηκε από τον Roosevelt σε μια δήλωση που έγινε δεκτή από τον Stalin και τον Churchill, η οποία ανέφερε ότι τα Η.Ε. έχουν ξεκαθαρίσει ότι θα διώξουν τους ενόχους και θα τους παραδώσουν, ώστε να απονεμηθεί δικαιοσύνη και ότι όλοι όσοι μοιράζονται την ευθύνη, θα μοιραστούν και την τιμωρία²¹⁵. Τα Στρατοδικεία της Νυρεμβέργης και του Τόκιο ιδρύθηκαν ως απάντηση στην ηθική επιταγή του «ποτέ ξανά». Ταυτόχρονα, όμως, σε ένα έστω επίπεδο, ενίσχυσαν την δύναμη των Η.Π.Α. και το γόητρό τους.

2.2. Άλλα συμφέροντα που κρύβονται πίσω από την υποστήριξη ad hoc λύσεων

Οι Η.Π.Α. δηλώνουν ικανοποιημένες από το έργο των δύο ad hoc ποινικών δικαστηρίων²¹⁶, παρά το γεγονός ότι αναγνωρίζουν πως υπάρχουν κάποια προβλήματα που σχετίζονται με το κόστος λειτουργίας ή κάποια προβλήματα αποτελεσματικότητας. Στόχος τους παραμένει να δουν τα δύο δικαστήρια να φτάσουν σε ένα επιτυχημένο τελικό αποτέλεσμα.²¹⁷ Με τη δημιουργία των δύο αυτών ad hoc ποινικών δικαστηρίων, δημιουργήθηκε στους policy-makers των Η.Π.Α. η πεποίθηση ότι ad hoc ποινικά δικαστήρια, που θα ελέγχονταν από το Συμβούλιο Ασφαλείας, θα δημιουργούνταν για να εκδικάσουν σχετικά εγκλήματα οπουδήποτε στον κόσμο και τα είδαν ως ένα χρήσιμο εργαλείο εξωτερικής πολιτικής. Εν όψει μάλιστα της αρνητικής στάσης τους απέναντι στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και την επίθεσή

²¹⁴ Σε ένα προεδρικό memorandum προς τον Υπουργό Πολέμου, με ημερομηνία 26 Αυγούστου 1944, ο Roosevelt ανέφερε τον σκοπό του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης: *“The fact that they (Germany) are a defeated nation, collectively and individually, must be so impressed upon them that they will hesitate to start any new war...The German people as a whole must have it driven home to them that the whole nation has been engaged in a lawless conspiracy against the decencies of modern civilization”*. Anthony Smith Charles, “The Primacy of Politics: Justice, Power, and War Crimes Trials”, The Online Journal of Peace and Conflict Resolution, 1999, Issue 2.3, ISSN 1522-211X.

²¹⁵ Anthony Smith Charles, ό. π.

²¹⁶ Για το έργο των ad hoc ποινικών δικαστηρίων για την πρώην Γιουγκοσλαβία και την Ρουάντα, βλ. www.un.org/icty/ και www.ictj.org αντίστοιχα.

²¹⁷ Murphy Sean D., “State Department Views on the Future for War Crimes Tribunals”, American Journal of International Law, 2002, Vol. 96, No. 2, p.p. 482-483

τους σε αυτό, η Washington πρέπει να εξισορροπήσει τα πράγματα υποστηρίζοντας το υπάρχον σύστημα των δύο ad hoc ποινικών δικαστηρίων, αλλά και τα υβριδικά.²¹⁸

Τα πράγματα όμως στην ουσία δεν είναι τόσο απλά, καθώς εμπλέκονται και άλλα συμφέροντα των Η.Π.Α., τα οποία σαφώς επηρεάζουν τη στάση τους απέναντι στα δικαστήρια αυτά, είτε προς την κατεύθυνση της υποστήριξης, είτε προς την κατεύθυνση της συγκεκριμένης υπονόμησης. Για παράδειγμα, η υποστήριξη της χώρας προς το ad hoc ποινικό δικαστήριο της Ρουάντα είναι διακηρυγμένη και η όλη στάση της το μαρτυρά. Ωστόσο, οι Η.Π.Α. δεν δίστασαν να υπονομεύσουν στην ουσία τη λειτουργία του δικαστηρίου αυτού, όταν θεώρησαν ότι απειλούνται άλλα συμφέροντά τους, τα οποία σχετίζονται με τον πόλεμο που έχουν κηρύξει κατά της τρομοκρατίας. Το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σε πρόσωπα υπεύθυνα για την γενοκτονία και άλλες παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, έχει δηλαδή δικαιοδοσία τόσο στους Hutu όσο και στους Tutsi. Παρ' όλα αυτά το Δικαστήριο κινδυνεύει να γίνει μέρος του προβλήματος στην περιοχή, καθώς οι διώξεις κατά των Tutsi είναι ελάχιστες, ως μηδαμινές. Η Εισαγγελέας του Δικαστηρίου, Carla del Ponte, κατά την διάρκεια της θητείας της ανακοίνωσε διώξεις κατά του Πατριωτικού Μετώπου της Ρουάντα (Rwandan Patriotic Front, RPF) και του στρατιωτικού του σκέλους, του Πατριωτικού Στρατού της Ρουάντα (Rwandan Patriotic Army, RPA), αλλά αναγκάστηκε να τις εγκαταλείψει μετά από σκληρή αντίθεση της κυβέρνησης της Ρουάντα, στην οποία μέλη του RPF συμμετέχουν σε σημαντικές θέσεις.²¹⁹ Η del Ponte διαμαρτυρήθηκε ότι οι νικητές δεν κατηγορούνταν. Υπήρχαν υποψίες ότι ακόμα και ο Πρόεδρος της χώρας, Paul Kagame, μπορεί να είχε καταδικαστεί αν δεν ήταν οι σχέσεις τους με το Λονδίνο και την Washington.²²⁰ Με την σιωπηρή υποστήριξη των Η.Π.Α., η κυβέρνηση της Ρουάντα προσπάθησε να απομακρύνει την del Ponte από την θέση της και τα κατάφερε²²¹. Ο διάδοχός της, Hassan Bubacar Jallow, δεν έδειξε τον ίδιο ζήλο αναφορικά με την δίωξη των Tutsi. Οι Η.Π.Α. καθώς ενδιαφέρονται για την σταθερότητα στην ταραγμένη περιοχή της Κεντρικής Αφρικής, είχαν επανειλημμένως ζητήσει απ' την del Ponte να εγκαταλείψει τις έρευνες αναφορικά με τους Tutsi και να αφήσει την κυβέρνηση της

²¹⁸ *Henriksen Thomas H.*, "Bringing Rogue States To Justice", Hoover Digest, No. 3

²¹⁹ *Lawyers Committee for Human Rights*, "Leading Rights Groups Urge Council To Ensure Management Reform Do Not Undermine Rwandan Tribunal", August 7, 2003

²²⁰ *Carroll Rory*, "Genocide Tribunal Ignoring Tutsi Crimes", Guardian, January 13, 2003

²²¹ Η Απόφαση 1503 του Συμβουλίου Ασφαλείας προβλέπει τον διορισμό νέου Εισαγγελέα για το Δικαστήριο της Ρουάντα. Αντίθετα, η Carla del Ponte, κράτησε τη θέση της Εισαγγελέως στο Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

χώρας να ασχοληθεί με αυτές²²². Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το RPF είναι σύμμαχος των Η.Π.Α. στον αγώνα τους κατά της τρομοκρατίας στην Ανατολική Αφρική, γεγονός που μπορεί να καταστήσει κατανοητή την στάση της Washington στο θέμα αυτό, καθώς οι διώξεις μελών του RPA θα αποδυνάμωναν το RPF.²²³

Στο ίδιο πνεύμα μπορεί να κινηθεί και η αντιμετώπιση που είχε η έκθεση ενός panel ειδικών, σχετικά με την κατάσταση στο Ανατολικό Τιμόρ και του εκεί ad hoc δικαστηρίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η έκθεση αυτή υποβλήθηκε στο Σ.Α., το οποίο αποφάσισε να καθυστερήσει την επίσημη δημοσίευσή της, περιμένοντας τις παρατηρήσεις της Ινδονησίας και του Ανατολικού Τιμόρ. Ο τότε πρόεδρος του Σ.Α., Αδαμάντιος Βασιλάκης, αρνήθηκε ότι το Σ.Α. ήθελε να αποσιωπήσει την έκθεση και για την καθυστέρηση ανάληψης δράσης είπε ότι στόχος του Σ.Α. είναι να μην διαταράξει τις καλές σχέσεις των δύο χωρών. Διπλωμάτες ανέφεραν, ωστόσο, ότι κάποια μέλη του Σ.Α., συμπεριλαμβανομένων των Η.Π.Α., της Κίνας και της Ρωσίας, ανησυχούσαν μήπως προσβάλλουν την Ινδονησία με το να δημοσιεύσουν την έκθεση, χωρίς να περιμένουν πρώτα τα σχόλιά της.²²⁴ Αρκεί να αναφερθεί ότι ο Πρόεδρος Bush επιθυμεί την σύσφιξη των σχέσεων με την Ινδονησία, στα πλαίσια του αγώνα του κατά της τρομοκρατίας²²⁵, στόχος ο οποίος δικαιολογεί έστω και την συγκεκαλυμμένη υπονόμευση των προσπαθειών πραγματικής απόδοσης δικαιοσύνης.

Αντιθέτως, όσον αφορά στα δικαστήρια της Καμπότζης και του Ιράκ οι Η.Π.Α. τάσσονται υπέρ τους και για τον λόγο ότι μια τέτοια κίνηση εξηπυρετεί τα συμφέροντά τους στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Θεωρούν ότι πολλά προβλήματα της Καμπότζης προέρχονται ή επιδεινώνονται από τα μειονεκτήματα στο νομικό και δικαστικό σύστημα της χώρας. Η βοήθεια για αλλαγές στο δικαστικό σύστημα και για την αντιμετώπιση της διαφθοράς θα προωθήσει τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή, καθώς μάλιστα αυτά συνδέονται και με τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας.²²⁶ Παρόμοια είναι και η θέση τους για την κατάσταση στο Ιράκ.

Είναι λοιπόν εμφανές ότι και πάλι ζωτικά εθνικά συμφέροντα κρύβονται πίσω από την οποιαδήποτε υποστήριξη ή όχι των ad hoc λύσεων. Οι κάποιες προσπάθειες

²²² *Simons Marlise*, "Rwanda Is Said To Seek New Prosecutor For War Crimes Court", New York Times, July 28, 2005

²²³ *Lobe Jim*, "Controversy Over Rwanda Tribunal Has Geopolitical Overtones", One World, August 11, 2003

²²⁴ Οι Η.Π.Α. και η Κίνα αρνήθηκαν κάτι τέτοιο, ενώ η Ρωσία δεν έκανε κανένα σχόλιο. *Irwin Arieff*, "U.N. Council Stalls Plans for East Timor Tribunal", Reuters, July 13, 2005

²²⁵ *Rusli Evelyn*, "Conviction Squashed for Crimes in East Timor", New York Times, August 8, 2004

²²⁶ "Fighting Terrorism Top U.S. Goal in Asia Pacific", March 2, 2004, στην ιστοσελίδα : www.usinfo.state.gov (πρόσβαση στις 30/10/2005)

υπονόμευσης δεν άπτονται άμεσα της κυριαρχίας τους, τα συμφέροντα όμως που εξυπηρετούνται είναι εξίσου μεγάλης σημασίας. Αντίστοιχα, η οποιαδήποτε υποστήριξη υποκινείται και αυτή σε σημαντικό βαθμό από την εξυπηρέτηση των στόχων που έχουν τεθεί στα πλαίσια του αγώνα κατά της διεθνούς τρομοκρατίας.

2.3. Διαφοροποίηση της στάσης όταν τίθενται θέματα εθνικής ασφάλειας: η περίπτωση των Στρατιωτικών Επιτροπών

Άσχετα πάντως από τα συμφέροντα που υπαγορεύουν την κάθε στάση, οι Η.Π.Α. έχουν επανειλημμένως ταχθεί υπέρ της τιμωρίας των υπευθύνων είτε από κάποιο ad hoc διεθνές δικαστήριο, είτε από τα εσωτερικά δικαστήρια της κάθε χώρας. Η θέση αυτή διαφοροποιείται και μάλιστα ριζικά όταν μπαίνουν στη μέση συμφέροντα, που ναι μεν σχετίζονται γενικά με τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, αλλά πηγαίνουν ταυτόχρονα και ένα βήμα παραπέρα, εμπλέκοντας ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Έτσι, μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου διατυπώθηκαν διάφορες προτάσεις προκειμένου να αχθούν οι δράστες ενώπιον της δικαιοσύνης.

Στις 13 Νοεμβρίου 2001 ο πρόεδρος Bush εξέδωσε μια Στρατιωτική Διαταγή, υπό τον τίτλο “Detention, Treatment and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism”²²⁷, σύμφωνα με την οποία οι Η.Π.Α. μπορούν να εγκαθιδρύσουν στρατιωτικές επιτροπές προκειμένου να διώξουν τρομοκράτες για παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου και άλλων εφαρμοστέων νόμων. Η Στρατιωτική αυτή Διαταγή δεν εφαρμόζεται σε αμερικανούς πολίτες και εξουσιοδοτεί την δικαιοδοσία των επιτροπών μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις²²⁸. Επιπλέον, πρέπει να είναι προς το συμφέρον των Η.Π.Α. ο φερόμενος εγκληματίας να υπαχθεί σε δίκη από μια στρατιωτική επιτροπή.

²²⁷ Military Order of November 13, 2001, “Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War against Terrorism”, Federal Register: November 16, 2001 (Volume 66, Number 222), Presidential Documents, p.p. 57831-57836. Για το πλήρες κείμενο βλ. : *International Legal Materials*, Vol. 41, p.p. 252-255

²²⁸ Ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. πρέπει να έχει διαπιστώσει ότι ένα άτομο:

- Είναι ή ήταν μέλος της Al-Qaeda
- Έχει εμπλακεί, βοηθήσει και υποστηρίξει ή έχει συννομήσει για την διάπραξη πράξεων διεθνούς τρομοκρατίας, που είχαν ως στόχο τα συμφέροντα, τπς υπηκόους, την εθνική ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική ή την οικονομία των Η.Π.Α.
- Συνειδητώς υπέθαλψε ένα ή περισσότερα άτομα που εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες

Οι στρατιωτικές επιτροπές μπορούν να δημιουργηθούν για διάφορους λόγους²²⁹:

- Να διώξουν παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου, ως εναλλακτική των στρατοδικείων
- Να καλύψουν το νομικό κενό, όταν μια ένοπλη σύγκρουση έχει παραλύσει το δικαστικό σύστημα μιας χώρας
- Να επιβάλλουν αλλαγή και συγκεκριμένες τιμωρίες σε πολίτες που είναι ύποπτοι για συγκεκριμένα εγκλήματα.

Ενώ, οι δύο πρώτοι λόγοι είναι νόμιμοι και αντανακλώνται στην πρακτική των Η.Π.Α., ο τρίτος λόγος είναι αμφισβητήσιμος και αποτελεί απομάκρυνση από τις δημοκρατικές αρχές και παραδόσεις. Το μεγαλύτερο μέρος των διεθνών οργάνων για την τρομοκρατία δεν θεωρούνται ως πτυχή του ανθρωπιστικού δικαίου και οι Η.Π.Α. διώκουν τους υπόπτους για τα διεθνή αυτά εγκλήματα στα ποινικά τους δικαστήρια και δεν έχουν χρησιμοποιήσει στρατιωτικές επιτροπές, ακόμα και όταν ο κατηγορούμενος είχε συλληφθεί από μέλη των ενόπλων δυνάμεων.²³⁰

Ωστόσο, σήμερα η θέση των Η.Π.Α. είναι ότι ο καταλληλότερος τρόπος για να δικαστούν τα άτομα που είναι υπεύθυνα για πράξεις διεθνούς τρομοκρατίας είναι οι στρατιωτικές επιτροπές. Η Στρατιωτική Διαταγή φαίνεται να εδράζεται στην αντίληψη ότι η κατάσταση που δημιουργήθηκε από την 11^η Σεπτεμβρίου έχει έναν χαρακτήρα που προσομοιάζει σε πόλεμο και δεν είναι απλά μια απειλή για την εθνική ασφάλεια.²³¹ Στο Πρώτο Μέρος της Στρατιωτικής Διαταγής αναφέρεται η δικαιολογητική της βάση.²³² Η πιο σημαντική διαπίστωση είναι ο κίνδυνος για την ασφάλεια των Η.Π.Α. και η φύση της διεθνούς τρομοκρατίας. Με αυτά τα δεδομένα, ο Πρόεδρος Bush θεώρησε ότι δεν είναι πρακτικό σε περιπτώσεις που εκδικάζονται από στρατιωτικές επιτροπές να εφαρμόζονται οι αρχές του δικαίου και οι κανόνες αποδείξεων, που γενικά αναγνωρίζονται σε δίκες ποινικών υποθέσεων στα

²²⁹ Fitzpatrick Joan, "Jurisdiction of Military Commissions and the Ambiguous War on Terrorism", American Journal of International Law, 2002, Vol. 96, No. 2, p.p. 345-347

²³⁰ Απ' τα πιο ισχυρά παραδείγματα της πρακτικής αυτής είναι η σύλληψη του στρατηγού Manuel Antonio Noriega στον Παναμά.

²³¹ Wedgwood Ruth, "Al-Qaeda, Terrorism, and Military Commissions", American Journal of International Law, 2002, Vol. 96, No. 2, p.p. 328-333

²³² Military Order of November 13, 2001, ό.π., Section 1, Findings

δικαστήρια των Η.Π.Α. Ο καθορισμός των σχετικών κανόνων αφέθηκε στο Υπουργείο Άμυνας.²³³

Ενώ, σαφώς, υπάρχουν και άλλοι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί το θέμα, οι Η.Π.Α. προβάλλουν μια σειρά από επιχειρήματα υπέρ των στρατιωτικών επιτροπών και κατά όλων των άλλων τρόπων.²³⁴ Για τις Η.Π.Α., η πρόταση του Προέδρου Bush για δίκη από τις στρατιωτικές επιτροπές είναι σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο και δεν αποτελεί υφαρπαγή της δικαιοδοσίας των αστικών δικαστηρίων. Δεδομένων των συνθηκών που προκάλεσε η 11^η Σεπτεμβρίου για πολλούς ίσως παραμένει το ερώτημα γιατί οι Η.Π.Α. να μην έχουν την επιλογή να δικάσουν τους υπόπτους ενώπιον στρατιωτικών επιτροπών. Η απάντηση είναι απλή, καθώς η Στρατιωτική Διαταγή του Προέδρου Bush υπονομεύει όχι μόνο την εθνική εμπιστοσύνη στους αμερικανικούς δικαστικούς θεσμούς²³⁵, σε στιγμή μάλιστα που η δέσμευση και η εμπιστοσύνη αυτή χρειάζονται περισσότερο, αλλά και υπονομεύει την ικανότητα των Η.Π.Α. να ηγηθούν της καμπάνιας κατά της τρομοκρατίας²³⁶. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι υπονομεύει τη δέσμευση της χώρας στο κράτος δικαίου,

²³³ Το Υπουργείο Άμυνας εξέδωσε στις 21 Μαρτίου 2002 την Military Commission Order No.1, η οποία ρυθμίζει διάφορα θέματα σχετικά. Την ημέρα έκδοσης της Διαταγής αυτής, οι αξιωματούχοι του Υπουργείου Άμυνας ανέφεραν ότι ακόμα και αν ένας κατηγορούμενος αθωνόταν, θα μπορούσε παρ' όλα αυτά να κρατηθεί επ' αόριστον, ως απειλή στην εθνική ασφάλεια της χώρας. Αν και η Διαταγή αυτή προκάλεσε λιγότερη κριτική από την Στρατιωτική Διαταγή του Προέδρου Bush, πολλοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξέφρασαν την ιδιαίτερη ανησυχία τους. *Murphy Sean D.*, "U.S. Department of Defense Rules on Military Commissions", *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 3, p.p. 731-734. Το πλέον σημαντικό είναι ότι οι σχετικοί κανόνες περιορίζουν την εφετική επανεξέταση των αποφάσεων των επιτροπών σε ένα ειδικό στρατιωτικό panel, που διορίζεται από τον Υπουργό Άμυνας, στερώντας έτσι σε κάθε άτομο που δικάζεται από τις επιτροπές αυτές το δικαίωμα σε επανεξέταση της υπόθεσής του από ένα αμερόληπτο και ανεξάρτητο δικαστήριο. *Human Rights Watch*, U.S.A., *World Report* 2003

²³⁴ Οι Η.Π.Α. απορρίπτουν την δίκη των ατόμων αυτών τόσο από τα ομοσπονδιακά τους δικαστήρια, όσο και από ένα διεθνές δικαστήριο. Για την ανάπτυξη της σχετικής επιχειρηματολογίας τους βλ. *Wedgwood Ruth*, "Al-Qaeda, Terrorism, and Military Commissions", ό.π., p.p. 330-332. Ωστόσο, η προσφυγή σε ένα διεθνές δικαστήριο, στα εσωτερικά δικαστήρια των Η.Π.Α., αλλά και στα εσωτερικά δικαστήρια τρίτων χωρών, παρέχει αρκετά πλεονεκτήματα. Βλ. σχετικά : *Matheson Michael J.*, "U.S. Military Commissions: One of several options", *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. p.p. 355-358

²³⁵ Η προσφυγή σε στρατιωτικές επιτροπές είναι κατανοητή όταν το δικαστικό σύστημα μιας χώρας δεν μπορεί δίκαια και αποτελεσματικά να εκδικάσει τις υποθέσεις. Όμως, το αμερικανικό δικαστικό σύστημα έχει δείξει την ικανότητά του να προσαρμόζεται σε νέα, περίπλοκα προβλήματα, τόσο στο ποινικό, όσο και στο αστικό δίκαιο. Η Στρατιωτική Διαταγή υπονομεύει την εθνική εμπιστοσύνη στους νομικούς θεσμούς της χώρας, καθώς θεωρεί ότι το τρίτο σκέλος των εξουσιών, η δικαστική δηλαδή εξουσία, δεν μπορούν πλέον να χειριστούν τις υποθέσεις που χειρίζονταν με επιτυχία πριν τις επιθέσεις. *Koh Harold Hongju*, "The Case against Military Commissions", *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 2, p.p. 338-341.

²³⁶ Η ηθική ηγεσία των Η.Π.Α. υπονομεύεται στο εξωτερικό, καθώς οι Η.Π.Α. συχνά διαμαρτύρονται για τις στρατιωτικές διαδικασίες που διεξάγονται σχετικά σε άλλες χώρες. Από την στιγμή που καταδικάζουν ανάλογες συμπεριφορές άλλων χωρών, είναι δύσκολο να μπορέσουν να αντικρούσουν πειστικώς τις διαμαρτυρίες και τις ανησυχίες που εκφράζονται διεθνώς αναφορικά με τις δικές τους στρατιωτικές επιτροπές. *Koh Harold Hongju*, ό.π., σελ. 342

καθώς η Στρατιωτική Διαταγή δεν εγγυάται θεμελιώδεις προστασίες μιας δίκης, παραβιάζοντας έτσι συμβατικές δεσμεύσεις της χώρας, τόσο υπό την Τρίτη Σύμβαση της Γενεύης, όσο και υπό το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα²³⁷.

Σύμφωνα με τις τελευταίες εξελίξεις, στις 31 Αυγούστου 2005, το αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας ανακοίνωσε αλλαγές στις διαδικασίες των στρατιωτικών επιτροπών, προκειμένου να γίνουν “*more like a judge and jury model*” και να παρασχεθούν στους κρατούμενους “*full and fair trials*”²³⁸. Παρά τις αλλαγές αυτές, τα έμφυτα λάθη των επιτροπών αυτών δεν διορθώνονται. Οι δράστες των τρομοκρατικών επιθέσεων αναμφισβήτητα πρέπει να αχθούν ενώπιον της δικαιοσύνης, απαιτείται όμως αξιόπιστη δικαιοσύνη και είναι σίγουρο ότι οι στρατιωτικές επιτροπές δεν την παρέχουν.

²³⁷ Για τις Η.Π.Α. το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων τέθηκε σε ισχύ στις 8 Σεπτεμβρίου 1992 και στις 10 Δεκεμβρίου 1998, ο τότε Πρόεδρος Clinton αποφάσισε οι διατάξεις του να τηρούνται από όλα τα ομοσπονδιακά υπουργεία και όλες τις υπηρεσίες της χώρας. Εκτός και αν ο Πρόεδρος Bush ακυρώσει την απόφαση αυτή, το Υπουργείο Άμυνας δεσμεύεται να σεβαστεί τους όρους του Συμφώνου. *Mundis Daryl A.*, “The Use of Military Commissions to Prosecute Individuals Accused of Terrorist Acts”, 2002, *American Journal of International Law*, Vol. 96, No. 2, p.p. 324-325. Στην συγκεκριμένη περίπτωση σημασία έχει το άρθρο 14 του Συμφώνου, το οποίο διέπει τα δικαιώματα της δίκαιης διαδικασίας. Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει εξετάσει το αν το άρθρο 14 επιτρέπει την δίκη πολιτών από ειδικά στρατιωτικά δικαστήρια και κατέληξε στο ότι αν και το Σύμφωνο δεν απαγορεύει τα στρατιωτικά δικαστήρια, «η δίκη πολιτών από τέτοια δικαστήρια πρέπει να είναι εξαιρετική και να λαμβάνει χώρα υπό συνθήκες που παρέχουν τις πλήρεις εγγυήσεις που εμπεριέχονται στο άρθρο 14 (*Human Rights Committee, General Comment 13/21, par. 4, April 12, 1984*). Αν και το Σύμφωνο δεν επιβάλλει κατηγορηματική απαγόρευση στρατιωτικών δικών των πολιτών, συγκεκριμένες πτυχές της δίκαιης δίκης είναι απαραβίαστες. Τον Αύγουστο του 2001 η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εξέδωσε το General Comment No. 29, με το οποίο ερμήνευσε το άρθρο 4 του Συμφώνου, το οποίο ασχολείται με την δυνατότητα παρέκκλισης από τις υποχρεώσεις του Συμφώνου σε καιρούς έκτακτης ανάγκης. Το General Comment δεν προτείνει απόλυτη απαγόρευση των στρατιωτικών δικών πολιτών, αλλά υποδεικνύει ότι οι στρατιωτικές επιτροπές πρέπει να συμμορφώνονται με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και δεν μπορούν να αρνούνται τα δικαιώματα δίκαιης δίκης, όταν αυτό δεν απαιτείται αυστηρά. Επιβεβαιώνεται επίσης, η μη παρέκκλιση από τις νομικές διαδικασίες για έλεγχο της νομιμότητας κράτησης (*Human Rights Committee, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 August 2001, General Comment No. 29, “States of Emergency (Article 4)”*). Οι Η.Π.Α. δεν έχουν δηλώσει επισήμως την πρόθεσή τους να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις του Συμφώνου, όπως προβλέπει το άρθρο 4, παρ. 3 του Συμφώνου. Σύμφωνα με αυτά, και με όσα αναφέρθηκαν ήδη για τις σχετικές προβλέψεις που υπάρχουν στην Τρίτη Σύμβαση της Γενεύης, είναι φανερό ότι η θέση των Η.Π.Α. δύσκολα συμβαδίζει με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις.

²³⁸ *Amnesty International*, “U.S.A.: Oppose plans to resume military commissions”, 2 September 2005

Κεφάλαιο Β'

Εξυπηρέτηση ισχυρών εγχώριων συμφερόντων

Όπως είδαμε, η τάση για απομάκρυνση από την εκδίκαση των διεθνών διαφορών είναι έντονη στις Η.Π.Α. Ωστόσο, η οποιαδήποτε τάση απομάκρυνσης εξισσοροπείται από την ύπαρξη ισχυρών εγχώριων συμφερόντων προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η δέσμευση της χώρας προς τη δικαστική επίλυση των διαφορών παραμένει ιδιαίτερα ισχυρή όταν διακυβεύονται ισχυρά εγχώρια συμφέροντα. Αυτό είναι εμφανές απ' την όλη στάση τους απέναντι στο Όργανο Επίλυσης Διαφορών του Π.Ο.Ε., αλλά και στον ίδιο τον Οργανισμό, καθώς και απ' τη σχετική συζήτηση που έχει ήδη ξεκινήσει στη χώρα για την προσχώρηση στη Σύμβαση του Montego Bay, κίνηση που θα οδηγήσει και στην προσχώρηση στο Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαίου Θαλάσσης. Παρά το ότι είναι πλέον η μόνη υπερδύναμη, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η χώρα δεν μπορεί να διαλέξει τη μη συμμετοχή, καθώς μια τέτοια στάση θα συνεπαγόταν μεγαλύτερο κόστος, απ' ότι η οποιαδήποτε απώλεια κυριαρχίας. Τα παραδείγματα του Π.Ο.Ε. και της Σύμβασης του Montego Bay, με τους δικαιοδοτικούς μηχανισμούς επίλυσης των διαφορών που προβλέπουν, είναι χαρακτηριστικά ως προς το σημείο αυτό. Πίσω από την παραμονή στον Π.Ο.Ε. και απ' την εξέταση του ενδεχομένου προσχώρησης στη Σύμβαση του Montego Bay βρίσκονται ισχυρά εγχώρια συμφέροντα που πιέζουν προς τις κατευθύνσεις αυτές.

Είναι εύκολο να καταλάβει κανείς ποια είναι τα συμφέροντα αυτά και την σημασία τους για τις Η.Π.Α. Το εμπόριο και οι οικονομικές δραστηριότητες είναι παράμετροι στις οποίες η χώρα χρωστά μέρος της σημερινής της δύναμης. Δεν πρέπει να ξεχνιέται πως την πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό και τις διαπραγματεύσεις για την οργάνωση της μεταπολεμικής διεθνούς οικονομίας είχε η νέα, τότε, κυρίαρχη οικονομική δύναμη, οι Η.Π.Α., η μόνη χώρα που βγήκε απ' την παγκόσμια σύρραξη με αλώβητο και μάλιστα ενισχυμένο τον παραγωγικό της μηχανισμό²³⁹. Οι Η.Π.Α. μπορεί να έχουν χάσει σήμερα μέρος της οικονομικής τους δύναμης, αλλά η απώλεια αυτή δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση πως δεν συνεχίζουν να αποτελούν υπολογίσιμη δύναμη στον οικονομικό τομέα. Κατά συνέπεια, έχουν συμφέρον να διατηρήσουν τη συμμετοχή τους στον Π.Ο.Ε. και να επιλύουν τις σχετικές με το εμπόριο διαφορές τους, με τρόπο που δεν θα προκαλέσει ζημιά στα εγχώρια

²³⁹ Φατούρος Αργύρης Α.-Στάκος Πέτρος Ν., Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, τόμος Α'-Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1983-1984, σελ. 20

συμφέροντα. Παρομοίως, οι Η.Π.Α., καθώς περικλείονται από ωκεανούς και ως χώρα με σημαντικά συμφέροντα σ' αυτούς, έχουν ζωτικό εθνικό συμφέρον σε ένα νομικό καθεστώς των θαλασσών. Η Σύμβαση του Montego Bay και η Συμφωνία του 1994 είναι εκτενή, πολύπλοκα κείμενα που αγγίζουν πολλά θέματα αμερικανικής πολιτικής και αμερικανικών συμφερόντων. Από την οπτική των Ηνωμένων Πολιτειών, κάποια από τα πιο σημαντικά θέματα που ρυθμίζονται από τα κείμενα αυτά έχουν να κάνουν με τη ναυτική δύναμη και το θαλάσσιο εμπόριο, τα συμφέροντα των παράκτιων κρατών, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την θαλάσσια επιστημονική έρευνα και την διευθέτηση των διεθνών διαφορών²⁴⁰. Ειδικότερα, όσον αφορά στην επίλυση των διαφορών, αρκετοί νομικοί ειδήμονες θεωρούν ότι τα συμφέροντα των Η.Π.Α. σε ένα σταθερό δίκαιο της θάλασσας ενδυναμώνονται από τις περιεκτικές, υποχρεωτικές διατάξεις επίλυσης των διαφορών, που περιλαμβάνει η Σύμβαση.

1. Η περίπτωση του Π.Ο.Ε.

Μετά την ολοκλήρωση του Γύρου της Ουρουγουάης, στη χώρα υπήρχαν δυνάμεις –όπως η βιομηχανία πληροφορικής, η Εθνική Ένωση Κατασκευαστών και το Αμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο- που υποστήριξαν την υιοθέτηση των Συμφωνιών του Γύρου της Ουρουγουάης. Ταυτόχρονα όμως, υπήρξαν και δυνάμεις που αντιτάχθηκαν, καθώς φοβόταν ότι οι φθηνές εισαγωγές θα οδηγούσαν σε ανεργία. Αντίθεση υπήρξε και από περιβαλλοντικές οργανώσεις και ομάδες, που φοβόταν ότι ο Π.Ο.Ε. και κυρίως το σύστημά του για την επίλυση διαφορών, θα αποδυνάμωνε την προστασία που παρεχόταν στο περιβάλλον μέσω των αμερικανικών νόμων και κανονισμών. Ωστόσο, το πιο φλέγον ζήτημα στα μέλη του Κογκρέσου ήταν η απώλεια της αμερικανικής «κυριαρχίας», που θα πραγματοποιούνταν αν το Κογκρέσο εξέφραζε την συγκατάθεσή του στις Συμφωνίες. Οι Η.Π.Α. προσπαθούσαν να διατηρήσουν έναν σημαντικό βαθμό αυτονομίας στην λήψη αποφάσεων αναφορικά με το εμπόριο, τόσο στη διεθνή τους εμπορική θέση, όσο και στους εγχώριους εμπορικούς νόμους και πρακτικές. Απ' την άλλη πλευρά όμως, προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τον Π.Ο.Ε. για να επιφέρουν αλλαγές στις

²⁴⁰ Sullivan Donna J., ό.π., p.p.168-172

διεθνείς εμπορικές πρακτικές άλλων χωρών και κυρίως στα εγχώρια εμπορικά τους καθεστώτα.

Οι ανησυχίες αυτές κάμφθηκαν, καθώς διασφαλίστηκε ότι οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης δεν θα ήταν αυτοεκτελεστές (self-executing) ή δεν θα αποτελούσαν αλλιώς βάση δράσης στο αμερικανικό δίκαιο. Τα μέλη του Κογκρέσου διαβεβαιώθηκαν ότι αν σε μια υπόθεση αποφαιζόταν ότι απαιτούνταν τροποποίηση της αμερικανικής νομοθεσίας, ώστε αυτή να είναι συνεπής με τις Αποφάσεις του Γύρου της Ουρουγουάης, τότε η συνήθης νομοθετική διαδικασία θα ακολουθούταν²⁴¹. Παρασχέθηκε έτσι στις Η.Π.Α. μια δίοδος για έξοδο από τον Οργανισμό, αν κατά την άποψη μιας Επιτροπής ο Οργανισμός επηρέαζε αρνητικά τα αμερικανικά συμφέροντα.²⁴² Η Επιτροπή αυτή τελικά ποτέ δεν συστάθηκε, όμως υπήρξαν σοβαρές προσπάθειες από το Κογκρέσο για να εξεταστεί τουλάχιστον το ενδεχόμενο της αποχώρησης από τον Π.Ο.Ε.

Δεδομένης της απροθυμίας των Η.Π.Α. απέναντι στην διεθνή εκδίκαση των διαφορών, ιδιαίτερα απ' την δεκαετία του 1980, η αποδοχή εκ μέρους τους του συστήματος αυτού επίλυσης διαφορών του Π.Ο.Ε., είναι αξιοσημείωτη. Δύο σημεία πρέπει να ληφθούν σχετικά υπ' όψιν : ενώ η θέση των Η.Π.Α. ως πολιτικής δύναμης είναι αναμφισβήτητη, πρέπει ωστόσο να μοιραστούν την ηγεμονία στα εμπορικά θέματα με την Ευρώπη, την Ιαπωνία, καθώς και την Ανατολική Ασία και τις αναδυόμενες δυνάμεις της Κίνας, της Βραζιλίας και της Ινδίας. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα απ' την αποτυχία της Υπουργικής Διάσκεψης του Π.Ο.Ε. στο Cancun, στην οποία οι αναπτυσσόμενες χώρες απέρριψαν τις αγροτικές πολιτικές των Η.Π.Α. και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συμπερίληψη των κοινωνικών δικαιωμάτων και των περιβαλλοντικών θεμάτων στην agenda του Π.Ο.Ε.²⁴³ Για τους λόγους αυτούς, η εκδίκαση των διεθνών διαφορών αναδύεται ως ο πιο αξιόπιστος και σταθεροποιητικός μηχανισμός για την επίλυση των εμπορικών διαφορών.

²⁴¹ *Sarooshi Dan*, "Sovereignty, Economic Autonomy, the United States and the International Trading System: Representations of a Relationship", *European Journal of International Law*, 2004, Vol. 15, No.4, p.p. 674-675

²⁴² Η Επιτροπή αυτή θα αποτελούνταν από αμερικανούς δικαστές, οι οποίοι θα εξέταζαν τις αποφάσεις του Π.Ο.Ε. και αν θεωρούσαν ότι ο Οργανισμός είχε αυθαίρετα δράσει κατά των αμερικανικών συμφερόντων σε τρεις υποθέσεις, τότε θα μπορούσαν να προτείνουν στο Κογκρέσο την ψήφιση απόφασης για έξοδο από τον Οργανισμό. Η πρόβλεψη αυτή ήταν γνωστή ως "three and we're out clause".

²⁴³ www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min03_e/min03_14sept_e.htm (πρόσβαση στις 20/10/2005)

Επίσης, ένα λειτουργικό εμπορικό σύστημα θεωρείται ευεργετικό και για τις δύο πλευρές, έτσι ώστε και ένα λιγότερο ευνοϊκό αποτέλεσμα που προκύπτει απ' την εκδίκαση της διαφοράς, να θεωρείται καλύτερο από οποιαδήποτε προσπάθεια επιβολής ενός πιο ευνοϊκού αποτελέσματος μέσω πολιτικής πίεσης. Η συνειδητοποίηση ότι οι Η.Π.Α. έχουν περισσότερα να χάσουν απ' ότι να κερδίσουν, έπαιξε σημαντικό ρόλο, τόσο στη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ο.Ε.Δ., όσο και στην απόφαση για μη αποχώρηση από τον Οργανισμό.²⁴⁴

Το Κογκρέσο, ωστόσο, έχει αφήσει ανοιχτή την πόρτα τόσο για προσωρινή μη τήρηση των κανόνων του Π.Ο.Ε., όσο και για πλήρη αποχώρηση.²⁴⁵ Και τα δύο αυτά ενδεχόμενα είναι μάλλον απίθανα, όπως μαρτυρά η μέχρι τώρα πρακτική της χώρας, και συμπεριλήφθησαν περισσότερο για πολιτικό κατευνασμό, παρά για πρακτική χρήση.

2. Η περίπτωση του Δ.Δ.Δ.Θ.

Ανάλογη προσπάθεια πολιτικού κατευνασμού της Γερουσίας παρατηρείται και στη συζήτηση γύρω από το ενδεχόμενο προσχώρησης στη Σύμβαση του Montego Bay. Ένας αριθμός θεμάτων ανέκυψε εν όψει της θεώρησης της Σύμβασης και της Συμφωνίας του 1994 από την Γερουσία. Μεταξύ των θεμάτων αυτών βρισκόταν και η διαδικασία επίλυσης διαφορών, που προέβλεπε η Σύμβαση²⁴⁶. Όπως είδαμε, ιστορικά η Γερουσία ήταν απρόθυμη να δεχτεί μια γλώσσα σε συνθήκες που βρισκόταν ενώπιόν της, που επέτασσε ευρεία υποχρεωτική επίλυση των διαφορών. Το 1982 η Σύμβαση του Montego Bay θεωρούνταν ασυνήθιστη στο διεθνές δίκαιο, καθώς

²⁴⁴ Στις 21 Ιουνίου 2001, μάλιστα, η Βουλή των Αντιπροσώπων απέρριψε με ψήφους 363-56, πρόταση του Κογκρέσου για αποχώρηση της χώρας από τον Π.Ο.Ε. *Murphy Sean D.*, "U.S. Experience with W.T.O. Dispute Settlement", *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94, No. 4, p. 698

²⁴⁵ Το Κογκρέσο υποστηρίζει το Section 301 of the 1974 US Trade Act, που επιτρέπει την μονομερή εφαρμογή των αμερικανικών αξιώσεων, αντικαθιστώντας έτσι την εκδίκαση από τρίτο μέρος μέσα στο σύστημα του Π.Ο.Ε. και διατηρώντας το δικαίωμα να εγκαταλείψει τον Οργανισμό μετά από έκθεση του Εμπορικού Αντιπροσώπου. Panel του Π.Ο.Ε. θεώρησε ότι ο νόμος αυτός δεν παραβιάζει τις αρχές του Οργανισμού και πιο συγκεκριμένα το άρθρο 23 της Dispute Settlement Understanding (D.S.U.), που προβλέπει το καθήκον των κρατών-μελών να έχουν πρόσβαση και να τηρούν τους νόμους και τις διαδικασίες, καθώς και να απέχουν από μονομερείς καθορισμούς αναφορικά με ασυνέπειες κρατικής συμπεριφοράς με τις Συμφωνίες του Π.Ο.Ε. Στην υπόθεση αυτή, ωστόσο, ο υπεύθυνος αξιωματούχος τόνισε την πρόθεσή του να εφαρμόσει πλήρως τους κανόνες της D.S.U. *Murphy Sean D.*, "W.T.O. Upholds U.S. Section 301 Trade Authority as GATT-Consistent", *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94, No. 2, p.p. 375-376

²⁴⁶ Άλλα θέματα ήταν, για παράδειγμα, η σχέση μεταξύ του δικαίου των Η.Π.Α. και διαφόρων τμημάτων της Σύμβασης αναφορικά με την χρήση των ωκεανών, το αν θα έπρεπε να γίνουν αλλαγές στην νομοθεσία των Η.Π.Α. και τι προηγούμενο δημιουργεί η αποδοχή από τις Η.Π.Α. της «κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας», που περιλαμβάνει η Σύμβαση και η Συμφωνία.

προέβλεπε ένα περιεκτικό σύστημα υποχρεωτικής επίλυσης των διαφορών. Την ίδια στιγμή, η ευελιξία του συστήματος αναφορικά με τα διαθέσιμα στα κράτη *fora*, το έκανε πιο αποδεκτό από τις Η.Π.Α. Η τότε κυβέρνηση πρότεινε να υποβληθεί γραπτή δήλωση, που να επιλέγει ειδική διαιτησία υπό το Παράρτημα VIII, ως μέσο επίλυσης των διαφορών αναφορικά με την εφαρμογή και την ερμηνεία της Σύμβασης, για όσα θέματα σχετίζονταν με την αλιεία, την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την θαλάσσια επιστημονική έρευνα και ναυσιπλοΐα, συμπεριλαμβανομένης της ρύπανσης από πλοία και *dumping*²⁴⁷. Για διαφορές που δεν καλύπτονταν από το Παράρτημα VIII, η τότε κυβέρνηση πρότεινε αποδοχή ενός διαιτητικού δικαστηρίου υπό το Παράρτημα VII²⁴⁸. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις οι Η.Π.Α. θα είχαν κάποια ευελιξία στο να καθορίσουν αυτούς που θα ενεπλέκονταν ως μέλη του διαιτητικού δικαστηρίου²⁴⁹. Η πρόταση της σημερινής διακυβέρνησης είναι ακριβώς η ίδια, αναφορικά με την επιλογή των μέσων επίλυσης των διαφορών.

Η Σύμβαση επιτρέπει επίσης σε μια χώρα να εξαιρεθεί από την διαδικασία επίλυσης διαφορών αναφορικά με μία ή περισσότερες κατηγορίες διαφορών, που απαριθμούνται.²⁵⁰ Οι διαφορές αυτές είναι :

- διαφορές που σχετίζονται με θαλάσσια σύνορα μεταξύ γειτονικών χωρών,
- διαφορές που αφορούν στρατιωτικές δραστηριότητες και συγκεκριμένες δραστηριότητες επιβολής νόμου,
- διαφορές που είναι αντικείμενο εξέτασης από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών

Πρόταση της τότε διακυβέρνησης ήταν να εξαιρεθούν όλες αυτές οι κατηγορίες διαφορών από τους μηχανισμούς επίλυσης των διαφορών.²⁵¹ Η κυβέρνηση φαινόταν να αναγνωρίζει την τάση της Γερουσίας να προστατεύει ό,τι θεωρούσε ως καταπάτηση της κυριαρχίας των Η.Π.Α., με το να προτείνει μια πορεία δράσης που θα έδινε στις Η.Π.Α. τον μεγαλύτερο βαθμό ευελιξίας στο να αποδεχτεί την

²⁴⁷ Υπό το Παράρτημα VIII κάθε μέρος της διαφοράς ορίζει 2 μέλη από ένα ειδικό πενταμελές διαιτητικό δικαστήριο και στη συνέχεια τα δύο μέρη συμφωνούν στο πέμπτο μέλος, που είναι και ο Πρόεδρος του διαιτητικού δικαστηρίου.

²⁴⁸ Υπό το Παράρτημα VII κάθε μέρος στην διαφορά διορίζει ένα μέλος, από ένα πενταμελές διαιτητικό δικαστήριο και οι υπόλοιποι τρεις διορίζονται κατόπιν συμφωνίας των μερών.

²⁴⁹ *Browne Marjorie Ann*, CRS Brief for Congress, IB95010: "The Law of the Sea Convention and U.S. Policy", Foreign Affairs, Defense, and Trade Division, February 14, 2001

²⁵⁰ Άρθρο 289 της Σύμβασης

²⁵¹ *Murphy Sean D.*, "Senate Testimony Regarding U.S. Adherence to Law of the Sea Convention", *American Journal of International Law*, 2004, Vol.98, No.1, p. 174

υποχρεωτική επίλυση των διαφορών. Για τις Η.Π.Α. ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι οι διαφορές σχετικά με τις στρατιωτικές δραστηριότητες. Οι διαπραγματευτές τους στη Σύμβαση προσπάθησαν και πέτυχαν την συμπερίληψη μιας γλώσσας που αντανάκλα μια πολύ ευρεία εξαίρεση. Για τις ίδιες, αυτή η εξαίρεση ήταν πάντα ένα στοιχείο-κλειδί γαι το πακέτο επίλυσης των διαφορών. Τελευταία επανεξετάστηκε το αν οι σχετικές διατάξεις της Σύμβασης συνεχίζουν να ικανοποιούν τις ανάγκες των Η.Π.Α. για εθνική ασφάλεια. Τώρα, πιο πολύ από ποτέ, είναι ζωτικής σημασίας οι αμερικανικές στρατιωτικές δραστηριότητες να μην υπόκεινται ακαταλλήλως σε διαδικασίες διεθνούς επίλυσης διαφορών, γεγονός που θα μπορούσε να έχει μεγάλο αντίκτυπο στις ίδιες τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και στα συμφέροντα εθνικής ασφάλειας της χώρας. Θέση των Η.Π.Α. είναι ότι κάθε κράτος-μέλος έχει το δικαίωμα να καθορίσει αν οι δραστηριότητές του είναι στρατιωτικές και ένας τέτοιος καθορισμός να μην υπόκειται σε επανεξέταση. Πρόταση της διακυβέρνησης είναι οι Η.Π.Α. να δηλώσουν ότι εξαρτούν την συναίνεσή τους για προσχώρηση στην Σύμβαση απ' τον όρο ότι κάθε μέλος θα έχει αποκλειστικό δικαίωμα να καθορίζει ποιες δραστηριότητές του είναι στρατιωτικές και ο καθορισμός αυτός να μην υπόκειται σε εξέταση.²⁵²

Η μέθοδος επίλυσης διαφορών που πρότεινε στις αρχές του 2005 η Επιτροπή για τις Εξωτερικές Σχέσεις στην Γερουσία ήταν η ίδια με την μέθοδο που είχε προτείνει η κυβέρνηση Clinton.²⁵³ Ενώπιον της Επιτροπής ειδικοί ανέφεραν όλα τα οφέλη που θα προκύψουν για τις Η.Π.Α. από την κίνηση αυτή, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης της ηγεσίας τους στους ωκεανούς. Αν μείνουν έξω από τη Σύμβαση θα χάσουν την θέση τους σε θεσμούς που μπορεί να πάρουν αποφάσεις για την χρήση των ωκεανών, οι οποίες να είναι αντίθετες με τα συμφέροντά τους.

Η Γερουσία πρέπει να κατανοήσει ότι τα συμφέροντα της χώρας αναφορικά με τους ωκεανούς βλάπτονται και θα συνεχίσουν να βλάπτονται, μέχρι να τεθεί και για τις Η.Π.Α. σε ισχύ η Σύμβαση. Ανάμεσα στα κόστη της μη συμμετοχής είναι το ότι η χώρα έχασε την ευκαιρία να συμμετάσχει στην ανάπτυξη των κανόνων του Διεθνούς

²⁵² Accession to the 1982 Law of the Sea Convention and Ratification of the 1994 Agreement Amending Part XI of the Law of the Sea Convention : Hearing Before the Senate Committee on Foreign Relations, 108th Cong. (2003) (testimony of William H. Taft, legal adviser, U.S. Department of State), στην ιστοσελίδα : www.foreign.senate.gov/hearings/2003/hr031021a.html (πρόσβαση στις 30/10/2005)

²⁵³ *Browne Marjorie Ann*, Foreign Affairs, Defense and Trade Division, Order Code IB95010, CRS Issue Brief for Congress Received through the CRS Web, "The Law of the Sea Convention and U.S. Policy", February 10, 2005

Δικαστηρίου Δικαίου Θαλάσσης και της Επιτροπής για τα όρια της Υφαλοκρηπίδας. Έχασε επίσης την δυνατότητα συμμετοχής σε υποθέσεις που βρίσκονταν ενώπιον του Δικαστηρίου. Αντίθετα, η συμμετοχή των Η.Π.Α. στη Σύμβαση θα τους επιτρέψει, πέρα από τα άλλα οφέλη που θα αποκομίσουν, να δουν την εκλογή ενός δικαστή της εθνικότητάς τους, στην επόμενη εκλογή δικαστών για το σημαντικό αυτό δικαστήριο, το έργο του οποίου είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του δικαίου των θαλασσών. Θα μπορέσουν επίσης να εκλέξουν μέλος στην Επιτροπή για τα όρια της Υφαλοκρηπίδας, η οποία επίσης παρουσιάζει ενδιαφέρον για τις Η.Π.Α.²⁵⁴

Η επικύρωση της Σύμβασης θα είναι το πρώτο παράδειγμα ανάληψης νέων υποχρεώσεων δικαστικής επίλυσης των διαφορών εδώ και χρόνια. Ένα από τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ήταν η επερχόμενη αναθεώρηση της Σύμβασης και η θέληση των Η.Π.Α. για μια θέση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Διαφορετικά, υπάρχει ο φόβος οι Η.Π.Α. να χάσουν την ικανότητά τους να προστατέψουν δικαιώματα που εμπεριέχονται στην Σύμβαση και για τα οποία αγωνίστηκαν σκληρά.

²⁵⁴ Αυτή είναι εξάλλου η Επιτροπή που πρέπει να εξετάσει την αίτηση των Η.Π.Α. σχετικά με τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας πέρα από τα 200 ναυτικά μίλια.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ
ΟΙ Η.Π.Α. ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΝ

Κεφάλαιο Α'
Οι Η.Π.Α. ως διάδικο μέρος

1. Διεθνή Διαιτητικά Δικαστήρια

Σύμφωνα με τα στοιχεία στο έργο του Stuyt A.M., “Survey of International Arbitrations, 1794-1989”, από το 1794 ως το 1990 πραγματοποιήθηκαν 467 διατησίες, ένα μεγάλο μέρος των οποίων αφορούσε στις Η.Π.Α. και την Μεγάλη Βρετανία²⁵⁵. Αυτό ως ένα σημείο είναι λογικό, καθώς οι μεγάλες χώρες έχουν περισσότερες διαδράσεις με τον υπόλοιπο κόσμο, απ’ ότι οι μικρότερες. Τα πιο συχνά θέματα διαιτησιών ήταν οι συνοριακές διαφορές, προσωπικές αξιώσεις, κατασχέσεις πλοίων, ερμηνείες συνθηκών και αποζημιώσεις πολέμου. Ο αριθμός των διαιτησιών αυτών αυξανόταν μέχρι και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, οπότε και παρατηρείται μιά μείωση. Η αποτυχία πλήρους ανάκαμψης της διαιτησίας μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο οφείλεται στην εμφάνιση άλλων μηχανισμών επίλυσης των διαφορών. Αναφορικά με τις Η.Π.Α., η συμμετοχή τους σε διαιτησίες ήταν σημαντική μέχρι και το 1919. Από το 1920, όμως, ως και το 1990 η συμμετοχή τους ήταν πολύ μικρή. Γενικά, πάντως, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, ήταν απ’ τις χώρες που χρησιμοποιούσαν πιο πολύ το θεσμό.

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 1- Αριθμός διαιτησιών ανά χώρα</u>	
Χώρα	Αριθμός διαιτησιών
Μεγάλη Βρετανία	116
Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	106
Γαλλία	81
Γερμανία	50
Χιλή	33

²⁵⁵ Ponser A. Eric and Yoo John C., ό.π., σ.σ. 26-28

Ιταλία	32
Περου	29
Βενεζουέλα	24
Μεξικό	20
Ισπανία	20
Κολομβία	19

Πηγή : *Ponser A. Eric and Yoo John C.*, ό.π.

Σε σύγκριση, λοιπόν, με την προσφυγή άλλων χωρών στη διαιτησία, η συμμετοχή των Η.Π.Α. σ' αυτή είναι σημαντική. Έτσι, από το 1902 μέχρι και σήμερα (2005) η οργανωτική δομή του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου επιλύθηκε 49 υποθέσεων. Οι 9 απ' αυτές αφορούν στις Η.Π.Α. Υπάρχουν χώρες, όπως η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία που έχουν κάπως μεγαλύτερο αριθμό υποθέσεων. Παρ' όλα αυτά, δεδομένου του ότι όλα τα κράτη μπορούν να κάνουν χρήση της γραφειοκρατικής δομής που το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο δημιουργεί, ακόμα και αυτά που δεν είναι μέλη του, το ποσοστό των υποθέσεων των Η.Π.Α. ενώπιόν του φαντάζει σημαντικό. Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται οι υποθέσεις που αφορούν στις Η.Π.Α., με χρονολογική σειρά και κάποιες πρόσθετες πληροφορίες.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2 – Διαιτησίες στα πλαίσια του
Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου**

Μέρη	Υπόθεση	Ημερομηνία σύναψης συνυποσχετικού	Ημερομηνία έκδοσης απόφασης	Αριθμός συνεδριάσεων
Η.Π.Α.-Μεξικό	Pious funds of the Californias	22 Μάη 1902	14 Οκτώβρη 1902	11
Η.Π.Α.-Μεγάλη Βρετανία	North Atlantic Coast Fisheries	27 Ιανουαρίου 1909	7 Σεπτεμβρίου 1910	41
Η.Π.Α.- Βενεζουέλα	Orinoco Steamship Company	13 Φεβρουαρίου 1909	25 Οκτωβρίου 1910	8
Η.Π.Α.- Νορβηγία	Norwegian Claims Case	30 Ιουνίου 1920	13 Οκτωβρίου 1922	28
Η.Π.Α.-Ελβετία	Las Palmas	23 Ιανουαρίου 1925	4 Απριλίου 1928	Μόνο γραπτές οι σχετικές διαδικασίες
Η.Π.Α.-Σουηδία	Claims on the Nortsjernan Company	17 Δεκεμβρίου 1930	2 Ιουνίου 1932	-
Η.Π.Α.-Ιράν	Claims	19 Ιανουαρίου 1981	Συνεχίζεται μέχρι σήμερα	Συνεχίζεται μέχρι σήμερα
Η.Π.Α.-Μεγάλη Βρετανία/Βόρεια Ιρλανδία	Heathrow airport user charges	16 Δεκεμβρίου 1988	2 Μαΐου 1994	9

Πηγή : *Permanent Court of Arbitration*, 104th Annual Report, 2004

Όσον αφορά στη στάση των Η.Π.Α. ενώπιον του U.S.-Iran Claims Tribunal, σύμφωνα με τις πληροφορίες στην ιστοσελίδα του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών, επιλύθηκαν περίπου 4.700 αμερικανικές αξιώσεις κατά του Ιράν, οι οποίες κατέληξαν στην παροχή αποζημιώσεων ύψους 2,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε αμερικανούς υπηκόους και εταιρείες. Το ποσό που έχει πληρωθεί στο Ιράν είναι μικρότερο, περίπου κατά το ήμισυ. Το δύσκολο έργο του Δικαστηρίου είναι πλέον η επίλυση των διακρατικών διαφορών, καθώς μόνο ένα μικρό μέρος έχει επιλυθεί.

Στην Επιτροπή Επανορθώσεων για το Ιράκ, χάριν ευκολίας, οι διάφορες αξιώσεις έχουν χωριστεί σε έξι κατηγορίες, ανάλογα τόσο με το ποσό της προκληθείσας ζημιάς, όσο και με την ιδιότητα αυτού που υποβάλλει την αξίωση.²⁵⁶ Οι Η.Π.Α. έχουν υποβάλλει αξιώσεις υπό όλες τις κατηγορίες.²⁵⁷ Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α., η χώρα έχει υποβάλλει 3,254 αξιώσεις, ύψους περίπου 1,79 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Μέχρι τα τέλη του 2001, είχε επιδικαστεί στις Η.Π.Α. το ποσό των 665,3 εκατομμυρίων δολαρίων, από την εξέταση 2,991 αξιώσεων.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε την Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, αναφορικά με την υποχρέωση προσφυγής σε διαιτησία σύμφωνα με το Τμήμα 21 της Συμφωνίας της 26^{ης} Ιουνίου 1947 για την έδρα του Ο.Η.Ε., στην οποία το Δικαστήριο γνωμοδότησε ότι οι Η.Π.Α. έπρεπε να προσέλθουν σε διαιτησία, σύμφωνα με όσο προέβλεπε η Συμφωνία Έδρας. Το 1988 προέκυψε μια διαφορά μεταξύ των Η.Ε. και των Η.Π.Α., όταν οι τελευταίες υιοθέτησαν έναν αντιτρομοκρατικό νόμο (Anti-Terrorism Act), σύμφωνα με τον οποίο η εγκαθίδρυση ή διατήρηση γραφείου της Οργανώσεως για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (Ο.Α.Π.) μέσα στα όρια δικαιοδοσίας των Η.Π.Α. ήταν παράνομη. Έτσι, συνεπαγόταν ότι το γραφείο της Ο.Α.Π. στη Νέα Υόρκη θα έπρεπε να κλείσει. Βάσει της Συμφωνίας Έδρας μεταξύ Ο.Η.Ε. και Η.Π.Α., όμως, οι τελευταίες είχαν την υποχρέωση να επιτρέπουν την είσοδο και διαμονή στην επικράτειά τους του προσωπικού της αποστολής προκειμένου να ασκήσει τις αρμοδιότητές της. Παρά το

²⁵⁶ Για τις κατηγορίες των αξιώσεων, βλ. : *Ulmer Nicolas C.*, “The Gulf War Claims Institution”, *Journal of International Arbitration*, 1993, Vol. 10, No. 1, p.p. 87-88

²⁵⁷ Για τις αξιώσεις των αμερικανών υπηκόων που δεν ενέπιταν στην δικαιοδοσία της Επιτροπής είχε ξεκινήσει μια διαδικασία στις Η.Π.Α., προκειμένου αυτές να εξεταστούν από την Επιτροπή Διευθέτησης Αλλοδαπών Αξιώσεων (Foreign Claims Settlement Commission). Η Επιτροπή αυτή έχει στο παρελθόν εξετάσει αξιώσεις μεταξύ αμερικανών υπηκόων και χωρών όπως η Αλβανία, η Κούβα, η Πολωνία, η Αίγυπτος και ο Παναμάς. *Ridgway Delissa A.*, “The Legacy of the Gulf War: Claims against Iraq”, *Journal of International Arbitration*, 1996, Vol. 13, No. 1, p.p. 5-9

ψηφίσμα της Γενικής Συνέλευσης, με το οποίο η τελευταία ζητούσε απ' τις Η.Π.Α. να σεβαστούν τις διεθνείς υποχρεώσεις τους και να μην λάβουν μέτρα κατά της αποστολής της Ο.Α.Π.²⁵⁸, η αμερικανική κυβέρνηση γνωστοποίησε στην αποστολή της Ο.Α.Π. στα Η.Ε. ότι προτίθεται να εφαρμόσει το νόμο. Με δεύτερο ψήφισμά της η Γενική Συνέλευση ζήτησε απ' το Δικαστήριο να γνωμοδοτήσει σχετικά με το αν οι Η.Π.Α. ήταν υποχρεωμένες να αποδεχτούν την διαδικασία διαιτησίας που προέβλεπε η Συμφωνία Έδρας.²⁵⁹

Η σχετική αίτηση για γνωμοδότηση έγινε στην βάση του επείγοντος, εν όψει της θέσης σε ισχύ του νόμου. Αποστολή του Δικαστηρίου ήταν να καθορίσει μόνο το αν οι Η.Π.Α. έπρεπε να προσφύγουν σε διαιτησία και όχι να αποφανθεί για τη νομιμότητα των μέτρων που λήφθηκαν αναφορικά με την Ο.Α.Π. Το Δικαστήριο γνωμοδότησε μέσα σε δύο μήνες και θεώρησε ότι οι Η.Π.Α. έπρεπε να προσέλθουν σε διαιτησία²⁶⁰. Παρά την απάντηση αυτή του Δικαστηρίου, οι Η.Π.Α. δεν όρισαν διαιτητή και αντίθετα έφεραν την υπόθεση ενώπιον εθνικού δικαστηρίου, το οποίο αποφάσισε ότι ο επίμαχος νόμος δεν απαιτεί το κλείσιμο της Μόνιμης Αποστολής της Ο.Α.Π. στα Η.Ε., ούτε οι διατάξεις του επηρεάζουν την συνέχιση της άσκησης των λειτουργιών της ή το καθεστώς της, όπως αυτό προστατεύεται από την Συμφωνία Έδρας. Η Συμφωνία Έδρας παρέμενε συμβατική υποχρέωση των Η.Π.Α. και δεν αναστέλλονταν από τον αντιτρομοκρατικό νόμο.

Μετά από ανακοίνωση του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών ότι οι Η.Π.Α. δεν προτίθονταν να εφεσιβάλλουν την απόφαση του δικαστηρίου, ο Γενικός Γραμματέας με αναφορά του προς την Γενική Συνέλευση των Η.Ε., κατέληξε ότι : *“the dispute between the U.N. and its host country concerning the PLO Observer Mission has come to an end”*.²⁶¹

²⁵⁸ A/RES/43/48 (30 November 1988)

²⁵⁹ A/RES/43/49 (2 December 1988)

²⁶⁰ Applicability of the Obligation to Arbitrate Under Section 21 of the United Nations Headquarters Agreement of 26 June 1947, Advisory Opinion of 26 April 1988, par. 57-58. Στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

²⁶¹ Euffiringer Arthur, ό.π., p. p. 352-353

2. Οι Η.Π.Α. ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

2.1. Τα πρώτα χρόνια

Κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Δικαστηρίου οι Η.Π.Α. ενεπλάκησαν σε μεγάλο βαθμό ενώπιόν του. Στην δεκαετία του 1970 μάλιστα πρότειναν δραστικές αλλαγές για την αναζωογόνησή του.²⁶² Μέχρι το 1979 η αμερικανική αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου δεν δοκιμάστηκε ποτέ σοβαρά, ούτε στο εσωτερικό, ούτε στο διεθνές πεδίο. Μέχρι και το 1979 οι Η.Π.Α. ενεπλάκησαν ενώπιον του Δικαστηρίου σε 11 υποθέσεις, απ' τις οποίες μόνο στις τρεις ήταν εναγόμενες.²⁶³ Όλες οι υποθέσεις στις οποίες οι Η.Π.Α. ήταν η ενάγουσα χώρα απορρίφθηκαν, μίας εξαιρουμένης. Οι υποθέσεις απορρίφθηκαν λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, καθώς για να υπάρξει δικαιοδοσία του Δικαστηρίου πρέπει τα κράτη-μέλη σε μια διαφορά να αποδέχονται την δικαιοδοσία του ως προς τη διαφορά αυτή. Δεν νοείται επομένως δικαιοδοσία του Δικαστηρίου χωρίς την συγκατάθεση των εμπλεκομένων μερών, η οποία μπορεί να εκφραστεί με διάφορους τρόπους.²⁶⁴ Στις διαφορές αυτές οι Η.Π.Α. προσεύφευγαν στο Δικαστήριο επικαλούμενες το άρθρο 36, παρ.1 και 2 του Καταστατικού του, εφόσον οι εναγόμενες χώρες αναγνώριζαν την δικαιοδοσία του. Η μη αποδοχή όμως εκ μέρους των εναγόμενων χωρών της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου οδηγούσε αναπόφευκτα στην διαγραφή των συγκεκριμένων υποθέσεων από το πινάκιο.²⁶⁵

²⁶² Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν στο εσωτερικό των Η.Π.Α. ήταν να αποσυρθεί η επιφύλαξη Connally, να επιτραπεί στα Η.Ε. να εμφανίζονται ενώπιον του Δικαστηρίου και επίσης να επιτραπεί στα εθνικά δικαστήρια να ζητούν γνωμοδοτήσεις. *Paulus Andreas L.*, ό.π., p. 787

²⁶³ Οι υποθέσεις αυτές είναι οι : Δικαιώματα Αμερικανών Υπηκόων στο Μαρόκο (Γαλλία κατά Η.Π.Α.), Νομισματικός Χρυσός (Ιταλία κατά Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας και Η.Π.Α.) και Interhandel (Ελβετία κατά Η.Π.Α.). Η απόφαση του Δικαστηρίου στην πρώτη απ' τις υποθέσεις αυτές σήμαινε, στην ουσία, ισοπαλία των διαδίκων, αναφορικά με το αποτέλεσμα της δίκης. Στην υπόθεση του Νομισματικού Χρυσού το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν μπορούσε να εξετάσει την διαφορά χωρίς την συμμετοχή της Αλβανίας, ενώ την υπόθεση Interhandel την κήρυξε απαράδεκτη λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

²⁶⁴ Για τους τρόπους έκφρασης της συναίνεσης ενός κράτους στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, βλ. *Περράκης Ε. Στέλιος*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, ό.π., σ.σ. 60-68

²⁶⁵ Οι υποθέσεις που διαγράφηκαν από το πινάκιο λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου είναι οι εξής :

- Μεταχείριση Αμερικανικού Αεροπλάνου και Πληρώματος στην Ουγγαρία, (Η.Π.Α. κατά Ουγγαρίας και Ε.Σ.Σ.Δ., 1954)
- Αεροπορικό Επεισόδιο της 10^{ης} Μαρτίου 1953 (Η.Π.Α. κατά Τσεχοσλαβακίας, 1956)
- Αεροπορικό Επεισόδιο της 7^{ης} Οκτωβρίου 1952 (Η.Π.Α. κατά Ε.Σ.Σ.Δ., 1956)
- Αεροπορικό Επεισόδιο της 4^{ης} Σεπτεμβρίου 1954 (Η.Π.Α. κατά Ε.Σ.Σ.Δ., 1958)
- Αεροπορικό Επεισόδιο της 27^{ης} Ιουλίου 1955 (Η.Π.Α. κατά Βουλγαρίας, 1959). Στην υπόθεση αυτή οι Η.Π.Α. παραιτήθηκαν από την προσφυγή, καθώς το Δικαστήριο θεώρησε ότι στην υπόθεση Ισραήλ κατά Βουλγαρίας, για το ίδιο περιστατικό, η δήλωση αποδοχής της

Η άλλη υπόθεση της περιόδου αυτής είναι η υπόθεση του Διπλωματικού και Προξενικού Προσωπικού των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη (Η.Π.Α. κατά Ιράν).²⁶⁶ Στην υπόθεση αυτή οι Η.Π.Α. υποστήριξαν έντονα τον ενεργό ρόλο του Δικαστηρίου, τόσο στην υπόδειξη ασφαλιστικών μέτρων, όσο και στην παροχή αποζημίωσης εκ μέρους του Ιράν. Αν και οι Η.Π.Α. κέρδισαν την υπόθεση στην ουσία της, η απόφαση του Δικαστηρίου ήταν για τις ίδιες κάπως απογοητευτική. Το Δικαστήριο δεν απέδωσε άμεσα την κράτηση των ομήρων στην ιρανική κυβέρνηση και η τελική απόφαση μάλιστα, περιελάμβανε μια παράγραφο που καταδίκασε την αποστυχημένη αποστολή διάσωσης των Η.Π.Α., ως ανάμειξη με την δικαστική διευθέτηση των διαφορών.²⁶⁷ Τελικά, έπειτα από συμβιβασμό των διαδίκων, το Δικαστήριο διέταξε την διαγραφή της υπόθεσης από το πινάκιο.²⁶⁸

Η υπόθεση που ακολούθησε αφορά σε θαλάσσιο καθορισμό ορίων. Είναι η υπόθεση του Κόλπου του Maine, μεταξύ των Η.Π.Α. και του Καναδά και είναι η πρώτη υπόθεση που αφορά στις Η.Π.Α. που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο με συνυποσχετικό.²⁶⁹ Ωστόσο, δεδομένης της εμπειρίας των Η.Π.Α. στην υπόθεση του Διπλωματικού και Προξενικού προσωπικού και παρά την κάπως ευνοϊκή για τις ίδιες απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση του Κόλπου του Maine, η αμερικανική υπομονή άρχισε να ξεφτίζει όταν η Νικαράγουα προσέφυγε στο Δικαστήριο εναντίον τους.

Βουλγαρίας για την δικαιοδοσία του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης δεν ήταν έγκυρη βάση δικαιοδοσίας για το Διεθνές Δικαστήριο.

- Αεροπορικό Επεισόδιο της 7^{ης} Νοεμβρίου 1954 (Η.Π.Α. κατά Ε.Σ.Σ.Δ., 1959)

²⁶⁶ Για τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, βλ. Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment of 24 May 1980, par. 56-79, στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

²⁶⁷ Διπλωματικό και Προξενικό Προσωπικό των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη, Απόφαση της 24^{ης} Μαΐου 1980, παρ. 93-94

²⁶⁸ Διπλωματικό και Προξενικό Προσωπικό των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη, Διάταξη της 12^{ης} Μαΐου 1981.

²⁶⁹ Case Concerning Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment of October 1984, στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005). Η υπόθεση αυτή παρουσιάζει ειδικό ενδιαφέρον γιατί είναι η πρώτη φορά που εφαρμόστηκε το άρθρο 26, παρ 2 του Καταστατικού του Δικαστηρίου, αναφορικά με την δυνατότητά του να συστήνει Τμήμα, με περιορισμένο αριθμό δικαστών. Τα δύο διάδικα κράτη συμφώνησαν να εκδικαστεί η υπόθεση από πενταμελές Τμήμα του Δικαστηρίου και συμφώνησαν μάλιστα και στο ποιοι θα είναι οι άλλοι τρεις δικαστές που συμμετείχαν, πέρα απ' τον Αμερικανό και τον Καναδό. Η συμφωνία προέβλεπε πως αν το Δικαστήριο δεν ενέκρινε την σύνθεση του Τμήματος που επιθυμούσαν τα μέρη, τότε η διαφορά θα υποβαλλόταν σε διαιτησία. Η κίνηση αυτή θεωρήθηκε από κάποιους δικαστές ότι αποτελεί έμμεσο εκβιασμό προς το Δικαστήριο. *Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος*, ό.π., σελ. 20

2.2. Υπόθεση Νικαράγουα και τερματισμός της αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου

Η υπόθεση των Στρατιωτικών και Παραστρατιωτικών Δραστηριοτήτων στη Νικαράγουα και κατ' αυτής είναι όχι μόνο από τις πιο γνωστές, αλλά ταυτόχρονα και από τις πιο σημαντικές, καθώς στην ουσία περιλαμβάνει πάρα πολλά θέματα του διεθνούς δικαίου. Η Νικαράγουα προσέφυγε στο Δικαστήριο κατά των Η.Π.Α., υποστηρίζοντας ότι οι τελευταίες είχαν παραβιάσει και συνέχιζαν να παραβιάζουν κάποιες διεθνείς υποχρεώσεις τους εναντίον της, βάσει διεθνούς συμβατικού και εθιμικού δικαίου.²⁷⁰ Οι Η.Π.Α. προέβαλλαν μια σειρά από προδικαστικές ενστάσεις, προκειμένου να αποτρέψουν την εκδίκαση της διαφοράς.²⁷¹ Η τότε κυβέρνηση Reagan, όπως και η σημερινή του Προέδρου Bush, δεν ήταν πρόθυμη να επιτρέψει σε διεθνείς θεσμούς, όπως είναι το Δικαστήριο, να εμπλακούν στην επιδίωξη των αμερικανικών πολιτικών.

Οι Η.Π.Α. μάλιστα ετοίμασαν και μια σταρτηγική εξόδου, προσπαθώντας, χωρίς επιτυχία, να τροποποιήσουν ad hoc την Δήλωση αποδοχής της προεραιτικής ρήτηρας, που είχαν κάνει το 1946, εξαιρώντας υποθέσεις που ανακύπτουν στο πλαίσιο της Κεντρικής Αμερικής. Έτσι, στις 6 Απριλίου 1984, τρεις μόνο μέρες πριν η Νικαράγουα προσφύγει στο Δικαστήριο, οι Η.Π.Α. πρόσθεσαν μια ακόμα επιφύλαξη στην Δήλωσή τους, με το λεγόμενο Shultz Letter. Σκοπός της νέας αυτής επιφύλαξης ήταν να εξαιρέσει απ' την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου διαφορές με οποιαδήποτε χώρα της Κεντρικής Αμερικής ή διαφορές που προέκυπταν ή σχετίζονταν με γεγονότα στην Κεντρική Αμερική. Προβλεπόταν οι διαφορές αυτές να διευθετούνται με τρόπο που τα μέρη θα συμφωνούσαν. Υπήρχε επίσης πρόβλεψη, που ανέφερε ότι η διάταξη θα ίσχυε αμέσως και θα είχε ισχύ για δύο χρόνια, παρά τους όρους της Δήλωσης του 1946.

Η προσπάθεια των Η.Π.Α. να τροποποιήσουν την Δήλωση του 1946,²⁷² παρά την πρόβλεψη ότι αυτή θα παρέμενε σε ισχύ για πέντε χρόνια και στην συνέχεια για έξι μήνες μετά από την ειδοποίηση για τον τερματισμό της, εγείρει έναν αριθμό

²⁷⁰ Για τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, βλ.: ICJ, Reports and Judgments, Advisory Opinions and Orders, Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, Judgment of 27 June 1986, par. 18-22

²⁷¹ ICJ, Reports and Judgments, Advisory Opinions and Orders, Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, Judgment of 26 November 1984, par. 86-108

²⁷² Οι Η.Π.Α. άφησαν να εννοηθεί ότι σκοπός τους δεν ήταν να τερματίσουν την Δήλωση του 1946, αλλά να την τροποποιήσουν.

θεμάτων.²⁷³ Το πιο σημαντικό θέμα σχετικά με το αποτέλεσμα της ειδοποίησης του 1984 είναι το αν οι Η.Π.Α. ήταν ελεύθερες να αγνοήσουν την ρήτρα της δμηνης ειδοποίησης, την οποία μόνες τους και κατ' επιλογίν τους είχαν προσθέσει στην Δήλωση του 1946.²⁷⁴ Οι Η.Π.Α. υποστήριξαν ότι η Δήλωση αποδοχής της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου από την Νικαράγουα, υπόκεινταν σε άμεσο τερματισμό, καθώς είχε γίνει για αδιευκρίνιστο χρονικό διάστημα και συνεπώς η Νικαράγουα δεν είχε αναλάβει την «ίδια υποχρέωση» με τις ίδιες για τους σκοπούς του άρθρου 36, παρ. 2. Θεώρησαν λοιπόν ότι η Νικαράγουα δεν μπορούσε να στηριχτεί στην πρόβλεψη της δμηνης ειδοποίησης στην Δήλωσή τους. Απορρίπτοντας τον ισχυρισμό αυτό, το Δικαστήριο αναφέρθηκε σε όσα είπε στην υπόθεση *Interhandel*²⁷⁵ και πρόσθεσε ότι η έννοια της αμοιβαιότητας σχετίζεται με το πεδίο και την ουσία των δεσμέυσεων που αναλαμβάνονται, συμπεριλαμβανομένων των επιφυλάξεων, και όχι με τους επίσημους τύπους της δημιουργίας τους, την διάρκεια ή τον τερματισμό τους. Η αμοιβαιότητα δεν μπορεί να επικληθεί προκειμένου να δικαιολογήσει απόκλιση από τους όρους της δήλωσης μιας χώρας. Ανέφερε επίσης ότι το διάστημα των τριών ημερών δεν ήταν εύλογο διάστημα, μη προσδιορίζοντας όμως και ποιο διάστημα θα ήταν εύλογο.²⁷⁶

Έχοντας διαπιστώσει την αρμοδιότητά του στην υπόθεση, το Δικαστήριο συνέχισε με την εξέταση των ενστάσεων των Η.Π.Α. κατά του παραδεκτού. Θέση των Η.Π.Α. ήταν ότι οι σχετικές διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου αποτελούσαν κατάχρηση του θεσμού για πολιτικούς σκοπούς και ότι το ίδιο δεν είχε ούτε την δικαιοδοσία, ούτε την αρμοδιότητα να εξετάσει μια τέτοια υπόθεση. Θεωρούσαν ότι η σύγκρουση στην Κεντρική Αμερική δεν είναι μια στενή νομική διαφορά. Αντίθετα, άποψή τους ήταν ότι είναι ένα πολιτικό πρόβλημα, το οποίο δεν επιδέχεται δικαστικό

²⁷³ Βλ. σχετικά Greig D.W., ό.π., p.p. 165-169

²⁷⁴ Κάνοντας την Δήλωση το 1946 οι Η.Π.Α. εισήλθαν σε ένα σύστημα που είναι δεσμευτικό απέναντι σε όλες τις χώρες που συμμετέχουν σ' αυτό. Αν και οι Η.Π.Α. διατηρούσαν το δικαίωμα να τροποποιήσουν το περιεχόμενο της Δήλωσης ή να την τερματίσουν, εξουσία που είναι έμφυτη σε κάθε μονομερή πράξη μιας χώρας (όπως παρατήρησε το Δικαστήριο στην υπόθεση *Δικαίωμα Διέλευσης από Ινδική Περιοχή*, το βασικό χαρακτηριστικό των δηλώσεων υπό το άρθρο 36, παρ. 2 του Καταστατικού του Δικαστηρίου, είναι ο μονομερής χαρακτήρας τους), είχαν παρ' όλα αυτά αναλάβει μια αναπόφευκτη υποχρέωση απέναντι στις άλλες χώρες που αποδέχονταν την προερατική ρήτρα., δηλώνοντας επίσημα ότι οποιαδήποτε τέτοια αλλαγή θα είχε αποτελέσματα μετά την πάροδο 6 μηνών απ' την ημερομηνία ειδοποίησης.

²⁷⁵ "Reciprocity enables the State which has made the wider acceptance of the jurisdiction of the Court to rely upon the reservations to the acceptance laid down by the other party. There the effect of reciprocity ends. It cannot justify a State, in this instance, the United States, in relying upon a reservation which the other Party, Switzerland, has not included in its own Declaration". *Greig D.W.*, ό.π., p. 170

²⁷⁶ *Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος*, ό.π., σελ. 54

διακανονισμό. Θεώρησαν ότι η απόφαση του Δικαστηρίου είναι λανθασμένη ως θέμα δικαίου και ότι βασίζεται σε παραποίηση των γεγονότων. Έτσι, είδαν ότι σημαντικές βάσεις πάνω στις οποίες βασίστηκε η αρχική τους αποδοχή, τίθενται υπό αμφισβήτηση σε αυτή την υπόθεση. Για τον λόγο αυτό θέλησαν να διευκρινήσουν την αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου από μέρους τους, ώστε να ξεκαθαρίσουν ότι ισχύουν αυτά που θεώρησαν από την αρχή ότι ισχύουν, ότι δηλαδή υποθέσεις αυτού του είδους δεν είναι κατάλληλες για εκδίκαση από το Δικαστήριο. Έτσι, με αρκετή απροθυμία, όπως δήλωσαν, αποφάσισαν να μην συμμετάσχουν στις διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου.²⁷⁷ Παρ' όλα αυτά, δήλωσαν ότι θα συνέχιζαν να υποστηρίζουν το Δικαστήριο, όπου αυτό ενεργούσε μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς του.²⁷⁸

Η εξέταση της ουσίας της υπόθεσης απ' το Δικαστήριο οδήγησε τις Η.Π.Α. όχι μόνο στο να απέχουν από τις διαδικασίες ενώπιόν του, αλλά και να τερματίσουν την δήλωση, με την οποία αποδέχονταν την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.²⁷⁹ Αν και η δυσαρέσκεια του χειρισμού της υπόθεσης σε προκαταρκτικό στάδιο ήταν η κύρια αιτία για την πράξη αυτή²⁸⁰, οι λόγοι που προτάθηκαν απ' τις Η.Π.Α. ήταν διαφορετικοί. Έτσι, ανακοινώθηκε, στις 7 Οκτωβρίου 1985, ότι σύμφωνα με οδηγίες του Προέδρου της χώρας κατατέθηκε στον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. επίσημη ειδοποίηση για τον τερματισμό της δήλωσης του 1946, η οποία θα λάμβανε ισχύ μετά από 6 μήνες.²⁸¹ Η ειδοποίηση αυτή ανέφερε επίσης ότι λίγες χώρες είχαν αποδεχτεί την υποχρεωτική δικαιοδοσία του

²⁷⁷ Οι Η.Π.Α. δεν εμφανίστηκαν στο στάδιο της Ουσίας της υπόθεσης, όμως πριν της έναρξης της ακροαματικής διαδικασίας επί της ουσίας της διαφοράς, κατέθεσαν στην Γραμματεία του Δικαστηρίου μια έκδοση του Αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών, η οποία περιείχε πληροφορίες αναφορικά με τις φερόμενες επεμβάσεις της Νικαράγουα στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων χωρών της Κεντρικής Αμερικής. Σχετικά με την ερμηδικία του εναγόμενου κράτους, βλ. Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος, ό.π., σ.σ. 166-167

²⁷⁸ "United States: Statement on the U.S. Withdrawal from the Proceedings Initiated by Nicaragua in the International Court of Justice", *International Legal Materials*, Vol. XXIV, January 1985, p.p. 246-249

²⁷⁹ Για το πλήρες κείμενο της ειδοποίησης τερματισμού της αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου βλ. : "United States: Department of State, Letter and Statement Concerning Termination of Acceptance of I.C.J. Compulsory Jurisdiction", *International Legal Materials*, Vol. XXIV, November 1985, p. 1742

²⁸⁰ Οι Η.Π.Α. εξέφρασαν επίσης την πικρία τους για την απόρριψη της αίτησης του El Salvador να παρέμβει στην υπόθεση.

²⁸¹ Για το πλήρες κείμενο της σχετικής ειδοποίησης, βλ. *International Legal Materials*, "United States: Department of State: Letter and Statement Concerning Termination of Acceptance of I.C.J. Compulsory Jurisdiction", ό.π., p.p. 1743-1745

Δικαστηρίου, αντίθετα με τις ελπίδες που είχαν εκφραστεί το 1946.²⁸² Ταυτόχρονα διατύπωσαν την θέση ότι η εμπειρία τους με την υποχρεωτική δικαιοδοσία ήταν απογοητευτική. Δεν μπόρεσαν ποτέ να χρησιμοποιήσουν την αποδοχή της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου για να φέρουν ενώπιόν του άλλες χώρες, ενώ αντίθετα οι ίδιες εγκαλέστηκαν αρκετές φορές. Το 1946 αποδέχτηκαν τους κινδύνους της υποβολής τους στην υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου πιστεύοντας ότι τόσο ο σεβασμός των άλλων χωρών προς το Δικαστήριο, όσο και η εκτίμηση του Δικαστηρίου για την ανάγκη προσκόλησης στον δικαστικό του ρόλο, θα απέτρεπαν την χρήση του για πολιτικούς σκοπούς. Κατά την κρίση τους, οι προσδοκίες αυτές διαψεύστηκαν. Έτσι, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η συνέχιση της αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας θα απέβαινε ενάντια στην δέσμευσή τους στις αρχές της ίσης εφαρμογής του δικαίου και θα αποτελούσε απειλή για τα ζωτικά εθνικά τους συμφέροντα.

Η ειδοποίηση αυτή ανέφερε επίσης ότι οι λόγοι που οδήγησαν την χώρα στο να απέχει από τις διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου στην υπόθεση Νικαράγουα ήταν ότι οι στόχοι του Δικαστηρίου είχαν υπονομευτεί και διαστρευλωθεί απ' τις προσπάθειες της Νικαράγουα και της Ε.Σ.Σ.Δ. να το χρησιμοποιήσουν σαν πολιτικό όπλο. Συνέχισαν, λέγοντας ότι η κίνηση στην οποία προέβαιναν δεν σήμαινε μείωση της παραδοσιακής τους δέσμευσης στο διεθνές δίκαιο και στο Διεθνές Δικαστήριο, εφόσον αυτό ασκούσε σωστά τις εξουσίες του. Η αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου υπό το άρθρο 36, παρ. 1 παρέμενε ισχυρή. Ανέφεραν μάλιστα ότι θα συνέχιζαν να χρησιμοποιούν το Δικαστήριο για να επιλύουν διαφορές, όταν αυτό θεωρείται κατάλληλο και θα ενθαρρύνουν και άλλα κράτη να ενεργούν προς αυτήν την κατεύθυνση.²⁸³

Τελικά, λόγω των πολιτικών αλλαγών που επήλθαν στη Νικαράγουα, η ίδια παραιτήθηκε από την προσφυγή της κατά των Η.Π.Α. και έτσι το Δικαστήριο διέγραψε την υπόθεση από το πινάκιο.²⁸⁴

²⁸² Κατά την άποψη των Η.Π.Α. και η Νικαράγουα ήταν μια απ' τις χώρες που δεν είχαν αποδεχτεί την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Στο σημείο αυτό οι Η.Π.Α. φαίνεται να παραβλέπουν την αντίθετη άποψη που ο ίδιος ο Ο.Η.Ε. είχε για το θέμα αυτό, καθώς στις ανακοινώσεις του Οργανισμού για το ποιές χώρες έχουν αποδεχτεί την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, η Νικαράγουα αναφερόταν ως χώρα που το είχε κάνει. Για το θέμα της εγκυρότητας ή όχι της Δήλωσης της Νικαράγουα, βλ. *Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος*, ό.π., σ.σ. 83-87

²⁸³ Ανέφεραν χαρακτηριστικά ότι είχαν φτάσει σε συμφωνία με την Ιταλία για την υποβολή μιας μακροχρόνιας διαφοράς τους στο Δικαστήριο.

²⁸⁴ Υπόθεση Νικαράγουα, Διάταξη της 26^{ης} Σεπτεμβρίου 1991

2.3. Η θέση τους ενώπιον του Δικαστηρίου μετά τη Νικαράγουα

Η εμφάνιση των Η.Π.Α. ενώπιον του Δικαστηρίου συνεχίστηκε και μετά την υπόθεση Νικαράγουα, πλέον όμως εμφανίζονται κυρίως ως η εναγόμενη χώρα. Μοναδική εξαίρεση είναι η υπόθεση Elettronica Sicala S.p.A. (ELSI) με διάδικη χώρα την Ιταλία. Ωστόσο, η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για τις διαφορές αυτές δεν βασίζεται πλέον στην δήλωση της χώρας υπό το άρθρο 36, παρ. 2 του Καταστατικού του Δικαστηρίου. Η βάση δικαιοδοσίας εντοπίζεται σε διάφορες συνθήκες, είτε διμερείς, είτε πολυμερείς.

Η πρώτη υπόθεση που εξετάστηκε απ' το Δικαστήριο αναφορικά με τις Η.Π.Α., μετά από την υπόθεση Νικαράγουα, ήταν η υπόθεση Εταιρεία Elettronica Sicala S.p.A. Στην υπόθεση αυτή οι Η.Π.Α. άσκησαν διπλωματική προστασία²⁸⁵ υπέρ δύο αμερικανικών εταιρειών, οι οποίες ήταν μέτοχοι της ιταλικής εταιρείας Elettronica Sicala, που κηρύχθηκε σε πτώχευση.²⁸⁶ Η επόμενη υπόθεση είναι το Αεροπορικό Επεισόδιο της 3^{ης} Ιουλίου 1988, με διάδικο χώρα το Ιράν²⁸⁷. Τελικά η υπόθεση διαγράφηκε από το πινάκιο, καθώς τα δύο μέρη κατέληξαν σε φιλικό διακανονισμό και το Ιράν παραιτήθηκε της προσφυγής του.²⁸⁸ Οι υποθέσεις που ακολούθησαν μπορούν να ενταχθούν σε δύο κατηγορίες.

²⁸⁵ Διπλωματική προστασία εκ μέρους των Η.Π.Α. ασκήθηκε και στην περίπτωση της υπόθεσης των Δικαιωμάτων Αμερικανών Υπηκόων στο Μαρόκο.

²⁸⁶ Για τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, βλ. Case concerning Elettronica Sicala S.p.A. (ELSI), Judgment of 20 July 1989, par. 13-48, στην ιστοσελίδα: www.icj-cij.org/iccjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005). Οι δύο χώρες συμφώνησαν τελικά η υπόθεση να υπαχθεί σε Τμήμα του Δικαστηρίου, το οποίο αποφάνθηκε τελικά ότι η Ιταλία δεν είχε παραβιάσει την Συνθήκη Φιλίας, Εμπορίου και Ναυσιπλοΐας, η οποία είχε επικληθεί και γίνει δεκτή ως βάση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, απορρίπτοντας το αίτημα των Η.Π.Α. για παροχή επανόρθωσης. Στην υπόθεση αυτή οι Η.Π.Α. ζήτησαν μονομερώς την συγκρότηση Τμήματος, στην οποία η Ιταλία συναίνεσε.

²⁸⁷ Για τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, βλ. *Δίπλα Χαριτίνη-Δούση Εμμανουέλα*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, τόμος β', Σύνοψη Νομολογίας 1980-2000, εκδ. Αντ. Ν Σάκκουλα 2001, σελ. 76

²⁸⁸ Αεροπορικό Επεισόδιο της 3ης Ιουλίου 1988, Διάταξη της 22ας Φεβρουαρίου 1996

2.3.1. Υποθέσεις με πολιτικές πτυχές

Μια πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις υποθέσεις που αφορούν στην διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και στην χρήση βίας. Οι υποθέσεις αυτές είναι οι εξής, με χρονολογική σειρά:

- Ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής της Σύμβασης του Montreal του 1971, που ανέκυψαν από το αεροπορικό επεισόδιο στο Lockerbie (Λιβύη κατά Η.Π.Α.)²⁸⁹
- Εξέδρες άντλησεως πετρελαίου (Ιράν κατά Η.Π.Α.)²⁹⁰
- Νομιμότητα χρήσης βίας (Γιουγκοσλαβία κατά Η.Π.Α.)²⁹¹

Εκ πρώτης όψεως, ίσως προκαλεί απορία η ένταξη της υπόθεσης Εξέδρες Αντλήσεως Πετρελαίου στην κατηγορία υποθέσεων που σχετίζονται με ζητήματα ασφάλειας και χρήσης βίας. Με συντομία, τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής: κατά την διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ιράκ και Ιράν στον Περσικό Κόλπο, αμερικανικά πολεμικά πλοία επιτέθηκαν και κατέστρεψαν εξέδρες άντλησης πετρελαίου του Ιράν, κίνηση η οποία θεωρήθηκε από τις Η.Π.Α. ως αντίδραση στο πλαίσιο του δικαιώματος νόμιμης άμυνας που είχαν, λόγω της πόντισης ναρκών στον Περσικό Κόλπο από το Ιράν. Το Ιράν βασίστηκε στην Συνθήκη Φιλίας, Οικονομικών Σχέσεων και Προξενικών Δικαιωμάτων του 1955, η οποία εγγυόταν την ελευθερία του εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών, προκειμένου να προσφύγει στο Δικαστήριο. Οι Η.Π.Α. προέβαλλαν προδικαστικές ενστάσεις, λέγοντας ότι η συγκεκριμένη Συνθήκη δεν μπορούσε να εφαρμοστεί σε θέματα που αφορούν στην χρήση βίας. Ως αποτέλεσμα των διαπιστώσεων του Δικαστηρίου ότι η νομιμότητα της καταστροφής των εξεδρών μπορεί να εκτιμηθεί μόνο σε σχέση με το άρθρο της Συνθήκης που προβλέπει την διασφάλιση της ελευθερίας εμπορίου, μια διαφορά που ανέκυψε απ' την χρήση βίας, κατέληξε ενώπιον του Δικαστηρίου ως υπόθεση για ισχυριζόμενη παραβίαση της ελευθερίας εμπορίου που εγγυάται η Συνθήκη. Η απόφαση όμως φαίνεται να προσεγγίζει το θέμα της νομιμότητας χρήσης βίας. Το γεγονός αυτό είναι αξιωμαμείωτο, καθώς αυτή ήταν η πρώτη φορά που μια υπόθεση βασίστηκε

²⁸⁹ Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. U.S.A.), στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

²⁹⁰ Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. U.S.A.), στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

²⁹¹ Legality of Use of Force (Yugoslavia v. U.S.A.), στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

αποκλειστικά σε ρήτρα δικαιοδοτικής επίλυσης διαφορών, ενσωματωμένη σε διμερή συνθήκη, προκειμένου να εγκαθιδρυθεί η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου²⁹².

Τα ζητήματα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, όπως και αυτά της χρήσης βίας, ενέχουν απ' την φύση τους μια πολιτική χροιά. Το Δικαστήριο, κατά πάγια νομολογία του, θεωρεί ότι ένα θέμα που εμπεριέχει πολιτικές διαστάσεις δεν το εμποδίζει απ' το να το εξετάσει. Η τοποθέτηση αυτή του Δικαστηρίου βρίσκει αντίθετες τις Η.Π.Α. Αν και στην υπόθεση του Διπλωματικού και Προξενικού Προσωπικού των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη, η θέση της αμερικανικής κυβέρνησης ήταν ότι το Δικαστήριο είχε δικαιοδοσία να εξετάσει το θέμα, παρά τους ισχυρισμούς του Ιράν ότι στην ουσία επρόκειτο για μια υπόθεση με πολιτικές προεκτάσεις²⁹³, στην συνέχεια η θέση των Η.Π.Α. άλλαξε ριζικά ως προς το θέμα αυτό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην μεταστροφή της θέσης των Η.Π.Α. είναι η υπόθεση Νικαράγουα, όπου υποστήριζαν ότι το Δικαστήριο δεν ήταν το κατάλληλο forum για την επίλυσή της. Ισχυρίστηκαν ότι η διαφορά που υπέβαλλε η Νικαράγουα στο Δικαστήριο ήταν πολιτική, καθώς αυτή αφορούσε σε ένοπλη σύρραξη σε εξέλιξη και επίκληση του δικαιώματος νόμιμης άμυνας, και συνεπώς, στα πλαίσια του Ο.Η.Ε., το Συμβούλιο Ασφαλείας ήταν αποκλειστικά υπεύθυνο να χειριστεί την υπόθεση.²⁹⁴ Το Δικαστήριο απέρριψε τις θέσεις αυτές των Η.Π.Α., με βάση το σκεπτικό που είχε αναπτύξει στην υπόθεση του Διπλωματικού και Προξενικού Προσωπικού, ότι δηλαδή νομικές διαφορές μεταξύ δύο κρατών είναι πιθανό να ανακύπτουν ως μέρος ενός γενικότερου πολιτικού πλαισίου και να αποτελούν μόνο ένα στοιχείο μιας ευρύτερης και μακροχρόνιας πολιτικής διένεξης μεταξύ των κρατών αυτών, απορρίπτοντας την άποψη ότι θα έπρεπε να αρνηθεί να επιληφθεί μιας νομικής διαφοράς διότι αυτή συνιστά μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής διαφοράς. Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι μπορεί να λειτουργεί παράλληλα με το Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς οι λειτουργίες των δύο οργάνων διαχωρίζονται και το τελευταίο έχει πρωταρχική ευθύνη για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και όχι για την ειρηνική επίλυση των

²⁹² *Caron David D.*, "Freedom of commerce and military exclusion under bilateral treaty of friendship-use of force-self defence-"armed attack"-necessity and proportionality", *American Journal of International Law*, 2004, Vol. 98, No. 3, p.p. 557-558

²⁹³ Το Ιράν ισχυρίστηκε ότι η συγκεκριμένη διαφορά εντασσόταν στο γενικότερο πλαίσιο σχέσεων μεταξύ Ιράν και Η.Π.Α., που εμπεριείχε πολιτικές διατάσεις και γι' αυτό το Δικαστήριο δεν μπορούσε να την κρίνει.

²⁹⁴ Υποστήριζαν ότι θα μπορούσε η υπόθεση να υποβληθεί και στην διαδικασία Contadora, η οποία ήταν μια πολιτική πρωτοβουλία των κρατών της Κεντρικής Αμερικής, με σκοπό την επίλυση μέσω διαπραγματεύσεων των εμφύλιων συγκρούσεων στη Νικαράγουα και το El Salvador.

διεθνών διαφορών, επαναλαμβάνοντας ότι το γεγονός ότι αν μια διαφορά έχει και πολιτικές διαστάσεις, δεν το εμποδίζει απ' το να την επιλύσει.²⁹⁵

Η ενόχληση και η διαφωνία των Η.Π.Α. για το συγκεκριμένο θέμα φαίνεται όχι μόνο απ' την συνολική στάση που είχαν απέναντι στην εκδίκαση της υπόθεσης Νικαράγουα, αλλά και από τη στάση τους απέναντι σε μια σειρά μετέπειτα υποθέσεων. Στην υπόθεση Εξέδρες Αντλήσεως Πετρελαίου το Δικαστήριο το 2003 αποφάσισε ότι αν και οι αμερικανικές επιθέσεις στις εξέδρες ήταν προσφυγή σε βία που δεν εμπίπτει στα όρια της νόμιμης άμυνας και δεν αποτελούσαν μέτρα αναγκαία για την προστασία των συμφερόντων ασφαλείας των Η.Π.Α., ωστόσο οι τελευταίες δεν είχαν παραβιάσει την Συνθήκη με το Ιράν, καθώς οι επιθέσεις δεν είχαν οδηγήσει σε αποτέλεσμα δυσμενές για το ελεύθερο εμπόριο.²⁹⁶ Οι Η.Π.Α. αντέδρσαν στην απόφαση του Δικαστηρίου, θεωρώντας τη λανθασμένη, ίσως και «επικίνδυνη», λόγω της φύσης του θέματος. Το καλοκαίρι του 2004 ο Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών προέβει στην δημοσίευση της αντίδρασης της χώρας του, εστιάζοντας σε διάφορες πτυχές αναφορικά με την θεώρηση του Δικαστηρίου για την νόμιμη άμυνα²⁹⁷. Γενικά, θέση των Η.Π.Α. ήταν ότι στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο χειρίστηκε θέματα που αφορούν στο δίκαιο της νόμιμης άμυνας, αν και δεν ήταν απαραίτητο να το κάνει αυτό, προκειμένου να αποφασίσει για την υπόθεση. Θεωρούν ότι υπάρχουν αναφορές στην απόφαση που μπορεί να διαβαστούν ως να προτείνουν νέους και μη υποσηριζόμενους περιορισμούς στην ικανότητα των χωρών να αμυνθούν έναντι ένοπλων επιθέσεων.²⁹⁸

Επίσης, στην υπόθεση των Ζητημάτων Ερμηνείας και Εφαρμογής της Σύμβασης του Montreal του 1971 οι Η.Π.Α. πρόβαλλαν προδικαστικές ενστάσεις, αναφέροντας κυρίως την εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας, σε μια προσπάθεια να αποτρέψουν την εκδίκαση της υπόθεσης απ' το Δικαστήριο. Η υπόθεση αυτή έχει να κάνει με τα ζητήματα που προέκυψαν από το αεροπορικό επεισόδιο του Lockerbie. Οι

²⁹⁵ Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος, ό.π., σ.σ. 33-35

²⁹⁶ Αποδείχτηκε ότι οι πρώτες επιθέσεις των Η.Π.Α. ήταν σε εξέδρες που ήταν υπό επανακατασκευή, λόγω ζημιών από προηγούμενες επιθέσεις του Ιράκ, και συνεπώς δεν παρήγαγαν πετρέλαιο. Οι δευτερές επιθέσεις έγιναν όταν οι Η.Π.Α. είχαν ήδη επιβάλει embargo πετρελαίου και έτσι θεωρήθηκε ότι το εμπόριο μεταξύ των δύο μερών είχε ήδη ανασταλεί.

²⁹⁷ Murphy D. Sean, "U.S. Reaction to ICJ Judgment in Iranian Oil Platforms Case", American Journal of International Law, 2004, Vol. 98, No. 3, p.p. 598-600

²⁹⁸ Η στάση των Η.Π.Α. απέναντι στην απόφαση του Δικαστηρίου, εστιάστηκε στα εξής τέσσερα σημεία: αν η επίθεση πρέπει να είναι συγκεκριμένης βαρύτητας, αν ο επιτιθέμενος έχει σκοπό να επιτεθεί στην χώρα που αμύνεται και όχι σε τρίτη χώρα, αν ο επιτιθέμενος πρέπει πρώτα να διαμαρτυρηθεί για τους στόχους στους οποίους σκοπεύει να επιτεθεί, αν τα μέτρα που πάρθηκαν στα πλαίσια της νόμιμης άμυνας πρέπει να είναι αναλογικά στην επίθεση που προηγήθηκε των μέτρων άμυνας.

Η.Π.Α., όπως και η Μεγάλη Βρετανία, υιοθέτησαν μια στάση σκληρούς πίεσης προς την Λιβύη, προκειμένου η τελευταία να παραδώσει τους υπόπτους της αεροπειρατείας για δίκη στις χώρες αυτές. Προσέφυγαν μάλιστα και στο Συμβούλιο Ασφαλείας προκειμένου να το πετύχουν αυτό, το οποίο και επέβαλλε κυρώσεις κατά της Λιβύης, θεωρώντας την στάση της ως απειλή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας²⁹⁹. Αν και τελικά ο Ο.Η.Ε. ήρε τις κυρώσεις, καθώς οι δύο ύποπτοι παραδόθηκαν για να δικάσουν από σκωτικό δικαστήριο, η Λιβύη αποφάσισε αρχικά να μην παραιτηθεί των προσφυγών της ενώπιον του Δικαστηρίου, κάτι που όμως τελικά έκανε το 2003. Μετά από κοινό αίτημα των δύο χωρών το Δικαστήριο διέγραψε την υπόθεση απ' το πινάκιο.

Η τελευταία υπόθεση που σχετίζεται με την χρήση βίας και που τελικά κρίθηκε απαράδεκτη απ' το Δικαστήριο είναι η υπόθεση Νομιμότητας Χρήσης Βίας. Η Γιουγκοσλαβία, αφού αναγνώρισε με δήλωσή της στις 25 Απριλίου 1999, την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, άσκησε τέσσερις μέρες αργότερα, ισάριθμες προσφυγές κατά δέκα μελών του ΝΑΤΟ, που συμμετείχαν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ατλαντικής συμμαχίας σε βάρος της, στην σύρραξη του 1999. Μία απ' τις εναγόμενες χώρες ήταν και οι Η.Π.Α. Η Γιουγκοσλαβία επικαλέστηκε ως βάση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου στην προσφυγή της κατά των Η.Π.Α. την Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας. Το Δικαστήριο θεώρησε όμως ότι η χρήση ένοπλης βίας δεν αποτελεί κατ' αρχάς πράξη γενοκτονίας, σύμφωνα με τον ορισμό της γενοκτονίας που ενσωματώνει η συγκεκριμένη σύμβαση.³⁰⁰ Επίσης, οι Η.Π.Α. είχαν διατυπώσει επιφύλαξη στο άρθρο 9 της Σύμβασης, το οποίο προβλέπει την υποβολή στο Διεθνές Δικαστήριο των διαφορών που προκύπτουν απ' την εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων και των διαφορών που σχετίζονται με την ευθύνη του κράτους αναφορικά με την γενοκτονία ή άλλων παρόμοιων πράξεων. Η επιφύλαξη των Η.Π.Α. προέβλεπε την ειδική συμφωνία τους, προκειμένου να υποβληθεί μια τέτοια διαφορά στο Δικαστήριο³⁰¹. Η Γιουγκοσλαβία

²⁹⁹ S/RES/748 (1992)

³⁰⁰ Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας (1948), άρθρο 2. *Περράκης Ε. Στέλιος*, Διεθνής Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής, τόμος 4, β' έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000, σ.σ. 258. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου για να στοιχειοθετηθεί γενοκτονία απαιτείται πρόθεσης φυσικής εξόντωσης μέρους ή ολότητας μιας εθνικής, φυλετικής ή άλλης ομάδας και απ' την σκοπιά αυτή, οι νατοϊκοί βομβαρδισμοί δεν είχαν τέτοιου είδους πρόθεση.

³⁰¹ *Περράκης Ε. Στέλιος*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, ό.π., σελ. 115-116

είχε επικαλεστεί ως βάση δικαιοδοσίας και την αρχή του *forum prorogatum*³⁰², αλλά το Δικαστήριο θεώρησε ότι δεν συνέτρεχε τέτοια περίπτωση αναφορικά με τις Η.Π.Α. Θα πρέπει να θεωρείται βέβαιο, στο βαθμό πάντα που επιτρέπει μια υποθετική κατάσταση την ύπαρξη βεβαιότητας ως προς συγκεκριμένες αντιδράσεις, ότι οι Η.Π.Α. θα αντιδρούσαν εντονότατα στο ενδεχόμενο εκδίκασης της υπόθεσης απ' το Δικαστήριο, καθώς η υπόθεση αυτή σαφώς εμπεριέχει πολιτικές διαστάσεις.

Η στάση της χώρας αναφορικά με το συγκεκριμένο θέμα δεν αλλάζει αναφορικά με την γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου³⁰³. Και εδώ, όπως προκύπτει, θέση τους είναι ότι όλα τα ζητήματα με πολιτικές πτυχές θα πρέπει να εξαιρούνται. Υποστήριξαν ότι το Δικαστήριο δεν θα έπρεπε να γνωμοδοτήσει αναφορικά με την Νομιμότητα Απειλής ή Χρήσης Πυρηνικών Όπλων και με τις Νομικές Συνέπειες της Κατασκευής Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη.

Στην πρώτη περίπτωση, στην υπόθεση της Νομιμότητας Απειλής ή Χρήσης Πυρηνικών Όπλων, η υιοθέτηση του σχετικού ψηφίσματος από την Γενική Συνέλευση συνάντησε την έντονη αντίδραση των πυρηνικών δυνάμεων.³⁰⁴ Οι δυνάμεις αυτές είχαν αντιδράσει και στην υπόθεση της Νομιμότητας Χρήσης Πυρηνικών Όπλων από ένα Κράτος σε Ένοπλη Σύρραξη, όπου το αίτημα για γνωμοδότηση εκφράστηκε από την Συνέλευση της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Π.Ο.Υ.).³⁰⁵ Τελικά, το αίτημα αυτό απορρίφθηκε, καθώς το Δικαστήριο θεώρησε ότι το ερώτημα που του υποβλήθηκε απ' την Π.Ο.Υ. δεν ενέπιπτε εντός του σκοπού των δραστηριοτήτων της Οργάνωσης, όπως προβλέπονται απ' το Καταστατικό της³⁰⁶, αντίθετα όμως, έγινε δεκτό αίτημα της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε., για γνωμοδότηση επί ζητήματος με πανομοιότυπο περιεχόμενο.

Στο ερώτημα για το αν η απειλή ή χρήση πυρηνικών όπλων είναι επιτρεπτή σε κάθε περίπτωση κατά το διεθνές δίκαιο, οι Η.Π.Α. υποστήριξαν ότι το Δικαστήριο θα έπρεπε να αρνηθεί να γνωμοδοτήσει, σύμφωνα με την διακριτική ευχέρεια που του

³⁰² Άρθρο 38, παρ. 5 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

³⁰³ Για την γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου βλ. *Περράκης Ε. Στέλιος*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, ό.π. σ.σ. 153-166

³⁰⁴ Σύμφωνα με την επιχειρηματολογία των πυρηνικών δυνάμεων, μετά την λήξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου τα πυρηνικά όπλα είχαν καταστεί όργανα πολιτικής αποτροπής ενός πυρηνικού ολέθρου και συνεπώς δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ως όπλα απαγορευμένα, κατά το διεθνές δίκαιο. *Δίπλα Χαριτίνη-Δούση Εμμανουέλα*, ό.π., σ.σ. 252-253

³⁰⁵ Θέση των Η.Π.Α. στην υπόθεση αυτή ήταν ότι η Π.Ο.Υ. δεν μπορούσε να ζητήσει γνωμοδότηση για ένα τέτοιο θέμα, καθώς αυτό δεν άπτεται των λειτουργιών και ευθυνών της. Βλ. σχετικά : Written Statement of the Government of the United States of America, June 10, 1994, p.p. 3-12, στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

³⁰⁶ *Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος*, ό.π., σ.σ. 184-187

παρέχει το άρθρο 65, παρ. 1 του Καταστατικού του³⁰⁷, καθώς θεώρησαν ότι το θέμα είναι πολύ αόριστο και θέτει περίπλοκα ζητήματα, που αποτελούν αντικείμενο εξέτασης από άλλα όργανα του Ο.Η.Ε., τα οποία έχουν ρητή εντολή προς αυτή την κατεύθυνση. Μια τέτοια γνωμοδότηση δεν θα προσέφερε πρακτική βοήθεια στην Γενική Συνέλευση, προκειμένου αυτή να διεξάγει τις λειτουργίες της σύμφωνα με τον Χάρτη και επίσης ενείχε τον κίνδυνο υπονόμησης της προόδου που είχε ήδη επιτευχθεί γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Κάτι τέτοιο βέβαια, υποστήριζαν ότι θα απέβαινε εις βάρος των συμφερόντων του Οργανισμού. Παρ' όλα αυτά, προσέθεσαν σημαντικές παρατηρήσεις στην περίπτωση που το Δικαστήριο θα εξέφραζε διαφορετική άποψη και θα προχωρούσε στην γνωμοδότηση.³⁰⁸

Όσον αφορά στην άλλη γνωμοδότηση, αυτή για τις Νομικές Συνέπειες της Κατασκευής Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη από το Ισραήλ,³⁰⁹ η θέση των Η.Π.Α. ήταν και πάλι ότι το Δικαστήριο δεν θα έπρεπε να γνωμοδοτήσει, καθώς μια πιθανή γνωμοδότηση όχι μόνο θα πολιτικοποιούσε το Δικαστήριο, αλλά και θα υπονόμει τις διαπραγματευτικές διαδικασίες, στις οποίες οι ίδιες έπαιζαν κέντρικο ρόλο, σκοπός των οποίων ήταν να επιλυθεί η διένεξη μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης.³¹⁰ Μετά την έκδοση της γνωμοδότησης για το Τείχος, η αμερικανική κυβέρνηση έκανε λόγο για πολιτική κατάχρηση του Δικαστηρίου και η Βουλή των Αντιπροσώπων υιοθέτησε απόφαση με το ίδιο περιεχόμενο. Θεωρείται ότι η τελευταία αυτή γνωμοδότηση αποξένωσε ένα μεγάλο μέρος, τόσο της αμερικανικής κυβέρνησης, όσο και των πολιτών, από το Δικαστήριο.

³⁰⁷ Το άρθρο 65, παρ. 1 του Καταστατικού του Δικαστηρίου αναφέρει : Το Δικαστήριο μπορεί να γνωμοδοτεί για νομικά ζητήματα ύστερα από αίτηση οποιουδήποτε σώματος που θα έχει εξουσιοδοτηθεί από τον Χάρτη των Η.Ε. ή που, σύμφωνα με τις διατάξεις του Χάρτη αυτού, θα έχει το δικαίωμα να ζητήσει γνωμοδότηση.

³⁰⁸ Ανέφεραν ότι δεν θεωρούν πως υπάρχει γενική απαγόρευση στο διεθνές συμβατικό ή εθιμικό δίκαιο αναφορικά με την απειλή ή χρήση πυρηνικών όπλων και για την υποστήριξη της θέσης αυτής ανέφεραν μια σειρά από συμφωνίες που ρυθμίζουν την κατοχή ή την χρήση των όπλων αυτών (π.χ. η Σύμβαση για την Ανταρκτική απαγορεύει την οποιαδήποτε χρήση πυρηνικών στην περιοχή αυτή), καθώς και την πρακτική των κρατών, η οποία δείχνει ότι η απειλή ή η χρήση τους δεν θεωρείται γενικά παράνομη (π.χ. όλα τα Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας έχουν στην κατοχή τους πυρηνικά όπλα). Όσον αφορά στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, ανέφεραν ότι τίποτε δεν αποδεικνύει ότι τα πυρηνικά απαγορεύονται ως τέτοια. Για την πλήρη ανάλυση της επιχειρηματολογίας των Η.Π.Α. για το συγκεκριμένο θέμα βλ. : Written Statement of the Government of the United States, June 20, 1995, στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

³⁰⁹ Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, July 9, 2004, στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

³¹⁰ Για την πλήρη ανάλυση της επιχειρηματολογίας των Η.Π.Α. για το συγκεκριμένο θέμα βλ. : Written Statement of the Government of the United States, January 30, 2004, στην ιστοσελίδα : www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm (πρόσβαση στις 01/11/2005)

2.3.2. Υποθέσεις που σχετίζονται με το διπλωματικό και προξενικό δίκαιο

Οι υπόλοιπες υποθέσεις των Η.Π.Α. ενώπιον του Δικαστηρίου μπορούν να ενταχθούν στην κατηγορία που σχετίζεται με το διπλωματικό και προξενικό δίκαιο. Το 1979 στην υπόθεση του Διπλωματικού και Προξενικού Προσωπικού των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη, αναγνωρίστηκε ότι το Ιράν παραβίασε τις υποχρεώσεις του υπό τις Συμβάσεις της Βιέννης για τις Διπλωματικές και Προξενικές Σχέσεις. Περίπου 18 χρόνια μετά οι ρόλοι αντιστράφηκαν και οι Η.Π.Α. βρέθηκαν κατηγορούμενες ενώπιον του Δικαστηρίου για υποθέσεις παραβιάσεων της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις. Οι υποθέσεις αυτές, κατά χρονολογική σειρά, είναι οι εξής :

- Σύμβαση της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις (Παραγούαη κατά Η.Π.Α.). Η υπόθεση αυτή είναι γνωστή και ως υπόθεση Breard
- LaGrand (Γερμανία κατά Η.Π.Α.)
- Avena (Μεξικό κατά Η.Π.Α.)

Το ενδιαφέρον των υποθέσεων αυτών ξεπερνά το ότι οι Η.Π.Α. κατηγορούνται για παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου, καθώς τίθενται θέματα ερμηνείας συνθηκών, θέσης του διεθνούς δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη και νομικής σημασίας των προσωρινών μέτρων. Και στις τρεις υποθέσεις βάση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου ήταν το Προαιρετικό Πρωτόκολλο για την υποχρεωτική επίλυση των διαφορών, το οποίο είναι συνημμένο στη Σύμβαση της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις του 1963.³¹¹ Και στις τρεις υποθέσεις το Δικαστήριο αποφάσισε ότι οι Η.Π.Α. είχαν παραβιάσει τις υποχρεώσεις τους υπό το Πρωτόκολλο αυτό.

Τον Απρίλιο του 1998, τον Μάρτιο του 1999 και τον Ιανουάριο του 2003, η Παραγούαη, η Γερμανία και το Μεξικό αντίστοιχα, προσέφυγαν στο Διεθνές Δικαστήριο κατά των Η.Π.Α. υποστηρίζοντας παραβιάσεις του άρθρου 36 της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις. Υποστήριζαν ότι οι υπήκοοί τους (ο Angel Breard, οι αδελφοί LaGrand και 54 Μεξικανοί αντίστοιχα), που είχαν καταδικαστεί για σοβαρά ποινικά αδικήματα στις Η.Π.Α., δεν είχαν πληροφορηθεί εγκαίρως για το δικαίωμά τους να επικοινωνήσουν με τις προξενικές αρχές των χωρών τους. Επιπλέον, ούτε οι προξενικοί αξιωματούχοι ειδοποιήθηκαν για τις

³¹¹ Το άρθρο 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου αναφέρει ότι οι διαφορές που προκύπτουν απ' την ερμηνεία και εφαρμογή της Σύμβασης θα υπόκεινται στην υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου.

συλλήψεις και τις κρατήσεις.³¹² Η δυνατότητα πρόσβασης σε προξενική βοήθεια είναι άκρως σημαντική όταν ξένοι υπήκοοι αντιμετωπίζουν δίωξη και φυλάκιση υπό τα εγχώρια νομικά συστήματα, ιδίως όταν μπορεί να προκύψει το ενδεχόμενο θανατικής ποινής.³¹³ Η έγκαιρη προξενική παρέμβαση διασφαλίζει ότι οι αλλοδαποί κρατούμενοι κατανοούν τα νομικά τους δικαιώματα και έχουν στη διάθεσή τους τα μέσα για μια κατάλληλη υπεράσπιση. Η εκτεταμένη αποτυχία των αρμόδιων αρχών των Η.Π.Α. να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους υπό την Σύμβαση της Βιέννης έχει προκαλέσει έντονες διπλωματικές και νομικές πρωτοβουλίες από τις ενδιαφερόμενες ξένες κυβερνήσεις.³¹⁴

Στην υπόθεση *Breard*, η οποία τελικά διαγράφηκε απ' το πινάκιοόταν η Παραγουάη παραιτήθηκε της προσφυγής, μετά από επίσημη συγγνώμη των Η.Π.Α.³¹⁵, οι τελευταίες υποστήριξαν ότι το Δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσία, καθώς δεν υπήρχε διαφορά που να σχετίζεται με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης της Βιέννης, θέση που δεν έγινε δεκτή απ' το Δικαστήριο. Οι Η.Π.Α. υποστήριξαν ότι έλαβαν μέτρα προκειμένου να μην επαναληφθεί κάτι ανάλογο, οι μετέπειτα υποθέσεις όμως μαρτυρούν το αντίθετο. Αξιοσημείωτο στα πλαίσια της υπόθεσης *LaGrand* είναι ότι οι Η.Π.Α. παραδέχτηκαν ότι παραβίασαν τις υποχρεώσεις τους υπό την Σύμβαση της Βιέννης και ζήτησαν απ' το Δικαστήριο να αποφανθεί ότι υπήρχε τέτοια παραβίαση εκ μέρους τους. Είναι ασυνήθιστο μια χώρα να αναγνωρίζει την παραβίαση υποχρεώσεών της με τέτοιο τρόπο στις διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου.

³¹² Το άρθρο 36 της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις αναφέρει ότι οι προξενικοί αξιωματούχοι είναι ελεύθεροι να επικοινωνούν και να έχουν πρόσβαση στους υπηκόους τους στην χώρα υποδοχής και το αντίστροφο. Πρωταρχικό καθήκον των προξένων είναι να παράσχουν την βοήθειά τους στους υπηκόους τους στο εξωτερικό και να διασφαλίζουν ότι λαμβάνουν δίκαιη και ανθρώπινη μεταχείριση όταν κρατούνται.

³¹³ Στις δύο πρώτες περιπτώσεις, την στιγμή της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου οι κρατούμενοι αντιμετώπιζαν την θανατική ποινή, ενώ στην τρίτη, μόνο για τους τρεις απ' τους 54 κρατούμενους είχε οριστεί ημερομηνία εκτέλεσης. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα θέματα ενώπιον του Δικαστηρίου δεν αφορούν στο δικαίωμα των πολιτειών στις Η.Π.Α. να προσφεύγουν στην θανατική ποινή για τα πιο ειδεχθή εγκλήματα. Η λειτουργία του Δικαστηρίου εδώ είναι να επιλύσει διεθνείς νομικές διαφορές μεταξύ κρατών, όταν αυτές ανακύπτουν απ' την ερμηνεία ή εφαρμογή διεθνών συμβάσεων.

³¹⁴ Οι περιπτώσεις που έφτασαν ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου δεν είναι οι μοναδικές. Από την επαναφορά της θανατικής ποινής στις Η.Π.Α., εδώ και ένα τέταρτο του αιώνα, πάνω από 120 ξένοι υπήκοοι, αντιπροσωπεύοντας σχεδόν 40 εθνικότητες, καταδικάστηκαν σε θάνατο. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι αρχές δεν ενημέρωσαν τα άτομα αυτά για τα δικαιώματά τους, συχνά με καταστροφικά αποτελέσματα για την ποιότητα της νομικής τους αντιπροσώπευσης και το αποτέλεσμα της δίκης. Από τους 15 αλλοδαπούς που εκτελέστηκαν στις Η.Π.Α. μεταξύ Μάρτη 1992 και Μάη 2001, ούτε ένας δεν πληροφορήθηκε για τα δικαιώματά του υπό την Σύμβαση της Βιέννης. *Amnesty International*, "A Time for Action-Protecting the Consular Rights of Foreign Nationals Facing the Death Penalty", AI Index : AMR 51/106/2001, August 22, 2001

³¹⁵ Διάταξη της 11^{ης} Νοεμβρίου 1998

Η υπόθεση Avena βρίσκεται στα θεμέλια που έθεσαν οι αποφάσεις Breard και LaGrand. Τόσο αναφορικά με την διαδικασία, όσο και με την ουσία, η Avena επηρεάστηκε ξεκάθαρα απ' τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις δύο προηγούμενες υποθέσεις και αποτέλεσε μια μοναδική ευκαιρία για το Δικαστήριο, προκειμένου αυτό να αποσαφηνίσει τα όσα αποφάσισε στην υπόθεση LaGrand.³¹⁶

Μετά την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση Avena στις 31 Μάρτη 2004 και μετά την απόφασή του για νέα ακροαματική διαδικασία για τους υπόλοιπους 51 Μεξικανούς που αντιμετώπιζαν την θανατική ποινή στις Η.Π.Α., οι τελευταίες αποχώρησαν απ' το Προαορετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις στις 9 Μαρτίου 2005. Της αποχώρησης αυτής προηγήθηκε απόφαση του Προέδρου Bush για συμμόρφωση με την απόφαση του Δικαστηρίου. Η κίνηση αυτή φαίνεται ασυνεπής με την γενική εχθρότητα της διακυβέρνησης σε διεθνείς θεσμούς και στην παράλληλη υποστήριξη της θανατικής ποινής. Αξιωματούχος της κυβέρνησης δήλωσε ότι η διακυβέρνηση ενοχλούταν από τις ξένες επεμβάσεις στο εσωτερικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, αλλά παρ' όλα αυτά σκόπευε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της υπό το διεθνές δίκαιο. Με την κίνηση αυτή οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι προστατεύονται από μελλοντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου που μπορεί να παρεμβαίνουν με τρόπους που δεν περίμεναν όταν προσχώρησαν στο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βιέννης.³¹⁷

Η κίνηση αυτή σίγουρα θα έχει πολύ σημαντικές επιπτώσεις, καθώς η απόφαση του Προέδρου Bush επηρεάζει τουλάχιστον 118 ξένους υπηκόους που αυτή τη στιγμή έχουν καταδικαστεί σε θάνατο στις Η.Π.Α. Είναι ειρωνικό το ότι οι Η.Π.Α. ήταν η πρώτη χώρα που επικαλέστηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο, γεγονός που ίσως μαρτυρά πόσο μυωπική ήταν η πολιτική της διακυβέρνησης στην απόφασή της για αποχώρηση.

³¹⁶ *Murphy Sean D.*, "ICJ Decision regarding Mexicans on Death Row in United States", *American Journal of International Law*, 2004, Vol. 98, No. 2, p.p. 365-368

³¹⁷ *Liptak Adam*, "U.S. Says it has withdrawn from World Judicial Body", *New York Times*, March 10, 2005

2.4. Αντιμετώπιση των προσωρινών μέτρων στο Δ.Δ.Χ.

Η προσωρινή δικαστική προστασία του επίδικου αντικειμένου αποτελεί αυτονόητο θεσμό κάθε δικονομικού συστήματος. Στα πλαίσια μάλιστα της διεθνούς δικαιοσύνης η αναγκαιότητα για προσωρινή προστασία καθίσταται ακόμη μεγαλύτερη. Το άρθρο 41 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, το οποίο αναφέρει ότι : «Το Δικαστήριο δύναται να λαμβάνει, αν κρίνει ότι το απαιτούν οι περιστάσεις, προσωρινά μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν προς διαφύλαξη του δικαιώματος έκαστου διαδίκου. Προ της οριστικής απόφασης, τα λαμβανόμενα μέτρα θα γνωστοποιούνται αμέσως στους διαδίκους και στο Συμβούλιο Ασφαλείας», είναι αυτό που διέπει την λήψη προσωρινών μέτρων στο συγκεκριμένο δικαστήριο.

Το Δικαστήριο έχει βρεθεί συχνά ενώπιον αιτήματος για λήψη προσωρινών μέτρων και στις περισσότερες απ' τις υποθέσεις αυτές αποφάσισε τη λήψη τους.³¹⁸ Απ' τις υποθέσεις που αφορούν στις Η.Π.Α. σε οχτώ ζητήθηκε η λήψη προσωρινών μέτρων³¹⁹ και σε όλες το σχετικό αίτημα έγινε δεκτό, εκτός από δύο. Στις υποθέσεις που το αίτημα για λήψη προσωρινών μέτρων απορρίφθηκε, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν ικανοποιούνταν οι προϋποθέσεις που απαιτούνται, προκειμένου αυτό να προβεί στην διάταξή τους.³²⁰ Έτσι, το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της Ελβετίας για λήψη προσωρινών μέτρων στην υπόθεση Interhandel, αφού έκρινε ότι δεν υφίστατο επίγουσα περίσταση που να επιβάλλει τον προσδιορισμό τους³²¹, ενώ στην υπόθεση Νομιμότητα Χρήσης Βίας αρνήθηκε να προβεί στην διάταξη προσωρινών μέτρων, καθώς δεν στοιχειοθετούταν η prima facie δικαιοδοσία του επί της διαφοράς.³²² Στην υπόθεση Lockerbie το Δικαστήριο θεώρησε ότι με το σχετικό ψήφισμα του Σ.Α.³²³ είχαν απενεργοποιηθεί τα δικαιώματα, την προστασία των οποίων ζητούσε η Λιβύη.

Η θέση των Η.Π.Α. απέναντι στα προσωρινά μέτρα παρουσιάζεται αντιφατική. Στην υπόθεση των Αμερικανών Ομήρων στην Τεχεράνη επικαλέστηκαν τον κίνδυνο ανεπανόρθωτης βλάβης των δικαιωμάτων που απολαμβάνουν οι διπλωματικοί και προξενικοί υπάλληλοι, προκειμένου να ζητήσουν τη διάταξη προσωρινών μέτρων και

³¹⁸ Βλ. σχετικά, *Νάσκου-Περράκη Π.- Γιαννόπουλος Π.*, Προσωρινά Μέτρα στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ΚΔΕΟΔ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000

³¹⁹ Οι υποθέσεις αυτές είναι οι εξής : Interhandel, Διπλωματικό και Προξενικό Προσωπικό των Η.Π.Α. σε Τεχεράνη, Νικαράγουα, Lockerbie, Breard, LaGrand, Νομιμότητα Χρήσης Βίας και Avena. (Στην LaGrand το Δικαστήριο κινήθηκε proprio motu).

³²⁰ Για τις προϋποθέσεις διαταγής προσωρινών μέτρων, βλ. *Νάσκου-Περράκη Π. – Γιαννόπουλος Π.*, όπ., σ.σ. 51-53

³²¹ Interhandel, Διάταξη της 24^{ης} Οκτωβρίου 1957

³²² Νομιμότητα Χρήσης Βίας, Διάταξη της 2ας Ιουνίου 1999

³²³ S/RES/748 (1992)

μάλιστα υποστήριξαν την δεσμευτικότητα των μέτρων αυτών. Λίγα χρόνια αργότερα, στις υποθέσεις *Breard* και *LaGrand* υιοθέτησαν μια διαμετρικά αντίθετη στάση, υποστηρίζοντας, με προκλητικό ίσως τρόπο, την μη δεσμευτικότητα των προσωρινών μέτρων. Έτσι, εν όψει της επικείμενης εκτέλεσης του *Breard* το Δικαστήριο αποφάσισε ομόφωνα ότι επιβαλλόταν η υπόδειξη προσωρινών μέτρων και διέταξε την αναστολή της εκτέλεσης μέχρι την έκδοση της τελικής απόφασης. Η τότε Υπουργός Εξωτερικών *Madeleine Albright* απευθύνθηκε σχετικά στον κυβερνήτη της *Virginia*, τονίζοντας την σημασία της Διάταξης του Δικαστηρίου για τις διεθνείς σχέσεις και την ασφάλεια των αμερικανών υπηκόων που βρίσκονται στο εξωτερικό. Ωστόσο, το γράμμα της Υπουργού Εξωτερικών έκανε λόγο για μη δεσμευτικότητα των προσωρινών μέτρων.³²⁴ Είναι προφανές ότι η κίνηση αυτή της Υπουργού Εξωτερικών ήταν μια ξεκάθαρη έκφραση εξωτερικής πολιτικής. Με το να χαρακτηρίσει την Διάταξη του Δικαστηρίου ως μη δεσμευτική, πρόθεσή της ήταν να δηλώσει ότι οι Η.Π.Α. δεν είχαν νομική υποχρέωση να αναβάλλουν την εκτέλεση. Απλά η κίνησή της ήταν μια απάντηση στην Διάταξη του Δικαστηρίου, η οποία απευθυνόταν στις Η.Π.Α. γενικά, προκειμένου να δείξει ότι έλαβε ένα μέτρο που ήταν διαθέσιμο σ' αυτές. Όμως κάνοντάς το αυτό, οι Η.Π.Α. δεν έλαβαν όλα τα μέτρα που είχαν στην διάθεσή τους προκειμένου να συμμορφωθούν με την Διάταξη του Δικαστηρίου.³²⁵ Ο κυβερνήτης της *Virginia* τελικά αρνήθηκε να αναβάλλει την εκτέλεση.³²⁶

Παρόμοια ήταν η θέση των Η.Π.Α. και στην υπόθεση *LaGrand*. Υποστήριξαν τη μη δεσμευτικότητα των προσωρινών μέτρων, αναφέροντας ότι η γλώσσα που χρησιμοποιούσε το άρθρο 41 του Καταστατικού του Δικαστηρίου ήταν τέτοια που δεν δημιουργούσε νομικές υποχρεώσεις.³²⁷ Είναι γεγονός ότι ως προς το σημείο αυτό το αγγλικό αι το γαλλικό κείμενο παρουσιάζουν αποκλίσεις. Έτσι, το Δικαστήριο εφάρμοσε τον κανόνα εθιμικού δικαίου που εμπεριέχεται στο άρθρο 33, παρ. 4 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών, σύμφωνα με τον οποίο, όταν τα αυθεντικά κείμενα μιας συνθήκης δεν συμφωνούν απόλυτα, τότε θα πρέπει να

³²⁴ Για το πλήρες κείμενο του γράμματος της Υπουργού Εξωτερικών στον κυβερνήτη της *Virginia*, βλ. *Charney Jonathan I-Reisman Michael W.*, "Agora: *Breard*, The Facts", *American Journal of International Law*, 1988, Vol. 92, p.p. 671-672

³²⁵ *Henkin Louis*, "Provisional Measures, U.S. Treaty Obligations and the States", *American Journal of International Law*, 1988, Vol. 92, p.p.676-683

³²⁶ Για το πλήρες κείμενο της δήλωσής του, βλ. *Charney Jonathan I-Reisman Michael W.*, ό.π., p.p. 674-675

³²⁷ *Murphy Sean D.*, "U.S. Position in ICJ Case on U.S. Execution of German Nationals", *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No. 3, p.p. 652-655

υιοθετείται το νόημα που ανταποκρίνεται καλύτερα στο σκοπό και στο αντικείμενο της συνθήκης. Το Δικαστήριο θεώρησε ότι ο σκοπός και το αντικείμενο του Καταστατικού του εξυπηρετούνταν καλύτερα αν τα προσωρινά μέτρα ήταν δεσμευτικά, ξεκαθαρίζοντας έτσι το νομικό καθεστώς τους.³²⁸

Το Δικαστήριο διέταξε την αναστολή της εκτέλεσης του Walter LaGrand³²⁹ και πάλι η Υπουργός Εξωτερικών «παρακάλεσε» τον κυβερνήτη της Αριζόνα αυτή τη φορά να αναστείλει την εκτέλεση. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή είναι η πρώτη υπόθεση στην οποία το Δικαστήριο εξέδωσε προσωρινά μέτρα *proprio motu*³³⁰, δεδομένου του επείγοντος της κατάστασης, που ενισχυόταν απ' την έλλειψη πρόθεσης των Η.Π.Α. να αναστείλουν την εκτέλεση.³³¹ Οι Η.Π.Α. ούτε σε αυτή την υπόθεση σεβάστηκαν τα προσωρινά μέτρα και προχώρησαν στην εκτέλεση του LaGrand.

Παρά το γεγονός ότι οι αρμόδιες αρχές και στις δύο περιπτώσεις διαβίβασαν τα σχετικά αιτήματα του Δικαστηρίου για αναστολή της εκτέλεσης στους αρμόδιες κυβερνήτες, αυτό δεν συνεπάγεται ότι οι Η.Π.Α. δεν υπέχουν διεθνή ευθύνη. Η διεθνής ευθύνη ενός κράτους θεμελιώνεται από τις ενέργειες των αρμόδιων οργάνων ή αρχών του κράτους, οποιαδήποτε και αν είναι αυτά. Η συμπεριφορά οποιουδήποτε κρατικού οργάνου, το οποίο έχει αυτή την ιδιότητα σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο του κράτους, θεωρείται πράξη του συγκεκριμένου κράτους στο διεθνές δίκαιο, με την προϋπόθεση ότι το συγκεκριμένο όργανο ενεργούσε με αυτή την ιδιότητα στην συγκεκριμένη περίπτωση. Συνεπώς, η αποτυχία συμμόρφωσης των κυβερνητών των πολιτειών με τα προσωρινά μέτρα στοιχειοθετεί τη διεθνή ευθύνη της χώρας.

Στην υπόθεση Avena τα προσωρινά μέτρα που διετάχθηκαν για την προστασία των τριών Μεξικανών, που αντιμετώπιζαν την θανατική ποινή, ήταν ίδια με τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις. Στην υπόθεση αυτή, όμως, οι Η.Π.Α. τα σεβάστηκαν.³³²

³²⁸ Crook John R., "The 2001 Judicial Activity of the International Court of Justice", American Journal of International Law, 2002, Vol. 96, No. 2, p. 400-401

³²⁹ Ο αδελφός του, Karl, είχε ήδη εκτελεστεί στις 24 Φεβρουαρίου 1999

³³⁰ Άρθρο 75 των Κανόνων Διαδικασίας του Δικαστηρίου

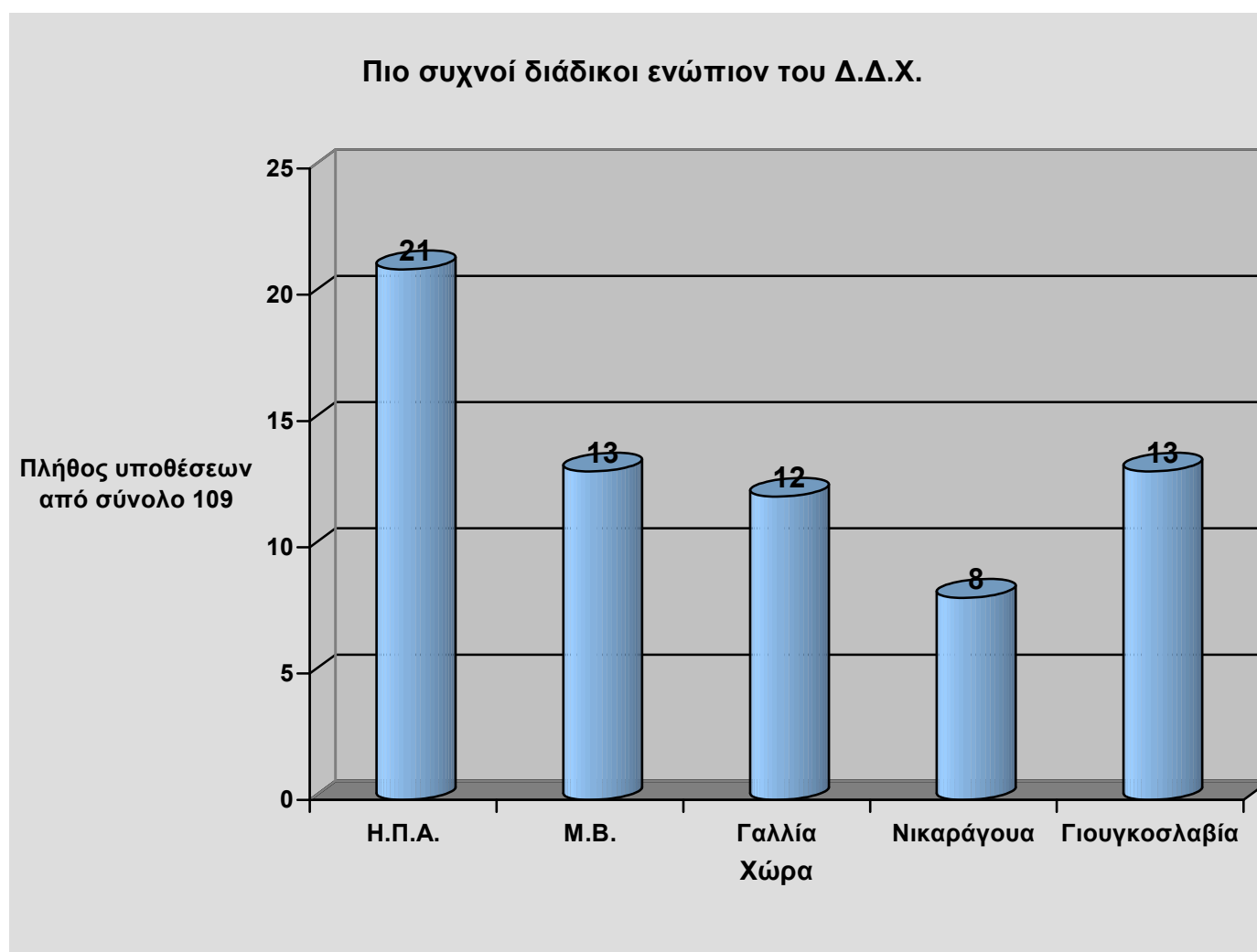
³³¹ Addo Michael K., "Interim Measures of Protection for Rights under the Vienna Convention on Consular Relations", European Journal of International Law, 1999, Vol. 10, No. 4, p.p. 719-720

³³² Murphy Sean D., "Implementation of Avena Decision by Oklahoma Court", American Journal of International Law, 2002, Vol. 98, No. 3, p. 582-583

2.5. Στατιστικά και άλλα στοιχεία για την θέση των Η.Π.Α. ενώπιον του Δ.Δ.Χ.

Μέχρι τα τέλη του 2005 στο πινάκιο του Δ.Δ.Χ. είχαν εγγραφεί συνολικά 109 υποθέσεις. Στον αριθμό αυτό δεν περιλαμβάνονται τα αιτήματα για γνωμοδότηση, που ανέρχονται συνολικά σε 24. Από τις 109 αυτές υποθέσεις, οι 21 (παραδεκτές και απαράδεκτες μαζί) έχουν ως διάδικο μέρος τις Η.Π.Α., καταστρώνοντας έτσι την χώρα με τις περισσότερες υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου. Όπως φαίνεται απ' το πιο κάτω γράφημα, ακολουθούν η Μεγάλη Βρετανία και η Γιουγκοσλαβία. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας στο σύνολο των 13 υποθέσεων που έχει ενώπιον του Δικαστηρίου συμπεριλαμβάνονται οι προσφυγές που έκανε κατά των 10 νατοϊκών χωρών χωριστά.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

Στη συνέχεια αναφέρονται οι παραδεκτές υποθέσεις ενώπιον του Δ.Δ.Χ., με διάδικο χώρα τις Η.Π.Α., μαζί με κάποιες πρόσθετες πληροφορίες.

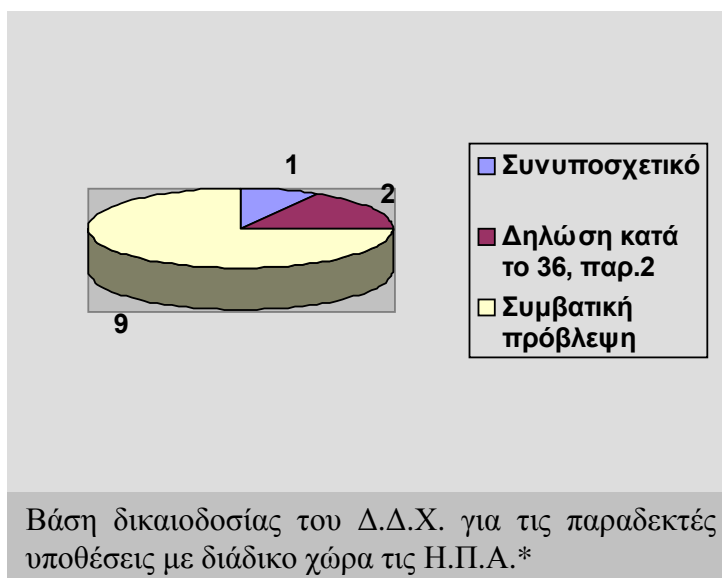
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 – Υποθέσεις ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

<u>Υπόθεση*</u>	<u>Ενάγουσα /εναγόμενη</u>	<u>Διάδικη χώρα</u>	<u>Βάση δικαιοδοσίας</u>	<u>Απόφαση</u>
Δικαιώματα Αμερικανών Υπηκόων στο Μαρόκο	Εναγόμενη	Γαλλία	Δηλώσεις κατά το άρθρου 36, παρ.2	Μεικτό αποτέλεσμα
Διπλωματικό & Προξενικό Προσωπικό των Η.Π.Α. σε Τεχεράνη	Ενάγουσα	Ιράν	Πρωτόκολλο σε Σύμβασεις Βιέννης για Διπλωματικές & Προξενικές Σχέσεις	Υπέρ των Η.Π.Α., αλλά δεν ικανοποίησε
Στρατιωτικές & Παρα- στρατιωτικές δραστηριότητες σε Νικαράγουα	Εναγόμενη	Νικαράγουα	Δηλώσεις κατά το 36, παρ.2 και Συνθήκη Φιλίας, Εμπορίου και Ναυσιπλοΐας	Εναντίον τους
Κόλπος του Maine	Συνυποσχετικό	Καναδάς	Συνυποσχετικό	Ουσιαστικά υπέρ τους
Elettronica Sicula S.p.A. (ELSI)	Ενάγουσα	Ιταλία	Συνθήκη Φιλίας, Εμπορίου και Ναυσιπλοΐας	Ουσιαστικά αρνητικό αποτέλεσμα
Αεροπορικό Επεισόδιο της 3 ^{ης} Ιουλίου 1988	Εναγόμενη	Ιράν	Σύμβαση του 1944 για διεθνή πολιτική αεροπορία & Σύμβαση Montreal	Φιλικός διακανονισμός
Ζητήματα ερμηνείας & εφαρμογής Σύμβασης Montreal	Εναγόμενη	Λιβύη	Άρθρο 36, παρ.1 του Καταστατικού & Σύμβαση για καταστολή παράνομων ενεργειών κατά της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας	Ευνοϊκή

* Δεν αναφέρονται οι υποθέσεις που κρίθηκαν απαράδεκτες

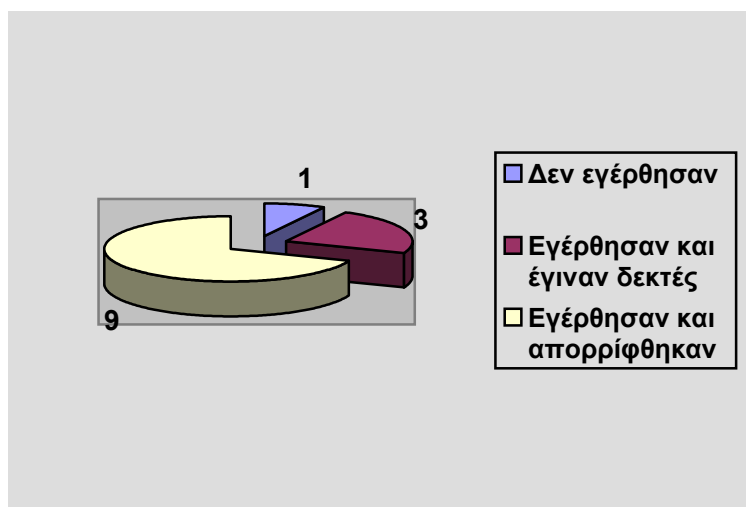
Εξέδρες Αντλήσεως Πετρελαίου	Εναγόμενη	Ιράν	Συνθήκη Φιλίας, Οικονομικών Σχέσεων & Προξενικών Δικαιωμάτων	Δεν τη θεωρούν ικανοποιητική
Σύμβαση Βιέννης για προξενικές Σχέσεις	Εναγόμενη	Παραγουάη	Προαιρετικό Πρωτόκολλο Σύμβασης Βιέννης για Προξενικές Σχέσεις	Παραιτήθηκε από την προσφυγή η Παραγουάη
LaGrand	Εναγόμενη	Γερμανία	Προαιρετικό Πρωτόκολλο Σύμβασης Βιέννης για Προξενικές Σχέσεις	Ουσιαστικά εναντίον τους
Avena	Εναγόμενη	Μεξικό	Προαιρετικό Πρωτόκολλο Σύμβασης Βιέννης για Προξενικές Σχέσεις	Ουσιαστικά εναντίον τους

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

*Οι παραδεκτές υποθέσεις με διάδικο χώρα τις Η.Π.Α. είναι συνολικά 11. Στην υπόθεση Νικαράγουα η δικαιοδοσία του Δ.Δ.Χ. βασίστηκε στη δήλωση του άρθρου 36, παρ. 2 του Καταστατικού, αλλά και σε συμβατική πρόβλεψη.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

Προδικαστικές ενστάσεις και Η.Π.Α.

Είναι σύνηθες η εναγόμενη χώρα να προβάλλει προδικαστικές ενστάσεις, προκειμένου να αποτρέψει την εξέταση μιας διαφοράς απ' το Δικαστήριο. Στην περίπτωση των Η.Π.Α., όπως φαίνεται και απ' το πιο πάνω γράφημα, προδικαστικές ενστάσεις δεν προβλήθηκαν μόνο σε μια περίπτωση, στην υπόθεση Δικαιώματα αμερικανών υπηκόων στο Μαρόκο. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις προβλήθηκαν και άλλοτε έγιναν δεκτές, ενώ άλλοτε όχι. Έγιναν δεκτές στις υποθέσεις Νομισματικός Χρυσός, Interhandel και Νομιμότητα Χρήσης Βίας. Αντίθετα απορρίφθηκαν και το Δικαστήριο προχώρησε στο έργο του, στις υποθέσεις Νικαράγουα, Lockerbie, Εξέδρες Αντλήσεως Πετρελαίου, Breard, LaGrand και Avena. Προδικαστικές ενστάσεις προβλήθηκαν απ' τις Η.Π.Α. και στην υπόθεση του Αεροπορικού Επεισοδίου της 3^{ης} Ιουλίου 1988, αλλά το Δικαστήριο δεν πρόλαβε να αποφανθεί, καθώς η υπόθεση διαγράφηκε από το πινάκιο.³³³

³³³ Για την προβολή προδικαστικών ενστάσεων σε άλλες υποθέσεις, που δεν αφορούν στις Η.Π.Α. και για την κατάληξή τους, βλ. *Oda Shingeru*, "The Compulsory Jurisdiction of the International Court of Justice: a myth? A Statistical Analysis of Contentious Cases", *International and Comparative Law Quarterly*, April 2000, Vol. 49, p.p. 259-260, 263-265, 275-277

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξέταση της στάσης των δικαστών στο Δ.Δ.Χ., που έχουν εκλεγεί εκ μέρους των Η.Π.Α. Απ' την εξέταση του τρόπου με τον οποίο οι δικαστές ψηφίζουν, αλλά και απ' την εξέταση του συλλογισμού τους, μπορούν να αποκαλυφθούν ενδιαφέροντα στοιχεία για τον τρόπο που η χώρα τους αντιμετωπίζει συγκεκριμένες καταστάσεις. Βεβαίως, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Καταστατικού του Δ.Δ.Χ., οι δικαστές είναι ανεξάρτητοι και δεν εκπροσωπούν τις χώρες εκ μέρους των οποίων έχουν εκλεγεί αλλά, αντίθετα, μετέχουν στο σώμα υπό την προσωπική τους ιδιότητα.

Συνήθως, οι δικαστές ψηφίζουν υπέρ των συμφερόντων των χωρών εκ μέρους των οποίων έχουν εκλεγεί ή διοριστεί (ad hoc δικαστές). Αυτό είναι ένα συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε εύκολα απλά και μόνο με την εξέταση του τρόπου που ψήφισαν οι δικαστές στις υποθέσεις που η χώρα τους ήταν διάδικο μέρος. Το ερώτημα που τίθεται στη συνέχεια είναι τι γίνεται με τον τρόπο που ψηφίζουν, όταν η χώρα τους δεν είναι διάδικο μέρος; Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ψηφίζουν υπέρ της διάδικης χώρας, της οποίας τα συμφέροντα είναι πιο κοντά με τα συμφέροντα της χώρας τους. Στις περιπτώσεις αυτές ίσως υπάρχει συμφέρον να επικρατήσει η μία πλευρά. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν προς αυτή την κατεύθυνση, όπως είναι γεωγραφική περιοχή, οι στρατιωτικές συμμαχίες, η θρησκεία, η γλώσσα και ο πολιτισμός.

Το ποσοστό των περιπτώσεων όπου οι δικαστές ψηφίζουν υπέρ των συμφερόντων των χωρών τους ανέρχεται σε 90%.³³⁴ Ωστόσο, δεν θα πρέπει να βιαστούμε να τους χαρακτηρίσουμε προκατειλημμένους υπέρ των χωρών τους. Σίγουρα υπάρχουν κίνητρα που επηρεάζουν του δικαστές στον τρόπο ψηφοφορίας τους,³³⁵ αλλά κάποιες φορές το κίνητρο μπορεί να είναι απλά ψυχολογικό. Δεν είναι πάντα εύκολο να αποκοπούν συναισθηματικά και ψυχολογικά από την χώρα τους.

Όσον αφορά στον τρόπο ψηφοφορίας των αμερικανών δικαστών, αυτοί δεν διαφοροποιούνται απ' τους συναδέλφους τους. Έχουν ψηφίσει υπέρ των συμφερόντων της χώρας τους σε ποσοστό 81%, όπως φαίνεται και απ' τον ακόλουθο πίνακα.

³³⁴ Ωστόσο, στο σημείο αυτό πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν κάποιες επιμέρους παρ'αμετροί. Βλ. σχετικά: *Schwebel Stephen M.*, "National Judges and Judges Ad Hoc of the International Court of Justice", *International and Comparative Law Quarterly*, 1999, Vol. 48, No. 4, p.p. 893-895

³³⁵ Βλ. σχετικά *Ponser Eric A. and Figueiredo Miguel*, "Is the International Court of Justice Biased?", *The Law School, The University of Chicago*, December 2004, p. 12

ΠΙΝΑΚΑΣ 4- Τρόπος ψηφοφορίας

Χώρα	Ποσοστό ψήφων υπέρ της χώρας του δικαστή
Η.Π.Α.	81
Ινδία	100
Γερμανία	100
Μ.Β.	93
Γαλλία	91
Ιταλία	67
Νότια Αφρική	50
Ιράν	75
Μεξικό	100
Υπόλοιπες χώρες	91

Πηγή : *Ponser Eric A. and
Figueiredo Miguel, ό.π.*

Όσον αφορά στα άτομα που εκλέχτηκαν δικαστές στο Δ.Δ.Χ. εκ μέρους των Η.Π.Α., παρουσιάζονται στον πιο κάτω πίνακα, μαζί με κάποιες πρόσθετες πληροφορίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5- Αμερικανοί δικαστές στο Δ.Δ.Χ.

Όνομα δικαστή	Έτη θητείας	Υποθέσεις που πήραν μέρος	Γνωμοδοτήσεις που πήραν μέρος	Σύνολο δηλώσεων	Σύνολο ατομικών γνωμών	Σύνολο διϊστάμενων γνωμών
Hackworth	1946- 1961	34	11	2	1	5
Jessup	1961- 1970	4	1	2	3	1
Dillard	1970- 1979	8	3	3 (κοινές)	5	2

Baxter	1979-1980	2	0	0	0	0
Schwebel	1981-1999	42	6	3	12	12
Buergenthal	2000-σήμερα	29	1	9 (οι 8 κοινές)	2 (η 1 κοινή)	1

3. Οι Η.Π.Α. ενώπιον της Διαμερικανικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Στο ενεργητικό της Επιτροπής υπάρχουν αρκετές υποθέσεις κατά των Η.Π.Α., οι περισσότερες απ' τις οποίες έχουν να κάνουν με άτομα, τα οποία έχουν καταδικαστεί σε θάνατο και αναμένεται η εκτέλεσή τους.³³⁶ Εν συγκρίσει με το συνολικό πλήθος των αναφορών που αφορούν στις Η.Π.Α., οι αναφορές που άπτονται παραβιάσεων άλλων άρθρων της Διαμερικανικής Διακήρυξης, είναι πολύ λίγες. Οι προσφεύγοντες στην Επιτροπή ισχυρίζονται συνήθως, μεταξύ άλλων, παραβίαση των άρθρων I, XVIII, XXV και XXVI της Αμερικανικής Διακήρυξης και είναι κατά κανόνα η παραβίαση των άρθρων αυτών που επιβεβαιώνει η Επιτροπή.³³⁷

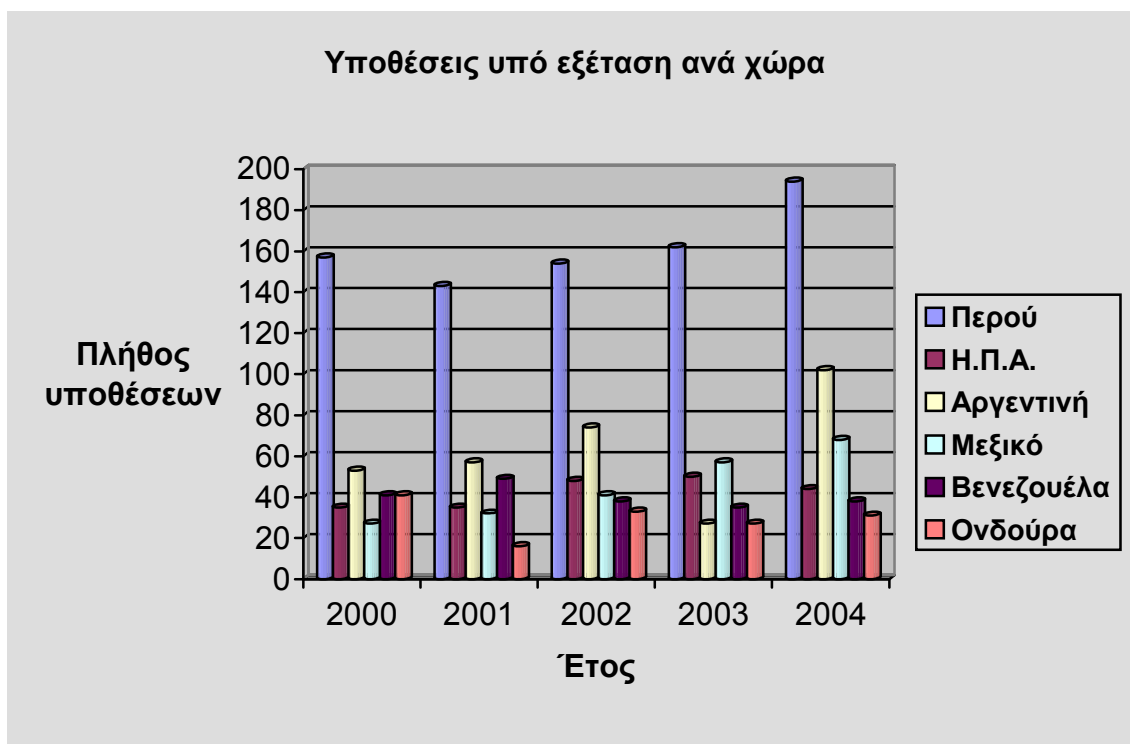
ΓΡΑΦΗΜΑ 4

³³⁶ Υποθέσεις που άπτονται άλλων θεμάτων και δεν σχετίζονται με την επιβολή της θανατικής ποινής, είναι για παράδειγμα οι εξής : **Disabled Peoples International v U.S.A.** (IACHR, Report No. 3/96, Case 9213), **Case 10.573** (IACHR, Report No. 31/93), **Case 10.675** (IACHR, Report No. 28/93), **Case 10.675** (IACHR, Report No. 51/96), **Mary and Carrie Dann v U.S.A.** (IACHR, Report No. 75/02, Case 11.140), **Coard et al v U.S.A.** (IACHR, Report No. 109/99, Case 10.951), **Rafael- Mazorra et al v. U.S.A.** (IACHR, Report No. 51/01, Case 9903)

³³⁷ Βλ. ενδεικτικά, IACHR, Report No. 57/96, **Case 11.139**, William Andrews v. U.S.A. par.184-187, IACHR, Report No. 75/02, **Case 11.140**, Merits, Mary & Carrie Dann v. U.S.A., par. 172, IACHR, Report No. 109/99, **Case 10.951**, Merits, Coard et al. v. U.S.A., par. 61, IACHR, Report No. 97/03, **Case 11.193**, Merits, Gary T. Graham v. U.S.A., par. 60, IACHR, Report No. 52/02, **Case 11.753**, Merits, Ramon Martinez Villareal v. U.S.A., par. 100, IACHR, Report No. 51/01, **Case 9903**, Rafael- Mazorra et al v. U.S.A., par. 251, IACHR, Report No. 62/02, **Case 12.285**, Merits, M. Domingues v. U.S.A., par. 112, IACHR, Report No. 99/03, **Case 11.331**, Merits, Cesar Fierro v. U.S.A., par. 71, IACHR, Report No. 1/05, **Case 12.430**, Merits, Roberto Moreno Ramos v. U.S.A., par. 83, IACHR, Report No. 25/05, **Case 12.439**, Merits, Toronto Markkey Patterson v. U.S.A., par. 57

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

Ενδεικτική σύγκριση του αριθμού των υποθέσεων των Η.Π.Α. με αυτόν άλλων χωρών

Λόγω της ευαισθησίας του θέματος, αξίζει ίσως να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην επιβολή εκ μέρους των Η.Π.Α. της θανατικής ποινής σε άτομα ανήλικα κατά τη χρονική στιγμή της διάπραξης του εγκλήματος. Στην υπόθεση *Roach and Dinkerton v. U.S.A.* το 1986³³⁸, η Επιτροπή ανέφερε ότι υπάρχει αναγνωρισμένος κανόνας που απαγορεύει την εκτέλεση παιδιών, αλλά δεν αποφάσισε στο θέμα της θανατικής ποινής ανηλίκων, καθώς δεν υπήρχε consensus αναφορικά με το ηλικιακό όριο του σχετικού κανόνα. Ωστόσο, από τότε έχουν υπάρξει διεθνείς εξελίξεις, ώστε πλέον να θεωρείται το 18^ο έτος της ηλικίας, ως το όριο αυτό.³³⁹ Οι Η.Π.Α. εξακολουθούν όμως να θεωρούν ότι η μη επιβολή θανατικής ποινής σε ανήλικους την ώρα της τέλεσης εγκληματίες, δεν αντανάκλα έθιμο, ούτε *jus cogens* απαγόρευση.³⁴⁰ Η Επιτροπή δεν

³³⁸ IACHR, Report No. 3/87, Case 9647, *Roach & Dinkerton v U.S.A.*

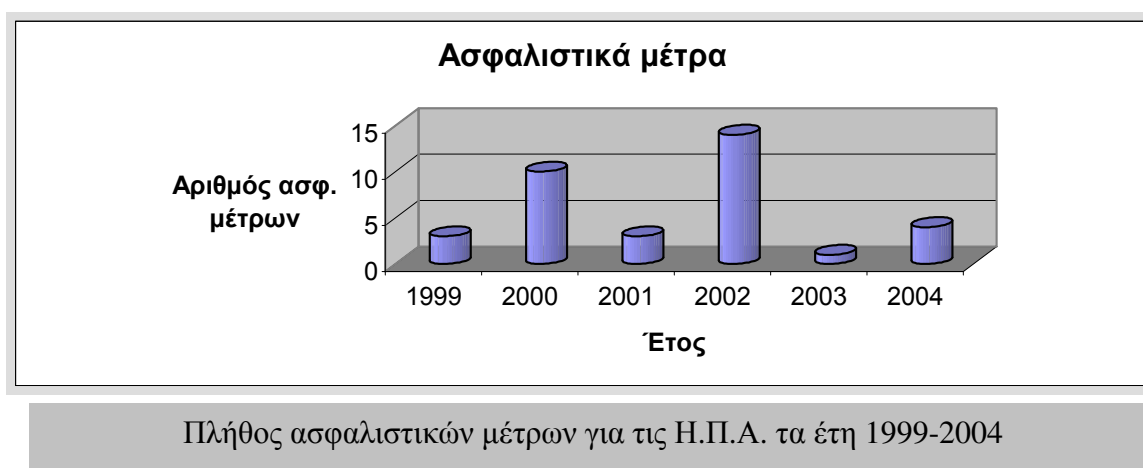
³³⁹ IACHR, Report No. 100/03, Case 12.240, *Douglas Cristopher Thomas v. U.S.A.*, par. 39

³⁴⁰ Επικαλούνται σχετικά την Αμερικανική Σύμβαση, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναφέροντας ότι η διαπραγματευτική τους ιστορία μαρτυρά ότι η διάταξη η σχετική με την θανατική ποινή σε ανήλικους, δεν βασίστηκε σε έθιμο, ούτε σε consensus. IACHR, Report No. 62/02, Case 12.285, *Merits, M. Domingues v U.S.A.*, par. 95. Για τις λεπτομέριες της θέσης των Η.Π.Α. σχετικά, βλ. παρ. 95-101

συμμερίζεται τους ισχυρισμούς αυτούς, γεγονός που αντανακλάται στις σχετικές της αποφάσεις.³⁴¹

Στις περισσότερες υποθέσεις ενώπιόν της, η Επιτροπή έχει προσφύγει στην υπόδειξη ασφαλιστικών μέτρων, προκειμένου να προστατευτεί το συμφέρον των προσφευγόντων και να μην προκληθεί στο επίδικο αντικείμενο ανεπανόρθωτη ζημιά. Στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων η φύση των προσωρινών μέτρων δεν είναι μόνο αποτρεπτική, με την έννοια ότι διατηρούν μια νομική κατάσταση, αλλά είναι κυρίως προστατευτική, καθώς προστατεύουν ανθρώπινα δικαιώματα. Τα προσωρινά μέτρα έχουν αναπτυχθεί σε ένα δυναμικό εργαλείο για την καταπολέμηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο διαμερικανικό σύστημα, λόγω της επίγους φύσης πολλών προσφυγών.³⁴²

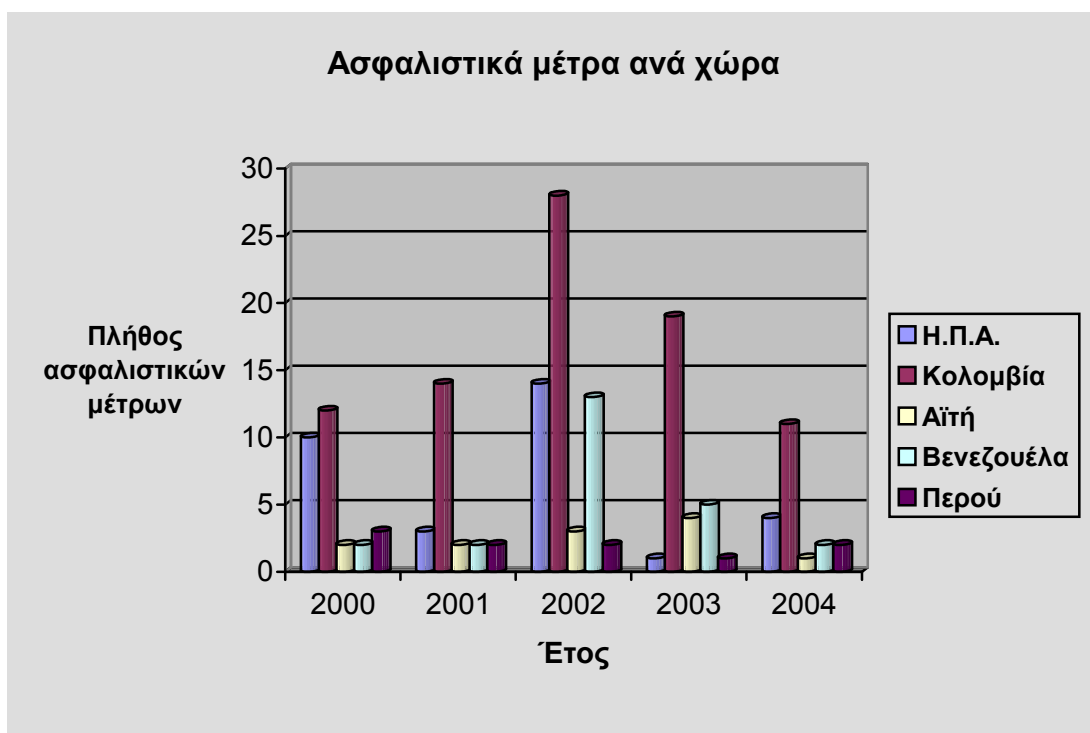
ΓΡΑΦΗΜΑ 6

³⁴¹ IACHR, Report No. 62/02, **Case 12.285**, Merits, M. Domingues v U.S.A., par. 112, IACHR, Report No. 100/03, **Case 12.240**, Douglas Cristopher Thomas v. U.S.A., par. 52, IACHR, Report No. 101/03, **Case 12.412**, Napoleon Beazley v. U.S.A., par. 59, IACHR, Report No. 25/05, **Case 12.439**, Merits, Toronto Markkey Patterson v U.S.A., par. 57. Οι Η.Π.Α. είναι η μόνη χώρα του Ο.Α.Κ. που επιβάλλει την θανατική ποινή σε ανήλικους την ώρα της τέλεσης εγκληματίες και είναι η μόνη χώρα στον κόσμο που δεν αποδέχεται το 18^ο έτος της ηλικίας ως προσδιοριστικό όριο της απαγόρευσης επιβολής θανατικής ποινής.

³⁴² *Pasqualucci Jo M.*, ό.π., p.p. 293-294

ΓΡΑΦΗΜΑ 7

Ενδεικτική σύγκριση του αριθμού ασφαλιστικών μέτρων για τις Η.Π.Α. με αυτόν άλλων χωρών

Η σχετική εξουσία της Επιτροπής βασίζεται στο άρθρο 25, παρ. 1 των Κανόνων Διαδικασίας και στο άρθρο 19 του Καταστατικού της και είναι ένα εγκαθιδρυμένο και απαραίτητο στοιχείο της διαδικασίας ενώπιόν της, όπως άλλωστε συμβαίνει και με άλλα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Όταν τέτοια μέτρα είναι απαραίτητα για την διατήρηση της εντολής της Επιτροπής υπό τον Χάρτη του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών (Ο.Α.Κ.), η Επιτροπή έχει αποφασίσει ότι τα κράτη-μέλη του Οργανισμού υπόκεινται σε διεθνή νομική υποχρέωση να συμμορφωθούν με την αίτηση για τέτοια μέτρα³⁴³. Στην υπόθεση Gary T. Graham v U.S.A., η Επιτροπή αναφέρθηκε στην νομολογία της αναφορικά με τα νομικά αποτελέσματα των ασφαλιστικών μέτρων σε υποθέσεις θανατικών ποινών. Όπως έχει παρατηρήσει, η ικανότητά της να ερευνά και να αποφασίζει υποθέσεις θανατικών ποινών, υπονεμεύεται όταν οι χώρες έχουν προγραμματίσει και προχωρούν στην εκτέλεση των ατόμων, παρά το γεγονός ότι εκκρεμούν οι διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής. Άποψη της είναι ότι τα κράτη-μέλη του Ο.Α.Κ., δημιουργώντας την Επιτροπή και δίνοντάς της εντολή, μέσω του Χάρτη του Οργανισμού και του Καταστατικού της, να προωθεί την τήρηση και προστασία

³⁴³ IACHR, Report No. 52/01, Case No. 12.243, Juan Raul Garza v. U.S.A.

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν αναλάβει να εφαρμόζουν μέτρα τέτοιας φύσης, όταν αυτά είναι απαραίτητα για την διατήρηση της εντολής της. Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση ότι αποτυχία των κρατών-μελών του Ο.Α.Κ. να διατηρήσουν στην ζωή άτομα καταδικασμένα σε θάνατο, για όσο διάστημα εκκρεμούν οι διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής, υποσκάπτει και υπονομεύει την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών της και στερεί από τα άτομα το δικαίωμά τους να ζητούν προστασία από το διαμερικανικό σύστημα προστασίας του ανθρώπου, καταλήγοντας σε σοβαρή και ανεπανόρθωτη βλάβη για τα άτομα αυτά. Για τους λόγους αυτούς, η Επιτροπή θεώρησε ότι ένα κράτος-μέλος παραβλέπει τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπό τον Χάρτη του Ο.Α.Κ. και σχετικών οργάνων, όταν αποτυγχάνει να εφαρμόσει τα ασφαλιστικά μέτρα που η ίδια εκδίδει.³⁴⁴

Λόγω των συνεπειών που είχε η 11^η Σεπτεμβρίου στις πολιτικές των Η.Π.Α. αναφορικά με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων³⁴⁵, αξίζει να γίνει χωριστή αναφορά στην υπόθεση ασφαλιστικών μέτρων που εξέδωσε η Επιτροπή τον Σεπτέμβριο του 2002 υπέρ μη αμερικανών υπηκόων που κρατούνταν στις Η.Π.Α. Τα περισσότερα από τα άτομα αυτά ήταν μη αμερικανοί υπήκοοι και κρατούνταν από τις αμερικανικές αρχές μετά την 11^η Σεπτεμβρίου για παρατεταμένες χρονικές περιόδους, λόγω μικρών παραβάσεων των αμερικανικών μεταναστευτικών νόμων. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν κίνδυνο ανεπανόρθωτης ζημιάς λόγω σωματικής και λεκτικής βίας, αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, μη προσδιορισμού του νομικού τους καθεστώτος και στέρηση των κατάλληλων μέσων προς τον σκοπό αυτό. Τον Ιούλιο του 2002 η Επιτροπή απευθύνθηκε στις Η.Π.Α. και ζήτησε σχετικές πληροφορίες, οι Η.Π.Α. όμως θεώρησαν την προσφυγή απαράδεκτη λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων. Η Επιτροπή δεν έκανε δεκτούς τους ισχυρισμούς αυτούς και προχώρησε στην έκδοση ασφαλιστικών μέτρων, ζητώντας από τις Η.Π.Α. να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να προστατευτούν τα δικαιώματα των κρατουμένων. Το αίτημα αυτό επαναλήφθηκε αφού οι Η.Π.Α. αρνήθηκαν να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με το θέμα. Η Επιτροπή στην συνέχεια πληροφορήθηκε ότι αρκετά από τα άτομα που κρατούνταν είχαν

³⁴⁴ IACHR, Report No. 97/03, Case 11.193, Merits, Gary T. Graham v U.S.A., par. 33

³⁴⁵ Για μια συνοπτική παρουσίαση των πολιτικών των Η.Π.Α. απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, βλ. : *Roberts Anthea*, “Righting Wrongs or Wronging Rights? The United States and Human Rights Post-September 11”, *European Journal of International Law*, 2004, Vol. 15, No. 4, p.p. 721-749

απελευθερωθεί, απελαθεί ή καταδικαστεί και επανέλαβε το αίτημά της για παροχή πληροφοριών από την χώρα.³⁴⁶

3.1. Η υπόθεση των κρατουμένων στο Guantanamo

3.1.1. Γεγονότα και εμπλοκή της Επιτροπής στην υπόθεση

Τα γεγονότα που προηγήθηκαν ώστε να κάνουμε σήμερα αναφορά για την υπόθεση των κρατουμένων στο Guantanamo είναι γνωστά. Οι Η.Π.Α. απάντησαν στις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με την κήρυξη πολέμου κατά της τρομοκρατίας και σύντομα ξεκίνησαν οι εχθροπραξίες στο Αφγανιστάν, όπου ο αμερικανικός στρατός και οι σύμμαχοί του συνέλλαβαν ή εξασφάλισαν την παράδοση αρκετών ατόμων που αγωνίζονταν ως τμήμα της Al-Qaeda ή που υποστήριζαν, προστάτευαν ή υπερασπίζονταν τους τρομοκράτες. Συνελλήφθησαν επίσης πολλά μέλη των Taliban. Πολλά από τα άτομα αυτά μεταφέρθηκαν στην ναυτική βάση των Η.Π.Α. στην Κούβα, στο Guantanamo, γνωστό και ως “Camp X-RAY”.

Θέση των Η.Π.Α. ήταν ότι τα άτομα αυτά ήταν «παράνομοι μαχητές», οι οποίοι δεν ενέπιπταν στις προστασίες της Τρίτης Σύμβασης της Γενεύης του 1949, αλλά παρ’ όλα αυτά θα απολάμβαναν ανθρώπινης μεταχείρισης. Η νομική λογική των Η.Π.Α. πίσω από την κίνηση αυτή δεν ήταν ξεκάθαρη και άλλαξε με τον καιρό. Έτσι στις 7 Φεβρουαρίου 2002, ο Πρόεδρος Bush ανακοίνωσε ότι η Τρίτη Σύμβαση της Γενεύης εφαρμόζοταν στα μέλη των Taliban που κρατούνταν, αλλά όχι και σε αυτά της Al-Qaeda³⁴⁷. Την ίδια στιγμή ο Πρόεδρος Bush καθόρισε ότι οι Taliban, που κρατούνταν, δεν δικαιούνταν το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου, καθώς δεν ικανοποιούσαν τα κριτήρια που απαιτούνται προς αυτόν τον σκοπό.³⁴⁸

Η απόφαση αυτή της διακυβέρνησης Bush να αρνηθεί στους Taliban και στα μέλη της Al-Qaeda, που είχαν συλληφθεί, το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου είναι περιφρονητική προς το διεθνές δίκαιο³⁴⁹. Εν όψει των καταστάσεων αυτών, το

³⁴⁶ IACHR, Annual Report 2002, Chapter III, par. 87

³⁴⁷ White House Fact Sheet, Status of Detainees at Guantanamo, Office of the Press Secretary, February 7, 2002, στη ιστοσελίδα : www.whitehouse.gov/news/releases/2002/02/20020207-13.html (πρόσβαση στις 01/09/2005)

³⁴⁸ Τα κριτήρια αυτά είναι τα εξής : ο μαχητής πρέπει να διοικείται από πρόσωπο υπεύθυνο για τους υφισταμένους του, να έχει σταθερό διακριτικό έμβλημα, αναγνωρίσιμο από απόσταση, να φέρει τα όπλα του αποκάλυπτα και να διεξάγει τις πολεμικές επιχειρήσεις σύμφωνα με τους κανόνες του πολέμου. Γάργας Διονύσης Σ., Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, εκδ. Ι. Σιδέρης, 2000, σ.σ. 156-157

³⁴⁹ Η άρνηση του καθεστώτος του αιχμαλώτου πολέμου παραβιάζει το άρθρο 5 της Τρίτης Σύμβασης της Γενεύης, το οποίο απαιτεί ένα αρμόδιο δικαστήριο να καθορίσει το αν ένα άτομο, που έχει τελέσει μια πράξη κατά την διάρκεια ένοπλης σύγκρουσης και έχει πέσει στα χέρια του εχθρού,

Centre for Constitutional Rights, με έδρα την Νέα Υόρκη, προσέφυγε στην Διαμερικανική Επιτροπή στις 25 Φεβρουαρίου 2002, εκπροσωπώντας τους κρατούμενους στο Guantanamo Bay, ζητώντας ασφαλιστικά μέτρα κατά των Η.Π.Α.

Η εντολή που δόθηκε στην Επιτροπή απ' τα μέλη του Ο.Α.Κ., συμπεριλαμβανομένων και των Η.Π.Α. είναι κεντρικής σημασίας για την εξέταση του συγκεκριμένου ζητήματος από την Επιτροπή. Τα κράτη-μέλη του Ο.Α.Κ. έχουν αναθέσει στην Επιτροπή την παρακολούθηση και επιτήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπλέον, ενώ η εντολή της Επιτροπής είναι να διασφαλίσει την παρακολούθηση της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο παρελθόν είχε στρέψει την προσοχή της και εφάρμοσε επιπρόσθετα στάνταρ και κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, στην ερμηνεία της Αμερικανικής Διακήρυξης καθώς και άλλα διαμερικανικά όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε συνθήκες ένοπλης σύγκρουσης.³⁵⁰ Έτσι, η Επιτροπή βασίστηκε σε συγκεκριμένες βασικές αρχές που διαμορφώνουν την διασύνδεση μεταξύ διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³⁵¹

Αναφορικά με το αίτημα για ασφαλιστικά μέτρα στην υπόθεση αυτή, η Επιτροπή παρατήρησε ότι κάποια συγκεκριμένα σχετικά γεγονότα αναφορικά με τους κρατούμενους στο Guantanamo είναι γνωστά και δεν αποτελούν αντικείμενο αμφισβήτησης. Αυτά συμπεριλαμβάνουν το ότι οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι βρίσκονται σε πόλεμο με ένα διεθνές δίκτυο τρομοκρατών³⁵², ότι οι Η.Π.Α. ανέλαβαν μια στρατιωτική επιχείρηση στο Αφγανιστάν, που ξεκίνησε τον Οκτώβρη του 2001, υπερασπιζόμενες αυτόν τον πόλεμο³⁵³ και ότι οι περισσότεροι κρατούμενοι που βρίσκονται στο Guantanamo έχουν συλληφθεί σε σχέση με την στρατιωτική αυτή επιχείρηση και παραμένουν εξ' ολοκλήρου εντός της εξουσίας και του ελέγχου της κυβέρνησης των Η.Π.Α. Ελλείψει καθορισμού του νομικού καθεστώτος των κρατουμένων, η Επιτροπή θεώρησε ότι τα δικαιώματα και οι προστασίες που δικαιούνται δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι υποκείμενο αποτελεσματικής νομικής προστασίας απ' την χώρα.

δικαιούται το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου, και όχι μια πολιτική αρχή, όπως είναι στην περίπτωση αυτή ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Παρόμοια πρόβλεψη υπάρχει και στο άρθρο XVIII της Αμερικανικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων και Καθηκόντων του Ανθρώπου.

³⁵⁰ IACHR, Report No. 109/99, Case 10.951, Coard et al v. United States, par. 39

³⁵¹ Βλ. ενδεικτικά : IACHR, Report No. 5/97, Case 11.137, Abella v. Argentina, par. 161, IACHR, Report No. 109/99, Coard et al v. U.S.A., par. 42, Human Rights Law Journal, Vol. 23, No. 1-4, p.p. 15-16

³⁵² www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010912-4.html (πρόσβαση στις 21/10/2005)

³⁵³ www.whitehouse.gov/news/releases/2001/10/20011013.html (πρόσβαση στις 21/10/2005)

Με βάση αυτά τα δεδομένα η Επιτροπή θεώρησε ότι τα ασφαλιστικά μέτρα είναι κατάλληλα και απαραίτητα, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το νομικό καθεστώς καθενός απ' τους κρατούμενους είναι ξεκάθαρο και ότι τους παρέχονται οι νομικές προστασίες που είναι ανάλογες με το καθεστώς που τελικά κατέχουν, οι οποίες δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να είναι μικρότερες απ' τα ελάχιστα στάνταρ των απαραβίαστων δικαιωμάτων. Έτσι, η Επιτροπή ζήτησε απ' τις Η.Π.Α., στις 12 Μαρτίου 2002, να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα, ώστε το καθεστώς των κρατουμένων να καθοριστεί από αρμόδιο δικαστήριο³⁵⁴. Σύμφωνα με τον Michael Ratner, αντιπρόεδρο του Center for Constitutional Rights, η απόφαση αυτή είναι μια νίκη για τους υποστηρικτές του κράτους δικαίου και της δίκαιης διαδικασίας.

3.1.2. Απάντηση των Η.Π.Α. και η κατάσταση σήμερα

Οι Η.Π.Α. θεώρησαν ότι στην δράση της Επιτροπής στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρχε βάση δικαίου ή γεγονότων. Πιο συγκεκριμένα, προέβαλλαν τα εξής επιχειρήματα, τα οποία η Επιτροπή δεν έκανε δεκτά³⁵⁵ :

Πρώτον, η Επιτροπή δεν έχει την απαιτούμενη δικαιοδοτική αρμοδιότητα να εφαρμόσει διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της Τρίτης Σύμβασης της Γενεύης και του εθνικού διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Θέση των Η.Π.Α. είναι ότι η αρμοδιότητα της Επιτροπής αναφορικά με τις ίδιες εκτείνεται μόνο στην προσφορά κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά στην Αμερικανική Διακήρυξη και συνεπώς η Επιτροπή δεν έχει εξουσία να καθοδηγήσει τις Η.Π.Α. για το θέμα της συγκεκριμένης υπόθεσης, πόσο μάλλον να ζητήσει ασφαλιστικά μέτρα.

Επιπλέον, θεωρούν, ότι δεν έχει δικαιοδοσία εφαρμογής ανθρωπιστικού δικαίου και είναι αυτό ακριβώς το δίκαιο που διέπει την σύλληψη και κράτηση των μαχητών σε μια ένοπλη σύγκρουση. Στην υπόθεση “Las Palmeras”³⁵⁶ το Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θεώρησε ότι η δικαιοδοσία του για ένα μέλος

³⁵⁴ Annual Report of the Inter-American Commission on Human Rights, 2002, par. 80

³⁵⁵ *International Legal Materials*, “United States (U.S.): Response of the United States to Request for Provisional Measures- Detainees in Guantanamo Bay, Cuba”, Vol. 41, July 2002, p.p. 1016-1027

³⁵⁶ Στην υπόθεση αυτή η Επιτροπή ζήτησε από το Δικαστήριο να δηλώσει ότι η Κολομβία παραβίασε το δικαίωμα στην ζωή, που εμπεριέχεται στο άρθρο 4 της Αμερικανικής Σύμβασης και το κοινό άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης. Αντίθετα, η Κολομβία υποστήριξε ότι αν και τα κράτη-μέλη του Ο.Α.Κ. πρέπει να τηρούν με καλή πίστη τις Συμβάσεις της Γενεύης, αυτό δεν έδινε αρμοδιότητα στην Επιτροπή να εξάγει κρατική ευθύνη βασισμένη σε αυτές. Το Δικαστήριο συμφώνησε με τις προδικαστικές ενστάσεις της Κολομβίας. Οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι η περίπτωσή τους είναι παρόμοια και μάλιστα πιο ισχυρή, καθώς οι ίδιες δεν είναι μέλος της Αμερικανικής Σύμβασης ή άλλου οργάνου που να δίνει δικαιοδοσία στην Επιτροπή να εξετάσει την εφαρμογή ανθρωπιστικού δικαίου.

της Αμερικανικής Σύμβασης εκτείνεται μόνο “... *to determining whether the acts or the norms of the States are compatible with the American Convention itself, and not with the 1949 Geneva Convention*”³⁵⁷. Οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι στην υπόθεση για τους κρατούμενους στο Guantanamo το αίτημα της Επιτροπής για ασφαλιστικά μέτρα και τα ίδια τα μέτρα, δεν βασίζονται σε κανένα δικαίωμα της Αμερικανικής Διακήρυξης και δεν είναι υπόθεση που αφορά στην Διακήρυξη αυτή. Αντίθετα, θεωρούν ότι για να ζητήσει προσωρινά μέτρα η Επιτροπή, πρέπει να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει ανθρωπιστικό δίκαιο, ένα σώμα δηλαδή δικαίου που είναι χωριστό και διαφορετικό από την Αμερικανική Διακήρυξη και του σώματος του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Θεωρούν ότι οι προσφεύγοντες προσπάθησαν να θολώσουν τον διαχωρισμό του ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βασιζόμενοι σε προηγούμενη απόφαση της Επιτροπής³⁵⁸. Είναι της άποψης ότι το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων, ούτε στην σύλληψη και κράτηση των αντιπάλων μαχητών. Αναφέρουν περαιτέρω, ότι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης στην Γνωμοδότηση για την Νομιμότητα Χρήσης ή Απειλής Πυρηνικών Όπλων, θεώρησε ότι το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στον βαθμό που εφαρμόζεται σε ένοπλες συγκρούσεις, πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, ως *lex specialis*.

Δεύτερον, ακόμα και αν είχε η Επιτροπή την απαιτούμενη δικαιοδοτική αρμοδιότητα, τα ασφαλιστικά μέτρα στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι ούτε αναγκαία, ούτε κατάλληλα. Σκοπός των ασφαλιστικών μέτρων είναι να αποτρέψουν ανεπανόρθωτη ζημιά στα άτομα. Επιπλέον, τα ασφαλιστικά μέτρα είναι κατάλληλα μόνο σε περιπτώσεις επείγοντος³⁵⁹. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι Η.Π.Α. θεωρούν ότι τα ασφαλιστικά μέτρα δεν είναι κατάλληλα ή απαραίτητα, καθώς το νομικό καθεστώς των κρατουμένων είναι ξεκάθαρο. Ακόμα όμως και αν το καθεστώς δεν ήταν ξεκάθαρο, πάλι τα ασφαλιστικά μέτρα δεν θα ήταν αναγκαία, καθώς δεν υπάρχει κίνδυνος ανεπανόρθωτης, ούτε άμεσης, ζημιάς στους κρατούμενους.³⁶⁰

³⁵⁷ IACHR, Las Palmeras Case, Judgment of December 6, 2001, par. 33

³⁵⁸ Οι προσφεύγοντες αναφέρθηκαν στην υπόθεση *Coard et al v. U.S.A.*, Report No. 109/99, Case No. 10.951, par. 42, την οποία οι Η.Π.Α. θεωρούν λανθασμένη.

³⁵⁹ Το Διαμερικανικό Δικαστήριο ανέφερε ότι “*the urgency of the required measures is the result of the nature of the situation that motivates it. The Court must evaluate whether there is a situation of urgency where the right to life or to physical integrity is being threatened or violated, which are the grounds that the Court has previously considered in order to call for provisional measures*”. Request for Provisional Measures (Costa Rica), May 23, 2001

³⁶⁰ White House Fact Sheet, February 7, 2002, ό.π.

Τρίτον, η Επιτροπή δεν έχει αρμοδιότητα υπόδειξης ασφαλιστικών μέτρων σε κράτη που δεν είναι μέλη της Αμερικανικής Σύμβασης. Το Καταστατικό της Επιτροπής αναφέρεται στα ασφαλιστικά μέτρα μόνο στο πλαίσιο των κρατών-μελών της Αμερικανικής Σύμβασης³⁶¹. Παρόμοια πρόβλεψη για τις χώρες που δεν είναι μέλη στην Αμερικανική Σύμβαση δεν υπάρχει. Αντίθετα, το άρθρο 20 του Καταστατικού της Επιτροπής προβλέπει ότι αυτή έχει εξουσία να κάνει συστάσεις σε κράτη που δεν είναι μέλη της Αμερικανικής Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, οι Η.Π.Α. ζήτησαν από την Επιτροπή να ανακαλέσει το αίτημά της για ασφαλιστικά μέτρα, θέλωντας με αυτή τους την στάση θέλησαν να τραβήξουν την προσοχή της Επιτροπής στις απαιτήσεις του παραδεκτού. Υποστήριξαν ότι οι απαιτήσεις αυτές, όπως αποτυπώνονται σε άρθρα των Κανόνων Διαδικασίας της Επιτροπής³⁶², δεν ικανοποιούνται στην υπόθεση αυτή, καθώς η προσφυγή είναι αβάσιμη και δεν διατυπώνει γεγονότα που να θεσμοθετούν παραβίαση των δικαιωμάτων που εμπεριέχονται στην Αμερικανική Διακήρυξη.³⁶³

Παρά την απάντηση αυτή των Η.Π.Α. η Επιτροπή είναι της άποψης ότι έχει αρμοδιότητα και ευθύνη να παρακολουθεί την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατουμένων και κάνοντάς το αυτό μπορεί να εφαρμόζει προσδιοριστικά στάνταρ και σχετικούς κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Δεν αρκεί για μια κρατούσα δύναμη απλά να διατυπώνει την άποψή της αναφορικά με το καθεστώς ενός κρατούμενου, αποκλείοντας κάθε απαιτούμενη διαδικασία προσδιορισμού του καθεστώτος αυτού.

Τελικά οι Η.Π.Α. δεν παρείχαν στην Επιτροπή πληροφορίες αναφορικά με τα μέτρα που είχαν πάρει για να ξεκαθαρίσουν το νομικό καθεστώς των κρατουμένων στο Guantanamo. Αντίθετα, εξακολουθούθησαν να διατηρούν την άποψη που είχαν πριν την υιοθέτηση των ασφαλιστικών μέτρων. Ανέφεραν μόνο ότι μεταχειρίζονται και θα συνεχίσουν να μεταχειρίζονται τους κρατούμενους ανθρώπινα, σε βαθμό που είναι σύμφωνος και συνεπής με την στρατιωτική αναγκαιότητα. Αν και η Επιτροπή ενθαρρύνεται απ' τη δήλωση αυτή, ωστόσο, φαίνεται να επιβεβαιώνει τις

³⁶¹ Το άρθρο 19, παρ. 3 του Καταστατικού της Επιτροπής αναφέρει ότι η Επιτροπή έχει την εξουσία : *“to request the Inter-American Court of human Rights to take such provisional measures as it considers appropriate in serious and urgent cases which have not been submitted to it for consideration, whenever this becomes necessary to prevent irreparable injury to persons”*.

³⁶² Αναφέρονται στα άρθρα 27 και 34 των Κανόνων Διαδικασίας της Επιτροπής.

³⁶³ “United States (U.S.): Response of the United States to Request for Provisional Measures-Detainees in Guantanamo Bay, Cuba”, ό.π., p.1016

προηγούμενες διαπιστώσεις της, ότι δηλαδή άποψη των Η.Π.Α. είναι ότι η φύση και η έκταση των δικαιωμάτων που παρέχονται σε κάθε κρατούμενο παραμένει εντελώς στην διακριτική ευχαίρεια της αμερικανικής κυβέρνησης. Ασφαλώς κάτι τέτοιο δεν είναι αρκετό για συμμόρφωση με τις διεθνείς υποχρεώσεις.

Οι επιπλέον πληροφορίες που παρείχαν οι προσφεύγοντες στις παρατηρήσεις τους, στις 13 Μαΐου 2002, στις οποίες οι Η.Π.Α. αποφάσισαν να μην απαντήσουν στην ουσία, αύξησαν τις ανησυχίες της Επιτροπής. Οι Η.Π.Α. θεώρησαν ότι οι επιπλέον πληροφορίες των προσφευγόντων δεν διέφεραν από αυτές που παρείχαν στην πρώτη τους επικοινωνία με την Επιτροπή και γι' αυτό, στην ουσία επανέλαβαν την προηγούμενη θέση τους³⁶⁴. Υπό αυτές τις περιστάσεις, η Επιτροπή επανέλαβε το αίτημα για λήψη των αναγκαίων μέτρων προκειμένου να προσδιοριστεί το καθεστώς των κρατουμένων³⁶⁵.

Στις 29 Ιουλίου 2004 η Επιτροπή ανέφερε ότι οι Η.Π.Α. δεν είχαν σεβαστεί τις προηγούμενες δηλώσεις. Στην τελευταία επικοινωνία με την αμερικανική κυβέρνηση, η Επιτροπή την κατέκρινε για έλλειψη παροχής πληροφοριών και εξέφρασε για ακόμη μια φορά την ανησυχία της για το νομικό καθεστώς των κρατουμένων, αλλά και για την νομιμότητα των στρατιωτικών επιτροπών. Τον Δεκέμβριο του 2004 οι Η.Π.Α. απάντησαν στην Επιτροπή, αναφέροντας τις προηγούμενες θέσεις τους για το θέμα, προσθέτοντας όμως και έναν νέο ισχυρισμό, ότι δηλαδή δεν είχαν εξαντληθεί τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Στις 22 Φεβρουαρίου 2005 οι προσφεύγοντας υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους, απορρίπτοντας τους ισχυρισμούς των Η.Π.Α. και ζητώντας να επεκταθούν τα ασφαλιστικά μέτρα, προκειμένου να αποκλειστεί η χρήση πληροφοριών που έχουν αποσπαστεί με βασανισμούς, στις διαδικασίες κατά των κρατουμένων.³⁶⁶

Σήμερα, οι Η.Π.Α. εξακολουθούν να αγνοούν το διεθνές δίκαιο αναφορικά με την μεταχείριση των κρατουμένων στο Guantanamo. Εκατοντάδες άτομα συνεχίζουν να κρατούνται, μεταξύ των οποίων και ένας αδιευκρίνιστος αριθμός παιδιών. Ο κόσμος δεν ξέρει ακόμα ποιοί είναι οι κρατούμενοι, τι ακριβώς υποτίθεται ότι έχουν κάνει και αν θα κατηγορηθούν για εγκλήματα ή αν θα αφεθούν ελεύθεροι. Ο Πρόεδρος Bush κατέβαλε προσπάθεια για να μετατρέψει την ναυτική βάση σε έδαφος

³⁶⁴ U.S. Additional Response to the Request for Precautionary Measures-Detention of Enemy Combatants at Guantanamo Bay, Cuba, IACHR (July 15, 2002)

³⁶⁵ Inter-American Commission on Human Rights, Ref. Detainees in Guantanamo Bay, Cuba, 23 July 2002, στην ιστοσελίδα : www.derechos.org/esp.html (πρόσβαση στις 21/10/2005)

³⁶⁶ Στην ιστοσελίδα : www.ccr-ny.org/v2/legal/september_11th/docs (πρόσβαση στις 28/10/2005)

όπου δεν ισχύει το δίκαιο και έξω από την δικαιοδοσία οποιουδήποτε δικαστηρίου, απορρίπτοντας την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τόσο υπό το διεθνές, όσο και υπό το αμερικανικό δίκαιο.

Ωστόσο, οι δύο αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου το 2004 ήταν μεγάλο χτύπημα στις «αντι-τρομοκρατικές» πολιτικές της κυβέρνησης. Στην υπόθεση *Rasul* το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε ότι τα αμερικανικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία να εξετάζουν υποθέσεις των κρατουμένων στο Guantanamo, ενώ στην υπόθεση *Yasser Hamdi* αποφάσισε ότι σε αυτούς που κρατούνται απ' τις Η.Π.Α. πρέπει να δίνεται η ευκαιρία να εξετάζεται η βάση κράτησής τους από ένα ουδέτερο δικαστήριο. Ως απάντηση στις αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου, το Πεντάγωνο θεσμοθέτησε τα *Combatant Status Review Tribunals*³⁶⁷, για να επιτρέψει σε κάθε κρατούμενο την εξέταση του καθεστώτος του ως «παράνομου μαχητή». Η διαδικασία αυτή δεν έχει βάση στο αμερικανικό ή στο διεθνές δίκαιο και είναι μια προσπάθεια της κυβέρνησης να δικαιολογήσει την κράτηση των ατόμων που κανονικά θα έπρεπε να είχαν ήδη δικαστεί, ή να αφεθούν ελεύθερα μετά το τέλος των εχθροπραξιών το 2002. Στερεί επίσης, ακόμα μία φορά, το δικαίωμα των κρατουμένων για εξέταση της υπόθεσής τους από ανεξάρτητο όργανο.³⁶⁸ Οι αρχές ανακοίνωσαν επίσης ότι το καθεστώς όλων όσων θεωρούνται «παράνομοι μαχητές» θα εξετάζεται σε ετήσια βάση από *Administrative Review Boards*, προκειμένου να καθοριστεί αν θα πρέπει να συνεχίσουν να κρατούνται.

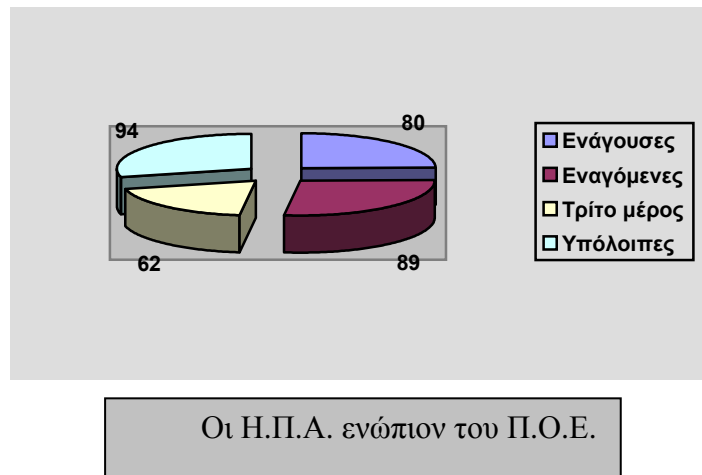
³⁶⁷ Αποτελούνται από panels 3 στρατιωτικών αξιωματούχων.

³⁶⁸ *Human Rights Watch*, World Report 2005, U.S.A.

4. Το σύστημα του Π.Ο.Ε. και οι Η.Π.Α. ενώπιόν του

Οι Η.Π.Α. ενεπλάκησαν από την αρχή με την διαδικασία επίλυσης διαφορών του Π.Ο.Ε. και μάλιστα, μαζί με την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι από τους πιο ενεργούς συμμετέχοντες στο σύστημα επίλυσης διαφορών, τόσο ως εναγόμενες, όσο και ως ενάγουσες. Συνολικά, από το 1995 μέχρι σήμερα (2005), οι Η.Π.Α. έλαβαν μέρος σε 80 υποθέσεις ως ενάγουσες, σε 89 ως εναγόμενες και σε 62 ως τρίτο μέρος³⁶⁹. Αν αναλογιστεί κανείς ότι το σύνολο των διαφορών ενώπιον του συστήματος επίλυσης των διαφορών του Π.Ο.Ε. μέχρι σήμερα ανέρχεται σε 325, τότε οι παραπάνω αριθμοί μαρτυρούν το μέγεθος της εμπλοκής των Η.Π.Α. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι η εμπλοκή τους αυτή αυξάνεται συνεχώς με το πέρασμα των χρόνων.³⁷⁰

ΓΡΑΦΗΜΑ 8

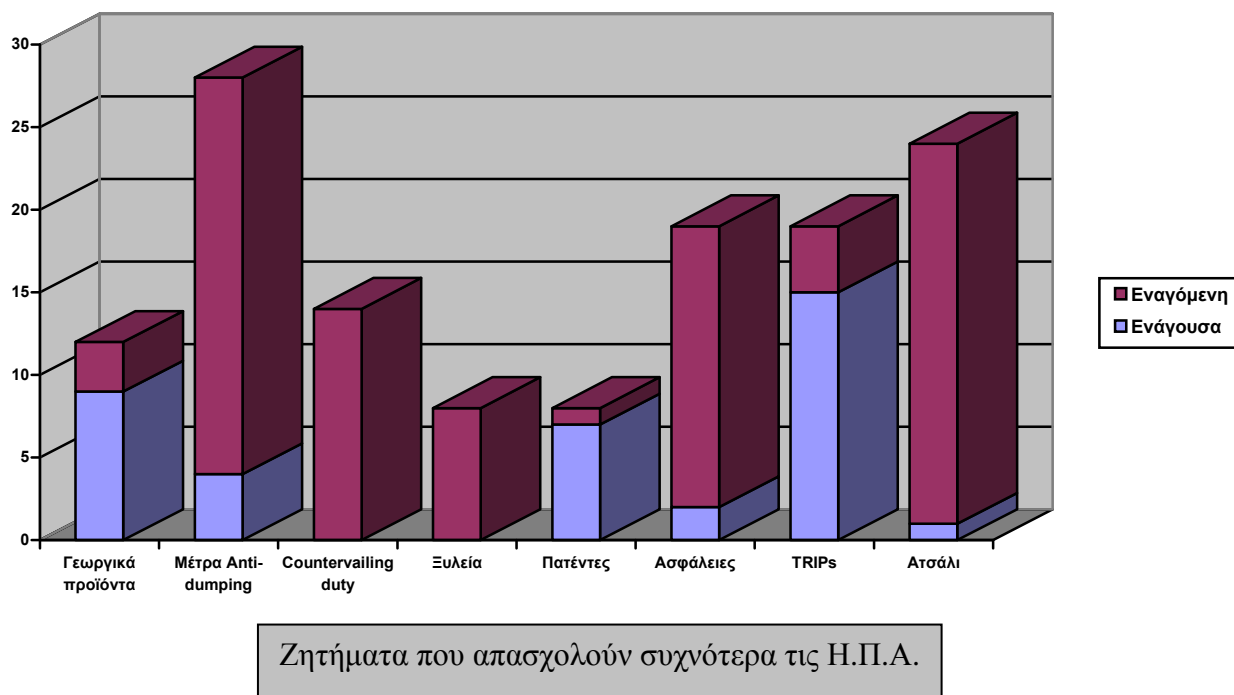

Ταυτόχρονα, το εύρος των υποθέσεων που απασχολούν τις Η.Π.Α. είναι πολύ μεγάλο. Κατά κανόνα έχουν έστω και μία τουλάχιστον υπόθεση, είτε ως ενάγουσες, είτε ως εναγόμενες, στην πλειοψηφία των κατηγοριών των υποθέσεων που απασχολούν τον Π.Ο.Ε. Υπάρχουν όμως κάποιες κατηγορίες υποθέσεων στις οποίες εμφανίζονται πιο συχνά ως διάδικο μέρος, όπως φαίνεται απ' το παρακάτω γράφημα.

³⁶⁹ Για τις λεπτομέρειες των υποθέσεων στις οποίες οι Η.Π.Α. ήταν ενάγουσες, εναγόμενες ή τρίτο μέρος, βλ. : www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm (πρόσβαση στις 01/10/2005)

³⁷⁰ Για παράδειγμα, οι υποθέσεις των Η.Π.Α. από 11 το 1995, ανήλθαν σε 53 το 1997, σε 69 το 1999 και σε 91 το 2002. Οι αξιωματούχοι των Η.Π.Α. αναμένουν περαιτέρω αύξηση του αριθμού των υποθέσεων, καθώς όλο και πιο πολλά μέλη του Π.Ο.Ε. κάνουν χρήση του συστήματος επίλυσης των διαφορών, αλλά και καθώς αυξάνονται τα μέλη του Οργανισμού (ο Οργανισμός, μέχρι τις 16 Φεβρουαρίου 2005 είχε 148 μέλη)

ΓΡΑΦΗΜΑ 9

Σε μια έκθεση που ετοίμασε το General Accounting Office των Η.Π.Α., μετά από αίτημα του Κογκρέσου, αποτυπώνεται η άποψη ότι οι Η.Π.Α. γενικά έχουν βγει κερδισμένες από το σύστημα επίλυσης των διαφορών του Π.Ο.Ε.³⁷¹ Αναφέρεται ότι οι υποθέσεις ενώπιόν του έχουν οδηγήσει σε έναν σημαντικό αριθμό αλλαγών στις πρακτικές εξωτερικού εμπορίου, ενώ η επιρροή τους στους αμερικανικούς νόμους και κανονισμούς είναι ελάχιστη.

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου άλλα μέλη του Π.Ο.Ε. συμφώνησαν να αλλάξουν τις πρακτικές τους, σε υποθέσεις που οι Η.Π.Α. έφεραν εναντίον τους.³⁷²

³⁷¹ GAO, World Trade Organization : U.S. Experience to Date in Dispute Settlement System, GAO/NSIAD/OGC-00-196BR. Αξίζει να σημειωθεί ότι το αίτημα για την σύνταξη της έκθεσης αυτής εντάσσονταν στα πλαίσια της προσπάθειας του Κογκρέσου για αποχώρηση των Η.Π.Α. από τον Π.Ο.Ε. Το Κογκρέσο ζήτησε απ' το General Accounting Office να διεξάγει μια έρευνα για το σύστημα επίλυσης του Π.Ο.Ε. και τον αντίκτυπό του εξωτερικές εμπορικές πρακτικές και στους αμερικανικούς νόμους και κανονισμούς, προκειμένου να κρίνει αν η παραμονή της χώρας στον Οργανισμό εξυπηρετούσε τα εθνικά συμφέροντα.

³⁷² Για παράδειγμα, σε μια υπόθεση που είχε να κάνει με φόρο σε εισαγόμενο λικέρ, η Ιαπωνία μείωσε τον φόρο και τους δασμούς για τα οινόπνευματώδη ποτά, καθώς θεωρήθηκε ότι είχε κάνει διακρίσεις κατά των εισαγωγών. Επίσης, σε άλλη υπόθεση οι Η.Π.Α. θεώρησαν ανεπαρκή την προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας για φαρμακευτικά και αγροτικά χημικά από την Ινδία. Έτσι, η τελευταία πέρασε νομοθεσία με την οποία εγκαθιδρύταν ένα σύστημα για εφαρμογή πατέντας σε αυτά τα προϊόντα και για χορήγηση αποκλειστικών δικαιωμάτων marketing στον κάτοχο της πατέντας. Ανάλογες αλλαγές έγιναν και από το Πακιστάν σε άλλη υπόθεση.

Συμφωνήθηκαν, για παράδειγμα, οι ακόλουθες αλλαγές σε εξωτερικές πρακτικές άλλων κρατών :

- ο Αύξηση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας
- ο Εξίσωση των φόρων σε εγχώρια και ξένα αγαθά
- ο Απομάκρυνση των μέτρων που σχετίζονται με τις επενδύσεις στο εμπόριο
- ο Απομάκρυνση των εμποδίων εισαγωγών

Έχουν υπάρξει περιπτώσεις υποθέσεων που εξασφάλισαν εμπορικά πλεονεκτήματα στις Η.Π.Α., μέσω μεγαλύτερης πρόσβασης στην αγορά και μεγαλύτερης προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.³⁷³ Απ' την άλλη μεριά, υπήρξαν και υποθέσεις με περιορισμένα εμπορικά οφέλη για τις Η.Π.Α., καθώς είτε υπήρχαν άλλα εμπόδια³⁷⁴, είτε η συμμόρφωση με την απόφαση ήταν ελλιπής³⁷⁵, είτε οι Η.Π.Α. έφεραν τις υποθέσεις αυτές απλά και μόνο για να στηρίξουν τις αρχές του εμπορίου.³⁷⁶

Δεν έβγαιναν όμως πάντα κερδισμένες οι Η.Π.Α. από την διαδικασία επίλυσης διαφορών. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα που έχασαν, τα εμπορικά συμφέροντα που διακυβεύονταν ήταν υψηλού κόστους.³⁷⁷ Αναγκάστηκαν επίσης να κάνουν αλλαγές, αν και μικρές, σε νόμους, κανονισμούς και κατευθυντήριες γραμμές.³⁷⁸

Γενικά, η ανάλυση της έκθεσης αυτής καταλήγει στο ότι οι Η.Π.Α. έχουν κερδίσει περισσότερο απ' ότι έχουν χάσει στο σύστημα επίλυσης των διαφορών του Π.Ο.Ε. Το αποτέλεσμα για τις Η.Π.Α. δεν πρέπει να εκτιμάται μόνο στην βάση των

³⁷³ Για παράδειγμα, σε μια υπόθεση που αφορούσε σε κορεατικά στάνταρ για εισαγωγές τροφίμων, η Κορέα έκανε αλλαγές στον κώδικα τροφίμων το 1995 και 1996. Τα στάνταρτ της Κορέας είχαν προηγουμένως κρατήσει έξω από την αγορά εξαγωγές των Η.Π.Α. σε μοσχαρίσιο και χοιρινό κρέας, αξίας περίπου 166 εκατομμυρίων δολαρίων.

³⁷⁴ Σε σχετική υπόθεση οι Η.Π.Α. αμφισβήτησαν τις καναδικές επιδοτήσεις και άλλα εισαγωγικά εμπόδια στην αγορά της γαλακτοκομίας. Ο Καναδάς έκανε τέτοιες αλλαγές, που υπολογιζόταν ότι η γαλακτοκομική βιομηχανία των Η.Π.Α. θα μπορούσε να αυξήσει τις εξαγωγές της κατά 45 εκατομμύρια δολάρια. Όμως, οι Η.Π.Α. δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν απ' τις αλλαγές αυτές, πριν ολοκληρωθούν κάποιες σχετικές διαπραγματεύσεις με τον Καναδά.

³⁷⁵ Σε δύο υψηλού προφίλ υποθέσεις η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να μην συμμορφωθεί πλήρως με την απόφαση του Π.Ο.Ε., σχετικά με τις εισαγωγές μπανάνας και κρέατος που έχει υποστεί ορμονική επεξεργασία.

³⁷⁶ Οι Η.Π.Α. προσέφυγαν κατά της Ουγγαρίας αναφορικά με αγροτικές επιδοτήσεις εξαγωγών, αν και τα αμερικανικά προϊόντα δεν ανταγωνίζονταν άμεσα τις επηρεαζόμενες ουγγρικές εξαγωγές. Σύμφωνα με τις Η.Π.Α. η προσφυγή έγινε για να προστατευτεί η ακεραιότητα της Συμφωνίας για την Γεωργία, του Γύρου της Ουρουγουάης.

³⁷⁷ Για παράδειγμα, οι Η.Π.Α. δεν κατόρθωσαν να αποκτήσουν μεγαλύτερη πρόσβαση στην ιαπωνική αγορά αναφορικά με προμήθειες φωτογραφικού υλικού.

³⁷⁸ Για παράδειγμα, οι Η.Π.Α. έκαναν αλλαγή το 2000 σε νόμο, μετά από προσφυγή της Ε.Ε. η οποία υποστήριζε ότι τα κριτήρια καθορισμού της χώρας προέλευσης των αμερικανικών υφασμάτων και ενδυμάτων, επηρέαζε τα ποσοστά της ελεύθερης πρόσβασης στην αγορά των Η.Π.Α.

υποθέσεων που καταλήγουν υπέρ τους. Αντλούν συστηματικά πλεονεκτήματα από ένα πολυμερές σύστημα επίλυσης διαφορών που λειτουργεί σε καλή βάση, παρά το γεγονός ότι κάποιες φορές χάνουν κάποιες υποθέσεις. Παρ' όλα αυτά, συνεχίζει να υπάρχει και η πλευρά που θεωρεί ότι τα αποτελέσματα από την συμμετοχή τους στον Π.Ο.Ε. και πιο συγκεκριμένα στην διαδικασία επίλυσης των διάφορων, που αυτός προβλέπει, δεν είναι θετικά. Οι εμπορικές διαφορές δεν είναι πάντα εύκολο να λυθούν, ούτε απαραίτητα ό,τι είναι καλό μακροπρόθεσμα, δηλαδή ότι το εμπόριο είναι ευνοϊκό για όλους τους συμμετέχοντες, είναι απαραίτητα καλό και μεσοπρόθεσμα. Υποστηρίζουν ότι η θέση πως ο Π.Ο.Ε. έχει αποβεί προς το συμφέρον της χώρας μπορεί να υιοθετηθεί μόνο αν δοθεί αποκλειστικά έμφαση στα εμπορικά συμφέροντα και παραβλεφθούν όλα τα άλλα, καθώς αν οι υποθέσεις εξεταστούν ανά θέμα και όχι ανά χώρα, αποκαλύπτεται ότι ούτε ένας περιβαλλοντικός, υγειονομικός νόμος ή νόμος ασφάλειας τροφίμων δεν υποστηρίχτηκε. Θεωρήθηκαν όλοι ως εμπόδια στο εμπόριο. Συνεπώς, το δημόσιο συμφέρον χάνει, αν η λειτουργία του συστήματος επίλυσης διαφορών ειδωθεί έξω από το πλαίσιο του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών. Διατυπώθηκε ακόμα και η άποψη το σύστημα επιβολής του Π.Ο.Ε. να γυρίσει σε ένα μοντέλο που βασίζεται στο consensus και στην διπλωματία, ώστε να διασφαλιστεί η ικανότητα των χωρών να ασκούν το δικαίωμά τους να καθορίζουν τις εγχώριες προτεραιότητες και να επιδιώκουν τους στόχους που απαιτούν οι πολίτες.³⁷⁹

³⁷⁹ “Testimony of Lori Wallach Regarding the W.T.O. Dispute Settlement System: Powerful Enforcement of Unbalanced Extensive Regulations Without Basic Due Process Protection”, Senate Finance Committee, Subcommittee on International Trade, June 20, 2000. Στην ιστοσελίδα : www.citizen.org (πρόσβαση στις 10/09/2005)

Κεφάλαιο Β'

Συμμόρφωση με τις αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων

Η διεθνής δικαιοταξία διέπεται απ' τον κανόνα της υποχρέωσης συμμόρφωσης των διαδίκων κρατών προς τις αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, έστω και αν ο έλεγχος της συμμόρφωσης είναι εξ' ορισμού ατελής και αποκεντρωμένος. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, άλλωστε, προκύπτει διεθνής ευθύνη του κράτους³⁸⁰. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι χώρες συμμορφώνονται με τις αποφάσεις των δικαιοδοτικών οργάνων είναι απαραίτητη, προκειμένου να γίνει κατανοητός ο ρόλος των οργάνων αυτών στην επίλυση των διαφορών. Συμμόρφωση με τις αποφάσεις τους σημαίνει αποδοχή της απόφασης ως τελικής και εκτέλεση με καλή πίστη κάθε δεσμευτικής υποχρέωσης. Η συμμόρφωση με καλή πίστη συνεπάγεται το καθήκον υλοποίησης της απόφασης με τρόπο ώστε να αποφευχθεί η επιφανειακή εφαρμογή ή η καταστρατήγησή της. Ωστόσο, πολλές φορές είναι δύσκολο να καθοριστεί η συμμόρφωση, καθώς οι αποφάσεις ποικίλουν, τα αποτελέσματα μιας πρακτικής μπορεί να γίνουν εμφανή πολύ καιρό μετά την έκδοση της απόφασης και επίσης, η νομική και πολιτική κατάσταση μπορεί να έχει αλλάξει σημαντικά μετά έκδοση της απόφασης.

1. Διεθνείς διαιτητικές αποφάσεις

Η δεσμευτικότητα της απόφασης αποτελεί θεμελιώδες χαρακτηριστικό της διεθνούς δικαιοσύνης και συνεπώς και της διεθνούς διαιτησίας. Μια διαιτητική απόφαση είναι αυτομάτως και από τη φύση της δεσμευτική, χαρακτηριστικό που οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι αποτελεί έκφραση κανόνων δικαίου και κατά δεύτερο λόγο στην υποχρέωση συμμόρφωσης με αυτή.³⁸¹ Οι περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις διεθνών διαιτητικών οργάνων είναι σπανιότητες και αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στον έλεγχο που τα διάδικα μέρη έχουν σε όλη τη σχετική διαδικασία, έλεγχος που εκφράζεται από την ελευθερία επιλογής διαιτητών, την ελευθερία επιλογής της διαδικασίας, επιλογής των διαφορών που θα υποβληθούν σε δικαιοδοτική κρίση, ακόμα και την ελευθερία επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου.

³⁸⁰ *Περράκης Ε. Στέλιος*, Ζητήματα εφαρμογής αποφάσεων Διεθνών Δικαιοδοτικών και Πολιτικών Οργάνων. Μια γενική προσέγγιση θεωρίας και πρακτικής. Ανάτυπο από το βιβλίο «Επετηρίδα Ι.ΔΙ.Σ. 2001-2002, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σ.σ. 91-92

³⁸¹ *Ιωάννου Κρ. –Περράκης Στ., ό.π., σ.152*

Οι περιπτώσεις στις οποίες οι αποφάσεις δεν εκτελέστηκαν ανέρχονται σε πολύ λίγες και στις περιπτώσεις αυτές υπήρχαν σημαντικές δυσκολίες που εμπόδισαν την εκτέλεσή τους. Όπως, όμως, τελικά προκύπτει, τις περισσότερες φορές οι δυσκολίες αυτές ξεπεράστηκαν, κατόπιν κοινής συμφωνίας των εμπλεκομένων μερών.³⁸²

Όπως αναφέρθηκε, ένα απ' τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η διαιτησία ήταν και οι κάποιες περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις των διαιτητικών οργάνων. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τη μελέτη του Stutty A.M., "*Survey of International Arbitrations, 1794-1989*", το ποσοστό συμμόρφωσης των Η.Π.Α. με τις διαιτητικές αποφάσεις που τις αφορούσαν κυμαινόταν στο 60%. Ίσως το ποσοστό αυτό να μην φαντάζει ιδιαίτερα υψηλό, αρκεί όμως να το συγκρίνουμε με το ποσοστό συμμόρφωσης άλλων χωρών, το οποίο ανέρχεται μόλις στο 31%.³⁸³

Όσον αφορά στη συμμόρφωση των Η.Π.Α. με τις αποφάσεις των διαιτησιών με το Ιράν, στα πλαίσια του U.S.-Iran Claims Tribunal, το ποσοστό συμμόρφωσης είναι ιδιαίτερα υψηλό. Ενδιαφέρον έχει η πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία, οποιαδήποτε απόφαση που θα εκδώσει το Δικαστήριο κατά οποιασδήποτε από τις δύο κυβερνήσεις, θα είναι εκτελεστή κατά της κυβέρνησης αυτής στα δικαστήρια οποιουδήποτε (τρίτου) κράτους.³⁸⁴

³⁸² *Guillaume Gilbert, Le Suivi de l' execution des Decisions de la Cour International de Justice au sein des Organisations Internationales*, στο Fabri Ruiz H. - Sicilianos L.A., Sorel J.-M. (sous la direction), *L' Effectivite des Organisations Internationales : mecanismes de suivi et de controle*, A.N. Sakkoulas/ A. Pedone, Athenes-Paris, 2000, p. 125

³⁸³ *Ponser A. Eric and Yoo John C.*, ό.π., p. 29

³⁸⁴ Η πρόβλεψη αυτή αφορά μόνο σε αποφάσεις μεταξύ ιδιωτών και μιας απ' τις δύο αντίδικες κυβερνήσεις και όχι σε αποφάσεις διακρατικές. Η πρακτική της σημασία βρίσκεται στην παραίτηση των αντιδίκων κρατών από το δικαίωμα προβολής της ένστασης της κρατικής ασυλίας ενώπιον των δικαστηρίων στις τρίτες χώρες. *Ιωάννου Κρ.- Περγάκης Στ.*, ό.π., σελ. 176

2. Αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου

Τα κράτη μέλη των Η.Ε. υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την επιταγή του άρθρου 94, παρ. 1 του Χάρτη του Οργανισμού.³⁸⁵ Στη διεθνή πρακτική οι περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου είναι ελάχιστες.³⁸⁶

Όσον αφορά στις Η.Π.Α., η πρακτική τους αναφορικά με την συμμόρφωση στις αποφάσεις του Δικαστηρίου ποικίλει. Το παράδειγμα της υπόθεσης Νικαράγουα, με την πλήρη περιφρόνηση του Δικαστηρίου και της απόφασής του παραμένει η εξαίρεση³⁸⁷, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι Η.Π.Α. συμμορφώθηκαν είτε πλήρως, είτε μερικώς με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου.

Στην υπόθεση *Elettronica Sicula* δεν υποδείχτηκαν άμεσες νομικές υποχρεώσεις που να αφορούν σε μελλοντική δράση. Έτσι, οι Η.Π.Α. εκπλήρωσαν την απόφαση απλά με το να την αποδεχτούν και να μην προχωρήσουν πιο πέρα το θέμα.³⁸⁸ Στην υπόθεση των Εξέδρων Άντλησης Πετρελαίου, αν και το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι πράξεις των Η.Π.Α. δεν δικαιολογούνταν από το διεθνές δίκαιο, θεώρησε ότι ούτε οι Η.Π.Α., ούτε η διάδικος χώρα είχαν νομικό δικαίωμα σε επανόρθωση υπό την Συνθήκη Φιλίας, Εμπορίου και Ναυσιπλοΐας. Όπως και στην προηγούμενη υπόθεση, η απόφαση του Δικαστηρίου δεν υποδείκνυε υποχρεώσεις επιπλέον δράσης, μην αφήνοντας έτσι εκκρεμή ζητήματα συμμόρφωσης.³⁸⁹ Συμμόρφωση υπήρξε επίσης και στην υπόθεση του Κόλπου του Maine³⁹⁰, ενώ διευθέτησαν την υπόθεση του Αεροπορικού Επεισοδίου με το Ιράν σε προκαταρκτικό επίπεδο.

³⁸⁵ Το άρθρο 94, παρ. 1 του Χάρτη του Ο.Η.Ε. αναφέρει : Κάθε Μέλος των Η.Ε. αναλαμβάνει την υποχρέωση να συμμορφώνεται με την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σε κάθε υπόθεση στην οποία είναι διάδικος.

³⁸⁶ Σε κάποιες περιπτώσεις υπήρξε καθυστέρηση και δυσκολίες στη συμμόρφωση, όπως στις υποθέσεις Ερμηνεία της Απόφασης Ασύλου, Κυριαρχία Μεθοριακών Τμημάτων, Διπλωματικό και Προξενικό Προσωπικό των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη, αλλά γενικά υπήρξε θετική ανταπόκριση των διαδίκων. Μόνο σε τρεις περιπτώσεις υπήρξε δυστροπία των κρατών να προχωρήσουν στην εκτέλεση της απόφασης : Στενά της Κέρκυρας (Ηνωμένο Βασίλειο/Αλβανία), Στρατιωτικές και Παραστρατιωτικές Δραστηριότητες στη Νικαράγουα και κατά αυτής (Νικαράγουα/Η.Π.Α) και Δικαιοδοσία Αλιείας (Ηνωμένο Βασίλειο/Ισλανδία, Γερμανία/Ισλανδία). *Guillaume Gilbert*, ό.π., σ.σ. 126-127

³⁸⁷ Τελικά το πρόβλημα της αμερικανικής συμμόρφωσης παραμερίστηκε με την πολιτική αλλαγή που επήλθε στη Νικαράγουα, αφού η νέα πρόεδρος της χώρας αποφάσισε να αποσύρει την προσφυγή απ' το Δικαστήριο

³⁸⁸ *Paulson Colter*, "Compliance with Final Judgments of the International Court of Justice since 1987", *American Journal of International Law*, 2004, Vol. 98, No. 3, p. 452

³⁸⁹ *Paulson Colter*, ό.π., p. 456

³⁹⁰ Οι υποθέσεις που εισάγονται ενώπιον του Δικαστηρίου κατόπιν ειδικής συμφωνίας, όπως έγινε και στην περίπτωση της υπόθεσης αυτής, συνήθως απολαμβάνουν έναν υψηλό βαθμό συμμόρφωσης.

Στην πολύ σημαντική υπόθεση LaGrand, υπήρξε μερική μόνο συμμόρφωση των Η.Π.Α., ενώ είχε προηγηθεί η διευθέτηση της υπόθεσης Breard με επίσημη συγγνώμη προς την Πραγουάη, αντί να υπάρξει προσαρμογή των εσωτερικών νόμων στις εξαγγελίες του Δικαστηρίου. Οι Η.Π.Α., σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου, ανέλαβαν δύο υποχρεώσεις στα πλαίσια της υπόθεσης LaGrand:

- Να παράσχουν στην Γερμανία γενική διασφάλιση μη επανάληψης των παραβιάσεων
- Να εξετάσουν και να επαναθεωρήσουν τις καταδίκες και οποιεσδήποτε άλλες ποινές σε βάρος Γερμανών υπηκόων, λαμβάνοντας υπ' όψιν οποιεσδήποτε παραβιάσεις δικαιωμάτων υπό την Σύμβαση της Βιέννης για τις Προξενικές Σχέσεις.

Το Δικαστήριο θεώρησε ότι οι αμερικανικές δεσμεύσεις για διασφάλιση εφαρμογής της Σύμβασης της Βιέννης ήταν αρκετές για να ικανοποιήσουν την γενική απαίτηση μη επανάληψης. Το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι τα προγράμματα που οργανώθηκαν απ' τις Η.Π.Α. προκειμένου να προωθηθεί η συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις υπό την Σύμβαση, έδειχνε μια προσπάθεια στα πλαίσια της καλής πίστης.³⁹¹ Μετά την έκδοση της απόφασης οι Η.Π.Α. συνέχισαν την προώθηση των προγραμμάτων αυτών. Το αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών ζήτησε αυστηρή συμμόρφωση με την απόφαση και συντόνισε την προσπάθειά του με πολλές ομοσπονδιακές υπηρεσίες, καθώς με πολιτείες που έχουν μεγάλο ποσοστό αλλοδαπών.³⁹² Υπό το φως των προσπαθειών αυτών μπορεί να ειπωθεί ότι οι Η.Π.Α. συμμορφώθηκαν με όσα ανέφερε σχετικά η Απόφαση. Στην υπόθεση Avena το Δικαστήριο «ενέκρινε» ως επαρκές το συνεχιζόμενο πρόγραμμα των Η.Π.Α. να βελτιώσουν την προξενική ειδοποίηση³⁹³ και απέρριψε την αίτηση του Μεξικού για διαβεβαιώσεις μη επανάληψης, που ξεπερνούσαν αυτές που δόθηκαν στην υπόθεση

³⁹¹ ICJ, LaGrand Case, Judgment of 27 June 2001, par. 128

³⁹² Για παράδειγμα, στην Καλιφόρνια το 1999 ψηφίστηκε νόμος που υποχρεώνει τις αρχές να ενημερώνουν εντός δύο ωρών τους συλληφθέντες αλλοδαπούς για τα δικαιώματά τους υπό την Σύμβαση της Βιέννης. Προβλέπεται επίσης η πολιτική της αστυνομίας και τα εκπαιδευτικά εγχειρίδια να ενσωματώνουν μια γλώσσα που να βασίζεται στην διάταξη του άρθρου 36 της Σύμβασης. Τον Ιανουάριο του 2000 το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα στο Τέξας εξέδωσε ένα εγχειρίδιο, το οποίο παρέχει οδηγίες και πληροφορίες στις δικαστικές αρχές αναφορικά με τις υποχρεώσεις τους υπό την Σύμβαση της Βιέννης. Στο Σικάγο συμφωνήθηκε η ανάρτηση στους χώρους κράτησης, ενημερωτικών πινακίδων, σε πολλές γλώσσες, που συμβουλεύουν τους αλλοδαπούς για τα δικαιώματά τους. Αναφοράς αξίζει και το πρόγραμμα του Υπουργείου Εξωτερικών για την επιμόρφωση και ενημέρωση των τοπικών αρχών για τις υποχρεώσεις τους υπό την Σύμβαση της Βιέννης. *Amnesty International*, "A Time for Action-Protecting the Consular Rights of Foreign Nationals Facing the Death Penalty", ό.π.

³⁹³ ICJ, Case Concerning Avena and Other Mexican Nationals, Judgment of 31 March 2004, par. 153

LaGrand, αν και θεώρησε ότι υπήρχαν περιθώρια βελτίωσης της πρακτικής της χώρας.

Αν και φαίνεται να συμμορφώθηκαν με την πρώτη υποχρέωση στην υπόθεση LaGrand, δεν φαίνεται να έκαναν το ίδιο και με την δεύτερη. Αν και τα μέσα εκπλήρωσης της δεύτερης υποχρέωσης αφαίθηκαν στις ίδιες τις Η.Π.Α, η συμμόρφωση πρέπει να είναι λογική και να γίνεται με καλή πίστη. Η υποχρέωση εξέτασης περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα καθορισμό που έπεται της καταδίκης, για το αν η παραβίαση της Σύμβασης της Βιέννης επηρέασε ουσιαστικά το αποτέλεσμα της υπόθεσης. Η επαναθεώρηση απλά απαιτεί ότι κάποιο μέσο θα είναι διαθέσιμο αν η παραβίαση της Σύμβασης επηρέασε το αποτέλεσμα της υπόθεσης, προκειμένου να υπάρξει η απαιτούμενη αποκατάσταση. Οι κρατικοί και ομοσπονδιακοί δικαστές γενικά έχουν αγνοήσει την απόφαση LaGrand και δεν παρέχουν εξέταση και επαναθεώρηση σύμφωνα με τους όρους της. Ο κανόνας του «διαδικαστικού λάθους» δεν έχει τροποποιηθεί, ούτε έγινε πρόβλεψη για αποτροπή εφαρμογής του σε ανάλογες υποθέσεις.³⁹⁴

Το Υπουργείο Εξωτερικών έχει εστιάσει στις διαδικασίες αιτήσεων για επείγεια προκειμένου να προωθήσει τις υποχρεώσεις που επιβάλλει η LaGrand. Για τις Η.Π.Α. η κίνηση αυτή συνεπάγεται συμμόρφωση, το Δικαστήριο όμως θεωρεί πως ο τρόπος με τον οποίο παραδοσιακά διεξάγονται οι σχετικές διαδικασίες δεν είναι επαρκής απάντηση στις απαιτήσεις της απόφασής του. Στην υπόθεση Avena το Δικαστήριο ανέφερε ότι ο τρόπος αυτός δεν ικανοποιούσε τα κριτήρια εξέτασης και λήψης υπ' όψιν της ζημιάς που προκλήθηκε απ' την παραβίαση της Σύμβασης της Βιέννης.

Όσον αφορά στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Avena, είναι νωρίς να κριθεί η συμμόρφωση της χώρας. Δεδομένης όμως της στάσης των Η.Π.Α. στην υπόθεση LaGrand, φαίνεται απίθανο να υπάρξει πλήρης συμμόρφωση χωρίς ουσιαστικές αλλαγές στην κρατική πρακτική.

Στις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις θεσμικές πράξεις του Δικαστηρίου θα πρέπει να προστεθούν και οι περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τα προσωρινά μέτρα που αυτό διέταξε.

³⁹⁴ Paulson Colter, ό.π., p.p. 445-456

3. Αποφάσεις της Διαμερικανικής Επιτροπής

Η εικόνα της συμμόρφωσης των Η.Π.Α. με τις αποφάσεις της Επιτροπής παρουσιάζει αρκετά προβλήματα. Η τάση είναι προς την μη συμμόρφωση και την αγνόηση των αποφάσεών της. Σε πολλές περιπτώσεις οι Η.Π.Α. έχουν απαντήσει ότι δεν συμφωνούν με τα συμπεράσματα της Επιτροπής και ότι τα απορρίπτουν.³⁹⁵ Στην υπόθεση μάλιστα *Rafael Ferrer-Mazorra et al. v. U.S.A.*, οι Η.Π.Α. απάντησαν όχι μόνο ότι απορρίπτουν την έκθεση της Επιτροπής στο σύνολό της, αλλά και ότι: *“With regard to each implication or direct assertion in the Commission’s report that the American Declaration itself accords rights or imposes duties, some of which the United States has supposedly violated, the United States reminds the Commission that the Declaration is no more than a recommendation to the American States. Accordingly, the Declaration does not create legally binding obligations and therefore cannot be violated”*.³⁹⁶

Ταυτόχρονα, δεν υλοποιούν τις συστάσεις της Επιτροπής, οι οποίες κατά κανόνα περιλαμβάνουν την επανεξέταση των νόμων, διαδικασιών και πρακτικών των Η.Π.Α. αναφορικά με συγκεκριμένα ζητήματα και την δυνατότητα παροχής επανόρθωσης στο άτομο, του οποίου τα δικαιώματα παραβιάστηκαν ή σε συγγενή του. Οι εξαιρέσεις εντοπίζονται σε δύο μόνο υποθέσεις. Στην υπόθεση *Rafael Ferrer-Mazorra*, η δεύτερη σύσταση της Επιτροπής προς τις Η.Π.Α. προέβλεπε την επανεξέταση των νόμων, πρακτικών και διαδικασιών ώστε να διασφαλιστεί ότι όλοι οι αλλοδαποί που βρίσκονται υπό την εξουσία και τον έλεγχο των αμερικανικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θεωρούνται “excludable” σύμφωνα με τους μεταναστευτικούς νόμους της χώρας, απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα που εμπεριέχονται στην Αμερικανική Δικαίηρυξη. Τον Ιανουάριο του 2004 οι Η.Π.Α. ενημέρωσαν την Επιτροπή ότι δεν σκόπευαν να ακολουθήσουν τις συστάσεις της, παρ’ όλα αυτά όμως της μεταβίβασαν και πληροφορίες αναφορικά με εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας για το συγκεκριμένο θέμα. Με βάση τις πληροφορίες αυτές, η

³⁹⁵ Βλ. ενδεικτικά, *Response of the Government of the United States to October 10, 2002 Report No. 53/02, Case 11.140* (Mary & Carrie Dann), *Response of the Government of the United States to Report No. 55/03, Case 11.193*, (Gary Graham), *Response of the Government of the United States to Report 109/00, Case 12.243* (Juan Raul Garza), *Response of the Government of the United States to IACHR Report No. 85/00 of October 23, 2000 Concerning Mariel Cubans, (Case 9903)*, IACHR, Report No. 109/99, **Case 10.951**, *Coard et al v U.S.A.*, par. 66-69. Στην ιστοσελίδα : www.cidh.org/resp.eng.htm (πρόσβαση στις 01/09/2005)

³⁹⁶ *Response of the Government of the United States to IACHR Report No. 85/00 of October 23, 2000* ό.π.

Επιτροπή κατέληξε στην μερική μόνο συμμόρφωση της χώρας με τις συστάσεις της.³⁹⁷ Στην υπόθεση *Ramon Martinez Villareal v U.S.A.*, η Επιτροπή συνέστησε πρώτον, να παρασχεθεί στον Villareal η δυνατότητα επανάληψης της δίκης του, σύμφωνα με τις προστασίες που σχετικά προβλέπει η Αμερικανική Διακήρυξη, και αν η επανάληψη της δίκης δεν ήταν δυνατή, τότε ο Villareal να αφαιρεθεί ελεύθερος και δεύτερον, την επανεξέταση των νόμων, πρακτικών και διαδικασιών των Η.Π.Α., ώστε να διασφαλιστεί ότι οι αλλοδαποί που συλλαμβάνονται ή κρατούνται από τις αρχές των Η.Π.Α., να ενημερώνονται χωρίς καθυστέρηση για το δικαίωμά τους σε προξενική βοήθεια. Τον Δεκέμβριο του 2004 οι Η.Π.Α. ενημέρωσαν την Επιτροπή ότι το Εφετείο της Αριζόνα διέταξε να εξεταστεί η ικανότητα του Villareal, πριν την επιβολή οποιασδήποτε ποινής, ενώ εγκαταλήφθηκε το ενδεχόμενο της επιβολής θανατικής ποινής. Με βάση τις πληροφορίες αυτές, η Επιτροπή θεωρεί ότι έχει υπάρξει μερική μόνο συμμόρφωση με την πρώτη της σύσταση.³⁹⁸

Όσον αφορά στις υποθέσεις στις οποίες τα ασφαλιστικά μέτρα που υπέδειξε η Επιτροπή δεν έγιναν σεβαστά από τις Η.Π.Α., αυτές είναι πάρα πολλές. Για παράδειγμα, στις υποθέσεις των *Larry Eugene Moon*, *John Elliot* και *Edward Ernest Hartman*, οι Η.Π.Α. αγνόησαν το αίτημα για μη εκτέλεση των ατόμων αυτών για όσο διάστημα εκκρεμούσαν οι σχετικές διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής.³⁹⁹ Υπάρχουν και περιπτώσεις, όπου η κυβέρνηση της χώρας μεταβίβασε το σχετικό αίτημα για μη εκτέλεση στις αρμόδιες αρχές της ενδιαφερόμενης πολιτείας, αλλά οι αρχές αυτές αρνήθηκαν να συμμορφωθούν. Αρκεί ωστόσο να αναφερθεί ότι αρκετές φορές η μεταβίβαση του σχετικού αιτήματος συνοδευόταν από διευκρίνηση ότι τα ασφαλιστικά μέτρα, κατά την άποψη πάντα των Η.Π.Α., δεν είναι δεσμευτικά,⁴⁰⁰ παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή είχε συχνά επαναλάβει τα συμπεράσματά της στην υπόθεση *Garza v U.S.A.*⁴⁰¹, ότι δηλαδή αν ένα κράτος-μέλος του Ο.Α.Κ. αποτύγχανε να λάβει μέτρα για να διασφαλίσει την ζωή ενός ατόμου που είχε καταδικαστεί σε θάνατο, ενώ η υπόθεσή του εξεταζόταν από την Επιτροπή, αυτό ήταν ασυμβίβαστο

³⁹⁷ IACHR, Annual Report 2004, Chapter III, par. 277-278

³⁹⁸ IACHR, Annual Report 2004, Chapter III, par. 281-282

³⁹⁹ IACHR, Annual Report 2003, Chapter III, C. 1, par. 62-64

⁴⁰⁰ Για παράδειγμα, τέτοια είναι η περίπτωση στην υπόθεση του *Jose Jacobo Amaya Ruiz* (Case 12.351). Οι Η.Π.Α. μεταβίβασαν το αίτημα της Επιτροπής στον Γενικό Εισαγγελέα του Missouri, αναφέροντας παράλληλα την μη δεσμευτικότητα των ασφαλιστικών μέτρων. Annual Report 2000, Chapter III, par. 56. Το αίτημα μη εκτέλεσης μεταβιβάστηκε επίσης στις περιπτώσεις των *Marlin Gray*, *Robert Karl Hicks*, *Albert Kunkle*, *Warren Wesley Summerlin*, *Jeffrey Timothy Landrigan* και *Richard Michael Rossi* (IACHR, Annual Report 2004, Chapter III, par. 47-50)

⁴⁰¹ IACHR, Report No. 52/01, Case 12.243, *Juan Raul Garza v U.S.A.*

με τις βασικές υποχρεώσεις του κράτους αυτού, αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Θέση τους σε αρκετές υποθέσεις ήταν ότι η εξουσία της Επιτροπής να εκδίδει ασφαλιστικά μέτρα δεν υπάρχει ούτε στην Αμερικανική Σύμβαση, ούτε στο Καταστατικό της Επιτροπής και έτσι τα σχετικά αιτήματά της ήταν απλά μη δεσμευτικές συστάσεις, παραβλέποντας προφανώς, τα συμπεράσματα της ίδιας της Επιτροπής για τον δεσμευτικό ή όχι χαρακτήρα των μέτρων αυτών. Την θέση αυτή εξέφρασαν, για παράδειγμα, οι Η.Π.Α. στις υποθέσεις των Thomas Nevies, Robert Bacon Jr., Gerardo Valdez Maltos⁴⁰². Τέλος, υπάρχουν και υποθέσεις όπου οι Η.Π.Α. υιοθέτησαν μια πιο ριζοσπαστική θέση. Έφτασαν στο σημείο όχι μόνο να αγνοούν πλήρως τις υποδείξεις ασφαλιστικών μέτρων εκ μέρους της Επιτροπής, αλλά να μην μπαίνουν καν στην διαδικασία να απαντήσουν στην υπόδειξη των μέτρων αυτών και στα αιτήματα της Επιτροπής για παροχή σχετικών πληροφοριών.⁴⁰³ Παρ' όλα αυτά, όπως προκύπτει από την εξέταση της στάσης της χώρας στο σχετικό θέμα, παρατηρείται ότι από το 2004 θέση της κυβέρνησης είναι η μεταβίβαση των αιτημάτων στις αρμόδιες αρχές της ενδιαφερόμενης κάθε φορά πολιτείας.⁴⁰⁴

Είναι προφανές ότι η εικόνα των Η.Π.Α. στο διαμερικανικό σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου παρουσιάζει πολλά μελανά σημεία. Μέσα σ' αυτήν την αρνητική εικόνα, υπάρχουν λίγες μόνο περιπτώσεις όπου η στάση και συμπεριφορά της χώρας ήταν σύμφωνη με τις υποδείξεις της Επιτροπής, όσον αφορά στα ασφαλιστικά μέτρα. Στις υποθέσεις αυτές υπήρξε τελικά αναστολή της εκτέλεσης⁴⁰⁵ ή μετατροπή της θανατικής ποινής σε ισόβια κάθειρξη.⁴⁰⁶ Σε μια από τις τελευταίες υποθέσεις ενώπιόν της, στην υπόθεση Roberto Moreno Ramos v. U.S.A.⁴⁰⁷, η Επιτροπή αποφάσισε ότι αν τελικά ο Roberto Moreno Ramos εκτελεστεί, οι Η.Π.Α. θα παραβιάσουν το άρθρο I της Αμερικανικής Διακήρυξης.⁴⁰⁸ Σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες δεν έχει καθοριστεί ημερομηνία εκτέλεσης. Ο αρμόδιος δικαστής του Τέξας, μαζί με τους δικηγόρους του R. M. Ramos συμφώνησαν να

⁴⁰² IACHR, Annual Report 2001, Chapter III, C.1p

⁴⁰³ Παραδείγματα τέτοιας συμπεριφοράς εντοπίζονται στις περιπτώσεις των Shaka Sankofa, Victor Saldano, Michael Domingues, James Wilson Chambers. IACHR, Annual Report 2000, Chapter III, par. 49-54. Επίσης, στις περιπτώσεις των Joseph Stanley Faudler και David Leisure. IACHR, Annual Report 1999, Chapter III, United States of America.

⁴⁰⁴ IACHR, Annual Report 2004, Chapter III, par. 47-50

⁴⁰⁵ Αυτό έγινε, για παράδειγμα στις υποθέσεις των Johnny Paul Penry και Juan Raul Garza (IACHR, Annual Report 2000, Chapter III, par. 48, 53), Gerardo Valdez Maltos και Thomas Nevius (IACHR, Annual Report 2001, Chapter III, C.1p), Albert Kunkle (IACHR, Annual Report 2004, Chapter III, par.49)

⁴⁰⁶ Τέτοια είναι η περίπτωση του Robert Bacon Jr., IACHR, Annual Report 2001, Chapter III, C.1p

⁴⁰⁷ IACHR, Report No. 1/05, Case 12.430, Merits, Roberto Moreno Ramos v. U.S.A.

⁴⁰⁸ IACHR, Report No. 1/05, ό.π., παρ. 83

αναβάλλουν τον καθορισμό ημερομηνία εκτέλεσης, λόγω της προσφυγής στην Επιτροπή και των ασφαλιστικών μέτρων που αυτή εξέδωσε σχετικά. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η στάση αυτή δίνει ένα πρακτικό αποτέλεσμα στα ασφαλιστικά μέτρα, διατηρώντας των ζωή του R.M. Ramos και την φυσική του ακεραιότητα, για όσο διάστημα διαρκούν οι διαδικασίες ενώπιόν της.

Οι Η.Π.Α. θα μπορούσαν να ξεκινήσουν να δείχνουν την δεδηλωμένη υποστήριξή τους στην Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μια αρχή, θα ήταν η συμμόρφωση με τις συστάσεις της Επιτροπής σε υποθέσεις θανατικών ποινών, τις οποίες συστηματικά αγνοούν. Σημαντικό βήμα θα ήταν και η συμμόρφωσή τους με τις αποφάσεις της Επιτροπής στην υπόθεση των κρατουμένων στο Guantanamo, υπόθεση που έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις προκαλώντας το ενδιαφέρον και την ανησυχία του συνόλου της διεθνούς κοινότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 – Συμμόρφωση με αποφάσεις της Διαμερικανικής Επιτροπής

Υπόθεση	Πλήρης συμμόρφωση	Μερική συμμόρφωση	Η συμμόρφωση εκκρεμεί
Report N° 109/99 Coard et al. Case 10.951 (United States)			X
Report N° 51/00 Rafael Ferrer-Mazorra et al. Case 9903 (United States)		X	
Report N° 52/01 Juan Raul Garza, Case 12.243 (United States)			X
Report N° 52/02 Ramon Martinez Villareal, Case 11.753 (United States)		X	
Report N° 62/02 Michael Domingues, Case 12.285 (United States)			X
Report N° 75/02 Mary & Carrie Dann, Case 11.140 (United States)			X
Report N° 97/03 Gary T. Graham, Case 11.193 (United States)			X
Report N° 98/03 Statehood Solidarity Committee, Case 11.204 (United States)			X
Report N° 99/03 César Fierro, Case 11.331 (United States)			X
Report N° 100/03 Douglas Christopher Thomas, Case 12.240 (United States)			X
Report N° 101/03 Napoleon Beazley, Case 12.412 (United States)			X

4. Αποφάσεις του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών του Π.Ο.Ε.

Στα πλαίσια του Π.Ο.Ε. η εκτέλεση των αποφάσεων του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών (Ο.Ε.Δ.) δεν αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια των εμπλεκομένων κρατών.⁴⁰⁹ Αντίθετα, έχει προβλεφθεί ένας μηχανισμός που αποβλέπει στην εξασφάλιση της συμμόρφωσης των μελών του Οργανισμού με τις αποφάσεις που λαμβάνονται απ' το Ο.Ε.Δ. Ο μηχανισμός αυτός περιλαμβάνει τόσο την ενημέρωση του Ο.Ε.Δ., απ' το κράτος στο οποίο απευθύνθηκε η απόφαση, σχετικά με τις προθέσεις του υλοποίησης των αποφάσεων αυτών, όσο και από την δυνατότητα παροχής αντισταθμιστικών ανταλλαγμάτων και την αναστολή παραχωρήσεων ή άλλων υποχρεώσεων.

Μέχρι τώρα η εκτέλεση των αποφάσεων που προέρχονται απ' τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών του Π.Ο.Ε. δεν παρουσιάζει προβλήματα συμμόρφωσης. Τα μόνο προβλήματα που εγείρονται σχετικά έχουν να κάνουν με καθυστερήσεις και με δισταγμούς ως προς τις λεπτομέρειες και τους τρόπους εκτέλεσης των αποφάσεων. Καμιά χώρα δεν έχει, μέχρι σήμερα, εσκεμμένως αρνηθεί να συμμορφωθεί.⁴¹⁰

Κατά συνέπεια, όπως προκύπτει, και οι Η.Π.Α. συμμορφώνονται με τις αποφάσεις που λαμβάνονται στα πλαίσια των διαδικασιών επίλυσης διαφορών του Π.Ο.Ε. Μια παρατήρηση που αξίζει να γίνει είναι ότι όταν οι Η.Π.Α. εφαρμόζουν μια απόφαση του Π.Ο.Ε. δεν θέλουν να ειπωθεί ως παραχώρηση ενώπιον μιας δικαστικής απόφασης. Αντίθετα, η συμμόρφωση ενδύεται την γλώσσα της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας στην λήψη αποφάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη υπόθεση Steel Products, σχετικά με τους αμερικανικούς δασμούς στο ατσάλι. Οι Η.Π.Α. προσπάθησαν να επιβάλλουν δασμούς για την προστασία των εγχώριων παραγωγών ατσαλιού. Φοβούμενες αντίποινα από τις οχτώ ενάγουσες χώρες στην υπόθεση, απέσυραν τους δασμούς σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την απόφαση του Δευτεροβάθμιου Οργάνου Επίλυσης Διαφορών, χωρίς ωστόσο να αναφερθούν στην απόφαση αυτή. Ο Πρόεδρος Bush απλά ανέφερε ότι : *“an integral part of our commitment to the free trade is our commitment to enforcing our trade laws”*.

Ωστόσο, όσο η συμμόρφωση είναι γεγονός, τέτοιες πολιτικές κινήσεις είναι λιγότερο σημαντικές, από την ίδια την εφαρμογή των αποφάσεων.

⁴⁰⁹ *Fabri Ruiz Helene*, Le Suivi des Recommandations Adoptees par l' Organe de Reglement des Differends de l' Organisation Mondiale du Commerce, στο Fabri Ruiz H. -L.A. Sicilianos, ό.π., p. 155

⁴¹⁰ *Thierry Hubert*, Le “Suivi” des Decisions Juridictionnelles dans l' Ordre International: Conclusions, στο Fabri Ruiz H. -L.A. Sicilianos, J.-M. (sous la direction), ό.π., p. 177

5. Παρατηρήσεις

Ένα ερώτημα που σαφώς προκύπτει είναι γιατί παρουσιάζεται αυτή η διαφοροποίηση αναφορικά με τη συμμόρφωση των Η.Π.Α. προς τις αποφάσεις των δικαιοδοτικών οργάνων. Γιατί, για παράδειγμα εφαρμόζουν τις αποφάσεις του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών του Π.Ο.Ε. πιο πρόθυμα απ' ότι των άλλων δικαιοδοτικών οργάνων;

Η απάντηση βρίσκεται στο γεγονός ότι η απειλή πραγματικών κυρώσεων, που μπορεί να τις υποστούν εγχώρια συμφέροντα, παρέχει επαρκή κίνητρα συμμόρφωσης, ιδιαίτερα όταν μπαίνουν στη μέση εγχώριες ομάδες πίεσης, δεδομένης της δύναμης, τόσο οικονομικής, όσο και πολιτικής, που κρύβει πίσω του το εμπόριο. Η πρόβλεψη παροχής αντισταθμιστικών ανταλλαγμάτων και αναστολής των παραχωρήσεων ή υποχρεώσεων σε περίπτωση που οι συστάσεις και οι αποφάσεις δεν εφαρμόζονται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, οδηγεί στην εφαρμογή των θεσμικών αυτών πράξεων⁴¹¹, καθώς οι εγχώριοι παράγοντες θα είναι αυτοί που θα υποστούν κατά κύριο λόγο τα αρνητικά αποτελέσματα των οποιωνδήποτε κυρώσεων. Το εμπόριο είναι πιο αμφιλεγόμενο και πολιτικά φορτισμένο θέμα στο εσωτερικό της χώρας, απ' ότι, για παράδειγμα, η μεταχείριση των αλλοδαπών απ' το δικαστικό σύστημα.

Αντίθετα, οι Η.Π.Α. δεν βρίσκονται αντιμέτωπες με τον κίνδυνο ουσιαστικών κυρώσεων, ούτε στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ούτε στα πλαίσια της Διαμερικανικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το άρθρο 94, παράγραφος 2 του Χάρτη του Ο.Η.Ε., ορίζει ότι : *«αν ένας αντίδικος σε μια υπόθεση δεν εκτελέσει τις υποχρεώσεις που του επιβάλλονται σύμφωνα με απόφαση του Δικαστηρίου, ο άλλος αντίδικος δικαιούται να καταφύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο μπορεί, αν το κρίνει αναγκαίο, να κάνει συστάσεις ή να αποφασίσει για τα μέτρα που θα ληφθούν, ώστε να εκτελεστεί η δικαστική απόφαση»*. Έτσι, η παρακολούθηση της εφαρμογής των θεσμικών πράξεων του Διεθνούς Δικαστηρίου ανατίθεται στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Είναι προφανές ότι τα όσα προβλέπει το άρθρο 94, παρ.2 είναι απίθανο να εφαρμοστούν σε υποθέσεις, στις οποίες ένα απ' τα Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι διάδικο, καθώς υπάρχει το δικαίωμα veto των Μονίμων Μελών. Είναι απίθανο οι Η.Π.Α. να συναινέσουν στην υιοθέτηση

⁴¹¹ Βλ. σχετικά : *Στάγκος Ν. Πέτρος*, ό.π., σ.σ. 151-159

κυρώσεων εναντίον τους, όπως χαρακτηριστικά αποκαλύπτει η υπόθεση Νικαράγουα, όπου καμιά απόφαση δεν πάρθηκε στα πλαίσια του Συμβουλίου Ασφαλείας, λόγω του veto των Η.Π.Α.⁴¹² Οι Η.Π.Α. αρνήθηκαν να εφαρμόσουν την απόφαση επί της Ουσίας και η Νικαράγουα προσέφυγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε., όπου όμως δεν ήταν δυνατό να υιοθετηθεί καμιά απόφαση ή σύσταση, ακριβώς λόγω του δικαιώματος veto των Η.Π.Α.

Εξάλλου, στα πλαίσια του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών απουσιάζει η οποιαδήποτε πρόβλεψη για επιβολή κυρώσεων. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει η απειλή της επιβολής τους σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις της Επιτροπής. Η οποιαδήποτε επιβολή κυρώσεων αφήνεται καθαρά στην διακριτική ευχέρεια των Κρατών-Μελών του Οργανισμού και όπως μαρτυρά η μονοδική περίπτωση της Κούβας, είναι μια πολιτική απόφαση⁴¹³. Είναι αμφίβολο το κατά πόσο τα συμμετέχοντα κράτη στον Οργανισμό θα αποφάσιζαν την επιβολή οποιασδήποτε μορφής κυρώσεων εναντίον των Η.Π.Α., δεδομένης της θέσης που κατέχουν οι τελευταίες στο διεθνές σύστημα.

Όσον αφορά στα πολύ υψηλά ποσοστά συμμόρφωσης με τις αποφάσεις των διεθνών διαιτητικών δικαστηρίων, αυτό ως ένα σημείο είναι λογικό συνεπαγόμενο, δεδομένου του ελέγχου που έχουν στη σχετική διαδικασία μέσω της σύναψης του συνυποσχετικού.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως ναι μεν ο κίνδυνος της επιβολής κυρώσεων φαντάζει πολύ απομακρυσμένος για τις Η.Π.Α., με την εξαίρεση στα πλαίσια του Π.Ο.Ε., και συνεπώς δεν παρέχει ένα επαρκές κίνητρο για συμμόρφωση, αλλά το κίνητρο αυτό θα μπορούσε να το παρέχει η επιθυμία της χώρας για προβολή μιας εικόνας, η οποία να αποκαλύπτει ότι σέβεται τις διεθνείς της υποχρεώσεις και συμβαδίζει με το διεθνές δίκαιο, τη στιγμή μάλιστα που γίνεται τόσο μεγάλος λόγος απ' τη μεριά της για το συγκεκριμένο θέμα. Ωστόσο, εύκολα διαπιστώνεται πως οι Η.Π.Α. δεν δίνουν και τόσο μεγάλη σημασία στο γεγονός αυτό, όπως μαρτυρά η αντιμετώπιση που έχουν για μια σειρά από θέματα (π.χ. υπόθεση κρατουμένων στο Guantanamo, πόλεμος στο Ιράκ), αντιμετώπιση που έχει προκαλέσει πολλές διεθνείς αντιδράσεις. Η διαμόρφωση και διατήρηση της εικόνας μιας χώρας συνεπούς με τις διεθνείς της υποχρεώσεις είναι επιθυμητή στο βαθμό που εξηπυρετούνται ταυτόχρονα

⁴¹² *Thierry Hubert*, ό.π., p.p. 177-178

⁴¹³ Η Κούβα αποβλήθηκε το 1962 από τον Οργανισμό, καθώς υιοθέτησε μια μαρξιστική-λενινιστική μορφή διακυβέρνησης.

σημαντικά εθνικά συμφέροντα. Η καταδίκη συγκεκριμένων συμπεριφορών εκ μέρους της κοινής γνώμης και μη κυβερνητικών οργανώσεων δεν είναι από μόνη της αρκετή για να υποδείξει ή να επιβάλλει τη συμμόρφωση της χώρας με τις αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Σήμερα μπορούμε πλέον να κάνουμε λόγο για τη λειτουργία δικαιοδοτικών συστημάτων επίλυσης των διαφορών, ακόμα και σε οικουμενικό επίπεδο, καθώς η δομή των διεθνών σχέσεων είναι τέτοια που το επιτρέπει. Η διεθνής δικαιοσύνη, συνεπώς, δεν είναι μόνο στοιχείο του ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών, αλλά και παράγοντας της διεθνούς δικαιοσύνης ολοκλήρωσης.

Η ουσιαστική στάση των Η.Π.Α. απέναντι στη διαδικασία αυτή δεν ταυτίζεται με την εικόνα που θα ήθελαν να προβάλλουν σχετικά. Παρά την ενεργή συμμετοχή τους στις διαδικασίες που οδήγησαν στη δημιουργία νέων δικαιοδοτικών οργάνων, στο τέλος η συμμετοχή τους στα όργανα αυτά είτε δεν λάμβανε χώρα, είτε δεν ήταν η διακηρυγμένη και η αναμενόμενη. Οι Η.Π.Α. φαίνεται να θεωρούν ότι για τις ίδιες δεν ισχύουν οι ίδιοι κανόνες που ισχύουν για όλους τους άλλους. Συχνά, αμερικανοί αξιωματούχοι κάνουν δηλώσεις προς αυτή την κατεύθυνση, βασιζόμενοι στο γεγονός πως πλέον η χώρα τους είναι η μοναδική υπερδύναμη, με τέτοιες δυνατότητες και μέσα στη διάθεσή της για την επίτευξη των στόχων της, που δεν υπαγορεύουν τον απαραίτητο σεβασμό του διεθνούς δικαίου, αλλά ούτε και τον οποιοδήποτε περιορισμό της κυριαρχίας τους.

Έτσι, πολλοί από τους διεθνείς δικαιοδοτικούς θεσμούς αντιμετωπίζονται πλέον με ιδιαίτερη δυσπιστία και σκεπτικισμό, αν όχι με εχθρότητα. Οι οποιεσδήποτε εκδηλώσεις υποστήριξης κάποιων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων κρύβουν από πίσω τους πάντοτε την υποστήριξη και εξυπηρέτηση εγχώριων συμφερόντων, τα οποία θεωρούνται ιδιαίτερης σημασίας. Χαρακτηριστική ως προς το σημείο αυτό είναι η κίνηση που έχει ξεκινήσει για την επικύρωση της Σύμβασης του Montego Bay. Η σημασία της Σύμβασης γίνεται γενικά αποδεκτή, ωστόσο, η δυσκολία της καμπάνιας επικύρωσης δείχνει ότι η διεθνής εκδίκηση των διαφορών θεωρείται, στην καλύτερη περίπτωση, ως μειονέκτημα που χρειάζεται να περιοριστεί, παρά ως στοιχείο που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το αμοιβαίο όφελος των μερών. Έτσι, οι εγχώριες δυνάμεις που έχουν συμφέρον στο ελεύθερο εμπόριο και στην ελευθερία των ανοιχτών θαλασσών μπορούν να δελεάσουν τις Η.Π.Α. να συμμετάσχουν σε διεθνείς συμφωνίες που προβλέπουν υποχρεωτική επίλυση των διαφορών. Όμως, εν απουσία τέτοιων εγχώριων δυνάμεων, η συμμετοχή θα αποφεύγεται όσο το δυνατόν περισσότερο.

Εξέχοντες αμερικανοί αξιωματούχοι έχουν χαρακτηρίσει την κίνηση προς τη διεθνή εκδίκαση των διαφορών ως απειλή στις αμερικανικές αξίες και στα συμφέροντα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών της χώρας, Henry Kissinger, εξέφρασε σχετικά προσφάτως τον φόβο και την απογοήτευσή του ότι αναδύθηκε μια μη προηγούμενη τάση υποβολής της διεθνούς πολιτικής σε διεθνείς νομικές διαδικασίες, μια τάση που εξαπλώθηκε με πολύ γρήγορους ρυθμούς και δεν υποβλήθηκε σε συστηματική και επαρκή συζήτηση, προειδοποιώντας ότι η διεθνής δικαιοσύνη πιέζεται σε τέτοια άκρα, με κίνδυνο υποκατάστασης της «τυραννίας των κυβερνήσεων» από την «τυραννία των διεθνών δικαστών».⁴¹⁴ Απ' την άλλη μεριά, υπάρχουν και αυτοί, κυρίως νομικοί, που καλωσορίζουν την στροφή προς τη δικαστική επίλυση των διεθνών διαφορών, τονίζοντας ότι εξυπηρετεί τα συμφέροντα των κρατών. Απομένει στις ίδιες τις Η.Π.Α. να σταθμίσουν τα υπέρ και τα κατά της συμμετοχής τους στη διεθνή δικαιοσύνη, λαμβάνοντας ίσως και υπ' όψιν τους ότι, κατά ιστορική νομοτέλεια, την άνοδο μιας δύναμης ακολουθεί η πτώση.

⁴¹⁴ *Ponser Eric A. and Yoo John C*, ό.π., p. p. 3-4

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Πρωτογενείς Πηγές

Νομολογία

Διεθνές Δικαστήριο Χάγης

- Rights of Nationals of the United States of America in Morocco, Judgment of 27 August 1952
- Monetary Gold Removed from Rome in 1943, Judgment of 15 June 1954
- Treatment in Hungary of Aircraft and Crew of the United States of America, (United States v. USSR), 1954
- Treatment in Hungary of Aircraft and Crew of the United States of America, (United States v. Hungary) 1954
- Aerial Incident of 10 March 1953, (United States v. Czechoslovakia) (1955-1956)
- Aerial Incident of 7 October 1952 (United States v. USSR), (1955-1956)
- Interhandel, Order of October 24, 1957
- Aerial Incident of 27 July 1955 (United States v. Bulgaria) (1957-1960)
- Aerial Incident of 4 September 1954 (United States v. USSR) (1958)
- Aerial Incident of 7 November 1954 (United States v. USSR) (1959)
- Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment of 24 May 1980
- Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Order of May 12, 1981
- Case Concerning Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment of October 1984
- Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, Judgment of 26 November 1984
- Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, Order of September 26, Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran 1991
- Case concerning Elettronica Sicula S.p.A. (ELSI), Judgment of 20 July 1989
- Aerial Incident of 3 July 1988, Order of February 22, 1996
- Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie, Judgment of 27 February 1998
- Oil Platforms, Judgment of 6 November 2003
- Vienna Convention on Consular Relations, Order of November 11, 1998
- Legality of Use of Force, Order of June 2, 1999
- LaGrand Case, Judgment of 27 June 2001
- Case Concerning Avena and Other Mexican Nationals, Judgment of 31 March 2004
- Applicability of the Obligation to Arbitrate Under Section 21 of the United Nations Headquarters Agreement of 26 June 1947, Advisory Opinion of 26 April 1988
- Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict, 1993-1996, Advisory Opinion of 8 July 1996

- Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, 1994-1996, Advisory Opinion of 8 July 1996
- Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, July 9, 2004

Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

- Report No. 3/87, Case 9.647, Roach & Dickerson v. U.S.A.
- Report No. 28/93, Case 10.675
- Report No. 31/93, Case 10.573
- Report No. 3/96, Case 9213, Disabled Peoples International v. U.S.A.
- Report No. 51/96, Case 10.675
- Report No. 57/96, Case 11.139, William Andrews v. U.S.A.
- Report No. 5/97, Case 11.137, Abella v. Argentina
- Report No. 109/99, Case 10.951, Coard et al v. U.S.A.
- Report No. 51/01, Case 9903, Rafael- Mazorra et al v. U.S.A.
- Report No. 52/01, Case 12.243, Juan Raul Garza v. U. S.A.
- Report No. 52/02, Case 11.753, Merits, Ramon Martinez Villareal v. U.S.A.
- Report No. 62/02, Case 12.285, Merits, M. Domingues v. U.S.A.
- Report No. 75/02, Case 11.140, Mary & Carrie Dann v. U.S.A.
- Report No. 97/03, Case 11.193, Merits, Mary & Carrie Dann v. U.S.A.
- Report No. 99/03, Case 11.331, Merits, Cesar Fierro v. U.S.A.
- Report No. 100/03, Case 12.240, Douglas Cristopher Thomas v. U.S.A.
- Report No. 101/03, Case 12.412, Napoleon Beazley v. U.S.A.
- Report No. 1/05, Case 12.430, Merits, Roberto Moreno Ramos v. U.S.A.
- Report No. 25/05, Case 12.439, Merits, Toronto Markkey Patterson v. U.S.A.

Διαμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

- Las Palmeras Case, Judgment of December 6, 2001

Πράξεις και άλλα κείμενα διεθνών οργάνων

Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

- IACHR, Annual Report 1999
- IACHR, Annual Report 2000
- IACHR, Annual Report 2001
- IACHR, Annual Report 2002
- IACHR, Annual Report 2003
- IACHR, Annual Report 2004

Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε.

- S/RES/ 687 (1991)
- S/RES/692 (1991)
- S/RES/748 (1992)
- S/RES/808 (1993)
- S/RES/827 (1993)
- S/RES/955 (1994)
- S/RES/1422 (2002)
- S/RES/1487 (2003)
- S/RES/1503 (2003)
- S/RES/1593 (2005)

Γενική Συνέλευση των Η.Ε.

- A/RES/43/48 (30 November 1988)
- A/RES/43/49 (2 December 1988)

Προπαρασκευαστική Διάσκεψη των Η.Ε. για την εγκαθίδρυση του Δ.Π.Δ.

- UN Doc.A/CONF/.183/2/Add.1 (1998)
- UN Doc.A/CONF.183/G.1/L.25 (1998)
- UN Doc. A/CONF.183/G.1/L.70 (1998)
- UN Doc. A/CONF.183/G.1/L.90 (1998)

Καταστατικά, Συμβάσεις...

- Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
- Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης
- Κανόνες Διαδικασίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης
- Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου
- Αμερικανική Διακήρυξη Δικαιωμάτων και Καθηκόντων του Ανθρώπου
- Αμερικανική Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- Καταστατικό της Διαμερικανικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- Κανόνες Διαδικασίας της Διαμερικανικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών
- Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
- Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας
- Σύμβαση των Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας

Β. Βιβλία – Άρθρα

Ελλήνων Συγγραφέων

- *Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος*, Η Επίλυση των Διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, Νομολογία και Πρακτική, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005
- *Γάγγας Διονύσης*, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Ι. Σιδερίδης, 2000
- *Δίπλα Χαριτινή-Δούση Εμμανουέλα*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, Σύνοψη Νομολογίας 1980-2000, τόμος Β', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001
- *Δούση Εμμανουέλα-Παπατόλιας Απόστολος*, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004
- *Ιωάννου Κρατερός*, Η Οργάνωση της Διεθνούς Κοινωνίας, τεύχος Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- *Ιωάννου Κρ. –Περράκης Στ.*, Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη, τόμος Α', Γενική θεωρία και θεσμικές εφαρμογές, β' έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004
- *Ιωάννου Κ.- Στρατή Α.*, Δίκαιο της Θάλασσας, Β' Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000
- *Κουλουμπής Θεόδωρος*, Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995
- *Μαρούδα Μαρία-Ντιανιέλλα*, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001
- *Νάσκου-Περράκη Π.- Γιαννόπουλος Π.*, Προσωρινά Μέτρα στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ΚΔΕΟΔ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000
- *Περράκης Ε. Στέλιος*, Διεθνής Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής, τόμος 4, β' έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000
- *Περράκης Ε. Στέλιος*, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001
- *Περράκης Ε. Στέλιος*, Ζητήματα εφαρμογής αποφάσεων Διεθνών Δικαιοδοτικών και Πολιτικών Οργάνων. Μια γενική προσέγγιση θεωρίας και πρακτικής. Ανάπτυπο από το βιβλίο «Επετηρίδα Ι.ΔΙ.Σ. 2001-2002, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- *Ροζάκης Χρήστος Α.*, Έγκλημα και Τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004

- *Τούντα –Φεργάδη Αρετή*, Η Εξωτερική Πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων στο Μεσοπόλεμο, εκδ. Ι. Σιδέρης, 2000
- *Φατούρος Αργύρης Α. -Κωνσταντίνος Στεφάνου* (επιμ.), Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1995
- *Φατούρος Αργύρης Α.-Στάγκος Πέτρος Ν.*, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, τεύχος Α'-Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1983-1984
- *Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, Μπουραντώνης Δημήτρης* (επιμ.), Ο Ο.Η.Ε. στο Κατώφλι της Μεταψυχροπολεμικής Εσχής, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1998

Άλλοδαπών Συγγραφέων

- *Addo Michael K.*, “Interim Measures of Protection for Rights under the Vienna Convention on Consular Relations”, *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10, No. 4
- *Aceves William J.*, “The Right to Information on Consular Assistance in the Framework of the Guarantees of the Due Process of Law”, *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94
- *Advocacy Project*, “US Lawmakers Seek to Kill the International Criminal Court”, October 22, 2001
- *Affaki Bachir Georges*, “The United Nations Compensation Commission: A New Era in Claims Settlement?”, *Journal of International Arbitration*, 1993, Vol. 10, No. 3
- *Amnesty International*, “Amnesty International's initial comments on the review by the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia of NATO's Operation Allied Force”, *Amnesty International EUR 70/030/2000*, June 13, 2000
- *Amnesty International*, “A Time for Action-Protecting the Consular Rights of Foreign Nationals Facing the Death Penalty”, *AI Index : AMR 51/106/2001*, August 22, 2001
- *Amnesty International*, May 2005, *AI Index : IOR 40/008/2003*
- *Amnesty International*, “U.S.A.: Oppose plans to resume military commissions”, 2 September 2005
- *Anthony Smith Charles*, “The Primacy of Politics: Justice, Power, and War Crimes Trials”, *The Online Journal of Peace and Conflict Resolution*, 1999, Issue 2.3, ISSN 1522-211X
- *Bangkok Post*, “Khmer tribunal stalled again”, August 22, 2005
- *Becker Elizabeth*, “US Ties Military Aid to Peacekeepers’ Immunity”, *New York Times*, August 10, 2002

- *Binder David*, “Thoughts on U.S. Policy towards Yugoslavia”, *The South Slav Journal*, 1995, Vol. 16
- *Brown E.D.*, “The International Law of the Sea”, Volume I, Introductory Manual, 1994, Dartmouth
- *Browne Marjorie Ann*, CRS Brief for Congress, IB95010: “The Law of the Sea Convention and U.S. Policy”, Foreign Affairs, Defense, and Trade Division, February 14, 2001
- *Browne Marjorie Ann*, Foreign Affairs, Defense and Trade Division, Order Code IB95010, CRS Issue Brief for Congress Received through the CRS Web, “The Law of the Sea Convention and U.S. Policy”, February 10, 2005
- *Burke William T.*, “Implications for Fisheries Management of U.S. Acceptance of the 1982 Convention on the Law of the Sea”, *American Journal of International Law*, 1995, Vol. 89
- *Caron David D.*, “The Nature of the Iran-United States Claims Tribunal and the Evolving Structure of International Dispute Resolution”, *American Journal of International Law*, 1990, Vol. 84
- *Caron David D.*, “Freedom of commerce and military exclusion under bilateral treaty of friendship –use of force- self defence – “armed attack” –necessity and proportionality”, *American Journal of International Law*, 2004, Vol. 98, No. 3
- *Caron David D.*, “War and International Adjudication: Reflections on the 1899 Peace Conference”, *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94
- *Carroll Rory*, “Genocide Tribunal Ignoring Tutsi Crimes”, *Guardian*, January 13, 2003
- *Cassese Antonio*, “The Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections”, *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10
- *Charney Jonathan I.*, “The United States and the Statute of Rome”, *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No.1
- *Charney Jonathan I-Reisman Michael W.*, “Agora :Breard, The Facts”, *American Journal of International Law*, 1988, Vol. 92
- *CICC Bulletin*, “The American Servicemember’s Protection Act: An Overview”, June 21, 2001
- *Cobb Charles Jr.*, “US Money to UN for War Crimes Tribunal”, *all Africa*, July 11, 2001
- *Crook John R.*, “The 2001 Judicial Activity of the International Court of Justice”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 2
- *Dempsey Judy*, “US Seeks Separate Deals on I.C.C. to Protect Troops”, *Financial Times*, July 30, 2002

- *Donnelly Jack*, International Human Rights, Dilemmas in World Politics, Westview Press, Boulder-San Francisco-Oxford, 1993
- *Economist*, “America versus the Rest”, July, 2, 2005
- *Editorial Comment*, “The American Theory of International Arbitration”, American Journal of International Law, 1908
- *Euffringer Arthur*, The International Court of Justice, 1946-1996, Kluwer Law International, 1996
- Fabri Ruiz H. - Sicilianos L.A., Sorel J.-M. (sous la direction), L’ Effectivite des Organisations Internationales : mecanismes de suivi et de controle, A.N. Sakkoulas/ A. Pedone, Athenes-Paris, 2000
- *Fitzpatrick Joan*, “Jurisdiction of Military Commissions and the Ambiguous War on Terrorism”, American Journal of International Law, 2002, Vol. 96, No. 2
- *Frulli Micaela*, “The Special Court for Sierra Leone: Some Preliminary Comments”, European Journal of International Law, 2000, Vol. 11, No.4
- GAO, World Trade Organization : U.S. Experience to Date in Dispute Settlement System, GAO/NSIAD/OGC-00-196BR
- *Greig D.W.*, “Nicaragua and the United Sates : Confrontation over the jurisdiction of the International Court”, The British Year Book of International Law, 1991, Vol. 62
- *Hebel Herman A.M., Johan Lammers G. and Schukking Jolien* (ed), Reflections on the International Criminal Court, T.M.C. ASSER PRESS, The Hague, 1999
- *Henkin Louis*, “Provisional Measures, U.S. Treaty Obligations and the States”, American Journal of International Law, 1988, Vol. 92
- *Henriksen Thomas H.*, “Bringing Rogue States To Justice”, Hoover Digest, No. 3
- *Human Rights Committee*, General Comment 13/21, par. 4, April 12, 1984
- *Human Rights Committee*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 August 2001, General Comment No. 29, “States of Emergency (Article 4)”
- *Human Rights Law Journal*, “Unilateral enforcement of immunity before the International Criminal Court/American Servicemembers’ Protection Act (ASPA)”, 2002, Vol. 23, No. 5-7
- *Human Rights Watch*, “Justice at Risk : War Crimes Trials in Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Serbia and Montenegro”, October 2004, Vol. 16, No. 7 (D)
- *Human Rights Watch*, World Report 2003, U.S.A.
- *Human Rights Watch*, World Report 2005, U.S.A.
- *International Legal Materials*, Vol. XXIV, January 18, 1985, “United States: Statement on the U.S. Withdrawal from the Proceedings Initiated by Nicaragua in the International Court of Justice”

- *International Legal Materials*, Vol. XXIV, November 1985, “United States: Department of State, Letter and Statement Concerning Termination of Acceptance of I.C.J. Compulsory Jurisdiction”
- *International Legal Materials*, Vol. 41, July 2002, “United States (U.S.): Response of the United States to Request for Provisional Measures- Detainees in Guantanamo Bay, Cuba”
- *International Legal Materials*, Vol. 41, 2002, Military Order of November 13, 2001, “Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War against Terrorism”
- *Irwin Arieff*, “U.N. Council Stalls Plans for East Timor Tribunal”, Reuters, July 13, 2005
- *Joyner C.*, “Strengthening Enforcement of Humanitarian Law : Reflections on the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia”, *Duke Journal of International Law*, 1995, Vol. 6
- *Kirsch Philippe and Holmes John T.*, “The United States and the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, 1999, Vol. 93
- *Koh Harold Hongju*, “The Case against Military Commissions”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 2
- *Kraws Don*, “America’s Global Leadership Measured by International Law”, *Foreign Policy in Focus*, June 17, 2002
- *Krisch Nico*, “International Law in Times of Hegemony: Unequal Power and the Shaping of the International Legal Order”, *European Journal of International Law*, 2005, Vol. 16, No. 3,
- *Kuhner Jeffrey T.*, “Balkan Justice Joust”, *Washington Times*, October 24, 2004
- *Lawyers Committee for Human Rights*, “Leading Rights Groups Urge Council To Ensure Management Reform Do Not Undermine Rwandan Tribunal”, August 7, 2003
- *Leigh Monroe*, “The United States and the Statute of Rome”, *American Journal of International Law*, January 2001, Vol. 95, No.1
- *Lewis Neil A.*, “US to Renounce Its Role in the Pact for World Court Tribunal”, *New York Times*, May 5, 2002
- *Liptak Adam*, “U.S. Says it has withdrawn from World Judicial Body”, *New York Times*, March 10, 2005
- *Lobe Jim*, “Controversy Over Rwanda Tribunal Has Geopolitical Overtones”, *One World*, August 11, 2003
- *Matheson Michael J.*, “U.S. Military Commissions: One of several options”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 2

- *Mavroidis Petros C.*, “Remedies in the W.T.O. Legal System Between a Rock and a Hard Place”, *European Journal of International Law*, 2000, Vol. 11, No. 4
- *McNamara Robert S. and Ferenz Benjamin*, “For Clinton’s Last Act...”, *New York Times*, 12 December 2000
- *Megret Frederic*, “Epilogue to an Endless Debate: The International Criminal Court’s Third Party Jurisdiction and the Looming Revolution of International Law”, *European Journal of International Law*, 2001, Vol. 12
- *Mundis Daryl A.*, “The Use of Military Commissions to Prosecute Individuals Accused of Terrorist Acts”, 2002, *American Journal of International Law*, Vol. 96, No. 2
- *Murphy Sean D.*, “W.T.O. Upholds U.S. Section 301 Trade Authority as GATT-Consistent”, *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94, No. 2
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Experience with W.T.O. Dispute Settlement”, *American Journal of International Law*, 2000, Vol. 94, No. 4
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Bilateral Agreements Relating to ICC”, *American Journal of International Law*, 2003, Vol. 97, No. 1
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Reward Program for Rwandan War Criminals”, *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No. 2
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Singing of the Statute of the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No. 2
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Position in ICJ Case on U.S. Execution of German Nationals”, *American Journal of International Law*, 2001, Vol. 95, No. 3
- *Murphy Sean D.*, “State Department Views on the Future for War Crimes Tribunals”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 2
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Pressure on Serbia to Transfer ICTY Indictes”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No.3
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Notification of Intent Not to Become a Party to the Rome Statute”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 3
- *Murphy Sean D.*, “Efforts to Obtain Immunity from ICC for U.S. Peacekeepers”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 3
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Department of Defense Rules an Military Commissions”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 3
- *Murphy Sean D.*, “U.S. Efforts to Secure Immunity from ICC for U.S. Nationals”, *American Journal of International Law*, Vol. 97, No.3
- *Murphy Sean D.*, “Senate Testimony Regarding U.S. Adherence to Law of the Sea Convention”, *American Journal of International Law*, 2004, Vol.98, No.1
- *Murphy Sean D.*, “ICJ Decision regarding Mexicans on Death Row in United States”, *American Journal of International Law*, 2004, Vol. 98, No. 2

- *Murphy Sean D.*, “Implementation of Avena Decision by Oklahoma Court”, American Journal of International Law, 2002, Vol. 98, No. 3
- *Murphy D. Sean*, “U.S. Reaction to ICJ Judgment in Iranian Oil Platforms Case”, American Journal of International Law, 2004, Vol. 98, No. 3
- *Newcomb Josiah T.*, “New Light on Jay’s Treaty”, American Journal of International Law, 1934
- *Oda Shigeru*, “The Compulsory Jurisdiction of the International Court of Justice: a myth? A Statistical Analysis of Contentious Cases”, International and Comparative Law Quarterly, April 2000, Vol. 49
- *Oda Shigeru*, “Reservations in the Declarations of Acceptance of the Optional Clause and the Period of Validity of those Declarations: the effect of the Slutz Letter”, The British Year Book of International Law, 1988, Vol. 59
- *Pasquolucci Jo M.*, The Practice and Procedure of the Inter-American Court of Human Rights, Cambridge, University Press, 2003
- *Paulson Colter*, “Compliance with Final Judgments of the International Court of Justice since 1987”, American Journal of International Law, 2004, Vol. 98, No. 3
- *Paulus Andreas L.*, “From Neglect to Defiance? The United States and International Adjudication”, European Journal of International Law, 2002, Vol. 15, No. 4
- *Permanent Court of Arbitration*, 100th Annual Report, 2000
- *Permanent Court of Arbitration*, 104th Annual Report, 2004
- *Platzoder Renate*, “Substantive Changes in a Multilateral Treaty Before Its Entry Into Force : The Case of the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea”, European Journal of International Law, 1993, Vol. 4, No.3
- *Podgers James*, “An Unused Weapon: International Criminal Court Could Play Role in War against Terrorism Says New Chief Prosecutor”, ABA Journal, September 19, 2003
- *Ponser Eric A. and Figueiredo Miguel*, “Is the International Court of Justice Biased?”, The Law School, The University of Chicago, December 2004
- *Ponser Eric A. and Yoo John C.*, “A Theory of International Adjudication”, The Law School, The University of Chicago, 2004
- *Preuss Lawrence*, “The International Court of Justice, the Senate, and Matters of Domestic Jurisdiction”, American Journal of International Law, 1946
- *Quijera Irine Aguirrezabal*, “US’s Isolated Struggle against the International Criminal Court”, Coalition for the I.C.C., August 4, 2003
- *Ridgway Delissa A.*, “The Legacy of the Gulf War: Claims against Iraq”, Journal of International Arbitration, 1996, Vol. 13, No. 1

- *Roberts Anthea*, “Righting Wrongs or Wronging Rights? The United States and Human Rights Post-September 11”, *European Journal of International Law*, 2004, Vol. 15, No. 4
- *Rusli Evelyn*, “Conviction Squashed for Crimes in East Timor”, *New York Times*, August 8, 2004
- *Sarooshi Dan*, “Sovereignty, Economic Autonomy, the United States and the International Trading System: Representations of a Relationship”, *European Journal of International Law*, 2004, Vol. 15, No.4
- *Schabas William A.*, “United States Hostility to the International Criminal Court : It’s all about the Security Council”, *European Journal of International Law*, 2001, Vol. 15, No. 4
- *Schaefer Brett D.*, “Why the US Is Right to Support an Ad Hoc Tribunal for Darfur”, Webmemo #665, 15 February 2005
- *Scharf Michael P.*, “The Politics Behind the U.S. Opposition to the International Criminal Court”, *New England International and Comparative Law Annual*, 1999
- *Scheffer David J.*, “The Rome Statute of the International Criminal Court”, *American Journal of International Law*, 1999, Vol. 93
- *Scheffer D.*: “Don’t Forfeit the Global Criminal Court”, *Defense News*, February 2001
- *Schwebel Stephen M.*, “National Judges and Judges Ad Hoc of the International Court of Justice”, *International and Comparative Law Quarterly*, 1999, Vol. 48, No. 4
- *Shabtai Rosenne*, *The Law and Practice of the International Court*, Vol. 1, A.W. Sitjhoff, 1965
- *Shabtai Rosenne*, *The World Court*, Third Revised Edition, A.W. Sithoff-Leiden, Oceana Publications Inc. Dobbs Ferry, N.Y., 1973
- *Shraga Daphna and Zacklin Raltph*, “The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia”, *European Journal of International Law*, 1994
- *Simons Marlise*, “Rwanda Is Said To Seek New Prosecutor For War Crimes Court”, *New York Times*, July 28, 2005
- *Sullivan Donna J.*, “United States Interests in the Law of the Sea Convention”, *American Journal of International Law*, 1994, Vol. 88
- *Tinta Monica Feria*, “Due Process and the Right to Life in the Context of the Vienna Convention on Consular Relations: Arguing the LaGrand Case”, *European Journal of International Law*, Vol. 12, No. 2
- *Tomuschat Christian*, *Human Rights, Between Idealism and Realism*, Oxford University Press, 2003

- *Ulmer Nicolas C.*, “The Gulf War Claims Institution”, *Journal of International Arbitration*, 1993, Vol. 10, No. 1
- *Wedgwood Ruth*, “The International Criminal Court: An American View”, *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10
- *Wedgwood Ruth*, “Al-Qaeda, Terrorism, and Military Commissions”, *American Journal of International Law*, 2002, Vol. 96, No. 2
- *Woehrel Steven*, “Serbia and Montenegro: Current Situation and U.S. Policy”, *CRS Report for Congress*, February 7, 2005
- *Woehrel Steven*, “Bosnia and Herzegovina : Issues for the U.S. Policy”, *CRS Report for Congress*, February 10, 2005
- *Zimonjic Vesna Peric*, “Serbs Step Up Search For Mladic Before Deadline Cut Off U.S. Aid”, *Independent*, September 29, 2004
- *Zwanenburg Marten*, “The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers under Fire?”, *European Journal of International Law*, 1999, Vol. 10

Γ. Ηλεκτρονικές Πηγές

- www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm
- www.un.org/icty/
- www.ictt.org
- www.cidh.org
- www.itlos.org
- www.wto.org/english
- www.usinfo.state.gov
- www.usip.org/pubs/specialreports/sr73.html
- www.feingold.gov/index.html
- www.usembassy.it/file_2003.11/alia/a3110505.htm
- [www.press.coe.int/cp/2002/115a\(2002\).htm](http://www.press.coe.int/cp/2002/115a(2002).htm)
- www.hrw.org/campaign/icc/facts.htm
- www.hrw.org/doc?t=justice&c=iraq
- www.iccnw.org/document/otherissues/impunityart98/BIASingbyRegion31Oct03.pdf
- www.un.org/News
- www.casi.org.uk/discuss/2000/msg00930.html
- www.english.aljazeera.net/NR/exeres/E4D19123-9DD3-11D1-B44E-006097071264.htm
- www.senate.gov/~gov_affairs/041003wedgwood.htm
- www.foreign.senate.gov/hearings/2003/hrg031021a.html
- www.sudan.net/news/posted/10918.html
- www.whitehouse.gov/news/releases
- www.ccr-ny.org/v2/legal/september_11th/docs
- www.derechos.org/esp.html

- www.citizen.org
- www.foreign.senate.gov/testimony/2003/MooreTesimony031014.pdf
- www.globalpolicy.org/intljustice/icc/2003/0606usbilaterals.htm
- www.etan.org/news/2004/11etngos.htm